FRANC. XAV. MANNHART
SOCIETATIS JESU SACERDOTIS

BIBLIOTHECA DOMESTICA

BONARUM ARTIUM
AC ERUDITIONIS
STUDIOSORUM USUI
INSTRUCTA ET APERTA.

OPUS
SECULI NOSTRI STUDIIS AC MORIBUS
ACCOMMODATUM.

TOMULUS IX.
DE THEOLOGIA SCHOLASTICA,
DOGMATICA ET HISTORICA.

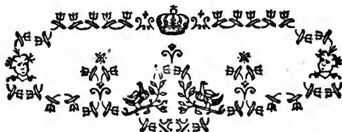

SUPERIORUM PERMISSU.

AUGUSTÆ VINDELICORUM,
SUMTIBUS MATTHÆI RIEGER, BIBLIOP.
MDCCLXII.

LIBER XII.

DE THEOLOGIA.

CAPUT VII.

OECONOMIA THEOLOGIÆ SCHOLASTICÆ.

LXIX.

Scholaſtici titulus olim late vagabatur, erantque ſatis multi, qui eum ſibi vendicarunt, eoque ſunt gloriati. Inprimis ſcholaſtici nuncupabantur Diſcipuli, qui ſcholas frequentabant, atque in illis ſeſe exercebant; unde Diſciplina Scholaſtica nomen ſuum derivat. Tum etiam Declamatores, qui in cauſis fictis & otioſis, non in veris litibus verſabantur.

In hunc ſenſum Plinius (k) ait: *Scholaſticus tantum eſt, quo genere hominum nihil aut ſimplicius, aut ſincerius, aut melius. nos enim qui in foro, verisque litibus terimur, multum malitiæ, quamvis nolimus, addiſcimus.* Demum illi, qui ſermonis elegantia & nitore præſtabant, ac diverſo eruditionis ac diſciplinarum genere exculti e ſcholis prodierunt. Ita Cicero in Piſonem: *Homo* inquit *ad perſuadendum concinnus, perfectus, politus e Schola.* & D. Hieronymus in Catalogo ſcriptorum Eccleſiaſticorum teſtatur *Serapionem ob elegantiam ingenii nomen Scholaſtici meruiſſe.* Theologia vero, de qua loquor, Scholaſtica dicitur, huncque titulum obtinet jam a quingentis annis non a parergis illis ac phaleris verborum, ſed a methodo, quæ in ſcholis ad tradendam penitus diſcendamque diſciplinam aliquam atque ſcientiam aptiſſima ſolet adhiberi. Conſiſtit autem hæc tum in dicendi genere conciſo, ſimplici, & aperto; fateri enim oportet, hoc dicendi genus amputata omni verborum luxuria veritatem preſſius atque magis dilucide mentibus noſtris ſe ſe objicere ac inſtillare: tum in explicandi ratione dialectica, quæ terminos clare ac perſpicue exponit; ſublata

(k) *Epiſt. l.* 2.

ta vocum ambiguitate statum quæstionis aperit, ne animus alio distrahatur; definitiones, divisiones statuit; argumenta in medium producit ad sententiam suam tuendam, & quæ in contrariam partem occurrunt, dissolvit, ne circa rem propositam & probatam dubitatio & anxietas in animo remaneat. *Dialectica* enim, inquit S. Basilius, *instar muri est dogmatibus, quod ea non sinit facile diripi, & quorumlibet incursioni patere.* Atque hujus Scholasticæ Theologiæ Oeconomiam jam nunc palam facere constitui, ea quidem brevitate, quam instituti mei ratio postulat, non tamen ita compendiario, ut non præcipuæ materiæ atque sententiæ singulorum, in quos dividuntur, Tractatuum ordine suo compareant velut notis quibusdam & characteribus illustratæ, tum ut facile a quovis Philosophiæ non penitus experte intelligi queant, tum ut illi, qui Theologiam Scholasticam nonnisi inutilibus, jejunis, & inanibus qua quæstionibus qua litigiis occupari omnino perperam existimant, clare videant, & quasi manibus palpent, agi sane de rebus sublimibus, gravissimis, utilissimis, & ad salutem maxime necessariis. Quippe ausim dicere, Theologiam Scholasticam, uti traditur, esse vere Evangelicam. Evan-

gelium enim ſeu novæ Legis Teſtamentum potiſſimum quatuor capita complectitur, videlicet: Myſteria divina, Fidei dogmata, præcepta morum, & Sacramentorum doctrinam. Eadem profecto ratio eſt Theologiæ Scholaſticæ. Nam exponit in Tractatibus de Deo, de SS. Trinitate, de Incarnatione, altiſſima myſteria divina: in Tractatibus de fide, de gratia, de beatitudine, dogmata fidei: in Tractatibus de humanis actibus, de legibus, de Jure & Juſtitia, aliisque virtutibus, de peccatis, morum præcepta & diſciplinam: demum in Tractatibus de Sacramentis in genere ac ſpecie doctrinam Sacramentorum, quemadmodum jam nunc videre licebit.

§. I.

Tractatus de Deo.

LXX.

Quemadmodum Ethnici a Jove, falſo Numine, ita Theologi a Deo vero, uno & Trino principium ſacræ doctrinæ ſumunt. Ac primo quidem quum *accedentem ad Deum oportet credere, quia eſt*, uti loquitur Apoſtolus: exiſtentia vero Dei

Dei non ſit nobis nota per ſe, ſeu non innoteſcat evidenter ex ipſa terminorum convenientia absque omni probatione, diverſas ineunt vias ad hanc demonſtrandam; pauci quidem *a priori* vel *quaſi priori*, ut vocant, ſive per prædicatum aliquod Deo intrinſecum *Entis optimi, neceſſarii, carentis omni imperfectione &c.* ſed non ſatis feliciter ac firmo pede; quoniam Atheus negat ſuppoſitum, quod ratio optimi, neceſſarii, perfectiſſimi convenire poſſit alicui enti. Hinc plerique a poſteriori ſeu ex ordinatiſſima mundi hujus machina, mirabili ſymmetria & ſumme provida ejus gubernatione contra Atheos demonſtrant, omnino neceſſarium eſſe, ut exiſtat Ens quoddam ſupremum, a quo hæc omnia tanquam primo fonte, auctore, ac conditore proficiſcantur & gubernentur, quod Ens ſupremum Deum vocant; id quod confirmant ex omnium populorum ac nationum conſenſu, qui fallere non poteſt, dicente Ariſtotele (l): *Nemo omnes, omnes neminem, ſinguli ſingulos fallunt.* Quapropter Dei exiſtentia ab homine rationis compote, ſaltem per longius tempus, ſine culpa ignorari haud poteſt. Nefas enim foret conſentire Tullio

(l) *Lib.* 10. *Ethic.*

lio (m) dicenti: *esse gentes sic immanitate efferatas, apud quas nulla sit Deorum suspicio.* Stabilita vero Dei existentia ad finiendam, vel potius explicandam ejus essentiam progrediuntur. Licet enim Anastasius Synaita (n) scite pronunciaverit: *Deus est definitio definitionum, cum omnes definiat, ipse a nemine definiri potest*, nihilominus Theologi cum Auctore quaestionum veteris ac novi Testamenti (o) *dicamus aliquid* ajunt *de Dei essentia, quod licet impar sit, tamen ex aliqua ratione convenit iis, quae deo digna videntur.* Quare hanc aliqui eorum in cumulo omnium perfectionum divinarum sitam esse contendunt, dicente Deo ipso ad Mosen, interrogantem quis esset, aut quod nomen illi? *Ego sum, qui sum. Sic dices filiis Israel; qui est, misit me ad vos* (p). Contra alii, & forte melius ad Dialecticae regulas, quae in omni definitione genus & differentiam requirunt, dei essentiam in una sola perfectione, quae tamen caeterarum omnium radix est, constituunt, brevissime dicentes: Deum esse *Ens a se.* quibus paucis vocibus comprehendi existimant omnes perfectiones, quas supremum hoc Ens & sibi & aliis communicat. Dupli-

(m) *Lib. de nat. Deor.* (n) *cap.* 2. ὁδηγοῦ. (o) *Quaest.* 1. (p) *Exod. c.* 3.

Duplicem vero divinarum perfectionum classem distinguunt Theologi, nimirum earum, quas Deo tribuentes aliquid negamus, seu dicimus quid Deus non sit, ut quum Deus appellatur unus, simplex, immensus, infinitus &c. & illarum, quibus aliquid adfirmamus seu dicimus, quid Deus sit, ut quum vocatur Bonus, Sapiens, Justus, Sanctus &c. Inter negantes perfectiones sunt I. *Unitas*, quam qui aufert a Deo, totam sane divinitatem seu summi boni rationem auferre censendus est: *Simplicitas*, quæ omnium quarumcunque demum partium compositionem excludit. Est enim Deus totum id, quod est: *Ego sum, qui sum.* III. *Infinitas;* quis enim terminos ponet illi, *cujus magnitudinis non est finis* (q). IV. *Immensitas*, qua ubique præsens est, nec ullis locorum spatiis circumscriptus, dicente Job (r) *Excelsior cœlo est, & quid facies? profundior inferno, & unde cognosces? longior terra mensura ejus & latior mari.* V. *Æternitas*, quam perfectionem Tertullianus *Dei censum* appellat. *Quis enim alius* inquit *Dei census quam æternitas? quis alius æternitatis status, quam semper fuisse, & futurum esse*

(q) *Psalm.* 144. (r) *Cap.* 11.

esse ex prærogativa nullius initii & nullius finis ? VI. *Immutabilitas ;* nam ut Augustinus loquitur (s) *Deus nunquam novus, nunquam vetus innovat omnia . . . . opera mutat, non consilium :* & Boetius canit, *immotusque manens dat cuncta moveri.* Inter perfectiones divinas adfirmantes recensentur I. *Omnipotentia*, de qua Callimachus apud Plutarchum (t), *si Deum nosti, scito illum posse omnia facere.* & Tertullianus (u) *Non enim vere Deus est qui quod vult, non potest.* II. *Bonitas :* certe Augustinus (x) : *ita proprium* inquit *est Deo, quod bonus est, ut a quodam compellatus ipse filius Dei, cum audiret, Magister bone . . . responderet : quid me interrogas de bono ? nemo bonus, nisi unus Deus. Quod quid aliud est dicere, quam si me bonum vis appellare, intellige & Deum.* III. *Providentia, quæ attingit a fine usque ad finem fortiter, & disponit omnia suaviter* (y). quæque in magnis æque ac in parvis est maxima, & ita curat singula, ut omnibus sit intenta. IV. *Misericordia.* est enim Deus *miserator & misericors, patiens & multæ misericordiæ* (z). &

(s) *Lib.* 1. *Confess.* (t) *L.* 1. *de placit. Philos. c.* 4. (u) *L.* 1. *contra Marcion. c.* 11. (x) *In Psalm.* 17. (y) *Sap.* 8. (z) *Psalm.* 85.

& *misericordia Dei plena est terra* (a). V. *Sapientia*, cognoscens omnia per altissimas caussas. *Non enim*, ut S. Dionysius loquitur (b) ex rebus *ipsis discens novit eas divina mens, sed ex se ipsa, secundum caussam, omnium scientiam & essentiam præhabet, & ante comprehendit.* VI. *Veritas*, nescia falli & fallere, omnemque in se veritatem complectens: *Ego sum via, veritas, & vita.* VII. *Sanctitas*, de qua memoratus Dionysius (c): *Sanctitas est, ut more nostro loquar, ab omni scelere libera, & omnino perfecta, & omni ex parte immaculata puritas: talis autem maxime convenit Deo, qui mensura est totius & ipsius sanctitatis.* Hinc Psalmista Regius (d) *Justus Dominus in omnibus viis suis, & Sanctus in omnibus operibus suis.* VIII. *Justitia*; est enim Deus *remunerator* bonorum, & vindex malorum, *unicuique reddens secundum opera ejus.* Quare S. Dionysius pronunciavit (e): *Justitia Dei celebratur ut omnibus ea, quæ meritis cujusque conveniunt, distribuens, & congruentem naturam & pulchritudinem, & ordinem & dispositionem . . . cuique determinans.* Has

(a) *Psalm.* 32. (b) *De div. Nom. c.* 7. (c) *Ibid. c.* 12. (d) *Psalm.* 144. (e) *De div. Nom. c.* 8.

Has aliasque Dei perfectiones, earumque arcana Theologi tum Scripturæ ac Patrum testimoniis, tum lumine naturæ notis argumentis illustrant non solum ad commonstrandam Dei magnificentiam, & ad ideas summo Deo dignas hominum animis implantandas, verum etiam ad debellandos tam ethnicorum quam hæreticorum falsas de divinis perfectionibus opiniones, quales nunquam defuerunt. Quippe *unitatem* Dei impugnarunt gentiles & idolorum cultores, qui Numinum turmam & polytheismum invexerunt in orbem: Valentinus, Marcion, Cerdo, Manes, unde Manichæi, Tritheitæ. *Simplicitatem* Stoici, Antropomorphitæ, Manichæi, & Spinosa. *Infinitatem* Pagani, Sociniani. *Immensitatem* Valentiniani, Gnostici, Manichæi, Waldenses, Sociniani. *Immutabilitatem* quidam Stoicorum, & Origenistarum. *Omnipotentiam* Marcion, Manichæi, Saturniliani, Hermiani, Seleuciani. *Bonitatem* ac *Sanctitatem* Luciferiani, Celsus, Calvinus. *Providentiam* Epicurus, Democritus, Gnostici. Gigantes hi fuerunt, & Encelades, qui cœlum expugnare, ac Deum ipsum e throno essentiæ, ac perfectionum suarum avita possessione deturbare conabantur, sed omnes demum fulmine tacti pe-

rie-

rierunt. Cætera perfectiones hucusque recensitæ, quas Attributa Dei vocant Theologi, re ipsa nec inter se, nec ab essentia divina distingui docent, sed solum formaliter, seu ratione nostra, quamvis eas distinguendi fundamentum præbeat ipsa perfectio summa essentiæ divinæ, utpote quæ longe pluribus rerum creatarum perfectionibus re ipsa inter se distinctis æquivalet, ita ut nos eas, quum unico conceptu nequeamus, per plures exprimere cogamur.

LXXI.

A Deo ita in se & perfectionibus suis constituto ad ejus intellectum & voluntatem altius rimandam se se transferunt, quæ duo amplissimum disputationibus gravissimis campum aperiunt. Et quidem quantum adtinet ad divinum intellectum, perfectissimam in Deo rerum omnium scientiam existere demonstrant, dicente S. Cyrillo (f) *Deum omnia scire docente nullo, ac præ oculis habere nuda & aperta*, simulque enumerant quinque illius dotes ac prærogativas, quarum *prima* est, quod sit simplex; eadem enim in Deo res est cognitio & intellectus, quum nullam compositionem patiatur Ens sim-

(f) *Lib.* II. *Commentar.*

ſimpliciſſimum; & quidquid in Deo eſt, ipſe Deus ſit. *Altera*, quod nunquam nova ſit. nam ab æterno novit Deus, quid facere poteſt, & quidquid in tempore facturus erat. *Tertia*, quod ſit expers ſucceſſionis, quum ſimplici intuitu omnia comprehendat, non tranſeundo ab una cognitione ad alteram, nec a noto ad ignotum, quemadmodum imbecilli noſtro intellectui accidere ſolet. *Quarta* quod nullis indigeat ad quascunque res intelligendas ſpeciebus, quoniam *omnia* teſte D. Joanne (g) *in eo vita ſunt*, id eſt, omnium rerum vivas perfectiſſimasque ideas in ſe habeat, immo ipſe ſit viva idea omnium rerum. *Quinta* demum, quod ſit certa, infinita, æterna, immutabilis, quoniam uti eſſentia Dei, ita & ſcientia, quæ eadem cum illa res, nullius defectus capax eſt, nec ullis aut loci, aut temporis, aut viciſſitudinis circumſcripta limitibus. Quamvis autem in Deo, ut dictum eſt, una ſit & ſimpliciſſima ſcientia, qua omnia poſſibilia, præterita, præſentia, futura ſimul & ſemel ab æterno velut oculo irretorto intuetur, humanæ tamen mentis imbecillitas unius rei ſimpliciſſimæ multis diverſisque vocibus & modis explicandæ, ac per

(g) *Joan. c. 1.*

per ſigna rationis, ut vocant, dividendæ neceſſitatem Theologis impoſuit. Hinc primo quidem eam partiti ſunt in *ſcientiam ſimplicis intelligentiæ*, qua poſſibilia, & in *ſcientiam viſionis*, qua abſolute futura cognoſcit Deus. Quoniam vero alia ſunt, quæ ſub conditione ac libere futura dicuntur, nec iſtorum certa ſcientia Deo negari poſſit, poſt Ludovicum Molinam etiam tertia ſcientiæ divinæ ſpecies acceſſit, ſcilicet *ſcientia media*, ideo ſic dicta, quoniam hinc aliquid de ſcientia ſimplicis intelligentiæ, illinc aliquid etiam de ſcientia viſionis participat. Hæc ſcientia media magno cum ſtrepitu impugnata, & errorum Pelagii ac Maſſilienſium accuſata, nunquam tamen, etiam poſt accuratiſſimum examen Romæ coram Pontificibus inſtitutum, expugnata fuit, ſed potius confirmata. Præcipua lis, eaque Thomiſticam inter & Societatis ſcholam in eo verſatur, in quo medio res contingentes ſub conditione futuras, præcipue liberas, Deus cognoſcat. Prior aſſignat familiare ſibi ac famoſum *prædeterminans decretum*: Poſterior hoc fieri poſſe negat ſine libertatis diſpendio, quum illa, quæ Deus decernit ab æterno, quin prævideat, quid creatura libera ſit actura, & in quam par-

partem se determinatura sit, necessitate quadam fiant, (& quidem tali, quæ nec impediri nec evitari potest) humanæ libertati oppido fatali. Hinc docet, res tum possibiles, tum absolute futuras, tum etiam contingentes sub conditione futuras (de liberis sermo est) a Deo videri absque alio medio in se ipsis, videlicet per scientiam mediam, licet absolute futura etiam videat in decreto ad scientiam hanc suo modo consequente: unde etiam scientiam visionis caussam rerum esse negat. Nec enim ideo, quia Deus videt, hoc fit, sed quia hoc fit, ideo Deus videt, quod axioma est S. Anselmi, quo contra Calvini sophisma defenditur libertas.

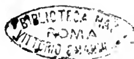
LXXII.

Post Dei scientiam probe perpensam, ad voluntatem ejusdem vestigandam progrediuntur Theologi. Esse in Deo voluntatem proprie dictam, qua in res alias tendit eas amore prosequendo, in alias vero aversando illas (amotis tamen procul iis, quæ nostram voluntatem ejusque actiones ut plurimum comitantur & inficiunt, adfectionibus v. g. odii, iræ, cupiditatis &c.) quaque circa diversas res liberrime ordinat, disponit, atque decernit:

nit: hanc inquam in Deo esse voluntatem e SS. Literis clare ostendunt contra Abaillardum, Wicleffum, aliosque. An vero ad decernendas actiones hominum liberas dirigatur voluntas divina a scientia visionis, an vero a scientia simplicis intelligentiæ ac media, rursum lis est inter scholam Thomisticam, & Societatis: negat enim posterior schola hæc, prius fieri posse absque libertatis eversione, quoniam & scientia visionis est in Deo necessaria secundum systema Thomisticum (utpote caussa omnium rerum,) & si hæc nulla præcedente scientia media impediri aut evitari queat, necessario post se trahit actionem humanam. Porro de actibus divinæ voluntatis contingentibus (eadem ratio est de actibus intellectus) an nihil præter Dei voluntatem dicant, & solum per diversum secundum rationem nostram tendendi modum, an per aliquid quod foris adveniat, & compleat illos, explicari debeant, subtilissima est controversia. Non minor est circa Decreta divina, quorum varia considerant Theologi: *absolutum, conditionatum, prædefinitivum, collativum libertatis, permissivum, applicativum omnipotentiæ ad simultaneum concursum, determinativum ad individuum.* Verior esse videtur illo-

rum opinio, qui nullam in his veram signorum aut decretorum successionem admittunt, sed Deum omnia simul & semel unico decreto, etiam virtualiter indivisibili decernere docent. Illud apud omnes in comperto est, in Deo reperiri seriam voluntatem antecedentem omnes homines, etiam post lapsum Adami, salvos faciendi, nec absque gravi in fide errore cum Luthero, Calvino aut Jansenio negari potest, Christum pro omnibus hominibus, etiam infidelibus ac reprobatis fuisse mortuum, quam benevolam Dei voluntatem etiam ad parvulos sine baptismo decedentes communior Doctorum pars extendit, quum secundum D. Augustinum etiam ad parvulos utpote homines, licet paucorum dierum, pertineat illud Apostoli: *Deus omnes homines vult salvos fieri*, & *Christus mortuus est pro omnibus.* Interim negari haud potest, multos eorum priusquam ad baptismi gratiam perveniant, absque culpa saltem sua excidere cœlesti beatitudine, Deo cursum relinquente caussis, quas vocant, secundis inscrutabili judicio suo. Gravioris momenti quæstiones se se produnt de *Prædestinatione* ac *Reprobatione*, cauta manu tractandæ. *Prædestinatio* secundum mentem Bellarmini est providen-

dentia Dei, qua homines ex massa perditionis *misericorditer* electi per media infallibilia ad vitam diriguntur æternam: *Reprobatio* autem secundum Magistrum sententiarum præscientia est iniquitatis quorundam hominum, eorundemque damnationis præparatio. Illam respectu salvandorum, hanc respectu damnandorum in Deo dari ex Scriptura, Patribus & ratione satis colligitur. Pessime utramque descripserunt *Prædestinatiani*, qui propterea hæretici audiunt, nempe Deum aliquos ita ordinare ad vitam æternam, ut ad bene operandum, alios ita excludere, ut ad malum faciendum necessitatem inferat. Quæ ipsa est Calvini & Novatorum pestilens doctrina. Hic enim in tertio Institutionum libro docet, ante omnem meriti & demeriti prævisionem alios in spem vitæ adoptari, alios adjudicari æternæ morti, & caussam damnationis reproborum non ipsorum culpam sive originalem sive propriam esse, sed solam Dei voluntatem absolutam, qua creare illos statuit in eum finem, ut damnentur, quod decretum *horribile* est, ut adpellat ipse Calvinus. Gravis tamen contentio rursus inter Theologos, an prædestinatio & reprobatio formalis pro priori signo naturæ, ut loquuntur, visionem

meritorum vel demeritorum absolute futurorum requirant: Prædestinationem formalem fieri ante merita absolute prævisa prioritate quadam rationis multi gravesque auctores defendunt: reprobationem vero positivam formalem post demerita absolute prævisa. Ad adultos quod adtinet, prædestinationem eorum secundum consuetum divinæ providentiæ ordinem a Deo certis alligari mediis docent, nec ullum absque eo, quod Deus singulari quodam beneficio id revelet, certum esse posse de prædestinatione sua cum Concilio Tridentino firmissime tenent. Ut autem singularis dei favor erga electos rite explicetur, decreta quæ non a scientia media pendent, non satis apta judicant bene multi.

§. II.

Tractatus de SS. Trinitate.

LXXIII.

His probe in utramque partem discussis trepido quasi pede procedunt Theologi ad Trinitatis mysterium explanandum, probe conscii, quanta hoc in sacrario arcana, quanta mysteria humanum, immo Angelicum intellectum excedentia repe-

reperire ſit; idcirco timentes, ne dum *ſcrutantur majeſtatem*, *opprimantur ab ea* (h). Hoc in negotio Theologis certum eſt, myſterium *Trinitatis* ſola naturali ratione duce ac magiſtra demonſtrari haud poſſe, contra quam Raymundus Lullus ſenſit, qui circa annum 1290. in inſula Majorca ſcholam erexit, docuitque omnes fidei Catholicæ articulos per rationes neceſſarias & evidentes probari. Nihilominus myſterium hoc non eſt contra, ſed ſupra rationem naturalem, ita ut intellectus humanus ſuis duntaxat alis & viribus ad ejus cognitionem evehi nequeat, dicente Chriſto (i): *Nemo novit filium, niſi Pater, neque Patrem quis novit niſi filius, & cui voluerit filius revelare.* Certe illius notitiam viciniorem non ſolum gentiles Philoſophi non ſunt adſecuti, ſed nec Judæorum Juriſperiti: ſolis Patriarchis, Prophetis, & Viris quibusdam ſanctitate conſpicuis in veteri Teſtamento apertam hujus myſterii revelationem conceſſam fuiſſe legimus: in Novo autem clare revelatum fuit a Chriſto omnis veritatis Magiſtro, dum Apoſtolos conferre juſſit baptismum *in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti* (k): Quam-

(h) *Proverb.* 25. (i) *Matth.* 11. (k) *Matth. ult.*

Quamvis autem myſterium hoc ſit articulus, & fundamentum Chriſtianæ fidei, cujus aperta cognitio atque profeſſio poſt Evangelium promulgatum ad ſalutem conſequendam neceſſaria eſt, non tamen defuerunt magno numero hæretici, qui eam impugnarunt. Quidam tres diſtinctas realiter Perſonas negarunt, uti Simon Magus, Valentinus, Montaniſtæ, Praxeas, Sabellius: alii plures admittendo perſonas plures quoque Deos admiſiſſe viſi ſunt, ut Apelles, Apollinaris, Cononitæ: aliqui Verbo divino ac Chriſto divinitatem eripere conati ſunt, ut Cerinthus, Ebion, Carpocrates, Theodotus, Paullus Samoſatenus, Arius, Photinus, Michael Servetus, Valentinus Gentilis, Sociniani: quidam denique eadem divinitate Spiritum Sanctum exuere tentarunt, ut Sadducæi, Valentinus, Macedonius, Sociniani.

LXXIV.

Porro quinque maximi momenti, & profundiſſimæ indaginis dogmata in hoc ſacratiſſimo myſterio, quantum humani intellectus imbecillitas permittit, explananda ſibi ſumunt Theologi, qualia nimirum e S. Scriptura, e Patribus, atque Conciliis, communique Eccleſiæ conſen-

ſu

ſa eruta fuerunt longo ſtudio, & multiplici cum hæreticis certamine. Quippe ſtatuunt intra Trinitatis ambitum quinque contineri: *Primo* unam naturam indiviſam, communem tribus perſonis. Nam ſecundum D. Athanaſii Symbolum ab univerſa Eccleſia receptum *& unitas in Trinitate, & Trinitas in unitate veneranda eſt.* *Secundo* duas Proceſſiones: intelligunt autem Theologi per vocem hanc *Proceſſio* univerſim productionem, emanationem, ſeu originem unius ab alio. hac ratione Divinus Filius & Spiritus Sanctus procedunt a Patre, dicente apud Evangeliſtam (l) ipſo Dei Filio: *Ego ex Deo proceſſi, & veni.* & de Spiritu S. *Spiritus, qui a Patre procedit* (m). Pater autem a nullo procedit; quare nuncupatur in Scripturis Deus a ſe, & a Scriptoribus Eccleſiaſticis principium ſine principio, origo, fons totius divinitatis, quia nimirum ab ipſo Filius & Spiritus S. procedunt tanquam a principio & origine: ipſe vero nullum agnoſcit principium, nullam originem. Porro divini Filii proceſſio per intellectum fit, unde Verbum & Sapientia: proceſſio Spiritus S. per voluntatem, unde Charitas & Amor dici-

(l) *Joan.* 8. (m) *Joan.* 5.

dicitur. Discrimen vero inter geminam hanc processionem est, quod filii processio vocetur generatio, non item Spiritus Sancti processio: dein quod filius a solo patre, Spiritus S. autem a Patre filioque procedat, quam ob caussam Ecclesia in symbolo Constantinopolitano hac voces *Filioque* provide adjecit ob grassantem in Oriente contra processionem Spiritus Sancti a filio errorem. *Tertio*, tres Personas in una eademque divina substantia realiter distinctas. Quod plures sint, patet ex S. Scriptura, ubi dicitur: *Faciamus hominem ad imaginem & similitudinem nostram* (n). Item: *Venite descendamus & confundamus linguam eorum* (o). His e Scriptura locis Tertullianus Praxeam confutans (p) *Interrogo* inquit, *quomodo unicus & singularis pluraliter loquitur? . . . fallit aut ludit, ut cum unus & solus & singularis esset, numerose loqueretur.* Quot autem sint personæ, declarat Evangelista (q): *Tres sunt, qui testimonium dant in cælo, Pater, Verbum, & Spiritus S., & hi tres unum sunt.* Quod vero tres personæ istæ re ipsa inter se distinctæ sint, e geminis Scripturæ locis non quidem nude sumtis,

(n) *Genes.* 1. (o) *Genes.* 11. (p) *Cap.* 12.
(q) *Joan. c.* 5.

tis, ſed ut explicatis ab Eccleſia, & ita ſemper intellectis probatur. Nam (r) Chriſtus ut Deus æterna generatione a Patre exivit: *Dominus dixit ad me, Filius meus es tu: ego hodie genui te.* Spiritus S. autem non tantum a Patre filioque diſtinctus, ſed etiam alius & ab utroque miſſus dicitur: *Ego rogabo Patrem meum*, ait Chriſtus ipſe (s), *& alium Paracletum dabit vobis, Spiritum veritatis, qui a Patre procedit. Quarto*, quatuor *Relationes*, ſeu *Ordinationes* unius ad alterum. Tales ſunt 1. *Paternitas* in Patre reſpectu filii: 2. *Spiratio activa* in Patre & Filio reſpectu Spiritus Sancti. 3. *Filiatio* in Filio, & 4. *Spiratio passiva* in Spiritu Sancto reſpectu Patris & filii. Per primam & tertiam ordinantur & referuntur ad ſe invicem Pater & Filius, per ſecundam & quartam Spiritus S. ad Patrem & Filium. *Quinto*, quinque Notiones ſeu notas, quibus una perſona diſcernitur ab altera, nempe 1. *innaſcibilitas* ſeu *improducibilitas*. 2. *Paternitas*, quæ duæ notiones conveniunt ſoli Patri. 3. Filiatio, quæ competit ſoli Filio. 4. *Spiratio activa*, quæ convenit Patri ac Filio tanquam uni *Spiratori*, ſeu

(r) *Pſalm.* 2. (s) *Joan.* 14. *&* 15.

ſeu principio. 5. *Spiratio paſſiva*, quæ ſoli tertiæ Perſonæ, Spiritui Sancto tribuitur. Hæc omnia magna ſubtilitate, multisque quæſtionibus diligentiſſime examinant, atque ad mentem S. Scripturæ, Patrum antiquorum & Conciliorum dogmata huc pertinentia tradunt Theologi, tum ut veterum hæreticorum errores confutent, tum ut novas hæreſes itentidem pullulantes in radice ſuffocent, tum ut eadem doctrina, eadem loquela, eademque placita, quæ in naſcente Eccleſia recepta ac confirmata fuerunt, in ea usque ad finem ſeculorum illibata perſeverent, quæ doctrinæ integritas & perſeverantia una eſt e notis & characteribus veræ Eccleſiæ.

§. III.

Tractatus de Angelis.

LXXV.

Poſt Deum de Angelis tanquam Dei miniſtris tractant Theologi. Probabilius eſt, hos primo ſtatim die una cum cœlo Empyreo (Regia ſupremi Numinis, cœleſtium ſpirituum patria, & Electorum ſede hæreditaria) conditos fuiſſe, ſuffragante SS. Patrum, Conciliorum, & Fidelium ſen-

sensu: non enim decuisse videtur majestatem divinam, ut prius vilissimis hominibus tam augustam domum, qualis est mundus, strueret se suisque ministris Angelis velut sine tecto relictis. Inter Angelos autem (quorum innumerabilis multitudo) primam divisionem statuunt inter bonos & malos, scilicet eos, qui Deo fideles perstiterunt, æternaque cum ipso beatitudine fruuntur, & illos, qui rebelles facti ad tartara præcipites abiere. Tum vero ipsos bonos & cœlestes Genios in certos ordines distribuunt, nimirum in tres Hierarchias & novem Choros; in prima seu suprema hierarchia Seraphim, Cherubim, & Thronos collocant. In secunda Dominationes, Virtutes, & Potestates. In tertia Principatus, Archangelos & Angelos. Hos ordines Angelorum cum cæteris Patribus agnoscit Antiquissimus illorum S. Dionysius Areopagita (t) asserens, se illos accepisse a Præceptore suo D. Paullo, vel certe Hierotheo. Huic divisioni fundamentum præbuit tum excellentior ipsorum inter se Angelorum natura, tum diversa gratiæ ministeria a Deo ipsis attributa. Existere autem Angelos fide certum est contra Sadducæos. Nam si sacram Scripturam consulamus, inveniemus Ange-

(t) *Lib. de cæl. hierarch.*

Angelos Sodomam evertiſſe, Lothum ab incendio liberaſſe, Angelum allocutum eſſe Agarem: Hominem *paullo minus ab Angelis minoratum eſſe*, Tobiæ itineris ducem ſe præbuiſſe Angelum, dixiſſe Chriſtum: *Angelos videre faciem Patris ſui.* Non minus certum eſt ex eadem Scriptura, exſtitiſſe ejusmodi homines, quibus adſiſtebant mali Angeli, ut Energumenos, Præſtigiatores. Univerſim dicuntur Angeli eſſe *ſubſtantiæ intellectuales incorporeæ, ac natura ſua immortales.* Nec de his dubitare fas eſt homini Catholico poſt Lateranenſe Concilium, ſub Innocentio III. celebratum, atque definiens: (u) *Deus ſua omnipotenti virtute, ſimul initio temporis, utramque de nihilo condidit creaturam, ſpiritualem & corpoream, Angelicam ſcilicet & mundanam, quaſi communem ex corpore & ſpiritu conſtitutam.*

Jam vero inquirunt Theologi in naturam Angelorum, oſtenduntque eos non eſſe præditos corpore, ſed puros ſpiritus, contra quam opinati ſunt Platonici, & quidam ex antiquis Patribus, ætherea aut ex elementis compoſita iis corpora tribuentibus. Inquirunt etiam ſedulo in cognitionem Angelorum, quæ latis-

(u) *Cap. firmiter.*

latissime patet, non tamen ad secreta cordium se se extendit, quum ex una parte Scriptura horum notitiam soli Deo propriam tribuat, & Christo tanquam indicium & argumentum suæ divinitatis: ex altera quivis alius Angelus & homo suorum actuum dominium habeat, ac jus secreti, ne videlicet arcana cordis sui, actusque liberi queant ab alio inspici, quæ res alias magna foret servitus, & perniciosa humano generi. Nimirum cuivis dicere licet: *Secretum meum mihi*; si non Deus pro arbitrio suo ac supremo dominio ejusmodi arcana cuidam Angelo aut homini revelare velit. Porro modum loquendi investigant, quum licet lingua & auribus careant, sacra tamen Scriptura diversis locis Angelos cum Deo, inter se, ac cum hominibus loquentes introducat. Cum Deo loqui dicuntur eo fere modo, quo nos, nempe ordinando conceptus & desideria sua ad Deum; cum hominibus vel formando voces in aere, vel commovendo phantasmata, e quibus oriuntur certæ cognitiones: inter se vero (de qua re quomodo fiat, præcipua quæstio est) Angelos loqui docent communiter Theologi per actum voluntatis, quo Angelus loquens vult suos actus notos esse alteri Angelo, qui audiens

diens dicitur: posito autem hoc consensu Deus ut auctor naturæ vel ipse Angelus loquens (si secundum locum sit præsens) in Angelo audiente producit vel excitat species, quæ repræsentant voluntatem seu actum directivum Angeli loquentis, vel immediate ipsum actum, quem loquens Angelus vult manifestare. Credunt enim hunc & loquendi & audiendi modum esse idioma dignum natura Angelica pure spirituali, esse universale, servire ad locutionem liberam & secretam, esse aptum, ut cum uno vel pluribus, quantumvis distent, colloquium instituatur.

LXXVI.

Gravior est quæstio de lapsu Angelorum. D. Augustinus (x) *Deum* inquit *sic ordinasse Angelorum & hominum vitam, ut in ea prius ostenderet, quid posset liberum arbitrium, deinde quid posset suæ gratiæ beneficium.* Unde concludunt Theologi 1. Angelos non fuisse creatos in beatitudine supernaturali, sed naturali tantum. 2. omnes Angelos tam bonos quam malos fuisse creatos in gratia habituali sanctificante. 3. Angelos bonos vere fuisse promeritos suam beatitudinem: malos

(x) *Lib. de corrept. & grat.*

los vero ea excidisse sua culpa. Viam autem Angelorum (ita vocant Theologi tempus ad merendum vel demerendum Angelis concessum) non admodum diuturnum fuisse satis convenit inter Doctores: quamdiu autem durarit hæc via, oppido discrepant. Verior & expeditior sententia esse videtur, quæ totum negotium sic ait fuisse transactum, ut in primo instanti (per instans autem Angelicum non tam tempus, quam operatio Angeli intelligitur) ut in primo inquam instanti omnes Angeli creati in gratia meruerint beatitudinem supernaturalem; Angeli vero boni aliquamdiu perseverantes in eodem merito denique in secundo instanti adsecuti sint beatitudinem; mali vero dum priores illi meritum continuarent, mox in secundo instanti peccaverint, & demum in tertio damnati fuerint, ac in termino infelici viæ suæ constiterint. Jam vero peccatum Luciferi, rebellium Angelorum velut Ducis supremi, in superbia constituunt plerique Theologorum, cujus superbiæ objectum erat adfectatio similitudinis cum Deo, ut insinuat Isaias Propheta (y), *Detracta est ad inferos superbia tua . . . qui dicebas in corde tuo: in cælum conscendam, similes ero Al-*

(y) *Cap.* 14.

Altissimo, dum scilicet ab aliena gratia pendere noluit, sed se solo beatus esse voluit, statuendo ex amore inordinato excellentiæ suæ pro fine ultimo beatitudinem naturalem propriis viribus obtinendam, & avertendo se a beatitudine supernaturali, cujus consecutionem ut quæreret, præceptum illi erat, sed nonnisi ex viribus gratiæ per actus magnæ demissionis & subjectionis, inter quos admodum probabile est, fuisse submissionem Christo in carne venturo exhibendam. Pœna vero, quæ tantum scelus e vestigio sequebatur, erat ignis inferni, dicente Scriptura (z). *Discedite a me maledicti in ignem . . . qui paratus est Diabolo & Angelis ejus.* Sed qua ratione Angeli mali, utpote Spiritus, ab igne hoc, quem corporeum esse SS. Patres tradunt, & ratio suadet, qua inquam ratione torqueri possint, res est, quæ ipsa Theologorum ingenia torquet, his ad apprehensionem quandam dæmonibus immissam, qua crederent se ab igne torqueri, aliis ad speciem impressam, qua de igne tanquam instrumento iræ divinæ semper cogitare cogerentur, confugientibus, rursum aliis per alligationem ad ignem pœnam hanc explicantibus: præ-

(z) *Matth.* 20.

præstantissimi Doctores censent, Angelos malos torqueri ab igne inferni, ita ut hic per potentiam, quam obedientialem vocant, elevatus producat qualitatem spiritualem, quæ cum proportione afficiat & cruciet dæmones, uti qualitas urens res corporeas, afficit & cruciat animam corpori unitam.

§. IV.

Tractatus de Incarnatione.

LXXVII.

Post divinæ majestatis in Deo uno, & tribus Personis, atque Angelis tanquam ministris ejus relucentis contemplationem merito sequitur *Incarnatio* divini Verbi, illud divinæ sapientiæ ac bonitatis mysterium altissimum, dei erga homines amoris pignus certissimum, salutis humani generis ac totius spei nostræ fons ac fundamentum. Variis ad significandum hoc mysterium vocabulis usi sunt SS. Patres. Hilarius *corporationem*, Augustinus *Mixturam admirabilem*, Nazianzenus cum græcis Patribus *Oeconomiam Verbi*, Damascenus *inhumanationem* adpellant. Patres Latini communis-

ſime *Incarnationem* vocant, voce derivata e Verbis Evangeliſtæ (a) *Verbum caro factum eſt.* Eſt autem *Incarnatio* ad mentem Eccleſiæ ac SS. Patrum *Unio hypoſtatica Verbi divini cum natura humana.* vel ut alii loquuntur: *Aſſumptio naturæ humanæ facta a Verbo in unitate perſonæ.* Illius poſſibilitas quemadmodum cognoſci poteſt lumine fidei, neutiquam naturali, ita impoſſibilitas oſtendi nequit. Nam ſi poteſt natura divina eſſe una in tribus perſonis in myſterio Trinitatis, quare non poterit una perſona eſſe in duabus naturis in myſterio Incarnationis? Hanc autem Incarnationem factam eſſe contra Judæos oſtenditur tum ex oraculo Jacobi Patriarchæ (b): *Non auferetur ſceptrum de Juda, & Dux de femore ejus, donec veniat, qui mittendus eſt, & ipſe erit exſpectatio gentium.* tum ex vaticinio Danieli facto (c): *Septuaginta hebdomades* (videlicet anni) *abbreviatæ ſunt &c. ut deleatur iniquitas, & adducatur juſtitia ſempiterna . . . & poſt hebdomades ſexaginta duas occidetur Chriſtus & non erit ejus populus, qui eum negaturus eſt.* Quæ omnia fuiſſe ad amuſſim impleta multis ac manifeſtis argumentis oſtendunt Theologi. *Incarnationis* ita deſcriptæ terminus

(a) *Joan.* I. (b) *Genes.* 49. (c) *Dan. c.* 9.

nus est Christus seu *suppositum theandricum*, quo nomine in Ecclesia Catholica intelligitur hypostasis seu persona verbi divini, in duabus naturis divina & humana ita subsistens, ut unica persona divina quum sit, verus tamen Deus & homo existat, non confusione aliqua utriusque naturæ, neque conversione divinitatis in carnem, vel contra; sed assumptione humanitatis in Deum, ut loquitur Symbolum S. Athanasii. Est igitur Christus non metaphorice solum & improprie, ut Sociniani blasphemant, sed vere Deus, ac proprie talis, ejusdem cum Patre divino substantiæ, uti Concilium Nicænum adversus Arium definivit. Idem Christus est verus homo, vero corpore ejusdem cum nostro rationis ac materiæ, non phantastico aut cœlesti, quale affinxerunt illi Simon magus, Appollinaris, aliique hæretici, veraque anima, quam impie negarunt Ariani, præditus: Neque humanitas ipsius, priusquam a Verbo assumeretur, jam exstitit, quemadmodum Nestorius & Eutyches somniabant, ille a Synodo Ephesina, hic a Chalcedonensi damnatus. Porro considerant in hoc Incarnationis mysterio Theologi admirabilem illam unionem, quam *hypostaticam* vocant, & communius docent, eam esse modum substantialem rea-

liter distinctum ab utroque extremo, scilicet a Verbo Divino, & natura humana, ita ut illud *unionem* solum terminet, non vero in se recipiat, nec ab ea perficiatur aut immutetur: natura vero humana secundum partes tam essentiales quam integrantes adsumpta fuerit, uti explicat D. Damascenus (d) *Totus me totum assumpsit, & totus toti unitus est.* Atque hæc *unio*, quæ intercedit inter Verbum & humanitatem, non est extrinseca tantum, adfectiva, & moralis, qualem docuit Nestorius, sed vere intrinseca & physica; & quidem hypostatica, sive in unitate personæ facta, ex quo deducitur contra hunc ipsum Nestorium, B. Virginem vere dici & esse Deiparam: neque facta est in unitate naturæ, prout Eutyches contendit. Quare Catholici omnes profitentur, duas esse in Christo naturas, quin etiam duos intellectus, duas voluntates, duas operationes, quemadmodum Concilium Generale VI. contra Monothelitas definivit: ex qua naturæ utriusque in eadem hypostasi conjunctione oritur aliqua in Christo idiomatum communicatio, id est, proprietatum seu attributorum divinorum & humanorum mutua prædicatio, ita ut vere dici possit: *Deus*

(d) *Lib.* 3. *c.* 2.

Deus est homo, homo est Deus: Deus est mortalis, homo est immortalis: Deus est passus, mortuus &c. (intellige in *recto* loquendo de hoc Deo, de hoc homine, scilicet Christo, quamvis dici nequeat in *abstracto: humanitas est divinitas, divinitas est passa, mortua &c.*)

LXXVIII.

Ab explicata Incarnationis possibilitate, existentia, & modo transferunt se Theologi ad illius necessitatem, caussamque finalem, & meritoriam explanandam. Equidem nullam in Deo necessitatem, nec antecedentem ponendæ *Incarnationis* agnoscunt, neque ex suppositione mundi creati, uti volebat Lullus, aut elevationis ad statum supernaturalem, vel etiam redemptionis humanæ. *Stulti sunt*, inquit Augustinus, *qui dicunt, non poterat aliter Sapientia Dei liberare hominem, nisi susciperet hominem.* Necessitatem tamen fuisse fatentur, posito quod Deus voluerit non aliter hominem redimere nisi secundum omnem justitiæ rigorem, ac condignam satisfactionem exigere. Nulla enim pura creatura satisfacere potest pro ullo peccato mortali, (an neque pro veniali, in utramque partem disceptatur) nec illius remissionem mereri,

quidquid contendant aliqui ſubtiliter magis quam ſolide. Hinc S. Leo (e) *neceſſe fuit* inquit, *venire e cœlo Medicum ſingularem, quia nulla ſanctorum merita poterant conditionem illatæ mortis evincere* Hujus autem rei cauſſam petunt Theologi quidam ex gravitate peccati, quod contendunt eſſe malitiæ ſimpliciter infinitæ, melius alii partim ex ratione offenſæ gravis, a viliſſima creatura adverſus Deum infinitum commiſſæ, partim ex ſatisfactionum noſtrarum ac meritorum tenuitate. At quod purus homo nequiit, potuit Deus homo, nimirum condignam pro peccatis humani generis ſatisfactionem præſtare, immo ſuperabundantem per merita ſua, quæ valorem habuerunt non ſolum extrinſecum (uti valor monetæ a voluntate principis pendet) ſed intrinſecum, eumque infinitum, a dignitate & ſanctitate perſonæ operantis derivatum. ex quo tamen neutiquam ſequitur, ſatisfactiones noſtras eſſe ſuperfluas, ut criminantur hæretici, quia ſatisfactio Chriſti, licet condigna & ſuperabundans, ex Dei ordinatione nobis non applicatur, niſi mediante noſtra cooperatione ſecundum illlud Apoſtoli: *Adimpleo ea, quæ deſunt paſſionum Chriſti in carne mea* (f).

Cir-

(e) *Serm. 12. de paſſion.* (f) *ad Coloſſ.* 1.

Circa caussam finalem Incarnationis conveniunt quidem Theologi in eo, quod illius finis & motivum fuerit humani generis reparatio: an autem hoc unicum & adæquatum fuerit, ac ita principale, ut Adamo non peccante Christus non venisset, discrepant inter se scholæ, Scotistis aliisque contendentibus, substantiam incarnationis decretam a Deo necdum prævisо peccato, Christumque intentum fuisse tanquam initium viarum suarum, primogenitum omnis creaturæ, & Caput Ecclesiæ: post peccatum vero decretam fuisse solum circumstantiam passibilitatis, seu Christum in carne passibili venturum; contra Thomistis cum longe majori Theologorum parte docentibus, incarnationem fuisse decretam post prævisum peccatum, ita ut ab hoc unico motivo penderet. Et reipsa huic sententiæ (quæ non vana & inutilis est, ut ignorantes blasphemant, sed divinam erga homines misericordiam vel maxime commendat) satis aperte suffragantur S. Scriptura & Patres. *Venit filius hominis quærere, & salvum facere, quod perierat* (g). S. Augustinus *nulla* inquit *caussa veniendi fuit Christo Domino, nisi peccato-*

(g) *Luc.* 19. *& Matth.* 18.

catores salvos facere: tolle morbos, tolle vulnera, & nulla est medicinæ caussa (h). S. Irenæus: *Si non haberet caro salvari, nequaquam Verbum caro factum esset* (i). Melius conveniunt Theologi circa caussam meritoriam Incarnationis, ubi docent, unionem hypostaticam cadere non posse sub meritum condignum ullius creaturæ puræ, esseque datam Christo independenter ab omnibus meritis ordine naturæ præcedentibus. Unde rursum Augustinus (k). *Quod ejus bonum qualecunque præcessit? quid egit antea? quid petivit, ut ad hanc excellentiam perveniret?* Nihilominus communior Theologorum docet, Incarnationem cadere potuisse sub meritum de congruo quoad circumstantias, immo sic meritos fuisse Progenitores Christi, maxime B. Virginem, ut Christus tali tempore, ac loco, & ex sua ipsorum gente nasceretur.

LXXIX.

Progrediuntur ulterius ad prærogativas ac dotes humanitatis Christi explicandas. Prima est *Sanctitas*, ad quam quod adtinet, ostendunt naturam humanam Christi formaliter fuisse sanctam per sanctitatem

(h) *Serm.* 9. (i) *L.* 5. *contra hæreses c.* 14. (k) *L. de prædest. SS. c.* 15.

tem increatam Verbi, quamvis etiam ſanctificata fuerit ſanctitate creata ſeu gratia habituali. de priore loquuntur SS. Patres, dum Chriſti humanitatem prædicant *divinitate delibutam unctamque*, non actu tantum & operatione, ſed ut D. Nazianzenus inquit (l) *totius unctionis præſentia:* de altera D. Thomas dum ait: *Fuit etiam in Chriſto gratia habitualis unionem conſequens, ſicut ſplendor ſolem.* Ex hac autem ſanctitate creata perperam infertur, quod Chriſtus qua homo ſit filius adoptivus Dei, non naturalis, quum ſecundum jura *adoptivus dici non poteſt, niſi is, qui qui alienus eſt ab illo, a quo dicitur adoptatus.* Hinc merito Concilium Francofordenſe Felicem Urgelitanum & Elipandum Toletanum Epiſcopum loquentes de Chriſto tanquam de filio dei adoptivo damnavit. Altera prærogativa eſt *Scientia* rerum omnium ſupernaturalium æque ac naturalium, quam triplicem major Theologorum pars humanitati Chriſti tribuit: beatam, per ſe infuſam, item acquiſitam & experimentalem. Habuit itaque Chriſtus ſcientiam beatam ſeu viſionem beatificam, & quidem in primo conceptionis ſuæ inſtanti, quum

(l) *Orat. 4. de Theol.*

quum ad eam jus acquisiverit per unionem hypostaticam cum Verbo divino, per quam etiam ut homo fuit filius naturalis Dei, & hæres per Deum, ut loquitur Apostolus. Habuit quoque scientiam infusam per se, qua res creatas non solum in verbo, sed etiam in se ipsis cognovit, quum hæc scientia etiam Angelis concedatur, multo magis igitur illi, *quem adorant Angeli*, & *in quo sunt omnes thesauri sapientiæ ac scientiæ* (m). Habuit etiam scientiam acquisitam & experimentalem, quæ frequenti actuum exercitio comparatur, quia natura humana, quam Christus adsumpsit, cum nostra communis erat: atque ita intelligunt & explicant Patres illud D. Lucæ (n) *Jesus proficiebat sapientia . . . apud Deum & homines.* Rursus illud Apostoli (o) *Didicit ex iis quæ passus est, obedientiam &c.* Tertia dos & prærogativa humanitatis Christi fuit *impotentia peccandi*, seu *impeccabilitas*. Nam *per unionem ad verbum*, ait D. Ambrosius (p) *ita deificatam esse voluntatem humanitatis, ut divinæ non posset repugnare.* Et S. Augustinus (q), *Christum non potuisse peccare, dum Christus est*, atque ita repugnare Chri-

(m) *Ad Coloss.* 2. (n) *cap.* 2. (o) *ad Hebr.* 5. (p) *de Incarn. c.* 7. (q) *In Enchir. c.* 36.

Christo peccatum, sicut repugnat Christo non esse Christum. Hinc quemadmodum hæretici illi, qui Christum omnino peccasse fingunt, summæ ejusdem sanctitati injuriam faciunt, ita minus eidem consulere videntur ii Doctores Theologi, qui tuentur, humanitatem Christi absolute peccare potuisse in sensu composito cum unione hypostatica, vel saltem in sensu diviso. Quarta est *libertas*, de hac fidei dogma est contra Monothelitas, Abailardum, Wicleffum & alios hæreticos, quod Christus liberum habuerit arbitrium, *ut sciat reprobare malum, & eligere bonum:* item *oblatus est, quia ipse voluit* (r). Et quidem liberum non solum a coactione, ut Jansenius docuit (s) sed etiam a necessitate. Hanc libertatem explicat Doctor Angelicus, dum ait: *Voluntas Christi licet sit determinata ad bonum, non tamen est determinata ad hoc vel illud bonum.* Et alio in loco adhuc clarius: *poterat enim hoc vel illud facere, & non facere; & ideo libertas in eo remanebat, quæ requiritur ad meritum* (t). Difficultas tamen non modica est circa modum, quo libertas Christi circa actus præceptos, maxime circa præceptum moriendi, cum ejus

(r) *Isai.* 7. & 33. (s) *l.* 6. *de grat. Christ. c.* 9.
(t) *hic q.*18. *a.*4. *ad* 3. & *q.*26. *de verit. a.*6. *ad* 1.

ejus impeccabilitate concilietur. Ad hanc difficultatem hæserunt multi, velut ad ſcopulum. Non pauci expedire ſe conantur facili via, ſed non ſatis ſecura, negando tale præceptum, vel non rigoroſum fuiſſe dicendo: ſed hi difficultatem eludunt potius quam ſolvunt, nec ſatisfacere videntur S. Scripturæ, pluribus in locis perfectiſſimam Chriſti in morte ſua obedientiam æterno Patri exhibitam commendanti. alii alias tentant vias, ſed ſalebroſas: optimam tenere videntur, qui docent inſiſtendo ſyſtemati ſcientiæ mediæ, præceptum moriendi Chriſto impoſitum non fuiſſe omnino abſolutum, ſed ſuo modo conditionatum, ſi nimirum Judæi ex obſtinata voluntate ſua mortem ei inferre vellent: hanc autem voluntatem Chriſtus liberrime absque ulla peccati aut inobedientiæ nota impedire potuiſſet, manifeſtando clare Judæis divinitatem ſuam. Nam ſi *cognoviſſent* ait Apoſtolus (u) *nunquam Dominum gloriæ crucifixiſſent*. atque ita facere, ut præceptum hoc non tranſiret in abſolutum, nec obligaret in his circumſtantiis ad mortem ſubeundam: quod quum non fecit Chriſtus, nec facturus eſſe prævideretur, & præceptum obligavit, & ſimul Chri-

(u) 1. *Cor.* 2.

Christus libere obedivit: licet enim necessitatem habuerit moriendi consequentem ad liberam suam determinationem prævisam, non tamen habuit antecedentem. Atque hanc rationem conciliandi libertatem cum præcepto ipse Christus insinuasse videtur apud Evangelistam (x). Nam idem qui dixit: *hoc mandatum habeo a Patre meo*, etiam dixit: *potestatem habeo ponendi animam meam. Nemo tollit eam a me, sed ego pono eam à me ipso.*

Denique concludunt hunc Tractatum Theologi, ostendendo Christum pro omnibus omnino hominibus mortuum esse, quæ sententia Catholica est: contraria vero falsa, temeraria, & scandalosa; intellectaque in eo sensu, ac si Christus mortuus esset pro solis prædestinatis, hæretica. Mortuus est itaque Servator pro omnibus, etiam pro reprobis, etiam pro interfectoribus suis. Nam ut ait S. Augustinus (y) *confixerunt Salvatorem suum, & fecerunt suum damnatorem:* etiam pro infidelibus. Quippe *omnium cura est Deo*, ait S. Prosper (z), *& nemo est, quem non aut Evangelica prædicatio, aut testificatio legis, aut ipsa etiam natura conveniat,*

(x) *Joan.* 10. (y) *Resp.* 6. *ad object.* 8. *Gallorum.* (z) *L.* 2. *de vocat. gent.*

niat, sed infidelitatem hominum ipsis adscribamus hominibus: etiam pro parvulis, seu paucorum dierum hominibus, ut vocat S. Prosper, qui absque baptismo moriuntur, nam uti D. Augustinus scribit contra Julianum (a): *Unus pro omnibus mortuus: ergo omnes mortui sunt. Conclusio haec Apostoli invicta est, ac per hoc, quia & pro parvulis mortuus est, profecto etiam parvuli mortui sunt.*

§. V.

Tractatus de Beatitudine.

LXXX.

Post tractatum de Deo & Verbo Dei incarnato merito agunt Theologi de Beatitudine, quoniam solus Deus est bonum illud, quod perfecte beatos nos efficit, & bonum istud, per Christi merita consequi speramus. Graviter hac in re hallucinati sunt Ethnici Philosophi, quorum plurimi relicto verae beatitudinis fonte rivulos sectati sunt, & *foderunt sibi cisternas dissipatas, quae continere non valent aquas*, ut Jeremias loquitur. Profecto, si Lactantio credimus (b), „Epicurus „ summum bonum in voluptate animi esse „ cen-

(a) *Lib.* 1. *c.* 65. (b) *Lib.* 3. *divin. Instit. c.* 7.

„ censet, Aristippus in voluptate corpo-
„ ris. Calliphon & Dynomachus Cyre-
„ naici honestatem cum voluptate jun-
„ xerunt. Diodorus in privatione dolo-
„ ris summum bonum posuit. Peripa-
„ tetici autem in bonis animi, & cor-
„ poris, & fortunæ. Herilli summum
„ bonum est scientia, Zenonis cum na-
„ tura congruenter vivere. Quorundam
„ Stoicorum virtutem sequi. Aristoteles
„ in honestate ac veritate summum bo-
„ num collocavit. „ Post hos errarunt quoque nonnulli hæretici, dum regnum cœlorum, adeoque beatam vitam futuram post resurrectionem in voluptatibus carnis sitam esse contenderunt, ut de Cerintho refert Dionysius Alexandrinus. Contra hos omnes invicte demonstratur, quod vera beatitudo in nullo bono creato posita sit aut esse possit, sed in solo Deo. Finiunt autem Theologi cum D. Thoma beatitudinem, quod sit summum bonum hominis, quo obtento appetitus satiatur & quiescit: eamque dividunt in objectivam & formalem, quarum prior est bonum illud, quod possidentem beatum facit, nec est aliud, uti dictum, quam Deus, qui finis ultimus est omnis creaturæ intellectualis: posterior est operatio illa intellectus aut voluntatis, vel utriusque, per

per quam possidetur hoc bonum. Porro alia est beatitudo naturalis seu felicitas, quæ consistit in possessione dei per actus naturales: alia supernaturalis, ad quam sumus elevati, & quæ consistit in perfecta dei possessione per actus supernaturales intellectus & voluntatis. Beatitudinis naturalis possibilitatem impugnarunt Lutherus, deinde Calvinus, & post hos errorem recoxerunt Bajus & Jansenius. Sed possibilem esse ratio & auctoritas probant, quia certum est, Deum non posse hominem condere, nisi ut sit beatus aliqua beatitudine, & aliunde certum est, illam ad quam nunc sumus elevati, esse omnino indebitam, uti definitum est contra Bajum a Pio V. damnante propositionem ejus vigesimam primam.

De beatitudine autem formali, in quo posita sit, acriter disputant Theologi. Certum est, quod non consistat in aliqua unione physica substantiæ divinæ cum substantia animæ, ut docuit Henricus a Gandavo (c) neque in vera & reali transformatione animæ in Deum, & suum principium, quemadmodum voluerunt aliqui contemplativi, quos redarguit Lessius (d). Quando igitur aliqui Patrum dixe-

(c) *Tr. de Beat.* (d) *De summo bono c. 2.*

dixerunt Beatos in Deum transformari, intelligendi sunt de transformatione morali, qua Beati absorbentur in amore Dei & perfecta conformatione, cum illius voluntate. Num vero consistat beatitudo formalis in solo actu intellectus per visionem, ut vult S. Thomas, aut in solo actu voluntatis per amorem, ut contra docet Scotus, controversia est, quam bene admodum definire videntur illi, qui utramque sententiam conciliant, & cum Doctore Seraphico Bonaventura, pluribusque aliis eam nec in solo actu intellectus, nec in solo actu voluntatis, sed in utroque, nempe visione intuitiva & amore fruitivo Dei constituunt, quoniam S. Scriptura & Patres modo visioni, modo fruitioni, modo utrique rationem beatitudinis tribuunt. Visioni (e): *Beati mundo corde, quoniam Deum videbunt.* in quæ verba S. Augustinus (f). *Et ipsa visio est facie ad faciem, quæ summum præmium promittitur justis.* Fruitioni (g): *intra in gaudium Domini tui,* cui consonat illud ejusdem Augustini (h) *ipsa est Beata vita gaudere ad te, de te,* &

(e) *Matth.* 5. (f) *L.* 1. *de Trinit. c.* 13. (g) *Matth.* 25. (h) *L.* 10. *Confess. c.* 22.

& propter te. Utrique (i) : *Satiabor, cum apparuerit gloria tua.* & Irenæus (k) *Participatio Dei est videre Deum, & frui benignitate ejus.* Et reipsa per hos geminos actus intellectus & voluntatis, scilicet visionem & amorem habetur *plena & perfecta possessio summi boni*, in qua consistit vera beatitudo & felicitas. ut autem etiam perfecte satiet beatum, cognosci debet ab eo, quod finem nunquam sit habitura.

LXXXI.

Verum ut intellectus humanus ad visionem Dei summi boni pervenire possit, lumine gloriæ illum indigere communissime docent Theologi contra Beguardos & Beguinas, quorum error (scilicet quod quælibet natura intellectualis in se ipsa naturaliter sit beata, quodque anima non indigeat lumine gloriæ ipsam elevante ad Deum videndum, & eo beate fruendum) damnatus fuit in Concilio Viennensi. Hinc non admittunt Theologi, possibilem esse intellectum creatum, cui visio beata naturaliter debeatur. *Deus enim lucem inhabitat inaccessibilem* (l). Multo minus favorem hunc oculo corporeo indulgent, quem

(i) *Psalm.* 16. (k) *L.* 4. *c.* 37. (l) *Ad Timoth.* 16.

quem ne elevari quidem posse docent ad videndum Deum, utpote qui neque color est, neque lux. Sperabat quidem Job, in carne aliquando videre Deum, sed incarnatum. Gravioris momenti quæstiones geminas heic excitant auctores: primam, num ulli hominum in hac etiamnum vita, seu in via ut loquuntur, favor ille videndi Deum concessus, fuerit? hunc non pauci indulgent Mosi, de quo ipse Deus (m) testatur: *At non talis servus meus Moses. . . Os enim ad os loquor ei, & palam, & non per ænigmata, & figuras Dominum videt.* Item Paullo gentium Doctori, qui de se ipso fatetur (n) quod raptus fuerit in tertium cœlum seu paradysum, sive in corpore sive extra corpus, & arcana ibi verba audiverit, quæ non licet homini loqui. Paradysus autem hic non fuit ille hortus voluptatis, sed cœlum empyreum, Dei & Beatorum sedes. Multi etiam SS. Patrum & Doctorum pro Mose ac Paullo decertant. Verum alii sunt, & forte major Patrum ac Doctorum numerus, qui nemini mortalium in hac vita concessam fuisse contendunt prærogativam visionis, ne ad breve quidem tempus, qua Deum ipsum

(m) *Num.* 12. (n) 2. *ad Corinth.* 12.

ipſum intueri licuerit; probantque hanc legem cunctis hominibus præſcriptam e pluribus S. Scripturæ locis: *Non poteris videre faciem meam. non enim videbit me homo & vivet*, dixit Deus Moſi (o). *Quem nullus hominum vidit, nec videre poteſt*, ſcilicet in hac vita (p). & Irenæus (q) *igitur* ait, *neque Moſes vidit Deum, nec Elias, nec Ezechiel* (adde Paullum) *qui multa de cœleſtibus viderunt; quæ autem ab his videbantur, erant ſimilitudines claritatis Domini*. Altera quæſtio eſt, an Juſtorum animæ, corporis ſolutæ vinculis, ſi nihil luendum poſt mortem ipſis ſuperſit, quamprimum & ante ultimum illud ac generale Judicium ad claram Dei viſionem admittantur. Occaſionem controverſiæ primus præbuit Cerinthus ſeculo primo, auctor fabulæ de regno Chriſti poſt univerſalem Anaſtàſin per mille annos continuando inter commeſſationes, & nuptiarum voluptates: Papia vero, qui diſcipulus S. Joannis fuiſſe dicitur, & Chiliaſtarum Anteſignanus, amandatis obſcenis Cerinthi deliciis in hoc mille annorum regno duntaxat locum dabat licitis corporis voluptatibus. Denique fuerunt, qui etiam lici-

(o) *Exod.* 33. (p) *Ad Timoth.* 6. (q) *L.* 4. *contra hæreſ. c.* 29.

licitis corporis voluptatibus exclusis solas animi spirituales castasque delicias admittebant: atque hæc ultima opinio etiam Patrum aliquos, ut Irenæum, Apollinarem, Tertullianum, Lactantium &c. & aliquando etiam Augustinum patronos nacta est. nam quæstio hæc eo tempore in utramque partem ventilata quidem, necdum tamen ultimo Ecclesiæ judicio decisa fuit. Theologi nunc sequentia hoc in negotio dogmata ordine quodam proferunt. Primo quidem docent, a beatitudine sempiterna excidere omnes illas animas, quæ in statu peccati gravis nondum expiati ex hac vita migrantes justo dei judicio ad inferni supplicia damnantur, quorum æternitatem definiit contra Origenem Synodus Generalis V. Secundo: Illorum animas, qui in gratia quidem decedunt, nondum tamen pro peccatis in vita commissis plene satisfecerunt, in purgatorii pœnis detineri, donec residuas peccatorum maculas penitus expiarint. Tertio: Illos qui post consummatam a Christo redemptionem omni reatu tam culpæ quam pœnæ vacui e vita migrant, non debere exspectare in loco quodam tertio generalem corporum resurrectionem, aut post extremum judicii diem per mille annos cum Christo in terris regnaturos esse, ut Millena-

lenarii voluerunt: ſed mox ab obitu ad viſionem Dei intuitivam admitti. Quando autem D. Joannes in Apocalypſi mentionem facit regni Juſtorum cum Chriſto per mille annos, loquitur de regno, quod adventum Anti-Chriſti præcedet, qui multos ſeducet, donec ipſe perdatur.

Hæc autem viſio beata non eſt æqualis reſpectu omnium, uti poſt Jovinianum docuit Lutherus; ſed eſt proportioni meritorum commenſurata, dicente Apoſtolo (r): *Unusquisque autem propriam mercedem accipiet ſecundum ſuum laborem.* unde D. Polycarpus, quemadmodum legitur in Actis martyrii, Deum judicem ita alloquitur: *Merita mea doloris æſtimatione penſabo: quanto graviora pertulero, tanto majora præmia prenſabo.* Diſputant autem Theologi inter ſe, quænam cauſſa, quodque inæqualitatis hujus principium ſit: num intellectus, magis vel minus perfectus & perſpicax? an vero lumen gloriæ magis vel minus vivax & fulgidum? num utrumque ſimul? pro poſteriore parte ſtat D. Thomas (s), quem ſequuntur plures Theologorum. Nam *in tantum*, inquit S. Doctor, *intellectus creatus divinam eſſentiam perfectius vel minus perfecte cognoſcit, in quantum majori vel minori*

(r) 1. *Cor.* 3. (s) *Hic q.* 12. *a* 7.

ctori lumine perfunditur. Non ſolum autem lumen gloriæ elevat intellectum ad Deum clare videndum, ſed etiam voluntatem ad eum amandum ſuaviſſima quadam vi neceſſitat. hinc a Beatis peccandi potentiam excludunt, docentque Beatos eſſe impeccabiles contra Origenem cum S. Scriptura, quæ pluribus in locis beatitudinem fore perpetuam aſſerit, nec eandem poſſe cum ullo peccato conſiſtere. vocatur enim (t) *hæreditas incorruptibilis, incontaminata, immarceſcibilis.* quippe clara viſio ſummi boni neceſſitat illos ad amorem ex genere ſuo perfectiſſimum, ac proinde omnem affectum pravum & peccaminoſum vel leviſſimum excludit. Quamvis vero ad eſſentiam ſeu perfectionem eſſentialem beatitudinis ex natura rei non requiratur neque corpus aut perfectio corporis, neque bona externa, neque ſocietas hominum, neque ullus uſus aut delectatio ſenſuum, quum viſio & amor dei in patria perfecte, uti diximus, beatos ſatiet; ad hos autem actus neque corpus neque ſenſus, aliave bona externa ſint neceſſaria: ad beatitudinem tamen accidentalem requirunt communiſſime Theologi tum integritatem ac perfectionem corporis ſuo tempore rurſus aſſumendi,

(t) 1. *Petr.* 1.

di, tum bona quædam exteriora, nimirum possessionem cœli empyrei, societatem & consuetudinem amicorum similiter beatorum, tum oblectamenta sensuum purissima. Quare secundum SS. Patres & maxime Augustinum (u) corpora justorum in resurrectione erunt integra, & omnis defectus ac deformitatis expertia, simulque vigore virilis ætatis prædita, quem circa trigesimum a nativitate annum unusquisque vel habuit, vel habiturus fuisset, si eousque vixisset, id quod colligunt e verbis Apostoli (x) *Donec occurramus omnes . . . in virum perfectum, in mensuram ætatis plenitudinis Christi.* De cœli possessione dicit Christus apud Evangelistam : *Quoniam ipsorum est regnum cælorum.* Societatem amicorum innuunt ea nomina, quibus Scriptura beatitudinem denotat, vocando *regnum cælorum*, *novam civitatem*, *cælestem Hierusalem*, item *convivium.* Oblectamenta sensuum ostendit ratio : Deus enim post hanc vitam non minus est benignus in dando præmio, quam severus & justus in puniendo peccato : sicut ergo in vindictam peccati omnes sensus damnatorum post *resurrectionem* cruciabuntur, ita par est etiam in

(u) *L.* 22. *de Civit. Dei. c.* 15. *&c.* (x) *Ad Ephes.* 4.

in præmium virtutis omnes sensus beatorum oblectari. hinc apud Matthæum (y) dicitur: *Merces vestra copiosa est in cœlis.* Quatuor autem dotes beatorum corporum adsignantur, nimirum *impassibilitas*, *subtilitas*, *agilitas*, & *claritas*, quas pluribus explicant Theologi.

§. VI.

Tractatus de actibus humanis.

LXXXII.

Quum beatitudo supernaturalis in hac providentia non gratis a Deo concedatur homini, sed hic suam quoque symbolam per bona opera conferre debeat, hinc transeunt Theologi ad actus humanos rite ordinandos. Tendit enim homo ad felicitatem non passibus, sed actionibus suis, id est, humanis, quas generatim triplici modo heic considerant iidem Theologi, scilicet ut voluntarias, ut liberas, ut honestas. Quippe ad actiones, ut humanæ sint, seu tales, *quarum homo Dominus est* (quemadmodum definit S. Thomas) (z) voluntarias & liberas; ut autem ad finem ultimum conducant, etiam

(y) *Cap.* 5. (z) 1. 2. *q.* 1. *a.* 1.

etiam honeſtas eſſe neceſſum eſt. Quantum jam ad primum adtinet, accurate diſtinguunt inter voluntarium directum & indirectum: inter voluntarium ſimpliciter & ſecundum quid: inter liberum & neceſſarium. Porro diſputant ſubtiliter, an ad voluntarium indirectum requiratur actus voluntatis, docentque communius nullum requiri, atque ita non repugnare puram omiſſionem liberam: graviter vero, an concupiſcentia & metus tollant voluntarium, quod communiſſime negant. Quapropter metus per ſe ac ordinarie non excuſat a peccato, quum ejusmodi actus e metu proveniens ſimpliciter voluntarius ſit, utpote elicitus ad majus malum vitandum, niſi tamen ſit metus admodum vehemens in rebus humana duntaxat lege præceptis; tunc enim non imputatur ad culpam v. g. quando quis metu mortis omittit ſacrum die feſto, quum hoc præceptum non obliget cum tanto periculo. Concupiſcentia vero tantum abeſt, ut minuat voluntarium ut potius illud interdum augeat, quando eſt cauſſa, cur voluntas majori conatu actum eliciat: minuit nihilominus liberum, faciendo, ut minus conſiderentur rationes, ab eo quod concupiſcitur, avertentes. Celebris heic quæſtio oritur, an vota, pro-

promissa, donationes, aliique contractus metu gravi ac injusto initi sint jure naturæ irriti ac nulli? pro utraque parte stat gravis auctoritas tum Theologorum tum Jurisconsultorum. qui negant, eo nituntur fundamento, quod actus isti atque contractus non obstante gravi metu simpliciter voluntarii sint: qui vero affirmant, ejusmodi vota a Deo non acceptari, nec contractibus istis jus naturæ æquissimum adsistere censent, utpote cum maxima difficultate vel damno ex parte voventium & contrahentium & cum gravissima injuria ex parte metum inferentium conjunctis: fatentur tamen prioris sententiæ patroni, leges & æquitatem postulare, ut hujusmodi actus per sententiam Judicis irriti ac nulli declarentur. Præterea ad voluntarium vel involuntarium pertinet ignorantia, quam in ignorantiam juris & facti, item in ignorantiam juris positivi & naturalis, demum in ignorantiam vincibilem & invincibilem dividunt Theologi. Circa hanc ultimam acre potissimum cum hæreticis bellum exarsit. Ab ipso nascentis Theologiæ exordio constantissima fuit Doctorum sententia, invincibilem sive juris positivi sive naturalis ignorantiam excusare a peccato, donec Lutherus in aciem processit,

&

& murum hunc ſuis erroribus obſtantem evertere, conatus eſt: idem tentavit Calvinus, idem Janſenius, ut viam ſternerent ferreo dogmati ſuo: *etiam in iis peccare hominem, quæ cavere non poteſt.* Et *aliqua dei mandata eſſe impoſſibilia Juſtis conantibus.* Mirum ſane, qua ratione audeant iſti jactare ſe diſcipulos Auguſtini, cujus notum eſt principium: *Nemo peccat in eo, quod cavere non poteſt* (a). Non minus poſt ipſum S. Thomas hanc ſtatuit regulam: *Ignorantia excuſat a peccato, niſi quando ipſa ignorantia eſt peccatum.* Hinc merito Alexander VIII. damnavit propoſitionem numero ſecundam: *Tametſi detur ignorantia invincibilis juris naturæ, hæc in ſtatu naturæ lapſæ operantem ex ipſa non excuſat a peccato formali.* Aliud ſentiunt de ignorantia vincibili ſive juris ſive facti, utpote quam non excuſare a peccato eum, qui ex tali ignorantia operatur, docent Theologi omnes. Tunc enim ignorans advertit, ſe eſſe in periculo transgrediendi legem per ignorantiam ſuam, quam tollere & poſſet & deberet. Eſtque hæc ipſiſſima D. Auguſtini doctrina (b) dicentis; *Non tibi deputatur od culpam, quod invitus igno-*

(a) *L.* 3. *de lib. arbitr. c.* 18. (b) *L.* 3. *de lib. arbitr. c.* 19.

ignoras, sed quod negligis quærere, quod ignoras. Hæc de actibus ut voluntariis; jam de liberis.

LXXXIII.

Agunt heic Theologi de libero hominis arbitrio, quod a libertate & arbitrando ita dictum est, & quamvis secundum etymologiam suam actum quemdam significet, *secundum tamen communem usum loquendi liberum arbitrium dicimus id, quod est hujus actus principium, scilicet quo homo libere judicat*, uti docet Doctor Angelicus (c). Ad liberum autem arbitrium requiritur in agendo libertas non solum a coactione, seu ut nulla vis externa inferatur, verum etiam a necessitate, saltem ea, quæ actum antecedat. Et hæc libertas a necessitate est libertas illa, quam *indifferentiæ* vocant Theologi, seu *facultas positis omnibus ad agendum requisitis agendi & non agendi;* daturque etiam in homine lapso, estque ad merendum vel demerendum prorsus necessaria, uti contra Lutherum, Calvinum, aliosque errorum magistros ostenditur tum ex Scriptura (d): *Deus ab initio constituit hominem, & reliquit illum in manu consilii sui; adjecit mandata, si volueris ea servare,*

(c) 1. *p. q.* 83. *a.* 2. (d) *Eccles.* 15.

re, conservabunt te. Tum ex Conciliis, præsertim Tridentino (e) : *si quis liberum hominis arbitrium post Adæ peccatum amissum & extinctum esse dixerit, anathema sit:* tum ex Patribus, & ipso Augustino, cujus auctoritatem non nisi pessima fide pro se allegat Jansenius, maxime (f) ubi docet quidem contra Calvinum in utroque statu naturæ integræ ac lapsæ homini convenire libertatem, sed in solo statu priore libertatem indifferentiæ, in posteriore vero, quantum ad virtutes & vitia, solum libertatem a coactione. Sed hanc Jansenii doctrinam tanquam hæreticam damnarunt Innocentius X. Alexander VII. & Clemens XI. Certe D. Augustinus, ut alios taceam (g), ait: *Quæcunque ista est caussa voluntatis, si non potest ei resisti, sine peccato ei ceditur ... quis enim peccat in eo, quod nullo modo caveri potest?* Pugnat igitur cum libertate necessitas omnis, sive ab extrinseco veniat, quæ cogat invitos, sive ab intrinseco, quæ trahat volentes, sive ea dura sit, ut Calvini, sive blanda & mollis, ut Jansenii & aliorum, quæ relicta judicii *indifferentia blanditur premendo, & premit blandiendo,* uti placet

(e) *Sess.* 6. *can.* 5.
(f) *L.* 6. *de grat. Christ. Salvat.*
(g) *Lib.* 3. *de lib. arbitr. c.* 18.

cet Vincentio Leni (h). Quidquid autem voluntatis indifferentiam relinquit integram, nihil nocet libertati. Unde nec omnis coactio libertati nocet: ea nimirum, cui resisti potest, nec necessitas consequens, quam ipsa facit libertas. Distinguunt autem Theologi cum Augustino diligentissime duas res in libero arbitrio: prima est illa facultas, quæ e duobus utrumvis eligere potest: altera est conditio facultatis illius, antequam homo peccati ac concupiscentiæ jugo erat subjectus, qualis erat in primo parente in statu naturæ integræ. Prima est ipsa libertas a necessitate, quæ post peccatum remansit: altera est ea felicitas, quæ per peccatum amissa fuit, scilicet libertas a lege peccati & concupiscentiæ, quæ in nobis dominatur, ut ait Apostolus. *Video autem aliam legem in membris meis repugnantem legi mentis meæ, & captivantem me in lege peccati, quæ est in membris meis* (i). Quare graviter halluccinantur Jansenius & ejus Asseclæ circa litem, quæ Augustinum inter & Pelagium exarsit. Ea neutiquam fuit, an non in nobis esset prima facultas seu libertas indifferentiæ; tota dissensio erat circa libertatis conditionem, seu illius integritatem ac vires,

(h) *In sua Theriaca l.* 1. *c.* 11. (i) *ad Rom.* 7.

res, quas Pelagius ſanas, & ad ſalutariter operandum ex ſe ſufficientes eſſe contendebat: contra Auguſtinus ita fractas & debilitatas fuiſſe oſtendit, ut ſibi relictæ bonum operari non poſſent, niſi per gratiam Chriſti, quæ ſanat, quod eſt ſaucium, & infirma confortat.

Denique hoc in Tractatu agunt Theologi de actibus humanis ut honeſtis, atque ad omnem actum poſitive honeſtum requiri docent, ut ſit conformis primæ regulæ moralitatis ſeu menſuræ, ſecundum quam metiri & judicare oportet noſtrarum actionum moralium bonitatem vel malitiam. Hæc autem regula duplex eſt: objectiva & remota, nimirum lex æterna Dei, uti communius defendunt contra illos, qui in natura rationali qua tali eam conſtituunt: Formalis & proxima, quæ eſt ipſa ratio humana ſeu conſcientia dictans hanc actionem eſſe licitam vel illicitam. Gravis eſt heic controverſia inter Doctores, an dari poſſit actus indifferens, etiam in individuo ut vocant, ſeu talis, qui nec formaliter honeſtus ſit, nec formaliter inhoneſtus. Pars major & ſanior ſententiam affirmantem tenet, quum neque ex Scriptura, nec ex Patribus, aut ulla alia ſolida ratione evinci poſſit, dari obligationem referendi omnes

nes actiones ad finem positive honestum. Docent igitur isti, aliam esse legem Dei præcipientem, aliam prohibentem, aliam permittentem, atque ita etiam aliquas actiones præceptas, aliquas prohibitas, aliquas demum permissas, quæ si exerceantur solum, uti permissæ sunt, erunt indifferentes, seu nec positive honestæ, nec positive inhonestæ, quemadmodum ambulare, odorari florem, aspicere picturam &c. Et sane, quum similes actiones in humana vita frequentissimæ occurrant, omnes has peccati venialis damnare nimis durum foret. Quapropter illud Paulli (k): *sive manducatis, sive bibitis, sive aliud quid facitis, omnia in gloriam Dei facite*, consilium esse asserunt, non præceptum. Quod vero omnes actus nostros ex motivo formali charitatis Dei elicere teneamur, ad Baji & Quesnelli doctrinam damnatam pertinet. Ut autem actio humana sit honesta vel licita, præcedere debet dictamen proximum de honestate illius vel licentia, quod, ut moraliter certum sit, seu tale, quod omnem prudentem formidinem & dubium practicum excludat, sufficit; quum plus justo exigere videantur, qui physicam aut

(k) *In Corinth.* 10.

aut metaphyficam certitudinem requirunt. Ab his Theologi progrediuntur ad conſcientiam, penes quam eſt ſententiam ferre de actionum noſtrarum bonitate vel malitia, curatius examinandam, eamque diſtinguunt in veram & erroneam, in laxam & phariſaicam, in certam, tutam, dubiam, probabilem, & ſcrupuloſam. De opinione autem probabili, an eam ſequi liceat, poſtremis hiſce ſeculis atrox ſane bellum inter eos exarſit, aliquibus nonniſi tutum, aliis nonniſi probabiliorem ſequi oportere, multis contra opinionem vere ac theologice probabilem ſequi licitum eſſe contendentibus. Rigidioris ſententiæ patroni multa Scripturæ, plura SS. Patrum teſtimonia, integrum Auctorum exercitum pro ſua opinione adducentes conqueruntur per uſum opinionis probabilis diſſipari leges divinas quamplurimas, viam arctam ad cœlum nimium laxari, ſeduci conſcientias minus cautas, omnique morum licentiæ portam aperiri. At poſterioris ſententiæ patroni, majori auctoritate freti, jugum Chriſti ſuave ac onus leve adductis benigniſſimi Servatoris exemplis commendant: contra ab adverſariis obligationem graviſſimam, quam probare nequeunt, conſcientiis fidelium imponi oſtendunt, pleraque argumenta

in ipsos retorquent, ignorantia invincibili, quæ certo a peccato excusat, se tuentur in possessione libertatis, & quum post tot damnatas a summa Sede Apostolica alias propositiones laxas, postque tot prælia & conflictus nunquam & neutiquam damnata fuerit hucusque hæc propositio: *Licitum est sequi sententiam vere ac theologice probabilem, etiam in concursu tutioris & probabilioris*, (extra Sacramentorum materiam, & ubi non agitur de damno proximi) in sententia sua firmi persistunt, sibique dictum credunt illud D. Bonaventuræ effatum: *Benigna sententia sæpe salvat damnandum, rigida sæpe damnat salvandum.* Duo heic scopuli vitandi sunt: sunt, qui obtrudunt tanquam opiniones probabiles, quæ probabiles non sunt, & hi severius castigandi, quam qui pro numis probis adulterinos in commercium invehunt: sunt, qui omnem, etiam veram justamque probabilitatem tanquam speciem duntaxat & umbram veri aspiciunt, abutunturque hac voce ad calumnias innocentibus struendas. Nemo enim eorum, quos accusant, somniavit unquam, licere sequi quamlibet speciem veri, sed talem tantamque speciem, ut prudens rerum æstimator ea moveri possit ad agendum sine nota imprudentiæ, nec obluctante conscientia.

§. VII.

Tractatus de Legibus.

LXXXIV.

Postquam conscientiam & actiones humanas per regulas generales rite ordinarunt, tractandis variis, quibus homines subjacent, legibus se se accingunt Theologi, quantum scilicet ad illorum forum pertinet, aguntque de lege universe, de lege naturali, de Mosaica seu lege veteris, de lege Evangelica seu novi Testamenti, de lege humana tam Civili quam Ecclesiastica. Lex naturalis est ordinatio divinæ voluntatis necessaria, quæ per rectam rationem cognoscitur, & versatur circa ea, quæ agenda quæve omittenda sunt, tanquam in se bona, vel mala. In hac lege naturali communissime docent, Deum proprie dispensare haud posse faciendo, ut absque variatione in ejus materia lex naturalis non obliget, quum facere nequeat, ut quod intrinsece malum est, nulla facta mutatione desinat esse malum: posse tamen improprie dispensare concedunt faciendo mutationem in earum materia, v. g. dando alicui dominium bonorum alienorum, potestatem in vitam innocentis, uti dedit Israelitis, Abrahamo &c. Quod

tamen

tamen intelligendum eſt de quibusdam legis naturalis præceptis, non de omnibus, quum nulla ratione blasphemia aut odium Dei poſſit reddi licitum, uti nec mendacium, utpote quæ actiones divinis perfectionibus opponuntur. Lex Veteris Teſtamenti a Deo condita, & per Moſen promulgata populo Judæorum triplicis generis præcepta continebat, moralia, ceremonialia, judicialia: horum duo ultima fuiſſe abrogata tenent Catholici omnes contra Cerinthum, Ebionem, & Nazaræos: an autem moralia fuerint abrogata, diſputant inter ſe graves Theologi, quorum una pars aſſerit, totam legem veterem penitus abrogatam fuiſſe, ita ut Chriſtiani non obligentur ad ſervanda præcepta Decalogi, uti tradita ſunt in lege veteri, vi hujus legis: ſed quatenus renovata ſunt in Evangelio, vi legis Novæ; quoniam Chriſtiani ſunt, non Judæi, nec Moſes obligare illos poteſt, ſed ſolus Chriſtus. Verum altera pars, quæ legem moralem etiam ut per Moſen datam, & in Veteri Teſtamento ſcriptam vere Chriſtianos obligare contendit, nititur Chriſti teſtimonio, dicentis, *ſe non veniſſe ſolvere legem, ſed adimplere*, id eſt, interpretando perficere, videlicet removendo corruptelas, quæ per falſas interpretationes illi acceſſerant. Lex

Evangelica, quæ præcepta morum, Sacramentorum, & fidei continet, non alium habet Auctorem, quam Christum; hinc vere lex divina est, & Christus non solum Redemptor, sed & Legislator dici debet, quod contra apertissima Scripturæ testimonia negant Lutherus & Calvinus, horumque sequaces, quorum impias doctrinas, quod præcepta Decalogi a nobis observari nequeant, baptismus & alia quædam Sacramenta ad salutem non sint absolute necessaria, quod sola fides absque operibus sufficiat ad salutem, has impias inquam doctrinas solidissime refutant Theologi. De Lege humana tum Civili tum Ecclesiastica docent, quod sicut bonum commune rerumpublicarum exigit, ut Reges, Principes, aliique Magistratus politici potestatem habeant ferendi leges civiles, quibus eorum subditi non tantum sub pœna, sed etiam sub culpa obligentur, ita similiter bonum commune Ecclesiæ requirere, ut Prælati Ecclesiastici non solum interpretari latas, sed etiam ferre possint novas leges, quibus subditi fideles parere etiam sub peccato teneantur. Atque hanc potestatem re ipsa conconcessam illis esse a Christo e sacris Literis perspicue ostendunt contra Waldenses, Wicleffum, Joannem Hus, Luthe-

therum, Anabaptistas & Calvinum, qui libertatem Evangelicam impiæ doctrinæ suæ prætexentes omni morum corruptelæ, ac legitimis Dominis obedientiam negandi, seditionesque excitandi licentiæ portam aperuerunt.

§. VIII.

Tractatus de Peccatis.

LXXXV.

Quoniam peccatum est illud, quod conscientiam lædit, leges transgreditur, Deum offendit, atque hominem ab ultimo fine suo avertit, agunt heic de illo Theologi. Est autem peccatum transgressio legis divinæ: & quidem aliud commissionis, quod fit contra legem aliquam prohibentem, aliud omissionis, quo violatur lex aliqua imperans, ut hoc vel illud fiat. Dividunt vero in *actuale, habituale*, & *originale*. Ad omne peccatum actuale requirunt advertentiam formalem ad malitiam actionis, & consensum voluntatis in illam, dicente Augustino (l) *quod proprie vocatur peccatum, libera voluntate, & a sciente committi.* De

(l) *L.* 3. *de lib. arbitr. c.* 19.

De malitia *formali* peccati in quo consistat, non conveniunt Auctores inter se, Antiquioribus in pura & physica privatione bonitatis ac rectitudinis debitæ, Recentioribus in entitate quadam positiva, videlicet in entitate actus ut libere & cum advertentia ad prohibitionem positi essentiam peccati constituentibus. Porro omne peccatum vel est mortale, sic dictum, quia mortem adfert animæ, separando illam a Deo, qui animæ vita est: vel veniale, quo Deus quidem offenditur, sed non usque ad dissolutionem amicitiæ. Prius est, quod legi divinæ graviter præcipienti aut prohibenti, alterum quod leviter obliganti opponitur, quæ tamen obligatio non ita pendet a libertate dei, ut non sint aliqua peccata ex se & ex natura sua levia, atque ita exigant prohiberi solum sub culpa levi. Erravit itaque Jovinianus, qui omnia peccata in gravitate æqualia esse contendit: erravit Michael Bajus, qui docuit, nullum esse peccatum ex natura sua veniale, sed omne peccatum de se mereri pœnam æternam: erravit ac turpiter insanivit Lutherus asseverare ausus, omnia opera hominis etiam justi esse peccata, & quidem ex natura sua mortalia. Cæterum est & aliud discrimen inter mor-

tale

tale ac veniale, nimirum quod prius per accidens fieri possit veniale, deficiente plena libertate; & aliquando etiam ex parvitate materiæ: posterius vero nunquam per accidens mortale fiat, nisi accedat nova species aut circumstantia mortifera. Præterea explicant Theologi, quænam peccata specie differant, quæ solo numero: item quando plures actus peccaminosi physice distincti plura numero, aut unum moraliter peccatum efficiant.

His expediti quæstionibus ad alias magni nominis controversias pergunt. Primo quidem, an peccatum mortale sit malitiæ simpliciter infinitæ. Graves Auctores affirmantem sententiam sequuntur, hoc nixi fundamento, quod quo major est personæ offensæ dignitas, eo major sit offensa: quum igitur dignitas Dei offensi sit infinita, oportebit etiam offensam esse infinitam. At alii magno numero negantem amplectuntur; concedunt equidem, quod sicut dignitas personæ absolute est in supremo ordine seu genere boni, ita etiam sit offensa in supremo ordine mali, sic tamen, ut dignitatem Dei offensi malitia sua non perfecte adæquet, quoniam dignitas personæ offensæ est summa non solum ex genere suo, sed etiam in genere suo: offensa autem peccati mor-

talis licet sit summa ex genere suo, non tamen est summa in genere suo, quum qualibet determinate sumta semper inveniri possit alia major. *Major effecta est iniquitas populi mei peccato Sodomorum* (m). *Qui me tibi tradidit, majus peccatum habet*, scilicet peccato Pilati (n). Neque inutilis est hæc controversia, uti quidam falso sibi persuadent, quam acute tractant Theologi, quum ex ea patefiat gravitas offensæ Dei, & ingens cujuslibet peccati mortalis malitia, dignaque ut æterno puniatur supplicio, sive finita aut infinita secundum quid, sive simpliciter infinita dicatur. Altera est controversia circa caussam peccati. Certum est, solam voluntatem creatam esse caussam per se atque auctorem peccati. unde blasphema est Zwinglii, Lutheri, Calvini, aliorumque Novatorum doctrina, qui cum Simone Mago, Marcione, Manichæis, Priscillianistis, Seleucianis &c. aut claris verbis Deum auctorem peccati faciunt, aut ea saltem doctrinæ suæ fundamenta ponunt, e quibus error tam impius facile deducitur. Lis est cum Thomistis non paucis (sunt enim ex horum numero aliqui, qui abhorrent a sententia adeo dura) docentibus Deum præ- deter-

(m) *Jerem. c. 4.* (n) *Joan. 19.*

determinare ad materiale peccati; sed contra hos invicte ostenditur, materiale peccati non solam esse entitatem physicam actus peccaminosi, abstrahendo an fiat libere & cum advertentia ad prohibitionem, sed esse aliquid vel realiter identificatum, vel saltem essentialiter connexum cum malitia formali; quo posito, si Deus prædeterminaret ad materiale peccati, timendum sane, ne caussa & auctor fieret formalis peccati. Hucusque de peccato actuali. De peccato habituali docent, quolibet peccato contrahi reatum pœnæ & culpæ, quorum uterque, etiam postquam actus peccaminosus physice jam præteriit, in homine *peccatore* remanet: dari proin peccatum habituale, quod nihil aliud est, quam peccatum aliquando commissum, & nondum remissum. Quare merito damnata fuit Baii doctrina, solum reatum pœnæ post peccatum remanentem admittentis.

LXXXVI.

De peccato originis seu *originali* fide certum est, hoc peccatum ab Adamo in posteros, non exemplo tantum & imitatione, ut subdole explicabat Pelagius, sed propagatione transmissum, ac verum & proprie dictum peccatum esse. Nam per

per *unius inobedientiam* vere, non metaphorice *peccatores constituti sunt multi* (o). Docuit enim inter alia Pelagius, Adamum e statu integritatis & innocentiæ dejectum sibi soli nocuisse, atque peccatum originale solum imitatione quadam in reliquum genus humanum propagari, quatenus quando peccamus, primum parentem imitamur, teste quem male adducit D. Augustino (p). Errorem hunc damnavit Tridentinum his verbis (q): *Si quis Adæ prævaricationem sibi soli, & non ejus posteris nocuisse asserit, anathema sit.* ait enim Apostolus: *in Adam omnes peccaverunt, in omnes homines mors pertransiit.* Porro fide certum est, peccatum originis distingui ab ipsa concupiscentia, contra quam docuerunt Lutherus, Calvinus, & alii. celebris locus est Jacobi Apostoli: *Concupiscentia quum conceperit, parit peccatum, peccatum vero cum consummatum fuerit, generat mortem* (r). non igitur ipsa peccatum est. non minus D. Paullus ait (s): *Nihil ergo damnationis est iis, qui sunt in Christo Jesu*, in quibus tamen certum est, remanere *concupiscentiam.* hinc Tridentinum

(o) *Ad Rom.* 5. (p) *Lib.* 1. *de pecc. mer. & remiss. c.* 9. (q) *Sess.* 5. *in Decreto.* (r) *In Ep. c.* 1. (s) *Ad Rom.* 8.

tinum (t) definit: *in baptizatis manere concupiscentiam, quæ quum ad agonem relicta sit, nocere non valet non consentientibus*, simulque declarat, *concupiscentiam* non esse peccatum, nisi quatenus a peccato est, & ad peccatum inclinat. Quid vero sit, & qua via propagetur peccatum originale, gravis controversia est: Delirant, qui esse dicunt substantialem imaginem diaboli, aut actualem quandam & pravam cupiditatem. Errant, qui in concupiscentiæ sinu id reponunt; nam hæc, etiam culpa originali jam remissa, *sub medici manibus naturam adhuc cum suo languore confligentem relinquit*, ut scite ait Augustinus (u). Est igitur peccatum originale, quantum ad nos pertinet, ipsummet Adami peccatum præteritum, & moraliter nostrum, & nobis neque remissum, nec condigna satisfactione deletum, atque ita moraliter perseverat in nobis; siquidem secundum Augustinum *in Adamo omnes tunc peccaverunt, quando in ejus natura illa insita, in qua eos gignere poterat, adhuc omnes ille unus fuerunt* (x). Propagatur autem in posteros non ex natura rei, sed ex pacto divino, quo voluntates posterorum, modo

(t) *Sess.* 5. *can.* 5. (u) *Lib. de Conf. c.* 7.
(x) *L.* 3. *de pecc. mer. & remiss. c.* 7.

modo naturali ab ipso descendentium, fuerunt moraliter alligatæ voluntati Adæ, tanquam capitis moralis, & in eum velut transfusæ in ordine ad observantiam vel transgressionem præcepti esum fructus vetantis. Neque adeo intellectu difficile hoc est, propter solum parentis peccatum privari posse parvulum bonis sibi indebitis, non minus quam si ipse parvulus peccasset. Verum quomodo peccati originalis labe infecti odio divino digni & iræ filii reddantur, ita ut hac in re peccatum alienum proprio ac personali æquiparetur, hoc profundum, hoc terrore plenum mysterium est, in quo credendo ita sequimur *Literam,* quæ parvulos necdum natos *occidit*, ut non deseramus *spiritum qui vivificat*, uti præclare dixit Theologorum nonnemo. Atque hinc est, quod de parvulis, qui ad baptismi gratiam non perveniunt, varie sentiant Patres ac Theologi, varie idem Augustinus. S. Nazianzenus eos asserit *nec frui cælesti gloria, nec suppliciis a justo judicio affici* (y). S. Ambrosius dicit, *habituros pœnæ immunitatem, sed on regni honorem* (z). S. Augustinus *quis*, ait, *dubitabit, parvulos non baptizatos*

(y) *Orat. in S. Lavacrum.* (z) *L. de Abraham c. ult.*

zatos in damnatione omnium levissima futuros (a)? alibi vero (b) fatetur: *cum ventum est ad pœnas parvulorum, magnis mihi crede coarctor angustiis.* Jam autem post Concilium Florentinum ac Innocentium III. qui definiit: pœnam peccati actualis esse cruciatum gehennæ, pœnam vero peccati originalis esse privationem visionis (c), communissime sentiunt Theologi cum D. Thoma & S. Bonaventura: parvulos solius peccati originalis reos puniri quidem pœna damni, seu privari visione beata, non tamen puniri pœna sensus, sed levissima quadam tristitia affici, videntes quod a summo bono intuendo sint exclusi; quemadmodum nec lætitia carent, quod æterna supplicia feliciter evaserint. & sane, cur rigidiore sententia cum paucis Theologorum insultare velimus calamitati parvulorum, ac divinæ bonitati detrahere?

LXXXVII.

Ad calcem materiæ de peccato originali tractant Theologi de Immaculata conceptione B. Virginis, quam in suo de peccato originali decreto neutiquam comprehendere se declarat S. Synodus Tri-

(a) *L. 5. contra Julian. c. 5.* (b) *Epist. 28. ad Hieronym.* (c) *In cap. Majores.*

Tridentina (d) & Alexander VII. prohibet, „ ſententiam *piam* (ſcilicet quod „ in primo jam *inſtanti* Conceptionis „ ſuæ immunis fuerit ab omni macula „ & labe originali) quoquo modo, di„ recte vel indirecte, aut ſub quovis „ prætextu, occaſione, ſcripto, voce „ impugnare, „ graviſſimis pœnis in eos, qui ſecus faciant, conſtitutis. Et vero mirabilem illam prærogativam a primis Eccleſiæ temporibus ad nos transmiſſam agnoſcunt Theologi, exceptis ſi qui ſint, pauciſſimis. Dubium omne tollit univerſæ Eccleſiæ conſenſus & cultus, dum feſtive celebrat Conceptionem B. Virginis ut Sanctam & Immaculatam, quod qua ratione facere poſſet, ſi cultus iſte, qui ſacrificio publico & Canonico exhibetur, de re foret imaginaria aut falſa? Quapropter merito cenſent Theologi, ſententiam piam, quamvis nondum definita ſit, ad proximum tamen eorum, quæ definitioni Eccleſiæ ſubjacent, gradum aſcendiſſe. Minus certa & difficilior quæſtio eſt, quam heic movent Theologi, nimirum, an B. Virgo immunis fuerit etiam a debito, ut ajunt, contrahendi peccatum originale? duplex debitum diſtinguunt, unum *remotum*, quo omnis ille, qui per viam gene-

(d) *Seſſ.* 5.

generationis naturalis deſcendit ab Adamo, includendus fuiſſet eo in pacto, quod Deus cum Adamo iniit circa ipſius poſteros, adeoque certo peccaſſet in Adamo, ſi non ſpeciali favore ab hoc pacto & debito conditionato peccandi in Adamo fuiſſet exemptus: atque ab hoc debito remoto Theologi communius non audent abſolvere B. Virginem. Debitum autem *proximum* eſt obligatio illa, quam habent poſteri Adam, ut peccante Parente concipiantur in peccato, & cum privatione originalis juſtitiæ, orta ex eo, quod in Adamo peccaverint, ſeu quod per alligationem voluntatum Adami peccatum fuerit etiam moraliter ipſorum peccatum, Ab hoc debito proximo non eximunt B. Virginem graves Theologi, præſertim antiquiores (cujus rei occaſio eſſe poterat, ne illo ipſo, quo de B. Virgine a labe peccati originalis eximenda totis viribus certabatur, tempore præjudicium huic certamini fieret petendo quod plus eſt, ſcilicet eximendo eam etiam a debito proximo) antiquiores inquam, quamvis & hi doceant, Dei Matrem, licet voluntas ejusdem Adami voluntati fuerit alligata, & ipſa in Adamo peccarit, fuiſſe tamen in primo *inſtanti animationis* ſuæ a divina gratia præventam & præſerva-

tam, ne peccato illo inficeretur: ex quo simul patet, aliud esse B. Virginem pecasse in Adamo, aliud fuisse conceptam sine macula. At Recentiores Theologi complures etiam ab hoc debito proximo liberam pronunciant Virginem, freti auctoritate D. Thomæ dicentis (e): *Omnes peccaverunt in Adam excepta D. Virgine*, quemadmodum in antiquioribus editionibus fuit repertum, & exhibitum Urbano VIII. item S. Alberti M. (f) *Hæc Virgo sola a communi regula illa excipitur: omnes in Adam peccaverunt.* rursus S. Augustini (g) *B. Virgo vicit ex omni parte peccatum.* Nec desunt rationes huic piæ sententiæ, inter quas & illa est, quod non satis decens videatur, ut B. Virgo jam destinata Mater Dei & Regina hominum ac Angelorum, atque in primo conceptionis suæ instanti instruenda tum perfectissimo rationis usu, tum aliis donis naturalibus & supernaturalibus longe majoribus, quam ipse Adam aut alia creatura pura, ut inquam B. Virginis voluntas subjiceretur voluntati servi sui, & justitia ejus committeretur alieno minus sapientis, minusque sancti arbitrio. Neque ex hoc

(e) *In cap. 5. Epist. ad Rom.* (f) *Lib. de Laud. Mariæ.* (g) *L. de nat. & grat. c. 36.*

hoc immunitatis privilegio sequitur, B. Virginem non fuisse redemptam a Christo: erat enim illius redemptio non quidem *reparativa*, ut vocant Theologi, bene tamen *præservativa* per infinita Filii sui merita, propter quæ ab hoc peccato & universali diluvio exempta fuisse pie creditur.

§. IX.

Tractatus de Gratia.

LXXXVIII.

Per peccatum *originale* lapsus est homo, & per *actualia* peccata ab ultimo fine suo recedit: per gratiam vero Christi reparatum est genus humanum, & per eam ad ultimum finem denuo revertitur. Atque ideo post peccatum Theologi merito tractant de gratia, tanquam de præsenti post fatale vulnus medicina. Præmittunt prius aliqua de triplici statu naturæ, quorum primus est status naturæ puræ, seu solis facultatibus & perfectionibus naturaliter sibi debitis ornatæ, ac originalis peccati expertis, quin tamen ordinetur ad finem supernaturalem per dona supernaturalia: & hunc, licet nunquam exstiterit, possibilem esse præcipue contra Bajum & Jansenium ostendunt.

Alter est status naturæ integræ, ultra perfectiones naturaliter debitas donis indebitis cumulatæ, scilicet perfecta subjectione appetitus ad rectam rationem, & rationis ad Deum, exemptione ab infirmitatibus corporis, & elevatione ad supernaturalia; qualia dona fuerunt in primis parentibus ante peccatum. Tertius demum status naturæ lapsæ, quando nimirum justitiam originalem & integritatem, quam in primo parente acceperat, eo peccante perdidit. Atque in hoc ultimo statu, in quo versamur, ostendunt Theologi contra Pelagianos & Semipelagianos, gratiam esse necessariam tum ad ea cognoscenda, quorum notitia per se ad salutem conducit, tum ad salutariter operandum & ad graves tentationes superandas, tum denique ad perseverandum in bono, dicente Scriptura (h), *Nemo potest venire ad me, nisi pater, qui misit me, traxerit eum*, scilicet per gratiæ auxilium. & (i) *sine me*, nempe gratia mea, *nihil potestis facere.* immo non solum ad consummandam salutem, sed ad ipsum etiam salutis initium sine gratia impotens esse liberum hominis arbitrium contra Massilienses cum S. Prospero demonstrant. Hanc in homine lapso impo-

(h) *Joan. c. 6.* (i) *Ib. c. 15.*

impotentiam agnovere Patres tum latini tum græci ante Auguſtinum, & poſt ipſum, qui ſi aliquando gratiam tribuere meritis videntur, per gratiam non intellexere interiorem motionem, ſed vocationem externam (quæ poteſt eſſe meritorum naturalium merces) vel gratiam perfectam & ſalutem ipſam, quæ meritis ſupernaturalibus tanquam merces reſpondet.

Poſt gratiæ notiones Theologi eam ſolicite dividunt, potiſſimum in habitualem & actualem, in excitantem ſeu prævenientem & adjuvantem, in operantem & cooperantem, in mere ſufficientem ſeu inefficacem, & efficacem. Gratiam *actualem* Theologi Recentiores docent conſiſtere in actibus intellectus & voluntatis, id eſt, in ſupernaturalibus & piis cogitationibus, quibus *apparet, quod latebat*, & in ſanctis inſpirationibus ſeu affectionibus voluntatis, quibus *ſuave fit, quod non delectabat*, uti ait S. Auguſtinus. Utrumque probant ex S. Scriptura, in qua auxilia gratiæ paſſim vocantur tum *illuminatio*, *auditio*, *ſcientia*, *diſciplina*, tum *ſuavitas*, *dulcedo*, *conſolatio* &c. . Quodſi ex iis quæratur, qua ratione contingat motio gratiæ divinæ, explicant hoc fere modo: *Primo* Deus ſola ſua miſericordia absque ullo præ-

cedente merito nostro, saltem stricte tali, producit in mente sine ulla deliberatione cognitionem salubrem circa res cælestes & pertinentes ad salutem. *Secundo*, producit in anima motum voluntatis quasi primo primum & indeliberatum, quo afficimur ad bonum, nempe simplicem aliquam delectationem & complacentiam, aut displicentiam de malo; & hæc omnia fiunt gratis. *Tertio*, quod si dein ex nostra libera voluntate hanc sanctam cognitionem & delectationem negligimus, hoc pretiosum par actuum non suo sed nostro vitio infructuosum est, & tunc est gratia pure sufficiens & inefficax: quodsi vero illa sancta cogitatione & adfectione excitati & adjuti deliberate ac efficaciter pergimus amare & velle illud bonum, dicimur consentire divinis auxiliis, & tunc illa sunt efficacia, & referunt fructum illum, aliud trigesimum aliud sexagesimum, aliud centesimum (k) pro nobilitate, fervore, ac efficacia actuum nostrorum. & hanc ajunt esse præmotionem illam, qua Deus verissime præmovet & inclinat corda nostra ad actus salutares, ita tamen, ut voluntas ei possit dissentire, si velit, quemadmodum definit Tridentinum (l).

LXXXIX.

(k) *Matth.* 13. (l) *Sess.* 6. *can.* 4.

LXXXIX.

His præmissis accingunt se Theologi ad refellendos hæresum circa gratiam exortarum errores, qui sane multiplices fuerunt. Inprimis Pelagius inter alia docuit, non dari gratiam aliam, quam creationis, liberi arbitrii, doctrinæ bibliorum, exhortationum & exemplorum Christi: per adjutorum Dei solum dari facilius posse bonum agere, & malum vitare, non autem simpliciter posse: gratiam, in quocunque demum consisteret, homini propter merita, quibus eam procurare studet, conferri. Semipelagiani, qui partem aliquam errorem Pelagii veluti furtive retinuerunt, contendebant saltem initium salutis ex solis naturæ viribus & libero arbitrio pendere, neque ad illud opus esse gratia: prædicationis gratiam in quibusdam adultis, & baptismi in quibusdam parvulis ante rationis usum morientibus, uti & perseverantiam atque electionem ad gloriam conferri ex meritis, etiam solum conditionate prævisis, nec unquam exstituris. Lutherus & Calvinus impie docebant: Naturam humanam ita peccato originali esse corruptam, ut ab ea nihil possit procedere, nisi peccatum: liberum arbitrium in natura lapsa esse extinctum: hominem ex necessitate,

non libere agi vel a concupiscentia ad malum, vel a gratia ad bonum. Bajus ejusque discipuli perversas spargebant doctrinas: liberum arbitrium sine gratiae Dei adjutorio nonnisi ad peccandum valere: nullam esse Christi gratiam, quae non per se ipsam efficax foret: nullam esse in hoc rerum statu libertatem, nisi quae opponitur coactioni. Jansenius denique quinque propositiones famosas vulgavit, ab Innocentio X. & sequentibus aliquot Pontificibus damnatas, inter quas istae: quod hominibus justis etiam conantibus secundum praesentes vires aliqua dei mandata sint observatu impossibilia, & desit gratia, per quam possibilia fiant: quod in hoc statu homini sufficiat libertus a coactione. Pestilentes Jansenii doctrinas multis novis & aeque perniciosis auxerunt ejusdem asseclae, maxime Quesnellus, e cujus libro Novi Testamenti excerptas centum & unam propositiones, inter quas multae de gratia, Clemens XI. tanquam haereticas damnavit. Recensitis autem hisce erroribus opponunt dogmata Catholica; & quidem contra Pelagianos docent, gratiam supernaturalem & theologicam esse necessariam ad salutem, nec solis naturae viribus eam obtineri posse, aut sub meritum hominis cade-

cadere, dicente Scriptura: *Nemo potest venire ad me, nisi Pater traxerit eum* (m), scilicet per gratiam; & Apostolo (n) *non est volentis nec currentis, sed miserentis Dei.* Contra Semipelagianos ostendunt, eandem esse necessariam etiam ad initium justificationis, dicente rursus Scriptura (o) *sine me nihil potestis facere*, & eodem Apostolo (p) *qui cœpit in vobis opus bonum, perficiet.* Adversus alios hæreticos statuunt, gratiam theologicam esse necessariam ad quemlibet omnino actum salutarem seu meritorium vitæ æternæ, uti clare testatur Scriptura (q): *omne datum optimum desursum est, descendens a Patre luminum.* Atque hæc tria dogmata auctoritate Concilii Tridentini confirmant: *Si quis dixerit, sine præveniente Spiritus S. inspiratione atque ejus adjutorio hominem credere, sperare, diligere aut pœnitere posse, sicut oportet, ut ei justificationis gratia conferatur, anathema sit* (r). Ad vitanda vero omnia peccata venialia per longum tempus, aut per totam omnino vitam cum eodem Tridentino (s) requirunt gratiam singularem, seu specialem Dei favorem,

(m) *Joan.* 6. (n) *ad Rom.* 8. (o) *Joan.* 15. (p) *ad Philipp.* 1. (q) *Jacobi c.* 1. (r) *Sess.* 6. *can.* 20. & *c.* 16. (s) *Sess.* 6. *c.* 23.

vorem, quali gaudebat B. Virgo. videtur enim moraliter impossibile, ut natura lapsa tot occurrentibus quotidie occasionibus atque tentationibus minutissimas quasque legum divinarum transgressiones tota vita sua aut per longum tempus evitare queat, dicente Apostolo (t) *in multis offendimus omnes.*

Inde transgrediuntur ad gratiam sufficientem, quæ est illustratio supernaturalis, & inspiratio seu delectatio indeliberata, a Deo benevole ac liberaliter immissa, cum qua homo salutem suam operari potest: huic si cooperetur, erit simul efficax; si minus, erit inefficax & mere sufficiens. Jam vero ostendunt e S. Scriptura & SS. Patribus (præcipue Augustino & Thoma) dari omnibus hominibus gratiam sufficientem ad bonum agendum, & ad pœnitentiam, quamdiu vita hæc durat. *Vult enim Deus omnes homines salvos fieri.* Justis siquidem, aut justificatis non deest gratia, qua possint in ea perseverare, *quia Deus non deserit, si non deseratur, ut pie semper justeque vivatur,* uti loquitur S. Augustinus (u) Neque peccatoribus negatur gratia ad salutarem pœnitentiam, quamvis sæpe negentur in pœnam peccatorum præcedentium auxilia

(t) *Jacobi c. 3.* (u) *l. 2. de nat. & grat. c. 26.*

lia extraordinaria, ſine quibus moraliter quaſi eſt ipſis impoſſibile, ut reſurgant; unde oritur formidabilis ille obcæcatorum & obſtinatorum ſtatus, ut *videntes non videant, & audientes non intelligant* (x). Neque infidelibus omnis gratiæ via ad fidem obtinendam eſt occluſa; quamvis enim ſæpiſſime non habeant gratiam proxime ſufficientem, habere tamen poſſunt, ſi velint, ſecundum dogma receptiſſimum: *Facienti quod eſt in ſe, Deus non denegat ſuam gratiam.* Secundo loco contra Calviniſtas & Janſeniſtas probant, dari quoque gratiam pure ſufficientem ſeu inefficacem tum exemplo Corozaitarum & Bethſaidarum, quibus exprobravit Chriſtus (y), quod viſis ſignis atque miraculis pœnitentiam non egerint; & Judæorum, quibus (z) dicitur: *Vos ſemper ſpiritui ſancto reſiſtitis:* tum auctoritate Concilii Tridentini docentis (a): hominem poſſe Dei gratiam abjicere, ac damnantis eos, qui aſſerunt *liberum arbitrium nil gratiæ cooperari, nec poſſe eidem reſiſtere, ſi velit.* Qua vero ratione gratiam ſufficientem in tuto collocent, qui ad actus ſalutares auxilium phyſice prædeterminans, ſeu infallibiliter con-

(x) *Matth.* 13. (y) *Matth.* 11. (z) *Act.* 7.
(a) *Seſſ.* 6. *c.* 5.

connexum cum actu ſalutari requirunt, viderint ipſi. Si enim auxilium hoc aderit, ſemper aderit quoque gratia efficax: ſi deficit, nunquam aderit gratia ſufficiens.

XC.

A gratia ſufficiente transeunt Theologi ad efficacem, circa quam maximi momenti lites occurrunt, quæ non ſolum Scholas Catholicas contra hæreticas armarunt, ſed etiam inter ſe ipſas colliſerunt. Lutherani & Calviniſtæ ut explicent certitudinem & infallibilitatem gratiæ efficacis, docent Deum per gratiam intrinſece efficacem neceſſitare humanam voluntatem ad bonum, ita ut hæc eidem reſiſtere nulla ratione queat. Janſeniſtæ vero efficaciam gratiæ explicant per gratiam victricem, ut vocant: dicunt enim hominem in ſtatu naturæ lapſæ velut in æquilibrio inter bonum & malum, inter delectationem terrenam & cæleſtem eſſe conſtitutum ſic, ut ſi terrena præponderet, ad peccandum, ſi cæleſtis prævaleat, neceſſario & infallibiliter ad bonum agendum trahatur. Verum utraque hæc gratiæ efficacia, quoniam liberum arbitrium tollit, ac libertatem indifferentiæ peſſumdat, & gratiam

vere

vere sufficientem eliminat, S. Scripturæ aperte contraria esse ostenditur, & est a diversis Conciliis, præsertim Tridentino, atque a pluribus summis Pontificibus merito damnata. Schola Thomistica, ut gratiæ efficaciam explicet, docet gratiam esse intrinsece efficacem, ac physice prædeterminantem, seu esse motionem (quam in qualitate non vitali constituunt) qua Deus antecedenter ad omnem præscientiam quid creatura esset actura vel non actura, voluntatem humanam movet ad bonum, ita ut infallibiliter & quin possit impediri, post se trahat consensum. Verum hæc sententia graves patitur tentationes (intra limites tamen Scholæ) a multis, qui contendunt, gratiam etiam quæ est efficax, talem esse, ut voluntas ei, antequam efficax fiat, possit resistere ac dissentire, quoniam secundum Tridentinum *liberum arbritrium a Deo motum & excitatum potest dissentire, si velit;* esse autem impossibile, ut voluntas resistere ac dissentire queat gratiæ prædeterminanti, utpote quæ impediri ab homine nequit, quin detur, & simul post se infallibiliter trahit consensum: dein transgredienti præceptum impossibilem fieri observantiam præcepti, quia nimirum ad observantiam præcepti tanquam actum

actum ſalutarem indiſpenſabiliter requiritur gratia prædeterminans, quæ in ſolius Dei poteſtate eſt; & tamen hac caret, nec pro libitu acquirere poteſt, qui præceptum transgreditur: demum quandocunque voluntas conſtituitur ſub inevitabili ac metaphyſica neceſſitate ad actum, ceſſare libertatem indifferentiæ ad illum; quandocunque autem phyſice prædeterminatur ad aliquem actum, conſtitui eam ſub inevitabili ac metaphyſica neceſſitate ad illum actum. Scotiſtica ſchola ponit efficaciam gratiæ in ſpeciali quadam congruitate, proportione, ac contemperatione auxilii divini cum arbitrio humano, ſeu in decreto condeterminante, ut adpellant, ſive concomitante determinationem voluntatis per quandam quaſi ſympathiam. Sed hæc ſententia easdem fere difficultates patitur, quas prior: ſive enim dicatur gratia prædeterminans, ſive condeterminans, ſi eſſentialiter & abſolute connexa eſt cum actu, (uti afferunt ipſi Scotiſtæ) & ſimul impediri ac evitari non poteſt a voluntate humana (uti admittere debent, quum immediate poſt ſcientiam ſimplicis intelligentiæ ante præviſionem determinationis creatæ deus decernat hanc gratiam dare) ſive inquam dicatur gratia prædeterminans ſive condeterminans, liber-

libertas in ſummum d[illegible]imen vocatur. Schola Societatis poſt [illegible]inam cum plurimis aliis gratiam efficacem docet eſſe auxilium divinum (ſeu illuſtrationem ac inſpirationem ſupernaturalem) collatum in ejusmodi circumſtantiis, in quibus per ſcientiam mediam certo & infallibiliter prævidetur, quod effectum ſuum ſit conſecuturum. Ex quo patet, in hoc ſyſtemate gratiam non eſſe intrinſece, ſed extrinſece efficacem, quum entitas gratiæ de ſe non ſit conexa cum conſenſu vel diſſenſu: interim tamen, ſi accedat præſcientia dei, qua Deus videt, ſi in his circumſtantiis conferatur hoc auxilium, voluntatem non eſſe diſſenſuram, licet poſſet diſſentire, & ſi inſuper dependenter ab hac præſcientia det hoc auxilium in his circumſtantiis, infallibiliter poſt ſe trahet conſenſum & cooperationem creaturæ. Nititur hæc ſententia auctoritate D. Auguſtini (b) dicentis: *etiamſi multos vocet Deus, eorum tamen miſeretur, quos ita vocat, quando eis vocari aptum eſt, ut ſequantur.* Et paullo poſt: *nullius enim Deus fruſtra miſeretur: cujus enim miſeretur, eum ſic vocat, quomodo ſcit ei congruere, ut vocantem non reſpuat.* Patitur & hæc ſententia ſuam difficultatem; quam-

(b) *Lib. 1. ad ſimplic. q. 2.*

quamvis enim ex una parte libertatem indifferentiæ ſartam tectamque ſervet, arguitur tamen, quod ex altera parte dominium dei abſolutiſſimum, quod habet in actus noſtros bonos, imminuat: ſed ſententiæ hujus patroni reſpondent, quum collatio talis gratiæ, cui deus prævidet, humanam voluntatem eſſe conſenſuram, atque ita efficacem fore, ſit libera ſoli deo, & in ejus veluti manibus poſita, huic dominio dei nihil prorſus decedere, atque ſic ſalvam eſſe & libertatem hominis, & dei dominium, id quod ad concordiam libertatis cum gratia omnino neceſſarium eſt. Præter hæc ſyſtema aliud eſt quorundam Gallorum & Belgarum, qui explicant gratiam efficacem per *prædeterminationem moralem*, id eſt, per talem gratiam, quæ per ſe quidem non connectitur phyſice aut metaphyſice cum conſenſu, ſed moraliter, quin ut ajunt, tam apte & ſuaviter afficit voluntatem, ut moraliter impoſſibile ſit, eam hujusmodi gratiæ diſſentire quamvis phyſice ac abſolute poſſit. Verum efficacia gratiæ debet eſſe tanta, ut metaphyſice infallibile ſit, conſenſum eſſe ſecuturum: alias enim deus non haberet medium infallibile obtinendi conſenſum per gratiam a ſe collatam; talis autem non eſt efficacia

cia

cia illa, quam gratiæ tribuit hoc ſyſtema: præterquam quod ſæpe experiamur, non ſolum non moraliter impoſſibile nobis eſſe, ponere diſſenſum præſente gratia, ſed etiam non raro arduum nobis accidat conjungere conſenſum, præcipue ſi vehemens tentatio urgeat, ut patet in Abrahamo filium immolare juſſo. Quamvis autem ſyſtematum Catholicorum de gratia hucusque relatorum magna ſit diſcrepantia, & quantumvis inter ſe pugnent Scholæ graviſſimis rationibus Theologicis hinc & illinc adductis, quum tamen nulla in hæc cenſura hactenus ab Eccleſia ſit lata quodlibet illorum absque nota graviore defendi poteſt.

XCI.

A gratia actuali ad *habitualem*, & *juſtificationis* negotium pergunt Theologi. Ponunt autem gratiam habitualem ſanctificantem in qualitate aliqua ſpirituali, ſupernaturali, quæque phyſice ac ſtabiliter inhæreat animæ, tanquam ſpecialis quædam participatio naturæ divinæ; unde hæreticorum quorumdam doctrinam, qui gratiam ſanctificantem ſolum in externa remiſſione peccatorum, aut interna quadam imputatione juſtitiæ Chriſti conſtituebant, omnino rejiciunt cum Tridentino,

tino, damnante hanc propositionem. *Si quis dixerit homines justificari vel sola imputatione justitiæ Christi, vel sola peccatorum remissione, exclusa gratia & charitate, quæ in cordibus eorum per Spiritum sanctum diffunditur atque illis inhæreat, anathema sit* (c). Præterea justificationem peccatoris in hac providentia fieri per gratiam sanctificantem prius descriptam docent cum eodem Tridentino (d), ita ut hæc sit caussa unica & forma intrinseca, qua justi reddimur; quamvis communius admittant, non repugnare, ut peccatum mortale (de hoc enim sermo est) per condonationem pure extrinsecam remittatur. Gravis heic controversia occurrit inter Doctores, an gratia sanctificans conjungi possit in eodem subjecto cum peccato mortali habituali aut actuali non remisso: qui adfirmant hoc fieri posse, negativo argumento nituntur, quod nulla contradictio hac in re ostendi queat, quo minus peccatum mortale ac gratia sanctificans per absolutam dei potentiam stare possint in eodem subjecto, quemadmodum summus calor & summum frigus in eadem aqua. Qui vero negant, ajunt esse de essentia gratiæ sanctificantis, ut hominem Deo gra-

(c) *Seß. 6. can.* XI. (d) *ib. c.* 7.

gratum faciat, sicut unionis hypostaticæ, ut Deum & hominem uniat: esse autem impossibile, ut effectum hunc formalem tribuat subjecto, in quo stat peccatum mortale, quod ex essentia sua hominem reddit deo inimicum, & odio ac abominatione dignum. Ut autem justificationis negotium plenius percipiatur, sequentes ad eam dispositiones requirunt Theologi, suffragante Scriptura & Patribus: Prima est *fides*, quæ vocatur a D. Clemente Alexandrino *prima ad salutem inclinatio* (e). Secunda *timor*; nam secundum Augustinum opus est, ut *intret timor, per quem veniat charitas: timor medicamentum, charitas sanitas* (f). Tertia *spes* quia quod Ambrosii effatum est, *nemo potest bene facere pœnitentiam, qui non speraverit indulgentiam* (g): Quarta *dilectio* saltem inchoata, spem naturali ordine consequens. Qui enim sperat a Deo *justificationem*, Deum incipit diligere ut justitiæ fontem, ait Tridentinum (h). Quinta dolor seu *tristitia illa secundum Deum*, quæ teste Apostolo (i) *pœnitentiam operatur in salutem stabi-*

(e) *L.* 2. *Rom.* (f) *Tract.* 9. *in epist. S. Joan.* (g) *L.* 1. *de pœnit. c.* 1. (h) *Sess.* 6. *c.* 7. (i) 1. *Cor.* 7.

ſtabilem. Sexta *votum* ſeu deſiderium *Sacramenti pœnitentiæ* re ipſa recipiendi. Septima vitæ novæ totiusque legis ſervandæ *propoſitum.* Peccatori enim *projiciendæ* ſunt *iniquitates ſuæ*, ut fiat in eo ſpiritus novus & cor novum (k). Ex his facile intelligitur, contritionem aut charitatem actualem non eſſe ipſam formam juſtificantem, ſed ultimam & completam diſpoſitionem ad formam hanc ſeu gratiam juſtificantem. Porro mirabiles ſane ſunt hujus gratiæ effectus, quos produnt Theologi. 1. vera peccatorum remiſſio. 2. Interior hominis pulchritudo. 3. Renovatio hominis, qui per gratiam fit juſtus, rectus, & ſanctus. 4. Amicitia Dei, in quam homo reſtituitur. 5. *Filiatio* Dei adoptiva. eſt enim gratia charitas illa, *quam dedit nobis Pater, ut filii Dei nominemur & ſimus* (l). 6. Jus ad hæreditatem cœleſtem. 7. Vita ſpiritualis. Nam *mors criminum vita virtutum*, inquit S. Cyprianus.

Gratiam proxime conſequitur meritum ſupernaturale, quod definiunt Theologi eſſe obſequium Deo exhibitum, ex ſe potens movere ad retributionem doni ſupernaturalis: dividuntque in *condignum*, quando ſcilicet invenitur ſecundum rectam

(k) *Ezech.* 18. (l) 1. *Joan.* 3.

etiam æstimationem æqualitas inter meritum & præmium; atque in *congruum*, quando non adest ejusmodi æqualitas, sed solum liberalitati dantis munus commensuratur. Requirunt autem ad meritum conditiones aliquas tum ex parte operis, ut meritum sit actus positivus, libertate indifferentiæ, positive honestus & supernaturalis: tum ex parte operantis, videlicet statum viæ, & statum gratiæ. Dari meritum hominis proprie dictum coram Deo, certum est dogma Catholicorum: *Faciet* enim *Deus unicuique secundum meritum operum suorum* (m). *Unusquisque autem propriam mercedem accipiet* (n). Unde Concilium Arausicanum II. *debetur* inquit *merces bonis operibus, si fiant; sed gratia quæ non debetur, præcedit, ut fiant* (o). Non minus certum est, quod actus supernaturaliter boni, facti ab homine in statu gratiæ sanctificantis, mereantur beatitudinem æternam de condigno, dicente Scriptura: meritis nostris reddi vitam æternam tanquam mercedem, & Augustino (p): *merito justitiæ tanquam stipendium respondet vita æterna.* Quamvis vero non sit æqua-

(m) *Eccles.* 16. (n) 1. *Cor.* 3. (o) *can.* 18.
(p) *Epist.* 105.

æqualitas inter meritum seu obsequium hominis secundum se, & inter vitam æternam, est tamen æqualitas, si meritum per gratiam dignificatum consideretur. Nam homo justus seu in gratia constitutus est filius adoptivus Dei: mereri ergo potest suam hæreditatem, quæ debetur operibus dignificatis a statu gratiæ, in quo fiunt, & conditione filii. Nec obest, quod Regius Vates dicat (q): *qui coronat te in misericordia & miserationibus.* Quum enim merita nostra valorem habeant a gratia, quæ gratis & misericorditer datur a Deo, præcipue si sit efficax, recte dicimur coronari seu præmiari in Dei misericordia. Hac tamen in re plus quam par est exigunt illi, qui solos actus charitatis, vel certe illos duntaxat, qui a charitate imperantur, gratiam ac gloriam mereri contendunt, sed absque sufficiente fundamento: neque enim Tridentinum, quod meriti rationem ac naturam dilucide explicat (r), plus requirit, ut homo censeatur vere, id est, de condigno promeruisse vitam æternam, quam ut sit justificatus, seu in gratia constitutus, *ut operetur ex gratia seu virtute*, atque ut ejus *opera sint in Deo facta:* quæ omnia habe-

(q) *Psalm.* 112. (r) *Sess.* 6. *c.* 16.

haberi possunt etiam per alios virtutum actus in gratia elicitos, utpote qui non minus sunt obsequium Deo præstitum, quam actus charitatis, aut a charitate imperati. Quin Christus ipse (s) promittit operibus misericordiæ vitam æternam, nulla facta charitatis theologicæ mentione. Quamvis autem homo justus gratiæ ac gloriæ augmentum, ipsamque vitam æternam condigne sibi possit mereri, dicente Apostolo (t): *Reposita est mihi corona justitiæ;* non tamen potest mereri sibi aut alteri merito condigno aut congruo infallibili gratiam perseverandi aut a peccato resurgendi; quoniam de hoc nulla in Scripturis exstat dei promissio, sed potius contrarium indicatur: *Qui stat, videat ne cadat* (u). Denique quærunt Theologi, an prima gratia actualis seu prima vocatio, qua excitamur vel ad fidem vel ad dolorem de peccatis, sub meritum cadat? Affirmabant olim Pelagiani & Semipelagiani. his fortiter se opposuit S. Augustinus, & tota Ecclesia Catholica. Et sane res certa est, nos ejusmodi gratiam de condigno mereri non posse. *Non est*, inquit Apostolus (x) *volentis, neque currentis,* *sed*

(s) *Matth.* 25. (t) 2. *Tim.* 4. (u) 1. *Cor.* 10. (x) *ad Rom.* 9.

sed Dei miserentis : & (y) *vocavit nos vocatione sancta non secundum opera nostra, sed secundum propositum suum & gratiam, quæ data est nobis in Christo Jesu ante tempora sæcularia.* Hinc natum est illud inter Theologos celebre ac receptum axioma, quod *principium meriti non cadere possit sub meritum.* Frustra heic objiciunt Adversarii aliud axioma Theologicum : *Facienti quod est in se, Deus non denegat gratiam.* Nam a D.Thoma, Bonaventura & aliis axioma istud non admittitur, quod Deus non deneget gratiam facienti, quod est in se, *ex solis naturæ viribus*, sed in sensu, quod facienti quod est in se *ex prima gratia præveniente* non neget ulteriorem gratiam.

§. X.

Tractatus de virtutibus Theologicis, Fide, Spe ac Charitate.

XCII.

A gratia divina, a qua initium, medium & finis nostræ salutis pendet, gradum faciunt Theologi ad actus virtutum, quæ ad salutem consequendam vel necessariæ sunt, vel plurimum conferunt. Inter

(y) 2. *Tim.* 1.

Inter istas eminent Fides, Spes & Charitas, quas virtutes Theologicas adpellamus. Nam ut ait S. Augustinus (z) *Domus Dei*, seu æterna beatitudo, *credendo fundatur, sperando erigitur, diligendo perficitur*. Est autem virtus Theologica, quæ tanquam objectum suum formale immediate respicit Deum, aut aliquam perfectionem divinam. Fides respicit infinitam Dei sapientiam & veracitatem, Spes potentiam & fidelitatem, Charitas ipsum Deum tanquam summe bonum, & omni amore dignissimum. Harum trium virtutum Theologicarum habitus supernaturales una cum gratia sanctificante homini primo infunduntur: amittuntur contra charitas quidem per quodvis peccatum mortale: fides vero & spes per ea solum peccata, quæ ipsis directe opponuntur. Incipiunt autem tractare hoc in loco Theologi de Fide, quæ inter theologicas virtutes prima est ordine, non dignitate: major enim omnium & nobilior est charitas. Circa fidem diutius ob gravissimas, quæ occurrunt, quæstiones detinent se, atque examinant *primo objectum materiale* fidei, ad quam pertinere docent omnia illa, quæ a deo sunt

(z) *Serm. 22. de verbis Apostol.*

ſunt revelata, poſſuntque, ſaltem aliquando, fide divina explicite credi, uti ſunt ea objecta, quæ implicite tantum & virtualiter ſunt revelata. Unde multi contendunt, hanc propoſitionem: *Clemens XIII. eſt verus Pontifex & Chriſti in terris Vicarius* eſſe de fide divina credibilem, non minus, quam credi poteſt, quod hoc vel illud Concilium Oecumenicum fuerit legitimum & infallibile, cujus rei rationem dant, quod univerſalis propoſitio: omnis legitime electus in Papam eſt verus Papa & Chriſti Vicarus ac Caput Eccleſiæ, ſit veritas revelata per illa verba Chriſti: *paſce oves meas: tibi dabo claves: tu eſt Petrus, & ſuper hanc petram ædificabo Eccleſiam meam*, non ſolum Petro, ſed in Petro omnibus legitimis ſucceſſoribus dicta, quum alias male providiſſet Deus ſtabili Eccleſiæ ſuæ regimini. Quare quum omnino certum ſit, hunc Clementem XIII. legitime electum eſſe, utpote quem tota Eccleſia pro legitime electo indubitanter agnoſcit, particularis hæc: Clemens XIII. eſt verus Pontifex &c. ſub univerſali contenta, & implicite revelata cenſetur. Porro ſtatuunt Theologi certas regulas, quandonam concluſio ex præmiſſis, quæ ſunt de fide, deducta etiam

etiam ipſa ſit de fide. Cæterum obſervant heic graves Theologi, in Eccleſia poſt Evangelicam legem a Chriſto inſtitutam, & ab Apoſtolis promulgatam non dari novas revelationes, quæ ſint ſimpliciter novæ, ſed ſolum *ſecundum quid*, nempe per majorem explicationem & extenſionem revelationis alias factæ, ejusque adplicationem ad ſingula, quæ in ea continentur. Deus enim a mundo condito ſucceſſu temporis multa revelavit per Patriarchas, per Prophetas, ac denique per Apoſtolos, præcipue vero per ipſum Chriſtum *Auctorem & Conſummatorem fidei.* quare opus eſſe non videtur novis in Eccleſia revelationibus, quum ad ſervandum *depoſitum fidei* ſufficiat auctoritas & infallibilitas ad explicandas antiquas revelationes, & interpretandas Scripturas, quam Deus Eccleſiæ conceſſit, quæ eſt *columna & firmamentum veritatis*, ſimulque habet Spiritus Sancti *adſiſtentiam*, qui ſpiritus & fons eſt omnis veritatis. unde præclare dixit Vincentius Lirinenſis (a), novas Eccleſiæ definitiones antiqua dogmata explicare clarius: *quod ſint eædem gemmæ, ſed illis adjiciatur ſplendor: eadem ſemina, ſed ſucceſſu temporis latentia germina evolvantur.* Ex quo

(a) *Lib. contra hæreſ. novit. c.* 17.

quo ſimul inferunt, nihil eſſe de fide, præciſe quia Eccleſia dixit, ſed quia revelatum eſt a Deo, cujus revelatio nobis proponitur ab Eccleſia.

Examinant ſecundo *objectum formale* fidei, quod firmiſſimum atque certiſſimum eſſe oportet, ut ei ſecure poſſit inniti fides noſtra. Communius docent Theologi, illud eſſe tum auctoritatem Dei loquentis, tum revelationem divinam, ita ut neutra ſeorſim ſit adæquatum formale objectum, ſed ſimul, quippe hoc complexum ex auctoritate ac revelatione eſſentialiter connexum eſt cum veritate myſterii, quum metaphyſice ſit impoſſibile, ut detur revelatio divina de Incarnatione, & ſimul infallibilis auctoritas Dei revelantis, & tamen incarnatio non exiſtat. Conſtituunt autem Dei auctoritatem in ſumma ipſius ſapientia, & ſumma veracitate, per quarum primam intelligitur ad ſciendum omnia, ut ſunt in ſe, & ad loquendum omnia, ut ſcit, ſumme determinatus. Et quis eſt, qui non adhibeat fidem tantæ auctoritati? *Revelatio* autem eſt locutio Dei ſeu prolatio ſigni ordinata ad manifeſtandam veritatem aliquam: atque hæc locutio Dei alia eſt interna: *loquar ad cor ejus* (b). alia

(b). alia externa : *ficut loquutus eſt ad patres noſtros* (c). alia publica : *Hic eſt filius meus dilectus* (d). alia privata : *Factus eſt ſermo Domini ad me* (e). Harum quælibet eſſe poteſt objectum formale fidei divinæ, quoniam quævis eſt locutio dei habentis ſummam auctoritatem. Adplicari vero debet revelatio per judicium credibilitatis moraliter certum, quodque omnem excludat formidinem, ne non ſit locutus Deus. eſt enim damnata ab Innocentio XI. propoſitio vigeſima prima : *Aſſenſus fidei ſupernaturalis & utilis ad ſalutem ſtat cum notitia ſolum probabili, immo cum formidine, qua quis formidat, ne non locutus ſit Deus.* Non tamen æquali paſſu menſurare ſolent Theologi judicium credibilitatis in hominibus doctis, & rudi plebecula, de qua Auguſtinus (f) : *cæteram quidem turbam non intelligendi vivacitas, ſed credendi ſimplicitas certiſſimam facit.* his enim ſufficere videtur judicium credibilitatis, quod æquivaleat moraliter certo, quodque fundat teſtimonium Parochi vel Catechiſtæ proponentis myſterium fidei aliquod, ita ut excludant omnem formidi-

(b) *Oſ.* 2. (c) *Luc.* 1. (d) *Matth.* 3. (e) *Ezech. c.* 16. (f) *Contra Epiſt. fundam. c.* 4.

midinem, quum nulla dubitandi ratio ipsis occurrat; quamvis dum credunt Parocho dicenti, Deum hoc esse locutum, ultimato credant & credere debeant ipsi Deo loquenti. Qui plus requirunt, videant, ne fidei viam intercludant simplicibus, & injuriam faciant benignitati Dei, cujus est *cum simplicibus sermocinatio* (g).

XCIII.

Majorem difficultatem experiuntur Theologi in ultima, ut vocant, resolutione fidei, id quod examinant tertio loco: nimirum ut ostendant ultimum illud motivum, cui fides ita innitatur, ut non amplius alio opus habeat. Si enim quæratur: cur credis mysterium Eucharistiæ? respondebis, quia Deus infinitæ auctoritatis hoc dixit. Sed si ulterius quæratur, unde scis Deum esse infinitæ auctoritatis? item, unde scis Deum revelasse mysterium Evcharistiæ? In hac implicata quæstione satis conveniunt primo, fidem non resolvi in testimonium Ecclesiæ, ut præcise cœtus hominum est, ne quid humanum sapiat fides. Secundo, neque in motiva credibilitatis, quæ quidem inducunt voluntatem ad imperandum assensum, sed non sunt rationes credendi formales.

(g) *Prov.* 3.

males. Tertio, neque in propositionem particularem Parochi aut Doctoris tanquam præsentem & mediatam Dei locutionem. talis enim propositio Parochi aut Doctoris non habet characterem vocis divinæ, quemadmodum locutiones Patriarcharum ac Prophetarum. Quarto, neque in revelationem præteritam fide solum historica & motivis humanis vestitam. Ecce! in quid non resolvatur Fides. Docent itaque graves Auctores, ultimato resolvi fidem tum in auctoritatem dei vel ex terminis vel aliunde notam; supposita enim existentia Dei tanquam entis infinite perfecti per se clarum est, eum esse infinite sapientem, infinite veracem, nec falli posse, nec fallere, atque ita summæ auctoritatis esse: tum in ipsam dei revelationem suasive propositam lumine supernaturali, ita ut revelatio se habeat tanquam motivum *ut quo.* atque hanc illustrationem requiri a Concilio Arausicano patet, definiente: *Hæretico falli spiritu eum, qui dixerit, Evangelicæ prædicationi consentiri posse absque illuminatione & inspiratione Spiritus Sancti.* Extrinsece tamen & dispositive eadem fides resolviter in argumenta credibilitatis, qualia sunt, quæ veram fidem comitantur, doctrinæ puritas,

tas, propagatio Evangelii, ſanguis martyrum, nubes teſtium, miraculorum copia &c. hæc enim ſigna moraliter loquendo nonniſi a Deo fieri potuerunt, & cum Richardo a S. Victore exclamare poſſumus (h) *Domine ſi error eſt, quem credimus, a te ipſo decepti ſumus.* Totam hanc doctrinam complectitur paucis verbis Doctor Angelicus (i): *Ille qui credit, habet ſufficiens inductivum ad credendum: inducitur enim auctoritate divinæ doctrinæ* (en! motivum ut quod extrinſecum) *& quod plus eſt, interiori inſtinctu dei invitantis.* En! motivum ut quo.) Heic ergo ſiſtitur, nec ulterius pergitur, ceſſatque circulus ille vitioſus, quem fruſtra objiciunt hæretici, & Pontificium vocant. Falluntur autem hi ipſi, & fallunt alios, dum pro ultima fidei regula Spiritum privatum, idolum illud ſuum domeſticum, ſtatuunt. nullus enim eſt hæreticus, qui non jactet Spiritum privatum in ſacra Scriptura intelligenda, & fidei articulis exponendis: nullus igitur litium & religionis controverſiarum finis erit; nullus hæreticorum ad veram fidem reduci poterit, quovis ad Spiritum privatum tanquam ad judicem adpel-

(h) *Lib.* 2. *de Trinit. c.* 2. (i) 2. 2. *q.* 2. *a.* 9. *ad* 3.

adpellante, ac provocante; atque ita Ecclesia & Religio Christiana pessime foret constituta: præterea spiritus hic privatus Spiritus Dei esse non potest, sed potius est spiritus Sathanæ, quum contradictiones suggerat, ut patet vel ex solo Evcharistiæ mysterio, & litibus circa istud, quæ Lutheranos inter & Calvinistas grassantur. Hinc rejecto hoc spiritu invictis argumentis demonstrant Theologi Ecclesiam Romano - Catholicam in decidendis quæstionibus ad fidem & bonos mores spectantibus falli aut fallere non posse propter certam Spiritus Sancti assistentiam, a Christo Domino promissam. Exercet autem Ecclesia infallibile suum judicium in Conciliis Generalibus legitime convocatis, & a Summo Pontifice approbatis, quorum definitiones, quæ ad fidem & mores spectant, tanquam ultimum & decretorium judicium ab omnibus agnosci & acceptari debent. Eadem auctoritas & infallibilitas, eadem reverentia & obedientia debetur Romani Pontificis sententiæ, si plurium per orbem dispersorum Episcoporum consensu firmetur: quin immo quum Concilia Oecumenica nonnisi raro & difficillime convocari possint, aut consensus Episcoporum dispersorum exspectari nequeat,
 emer-

emergentibus interea gravibus in Ecclesia controversiis, idcirco ad infallibilitatem decisionis Pontificiæ non est absolute necessarius Ecclesiæ consensus, sive in Concilio congregatæ, sive dispersæ: unde paucis exceptis communissimo suffragio docent Theologi, Pontificem independenter a consensu Ecclesiæ errare haud posse in quæstionibus fidei & morum, in factis dogmaticis, in damnando sensu propositionis alicujus ab auctore intento, in declaranda orthodoxia aut heterodoxia doctrinæ. quare inanis semper fuit & est etiamnum Jansenistarum a definitione Papæ ad Concilium Generale adpellatio.

XCIV.

Examinant quarto dotes, quibus instructus est, ac esse debet actus fidei. 1. est discursivus, ut ajunt, saltem virtualiter, asserens unum propter aliud, existentiam scilicet mysterii propter revelationem. 2. est obscurus, quando elicitur ex solo fidei, motivo, tum quia versatur circa mysteria obscura, quæ nulla ratione naturali demonstrari possunt; est enim fides secundum Apostolum *argumentum non apparentium:* tum quia nititur fides revelatione per se obscure proposita. hinc cre-

credendo dicimur *captivare intellectum.* Nihilominus Theologi longe plures sentiunt, posse actum fidei subsistere etiam cum evidentia seu scientia objecti. Sic existentia Dei, quæ evidenter nota est, debet etiam credi, dicente Apostolo (k): *accedentem ad Deum oportet credere, quia est.* & sane deterioris conditionis forent docti, quibus multæ veritates fidei: existentia Dei, providentia, immortalitas animæ, aliaque principia moralia, sunt demonstratæ, si ab iis credendis ob doctrinam suam tot laboribus & vigiliis partam excluderentur. Fatentur tamen ultro, quod de potentia ordinaria fides stare nequeat cum visione *beatifica: cum autem venerit quod perfectum est, evacuabitur, quod ex parte est* (l). 3. est liber libertate mediata. extollunt enim SS. Patres meritum fidei eo ex capite, quod in captivitatem redigat intellectum in obsequium primæ veritatis, quod falsum foret, si liber non esset, saltem mediate, quatenus a voluntate imperatur assensus hic intellectui. 4. est essentialiter verus, ita ut non possit ei subesse falsum, *quum nullus scire valeat*, ut ait Tridentinum (m) *certitudine fidei, cui non potest*

(k) *Ad Hebr.* 11. (l) 1. *Cor.* 13. (m) *Sess.* c. 9.

test subesse falsum, se gratiam Dei esse consecutum. Oritur enim actus fidei a lumine supernaturali seu illustratione S. Spiritus, cui nullum esse potest cum falsitate commercium. 5. Denique est certus tam certitudine infallibilitatis quam adhæsionis, & quidem certior, quam quivis actus naturalis; quod multa cum subtilitate e fundamento primum allato deducunt Theologi.

Examinant quinto loco, in quanam Religione vera fides inveniatur. ad hanc quæstionem rite tractandam præmittunt diversitatem Religionum, quæ ad quinque reduci possunt, scilicet Polytheismum, qui multitudinem & turbam Deorum Dearumque admittit: Theismum, qui quidem unum fatetur Deum, sed nihil credendum esse contendit, nisi quod ratione naturali assequi possumus: Mahumetismum, qui Machumetem tanquam Prophetam & Legislatorem agnoscit, ac beatitudinem in voluptatibus & deliciis constituit, innumerisque fabulis religionem suam conspurcat: Judaismum, penes quem olim vera fuit religio, sed abnegato Dei filio, qui homo factus est, eoque in crucem acto Messiam venturum frustra exspectat, & abrogatis Testamenti Veteris legibus mordicus adhæret: Christianismum,

mum, qui Christum Legislatorem ac novi Testamenti conditorem celebrat, ejusque legem sanctissimam amplectitur. Tum demonstratis gravissimis cæterarum quatuor Religionum erroribus ostendunt inprimis Religionem Christianam esse evidenter credibilem ex summa sanctitate, sapientia, & potentia Christi religionis christianæ auctoris, ex puritate, sanctitate, & efficacia doctrinæ, quam profitetur hæc religio, ex testimonio hominum omni exceptione majorum, Apostolorum, Martyrum, Patrum & Ecclesiæ Doctorum, ex Prophetiis clarissime impletis, & miraculis plurimis ac certis in confirmationem religionis Christianæ patratis. Post hæc ostendunt Religionem Christianam esse etiam evidenter credendam. Est enim aliqua Religio credenda, quum vix ulla gens etiam maxime barbara unquam fuerit absque omni religione, nec genus humanum sine religione aliqua subsistere possit: quoniam igitur omnes aliæ præter Christianam manifeste sunt falsæ, & sola Religio Christiana evidenter est credibilis, evidenter quoque credenda est.

Porro hæc ipsa Religio Christiana quum in diversas sibique oppositas sectas, ut Catholicam, Lutheranam, Calvinianam,

Zwinglianam, Anglicanam &c. sit divisa, nonnisi una ex illis vera esse potest, eaque est Religio Romano-Catholica, quæ quatuor illis notis gaudet, quas ad veram Christi Ecclesiam antiquissimum Concilium & Symbolum Nicænum ab ipsis etiam heterodoxis receptum requirit, dum statuit credendam esse *Unam*, *Sanctam*, *Catholicam* & *Apostolicam* Ecclesiam. Una enim est unitate doctrinæ ac fidei sub uno Capite supremo, Romano Pontifice: Sancta est sanctitate legum ac morum: Catholica seu universalis propagatione doctrinæ per omnes mundi partes: Apostolica seu antiqua tum ratione doctrinæ ab Apostolis traditæ & in hanc usque diem conservatæ, tum ratione perpetuæ ac nunquam interruptæ successionis Episcoporum, præsertim in cathedra S. Petri.

Examinant sexto necessitatem fidei, docentque *actualem* fidem supernaturalem esse adultis necessariam ad *justificationem* & salutem consequendam, quum *sine fide impossibile sit placere Deo.* Credenda autem necessario sunt necessitate medii 1. implicite omnia revelata. 2. explicite Deus ut unicus, ut existens, & ut bonorum remunerator ac malorum vindex: necessitate præcepti vero Mysteria Trini-

Trinitatis & Incarnationis (si non omnino necessitate medii post promulgatum sufficienter Evangelium) & omnia in Symbolo contenta, & quidem explicite. Præterea ostendunt, præceptum credendi obligare sub gravi culpa 1. pueros, quando usum rationis sunt consecuti. 2. Si urgeat tentatio contra fidem cum periculo consensus, nisi eliciatur actus fidei. 3. in præsenti mortis periculo, & aliquoties vel saltem semel in anno. Denique præceptum professionis fidei per actum externum urgere docent, quando est necessaria ad honorem Dei, ad proximi utilitatem, & ad salutem propriam. De hac professione loquitur Apostolus (n): *Corde enim creditur ad justitiam; ore autem confessio fit ad salutem.*

XCV.

Post expositam late doctrinam de Fide, breviore manu reliquas duas virtutes Theologicas spem & Charitatem attingunt. Actum spei, quam *ædificii spiritualis argumentum* vocat Origenes (o), definiunt quod sit desiderium fiduciale supernaturale beatitudinis æternæ, Deo auxiliatori innixum. *Desiderium* aliud non

(n) *ad Rom.* 10. (o) *in cap.* 4. *ep. ad Rom.*

non eſt, quam amor concupiſcentiæ, ſive amor rei ut nobis bonæ cum appetitu eam habendi. *Fiduciale*, quia ſpes debet eſſe cum fiducia acquirendi rem. Hæc fiducia excitat ad agendum, quod ex parte noſtra eſt neceſſarium ad eam rem obtinendam, dum ipſa deſperatio vitium ſpei oppoſitum eſt quidem deſiderium, ſed ſine fiducia ac ſolicitudine de agendo. *Supernaturale*, quia pendet a præveniente Spiritus S. inſpiratione, & ejus adjutorio, ſine quo nemo credere, ſperare, aut diligere poteſt, ut definit Tridentinum (p). *Supernæ beatitudinis*, hoc eſt, Dei per viſionem & amorem poſſidendi. Si enim alia ſperamus, non referendo ea ad Deum, non eſt actus ſpei theologicæ, ſed ſolum ſpei alicujus moralis: ſi autem alia ſperamus in ordine ad Deum, tunc magis hunc ipſum ſperamus; quemadmodum ſi diligimus proximum propter Deum, etiam hunc ipſum, & magis diligimus. *Deo auxiliatori innixum*, quia quum ſolis viribus naturæ non poſſimus beatitudinem ſupernam conſequi, debemus juvari a Deo, quumque hic auxilium promiſerit, merito noſtra fiducia ejus auxilio, ſeu ipſi auxilium promittenti & certiſſime collaturo innititur. Habitualis autem ſpes eſt virtus theo-

(p) *Seſſ. 6. can.* 3.

theologica elicitiva desiderii fiducialis paullo ante descripti. Porro dividunt theologi scholarum more objectum spei in materiale & formale: Materiale primarium est ipse Deus possidendus, sive concretum ex Deo & ejus visione ac amore: alia vero quæ sperantur in ordine ad Deum consequendum, e. g. auxiliantes gratiæ, sunt objectum ut vocant secundarium. Proprietates ac dotes, quæ objectum hoc materiale spei insigniunt, prodit Doctor Angelicus (q), dum ait: *objectum spei est bonum, futurum, arduum, possibile haberi.* Bonum videlicet, quia tendit ad Deum, qui summum Bonum & bonorum omnium fons est: Futurum, *nam spes quæ videtur, non est spes. Quod enim videt quis, non sperat,* ut loquitur Apostolus (r). Arduum, quia requirit animi erectionem adversus difficultates superandas. Hinc Altisiodorus spem vocat *quandam audaciam mentis:* Possibile haberi; nam impossibilis sicut *ignoti nulla cupido.* Objectum formale actus spei theologicæ adsignant ipsam bonitatem Dei possidendi, ut bonam nobis, si spes consideretur quatenus est desiderium: si vero quatenus est fiducia spectetur, fidelissi-

(q) 2.2. *q.* 17. *a.* 1. (r) *ad Rom.* 8.

lissimam promissionem Dei, & potentiam ferendi auxilium. Ipse autem actus spei theologicæ est omnino certus & firmus, nimirum certitudine conditionata, (si homo suis partibus non desit, & gratiæ Dei fideliter cooperetur) non absoluta, ut conceptis verbis explicat Tridentinum (s) dicens: *De perseverantiæ munere . . . nemo sibi certi aliquid absoluta certitudine polliceatur, tametsi in Dei auxilio firmissimam spem collocare & reponere omnes debent.* Demum spem actualem docent adultis esse necessariam necessitate medii, cujus præceptum affirmativum per se obligat sub initium rationis, sub vitæ finem, & probabilius aliquoties in vita: per accidens autem variis in casibus, ut in periculo desperationis, & quando urget præceptum cujusdam virtutis, quæ sine spe exerceri nequit.

XCVI.

Præceptum charitatis magnis characteribus ipsum Numen digito suo scripsit in Veteri & Novo Testamento (t): *Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde, & in tota anima tua, & in tota mente tua*, diciturque a Matthæo Evangelista *Primum ac maximum mandatum*, quo nimi-

(s) *Seff. 6. c. 13.* (t) *Deuter. 6. & Matth. 22.*

nimirum ita appretiative tenemur diligere Deum, ut parati ſimus omnium rerum jacturam pati potius, quam gravi peccato ſummum hoc bonum offendere. Atque hoc præceptum ſæpius urget in vita, & maxime in mortis periculo. Perplacet illorum ſententia, qui dicunt, adultum diutius viventem peccare, ſi diu differat amare Deum ſuper omnia: hinc damnata eſt propoſitio quinta & ſexta ab Innocentio XI. *Probabile eſt, ne ſingulis quidem rigoroſe quinquenniis per ſe obligare præceptum charitatis erga Deum.* Huic primo & maximo mandato diligendi Deum ſuper omnia indiſſolubili nexu jungitur præceptum diligendi proximum: *Diliges proximum tuum ſicut te ipſum* (u). Propterea merito damnata eſt ab eodem Innocentio XI. propoſitio decima: *Non tenemur diligere proximum amore interno & formali.* Ab hæreticis autem & ex hæreticorum fontibus hauſtum eſt, quod fidentius quam par eſt aliqui aſſerunt, omnia hominum opera mala eſſe, quæ non fiunt ex charitate, quaſi vero per ſe bonum non ſit ſubminiſtrare cibum pauperi, iram coercere, jus ſuum cuique tribuere. Oſtendit errorem hunc ſatis damnata Baji propoſitio: *omnium infidelium opera ſunt peccata, & Philoſophorum* vir-

(u) *Matth.* 22.

virtutes sunt vitia. Jam vero de ipso actu charitatis theologicæ docent Theologi, quod sit amor, quo diligimus Deum super omnia propter se ipsum, id est, non quia bonus nobis, sed quia sibi ipsi bonus est. Ad hoc requiruntur tria: primo ut amor hic præferat Deum omnibus rebus, & ipsum amet appretiative præ cunctis aliis, etiam seipso amante, & pro nulla re totius mundi aliquid Deo graviter displicens admittat: secundo, amor hic debet Deum amare, seu velle ipsi bonum tam intrinsecum seu perfectiones, de quibus gaudet, quam extrinsecum seu cultum, & adorationem, quod utrumque exhiberi Deo desiderat: tertio, debet præscindere ab omni concupiscentia seu propria amantis utilitate, ut non quærat ullum bonum suum, sed solum Dei bonum. hinc distinguunt Theologi inter amorem benevolentiæ, & amorem concupiscentiæ, quorum tamen prior non positive excludit posteriorem, sed præscindit ab eo. Porro objectum materiale charitatis primarium est Deus: secundarium omnia ea, quæ amantur propter Deum. Objectum vero formale est bonitas divina, non ut bona nobis, sed ut bona Deo. Nam *Amicus amico vult bona ejus, ipsius caussa,* ut ani-

animadvertit pridem Aristoteles (x). Unde datur inter Deum & hominem justum vera amicitia, atque adeo actus charitatis est amor amicitiæ. Quapropter Psalmista vocat homines justos & sanctos Dei amicos: *Mihi autem nimis bonorificati sunt amici tui Deus* (y). Enimvero nec deest jus ad amorem reciprocum: *Ego diligentes me diligo:* nec proportio, quum per gratiam sanctificantem homo fiat filius adoptivus Dei, & sic participet suo modo naturam divinam. Nam etiam secundum Juris placita adoptio est *assumptio legitima naturæ extraneæ.* Sunt heic non pauci magnique nominis Auctores, qui docent, in adultis justificationem fieri formaliter per actum charitatis in contritione perfecta contentum. At alii communius id negant, asserentes actum charitatis non justificare formaliter, quum S. Scriptura pluribus in locis (z) vere pœnitentibus & perfecte contritis promittat remissionem peccati, & admissionem ad amicitiam Dei: quis autem promittit rem aliquam propter se ipsam, & non propter aliam? dicere volo, justificationem propter charitatem, si hæc sit jam ipsa formalis justificatio? nihi-

(x) 8. *Ethic. c.* 7. (y) *Psalm.* 138.
(z) *Ezech.* 18. & 33. *Zachar.* 1.

nihilominus facile concedunt hi Auctores, quod actus charitatis quam proxime disponat ad justificationem, id quod colligunt ex Tridentino (a). Cætera non tantum minuitur, sed omnino tollitur & destruitur charitas per peccatum mortale, utpote cum quo componi nequit: *quæ enim societas lucis ad tenebras?* non tamen minuitur per peccatum veniale. Nam ex hoc sequeretur, multiplicatis venialibus tandem destrui charitatem, & hominem damnari propter peccata venialia, quod est in fide erroneum; quamvis aliquo modo, scilicet indirecte, etiam venialia peccata minuant charitatem, disponendo ad peccatum mortale, impediendo fervorem charitatis, intendendo pravos habitus ad malum. *Qui spernit modica, paullatim decidet* (b).

§. XI.

Tractatus de Jure ac Justitia.

XCVII.

Expedita virtutum Theologicarum doctrina Theologi præcipuam ex iis, quas Cardinales adpellare solemus, explicandam sibi sumunt, nempe Justitiam, quam D. Tho-

(a) *Sess.* 6. *c.* 5. (b) *Eccles.* 19.

Thomas (c) in toto virtutum moralium choro excellere docet, quaque vel maxime homo ad pie, juste ac sobrie vivendum, atque ita ad finem suum ultimum consequendum disponitur. Quare post Juris & Justitiæ definitionem, divisionem, objectum & subjectum, digrediuntur ad primam rerum divisionem pluribus exponendam. Nosse igitur oportet, spectato tantum jure naturali omnia bona esse communia; nec enim natura humana per se exigit hanc divisionem: immo in statu justitiæ originalis, si nimirum Adam non peccasset, forte haud fieri debuisset ulla bonorum divisio, eo quod in rerum omnium adfluentia & dominio humanarum adfectionum non erant timenda illa incommoda, quæ modo orirentur, si bona adhuc communia forent. Neque etiam divisio hæc facta est jure solum positivo qualicunque, sed tali, ad quod statuendum impellebant rationes adeo graves, tamque universales, ut omnibus gentibus adferrent necessitatem sic statuendi, seu faciendi prædictam rerum divisionem. Negari equidem non potest, perfectius fore, si omnia haberentur communia, uti habebantur initio conditi orbis, quando Deus homini subjecit terram, & maria,

quæ-

(c) *hic a.* 12.

quæque in illis reperiuntur: atque etiam uti habebantur initio nascentis Ecclesiæ inter fideles Hierosolymis, sicut refertur in actis Apostolorum (d) & adhuc habentur in Religiosis communitatibus. Attamen ob numerum innumerabilium hominum, nolentium ad perfectionem adstringi, & ob gravissimas caussas divisionem suadentes melius fuit res dividi, & privatis bona tanquam propria possidenda relinqui: neque Jus naturale, quo omnia, ut dictum est, sunt communia, præcipiebat, ut hæc bonorum communitas semper observaretur, sed eam solum tamdiu permittebat, donec ex justis caussis res privatis dominis legitime adtribueretur. Porro hanc divisionem videtur innuere S. Scriptura (e) dicens: *Natique sunt Heber filii duo: nomen uni Phaleg, eo quod in diebus ejus divisa sit terra,* quamvis non videatur negandum esse, jam ante diluvium aliquam terrarum & bonorum divisionem fuisse factam Præside divisionis Adamo, uti post diluvium Præside Noemo. His positis concludunt, divisionem primam factam esse jure gentium. Non enim facta est jure divino, quum nullum hac de re præceptum Dei aut traditio de tali præcepto exstet: immo

(d) *Genes.* 10. (e) *Psalm.* 8.

mo Deus subjecit hominibus & volatilia cœli, & pisces maris, & animantia terræ: *Omnia subjecisti sub pedibus ejus, oves & boves &c.* Neque facta est jure naturali, ut vidimus. Rationes autem cur jure gentium facta sit, sane multas & maximi momenti adferunt, videlicet quia excitanda fuit hominum industria ad conservationem & culturam talium bonorum, tum ut evitaretur rerum confusio, quæ contigisset uno in alterius & plura bona invadente, tum denique ut caveretur innumeris litibus ex communitate bonorum orituris, ac perturbationi societatis humanæ certo certius secuturæ.

Stabilita sic rerum divisione pergunt Theologi ad Dominium, quod in genere describunt, esse jus reale disponendi de re in proprium commodum vel secundum substantiam, vel secundum emolumenta ipsius, vel secundum utrumque. Facta postmodum divisione dominii in varias ejusdem species duo maximi momenti, & ad forum proprium spectantia examinant, nimirum quale dominium competat Clericis, & quale Religiosis. Ad primam quæstionem de Clericis imprimis notant, sub initium Ecclesiæ Christianos plurimos & Clericos omnes communem vitam voto paupertatis obstrictam egisse

(f): unde tunc temporis omni dominio ſponte ſe abdicarunt. Immo primis temporibus nec Eccleſia in communi poſſidebat bona immobilia, ſed fideles agros & ſimilia vendebant, & pretium ad Apoſtolos deferebant (g); idque prudenti conſilio fecerunt, quum novellæ Eccleſiæ tantas inter vexationes ejusmodi bona non fuiſſent permiſſa. Temporibus tranquillis viſum eſt melius proviſum iri Eccleſiæ per bona ſtabilia, eaque ſunt admiſſa (h). quapropter damnata fuit a Concilio Conſtantienſi propoſitio Wicleffi trigeſima ſexta: *Papa cum omnibus Clericis ſuis poſſeſſionem habentibus ſunt hæretici, eo quod poſſeſſionem habeant.* Porro Seculo V. Simplicii Papæ tempore facta eſt redituum Eccleſiaſticorum diviſio in quatuor partes, e quibus una ceſſit Epiſcopo, altera diviſa eſt inter Clericos, tertia impenſa eſt in eleemoſynam, quarta applicata eſt fabricæ Eccleſiæ. His præmiſſis docent communius Theologi, Clericos Seculares Beneficiatos dominos eſſe omnium redituum, etiam ſuperfluorum: indiviſim enim & promiſcue accipiunt reditus congruæ ſuſtentationi deſtinatos cum eorum dominio tanquam mer-

(f) *C. Dilectiſſimis Fratribus* 12. *q.* 1. (g) *Act.*4.
(h) *C. Videntes* 12. *q.* 1.

mercedem: *dignus est enim* Operarius mercede sua. Hinc natum proverbium: *Beneficium datur propter officium.* Nulla igitur ratio subtrahendi superfluos reditus a dominio: immo Clericos seculares docent non teneri titulo justitiæ errogare superflua in pauperes vel caussas pias, quam sententiam Covarruvia (i) dicit nunc esse communem, & totius orbis consuetudine juvari; quamvis graves aliqui Auctores contrarium sentiant. Inferunt autem priores sententiam suam e Concilio Tridentino (k), scilicet quod Clerici *faciant fructus suos*, adeoque sub eorum dominium cadant. Neque etiam ab Ecclesia urgentur ad restitutionem superfluorum in profanos usus expensorum, quod tamen fieri deberet, si ex justitia tenerentur. Omnes tamen fatentur, Clericos sub gravi peccato obligari, ut non expendant illa in res profanas, uti docet memoratum Tridentinum (l). Ad secundam quæstionem de Religiosis docent primo: eos in communi, seu communitates Religiosas posse habere dominium & rerum mobilium & immobilium, ex-

(i) *In C. cum in officiis de testamentis. n.* 11.
(k) *Sess.* 22. *c.* 3. *&* *Sess.* 24. *c.* 11. *de reform.* (l) *Sess.* 25. *de reform.*

exceptis Fratribus Minoribus, quos de obſervantia vocant, & Capucinis. quippe Tridentinum (m) omnibus aliis Religioſis, etiam iis, quibus vi Conſtitutionum ſuarum non licebat, facultatem concedit, ut *deinceps bona immobilia eis poſſidere liceret.* Secundo, Religioſos tamen particulares eſſe incapaces omnis dominii, vel juris proprietatis cujus cunque, etiam imperfecti, uti tradit idem Tridentinum (n), quæ incapacitas oritur ex jure Eccleſiaſtico illam adnectente ſolemni Profeſſioni, vel aliis votis Religioſis.

XCVIII.

Circa objectumDominii conveniuntTheologi, hominem eſſe dominum bonorum externorum, quæ vocantur bona fortunæ: item bonorum famæ propriæ ac honoris, utpote quæ bona ſuis meritis & actionibus acquirit quemadmodum alia bona, quæ Jurisperiti vocant bona acquiſita; unde ſine alterius damno infamare ſe ipſum poteſt: item eſſe dominum libertatis ſuæ: negant tamen hominem eſſe abſolutum Dominum vitæ ſuæ ac membrorum, ſed duntaxat habere uſum fructum, quamvis ex juſta cauſſa facere aliquid vel omittere poſſit, ex quo indirecte mors propria vel mutila-tio

(m) *ibid. c.* 3. (n) *ibid. de Regularibus c.* 2.

tio membrorum sequatur. Examinant heic Theologi primo, an homo habere possit dominium in alterum hominem? Negant hoc fieri posse jure naturæ, utpote quo omnes sunt æquales; posse tamen acquiri tale dominium jure positivo. Ita constat tum ex S. Scriptura, tum ex jure civili, varia esse servitutum genera: fiunt aliqui servi jure belli, quando sunt in eo capti, a qua tamen servitute excipiuntur Christiani: alii sunt servi a nativitate, qui de matre serva nati sunt, quia partus sequitur ventrem: alii justa condemnatione & propter delictum libertate exuti in servitutem rediguntur. Examinant secundo, an Judex licite possit hominem, quem privata scientia novit esse innocentem, quamvis secundum allegata & probata sit nocens, adjudicare morti? controversia hæc celebris est inter Theologos & Jurisperitos, in utramque partem sese dividentes. Mitior sententia favet innocentiæ accusati contra Judicem. Deus enim, qui vitæ ac necis arbiter est, nec Judici nec Reipublicæ ejusmodi potestatem concedit: non Judici, cui dicit (o): *Insontem & justum non occides*; non Reipublicæ; hæc enim ne quidem ad vitandum excidium totius com-

(o) *Exodi* 23.

communitatis poteſt innocentem tradere occidendum hoſti, minitanti excidium urbi, niſi caput innocentis tradatur: multo minus igitur cenſetur Deus conceſſiſſe poteſtatem occidendi innocentem, quem Judex a Republica conſtitutus certo novit eſſe talem, ad evitandum damnum, quod fortaſſis Reipublicæ oriri poſſet ex ſententia, quæ non fertur ſecundum allegata & probata. Examinant tertio, an licitum ſit pro defenſione vitæ, honoris, fortunarum aut pudicitiæ occidere injuſtum aggreſſorem? ſtatuuntque cuivis homini licere vim injuſte illatam vi repellere, cum moderamine tamen inculpatæ tutelæ, etiam occidendo injuſtum aggreſſorem: præterea licere quoque pro defenſione temporalium bonorum fortunæ magni momenti ac pretii occidere furem vim facientem, ſi aliter ea bona ſervari aut recuperari nequeant: porro poſſe etiam pudicitiam (theſaurum illum incomparabilem, nec ullo pretio reſarciendum) defendi ſervato eodem moderamine, atque occidi eum, qui per vim eripere tentat. Negant vero, licitum eſſe pro defenſione ſolius honoris occidere injuſtum aggreſſorem; idque ſatis conſtat ex aliquot propoſitionibus damnatis ab Alexandro VII. Innocentio XI. & Benedicto XIV.

Ne-

Neque videtur, qua ratione læsus honor cæde calumniatoris recuperari possit, nisi forte apud homines barbaros aut doctrinæ Evangelicæ prorsus expertes. Et sane si quis privatus in raro aliquo casu deberet innocens perdere honorem, non propterea ad eum servandum licita esse cædes calumniatoris videtur; non enim debuit Jus naturale propter bonum alicujus privati in aliquo raro casu tantum occurrens, permittere hanc defensionem immoderatam, quæ innumeris ob facilitatem lædendi honorem cædibus ansam præberet.

De modis acquirendi dominium dum agunt Theologi, distinguere solent inter modos acquirendi naturales, seu fundatos in jure naturali aut gentium, uti sunt occupatio, nativitas, alluvio &c. & inter modos acquirendi civiles seu introductos a jure civili, uti est præscriptio seu usucapio, donatio, hæreditas, acquisitio per contractus &c. Circa primi generis modos acquirendi tractant Theologi de occupatione ferarum. Has quamdiu sunt in naturali libertate, nullius esse, sed primo occupantis: mansuetas vero vel cicuratas eousque esse in potestate illius, qui mansuefecit, quamdiu habent animum vel consuetudinem revertendi,

ſatis declarant Jura diverſis locis. De venatione autem docent, eam licet jure naturali cuique hominum permiſſa ſit, tamen Rempublicam vel Principem ex juſtis cauſſis ſibi vendicare poſſe, excluſis ſubditis, etiam in prædiis & ſilvis eorum propriis; non tamen propterea licere Principibus vel Magnatibus, ut prohibeant ſubditis, ne arceant vel abigant feras a ſatis aut pratis frugiferis. Non enim cenſendum eſt, cum tanto ſubditorum damno jus hoc vel primo reſervatum ab iis, vel poſtea in illos translatum fuiſſe. Interea tamen venator feram capiens in loco prohibito fit dominus feræ, utpote quæ in naturali libertate conſtituta in nullius eſt dominio, ſed fit primo occupantis: & quamvis peccet contra jus alterius, non tamen tenetur in conſcientia ad reſtitutionem ante ſententiam Judicis. Num autem lex prohibens venationem ſit tantum pœnalis, an non, diſputant inter ſe Theologi & Juriſtæ. Doctiſſimus Card. Lugo (p) ait, communem eſſe ſententiam, injuſtum venatorem non quidem teneri ad reſtitutionem feræ, bene tamen ad compenſationem pro læſo jure venandi, niſi ex magnificentia Domini colligatur, ipſi non eſſe curæ reſtitutionem damni,

(p) *De Juſtit. Diſp. 6. Sect. 7. & 8.*

ni, sed solum statuere pœnas, ut feræ sint tutæ, id quod ordinarie præsumendum esse credit de Principibus & Magnatibus. Hoc certum est, tum ex parte Principum nimia cupiditate vel severitate, tum ex parte subditorum nimia libertate, quam sibi arrogant, malitia, & obstinatione animi non raro graviter peccari cum onere restitutionis. Idem ferme sentiunt Theologi de piscatu. De occupatione rerum inventarum ad thesauros quod adtinet, observanda sunt ea, quæ jura & consuetudines statuunt. Difficilior quæstio occurrit de aliis rebus inventis, ad quem pertineant, si post debitam diligentiam adhibitam dominus non compareat. Obligationem res inventas dandi pauperibus aut expendendi in caussas pias communius Antiquiores Theologi adstruebant. At Recentiores, inter quos gravissimi Auctores, absolvunt ab hoc onere inventorem bonæ fidei, remque inventam in propriam utilitatem ab eo converti posse censent. Ajunt enim, gravem hanc obligationem nec probari ex lege naturali, quum passim Viri docti hanc non agnoscant: nec ex positiva, quia hæc solum loquitur de bonis incertis ex delicto, neque ex consuetudine, quæ est contraria: profecto sic neminem fore, qui rem inventam tolleret,

quum teneretur cum incommodo suo conservare ac custodire, usque dum dominus compareat, & eo non comparente sine ullo commodo aliis tradere: atque ita benigniorem sententiam optabiliorem esse non solum inventori, sed & ipsi etiam domino. Circa secundi generis modos acquirendi seu Civiles agunt Theologi primo de præscriptione, quam admittunt efficacem esse non solum in foro interno conscientiæ, sed etiam pro externo in judicio. Post examinatas quatuor potissimum conditiones ad præscriptionem legitimam requisitas, scilicet bonam fidem, res quæ præscribi vel possunt vel nequeunt, justum titulum, & tempus determinatum, valide inter se disputant de prima conditione, seu de bona fide. conveniunt in eo, quod necessaria sit ad inchoandam præscriptionem: immo etiam ad continuandam ita, ut si interveniat mala fides, præscriptionis cursus interrumpatur. Difficultatem movent nonnulli, an ad inchoandam præscriptionem requiratur fides positive bona, seu conjuncta cum judicio prudenti, quod res sit sua; vel sufficiat fides negative bona, ubi suspenditur judicium, nec habetur sufficiens ratio dicendi, rem potius esse suam, quam non suam. Sed longe communior Doctorum sententia fidem

fidem positive bonam requirit ad inchoandam præscriptionem. nam qui nondum possidet, & simul dubitat, an res sit sua, & an lædat forte jus alterius, inique agit rem sibi tanquam propriam vindicando, quum in tali dubio non sit melior ipsius conditio quam alterius, seque exponit periculo violandi jus proximi, nec formare sibi potest dictamen practicum, id sibi licere. Aliud est, ubi agitur de continuanda præscriptione, ad quam sufficere fidem negative bonam facile conceditur, quum qui possidere bona fide incepit, possessionis titulo tueri se possit, nec possessione dejici, quamdiu non probetur, rem esse alterius.

XCIX.

Alteram Tractationis partem, ad materiam justitiæ pertinentem ponunt Theologi in restitutione, seu reparatione juris læsi ac damni illati. Hujus geminam radicem statuunt, videlicet quod restituere teneamur vel titulo rei acceptæ, vel injustæ acceptionis. Prima potest esse sine culpa, & tamen restitutioni est obnoxia: *res enim*, quamdiu existit, *semper clamat ad dominum:* non item posterior, ubi etiamsi res amplius non existat, si injuste accepta sit, resarciri damnum debet ex

æquo

æquo & justo. quippe repugnat juri naturali, ut quis cum alterius detrimento & injuria fiat locupletior (q). Heic magnis studiis in utramque partem agitatur quæstio, an bonæ fidei possessor cum re evicta restituere teneatur fructus non solum formaliter, sed etiam virtualiter exstantes, seu bona fide consumptos, ex quibus factus est ditior. Affirmantis sententiæ patroni ajunt, ex una parte certum esse, quod jure naturæ teneatur, quoniam fructus virtualiter seu in æstimatione morali exstant, & qualibet res fructificet domino suo: ex altera, leges positivas, dum virtualiter exstantium dominium tribuere videntur possessori, intelligendas esse de dominio revocabili. At qui neganti sententiæ ac benigniori adhærent, tuentur se Lege (r), quæ pronunciat *illum, qui bona fide percepit fructus, lucrari oportere, si eos consumpsit.* unde inferunt possessorem bonæ fidei (excepto possessore hæreditatis alienæ, de quo, Jura contrarium asserunt) non teneri restituere lucrum sibi a Legibus justa de caussa sine discrimine adjudicatum; ut nihil dicam de gravissimis litibus circa fructus bona fide perceptos orituris, quas jura

(q) *Leg.* 206. *ff. de Reg. Jur.* (r) *Sed & loci* 4. §. *post litem ff. de fin. regund.*

jura provide in materia de præscriptione evitare voluisse censenda sunt. Contra malæ fidei possessorem communi suffragio condemnant ad omnes fructus, industrialibus exceptis, non solum perceptos & consumtos, sed etiam percipiendos, seu quos verus dominus interea percipere potuisset, restituendos. Porro nulla culpa sive lata sive levi (secluso speciali pacto) induci docent obligationem resarciendi damnum ex delicto illatum ante Judicis sententiam, si culpa mere civilis sit, & absit culpa vere theologica ob defectum deliberationis aut advertentiæ. Non enim datur hæc obligatio ex re accepta, quum damnum ponatur esse illatum absque lucro illius, qui hoc intulit: neque ex injusta acceptione, utpote quæ culpam theologicam supponit. Sufficit ergo, quod post sententiam judicis hæc obligatio detur, quo in sensu legem Aquiliam communior intelligit. Tum late disputant Theologi de furto & restitutionis onere, quod inde oritur. ubi certum est, furem ad restitutionem teneri vel sub levi vel sub gravi pro quantitate vel qualitate rei furto subtractæ. docent autem, quod ad quantitatem determinandam non eadem universe materia statui possit, sed diversa

pro

pro diversitate status personarum: unde plurimi Actores sunt, qui mortalis peccati reum agunt, qui tantum furatur alteri, quantum considerando statum ejus pro victu & sustentatione diurna requiritur. Major difficultas se se offert de furtis minutis, quibus si vel habeatur animus ad gravem summam perveniendi, vel si post plura minuta furta advertatur constitui summam gravem, graviter peccatur: Idem dicendum, si pluribus per furta minuta gravis summa fuerit ablata, v. g. per stateras dolosas, vel per mensuras non justas. Circa usuram definiunt, ratione mutui immediate ac præcise nihil exigi aut accipi posse ultra sortem principalem absque usuræ nota: licere tamen ratione damni emergentis aut lucri cessantis secundum prudentem æstimationem, quin etiam ratione periculi perdendæ sortis, quamvis non pauci sint, qui hunc titulum tanquam usuræ pallium rejiciant. Universim docent Theologi, usuram proprie talem prohibitam esse & jure humano, & divino dicente Evangelista (s): *Mutuum date, nibil inde sperantes*, ubi primum est consilii, alterum præcepti; quemadmodum quando dicitur (t): *Vovete & reddite:* nec posse pro

(s) *Luc.* 6. (t) *Psalm.* 75.

pro mutuo quidquam accipi ultra ſortem absque juſto titulo, in quo inveniendo tam ſolicite laborant Theologi, quam facile coloratum inveniunt homines avari ac conſcientiæ parum ſtudioſi. Demum poſtquam quid pro injuriis corpori ac famæ illatis reſtitui debeat, & quænam cauſſæ a reſtitutione excuſent, accurate explicarunt, admittunt quidem licitam eſſe occultam compenſationem, ſed nonniſi ſervatis debitis conditionibus, nimirum ut debitum ſit certum, ut vel abſolute vel non absque gravi difficultate obtineri alio modo nequeat, ut fiat ex rebus quæ ſunt debitoris, & ut creditor ſufficienter proſpiciat, ne debitor bis ſolvat: quæ conditiones quum raro concurrant, etiam raro hac occultæ compenſationis via uti licebit.

§. XII.

Tractatus de Sacramentis in genere.

C.

Ad doctrinam de Sacramentis denique gradum faciunt Theologi, utpote quæ ſunt totidem fontes gratiæ, per quam in præſenti vita ordinamur, juvamur, atque perducimur ad futuram æternumque beatam vitam, & ultimum finem noſtrum.

Ac

Ac primo quidem tractant de Sacramentis in genere, atque definiunt Sacramentum novæ legis cum Tridentino (u) quod sit symbolum rei sacræ, & invisibilis gratiæ forma visibilis: vel cum Catechismo Romano jussu Tridentini edito, quod sit invisibilis gratiæ signum visibile ad nostram sanctificationem divinitus institutum. quibus verbis præter alia (uti baptismum Joannis, actum charitatis perfectæ, sacramentalia &c.) excludunt a ratione Sacramenti Martyrium, quum hoc non sit ceremonia sacra, & quamvis Martyri vere tali conferat infallibiliter gratiam sanctificantem, non tamen ad hanc significandam est institutum a Deo, qui proprie Auctor martyrii non est, utpote quod peccatum tyranni supponit. Fuerunt autem Sacramenta in omni lege; & quidem in lege naturæ fuit remedium a Deo institutum pro parvulis ad delendum peccatum originale, atque remedium hoc verum fuit Sacramentum, uti S. Augustinus, & post ipsum omnes Theologi docent: *Non est credendum*, inquit ille, *ante datam circumcisionem famulos Dei, quando quidem illis inerat Mediatoris fides, nullo Sacramento eos opitulatos fuisse parvulis suis, quamvis quid illud sit, aliqua necessaria caussa*

(u) *Sess.* 13. *c.* 3.

caussa Scriptura latere nos voluit (x). Constituunt autem communiter remedium hoc tum *in fide interna ministri*, quum fidem aliquam in Christum omni tempore ad justificationem nostram fuisse necessariam dogma sit Catholicum, tum *in actione quadam protestativa fidei* ob similitudinem cum aliis Sacramentis, quæ constant rebus sensibilibus: sola enim fides interna, quum sensibus subjecta non sit, externa quadam actione manifestari debebat. Atque hinc natum est axioma illud, in lege naturæ parvulos fuisse *justificatos in fide parentum.* In lege Mosaica plura fuerunt sacramenta, quam in lege naturæ: populus enim jam in unum corpus Religionis adunatus disponi debuit ad adventum Christi venturi ex stirpe Abrahæ. hæc autem congregatio populi & segregatio a cæteris gentibus facta est per specialem & magis expressam professionem fidei in Deum & Christum venturum, nimirum per circumcisionem Abrahæ imperatam, quæ simul erat remedium pro peccato originali parvulorum, (nam pro femellis utpote circumcisionis incapacibus remansit remedium legis naturæ) ac verum legis Mosaicæ sacramentum. Præter hoc adsignantur alia hujus Le-

(x) *L.* 5. *contra Julianum. c.* 11.

Legis sacramenta: Immolatio agni Paschalis, Sacerdotium Legale, varia Sacrificia & Expiationes. Circumcisio erat figura baptismi, Agnus Paschalis Evcharistiæ, Sacerdotium legale nostri sacerdotii, Sacrificia & Expiationes sacramenti Pœnitentiæ. Matrimonium vero in lege veteri sacramentum non fuit, quia nondum erat factum mirabile illud connubium seu conjunctio Verbi cum humanitate. Extrema unctio & Confirmatio non habuerunt proprias figuras teste D. Thoma (y), quia in confirmatione datur plenitudo Spiritus Sancti; per unctionem vero præparatur homo ad introitum gloriæ. At lex Mosaica erat *egena & vacua*, ut loquitur Apostolus, nec poterat hominem introducere ad gloriam, quum necdum porta cœli aperta staret. Verum de his omnibus veteris legis seu scriptæ seu non scriptæ Sacramentis docent Theologi, quod non contulerint gratiam sanctificantem ex *opere* ut vocant *operato*, seu ipso usu & adplicatione per propriam virtutem citra vel saltem ultra meritum suscipientis. Nam si consulamus Apostolum, *quomodo* ait *iterum convertimini ad infirma & egena elementa* (z)? *Quæ utilitas circumcisionis? multum quidem & per omnem*

(y) I. 2. q. 102. a. 5. (z) *Ad Galat.* 4.

omnem modum, quia credita sunt illis eloquia Dei (a). Nulla heic mentio fit de virtute justificandi, quæ tamen præcipua fuisset circumcisionis utilitas. Si consulamus Florentinum, hoc conceptis verbis docet (b), Sacramenta antiqua non caussasse gratiam, sed eam solum per passionem Christi dandam præfigurasse. Nihilominus Theologi tribuunt circumcisioni, quatenus involvit fidem ministri & protestationem internam, quæ illam imperabat, tribuunt inquam virtutem conferendi gratiam justificantem ex opere operantis, scilicet intuitu operantis & fidei ipsius, quæ sententia media est, & conciliat Patres, quorum antiquiores cum Augustino docuere, circumcisionem ad consignandum populum electum fuisse institutum; fere omnem tamen vim & virtutem ad justificandum adimebant: Recentiores vero illam, ut est remedium legis naturæ, extollunt, & vim ad justificationem parvulorum adtribuunt. Hæc de Sacramentis Veteris Testamenti.

At in novo septem præcise Sacramenta esse, & quidem a Christo Domino immediate instituta ostendunt non solum e Conciliorum Florentini & Tridentini definitioni-

(a) *Ad Rom.* 3. (b) *In Decreto de Sacramentis.*

tionibus, verum etiam ſolide probant cum ex ipſis SS. Literis & perpetua Traditione, tum ex Patribus, tum denique ex communi omnium Eccleſiarum conſenſu. Et ſane totidem Sacramenta videri poſſunt neceſſaria ad vitam ſpiritualem tum obtinendam per Chriſtum, tum conſervandam. per baptismum enim regeneramur, per confirmationem roboramur in fide, per pœnitentiam ad ſalutem revocamur, per evchariſtiam nutrimur, per extremam unctionem in morbis & mortis articulo confortamur ad agonem, per matrimonium propagatur fidelium communitas, per Ordinem ſpiritualiter gubernatur. Contra hæc ſanctæ Eccleſiæ militantis pignora inſurrexere Sectarii illi, qui propterea Sacramentarii vocantur. Mirum eſt, quanta ſit hos ipſos inter diſcordia: Capharnaitæ & Simon Magus, atque Archontici omnia negabant Sacramenta, quem errorem etiam Fraticellis, ſeu Beguinis adſcribit Joannes XXII. atque hunc ipſum inſtaurarunt Schwenckfeldiani: Novatiani rejiciebant Sacramentum Confirmationis: Evchariſtiam Petrobuſiani: matrimonium Encratiſtæ, Albigenſes extremam unctionem: Lutherani negant transſubſtantiationem in Evchariſtia, rejiciunt confeſſionem auricularem,

&

& e Sacramentorum catalogo expungunt Matrimonium, Confirmationem, & Ordinem: Zwingliani & Calviniani negant realem præsentiam Christi in Evcharistia: Anabaptistæ solos adultos baptizandos esse dicunt, non vero parvulos. Universe autem cum Massilianis, Catharis, Armenis recentiores fere omnes nostrorum temporum hæretici Sacramentis denegant eorum virtutem & efficaciam, ita ut asserere ausi sint Sociniani, Sacramenta aliud nihil esse, quam nudum signum, quo Christianus a Gentili vel Judæo distinguatur: Anabaptistæ ea solum esse allegorias morum & bonorum operum, quibus pie ac religiose vivere admoneamur: Zwingliani Sacramenta duntaxat esse pignus quoddam, quo homines initiantur, & Christo ejusque militiæ se se obstringunt: Lutherani totam illorum efficaciam constituunt in eo, quod sint testimonia quædam publica divinæ promissionis, quibus certi ac securi reddimur de obtinenda gratia per fidem in Christum, quam solam ad salutem sufficere docent: Calvinistæ contendunt esse symbola externa, & sigilla, quibus Dominus promissiones factas in conscientiis nostris obsignat. Sed contra hos omnes opponunt Theologi dogma Catholicum, quod Sacramenta no-

væ legis contineant & *caussent* gratiam *sanctificantem*, ut loquitur Florentinum Concilium, & Tridentinum (c) anathema dicit: *Si quis dixerit, Sacramenta novæ legis non continere gratiam, quam significant, aut gratiam ipsam non ponentibus obicem non conferre, quasi signa tantum externa sint accepta per fidem gratiæ & justitiæ, & notæ quædam professionis, quibus apud homines discernuntur fideles ab infidelibus.* Atque hanc gratiam caussant ex opere operato, ut ibidem *can.* 8. definit idem Concilium. unde simul patet, fructum hunc Sacramentorum novæ legis non ex probitate aut fide ministri pendere, sed ab ipsis Sacramentis tanquam caussis instrumentalibus: caussa enim principalis solus est Deus. Post hæc Theologi examinant essentiam physicam Sacramentorum, & demonstrant, omnia ex rebus & verbis tanquam materia & forma constare, dicente Augustino (d): *Accedit verbum ad elementum, & fit Sacramentum.* Communius autem negant intentionem Ministri, qua vult facere, quod facit Ecclesia, esse partem Sacramenti, sed duntaxat requisitum aliquod, quemadmodum intentio suscipientis. Porro declarant, qua-

(c) *Sess. 6. can. 6.* (d) *Tract. 8. in Joan.*

qualem materiam & formam cujuslibet Sacramenti Christus instituerit, & quænam mutatio ejusdem materiæ & formæ obsit valori Sacramentorum. Disputant autem divisis agminibus inter se, ac primo quidem, an physice vel moraliter caussent gratiam Sacramenta? videtur conformior Scripturæ ac Patrum doctrinæ sententia illorum, qui moralem solummodo influxum iis concedunt, quum Patres & Scriptura eodem modo de Sacramentis, ac de sanguine & passione Christi loquantur, scilicet, quod *sanguis emundet, lavet a peccatis* &c. non autem potest sanguini ac passioni Christi physicus influxus tribui, alias caussarent physice, quando physice non existunt. Secundo, an æqualiter dispositis Sacramenta conferant gratiam æqualem, id quod longe communior Auctorum adfirmat, nixus auctoritate Tridentini (e) dicentis, *homines justificari unumquemque secundum mensuram, quam Spiritus S. partitur singulis, prout vult, & secundum propriam cujusque dispositionem & cooperationem.* Et sane ordo gratiæ secundum Theologiæ placitum imitatur ordinem naturæ, atque Sacramenta se habent instar caussarum naturalium, quæ in subjectis æqua-

(e) *Seß.* 6. 7.

æqualiter diſpoſitis æqualem effectum producunt, ſecus inæqualem.

CI.

Ulterius exponunt Theologi diſcrimen multiplex, quod inter ſacramenta intercedit. Sunt enim & vocantur aliqua ſacramenta mortuorum, uti baptiſmus & pœnitentia, quæ ſcilicet per ſe ſunt inſtituta, ut homini per peccatum mortuo reſtituant vitam ſpiritualem ſeu gratiam ſanctificantem; alia vivorum, uti reliqua ſacramenta, quæ nimirum per ſe loquendo adminiſtrari debent ſolis membris Eccleſiæ vivis, id eſt, exiſtentibus in ſtatu gratiæ: per accidens tamen etiam hæc ſacramenta quandoque producunt primam gratiam, idque in tribus præſertim caſibus: primo quando quis cum invincibili ignorantia ſe in ſtatu peccati gravis verſari, accedit bona fide ad hæc ſacramenta: ſecundo, quando quis confeſſus cum ſola attritione non valide abſolvitur vel ob defectum jurisdictionis vel intentionis: tertio quando quis conſcius peccati conatur elicere contritionem, & ſolum pertingit ad attritionem, deeſtque ſacerdos, cui confiteatur. Porro alia Sacramenta ſunt, quæ iterari non queunt absque ſacrilegio, & hæc characterem impri-

primunt, uti baptismus, confirmatio & ordo: alia quæ iterari possunt, ut reliqua Sacramenta, quæque characterem non imprimunt. Est autem character signum quoddam spirituale impressum animæ, per quod homo deputatur speciali modo ad cultum dei, & ab aliis distinguitur, estque indelebilis non solum in hac vita, sed probabilius etiam in altera, ita ut remaneat in beatis ad ornamentum, in damnatis vero ad opprobrium. De Ministrò Sacramentorum satis conveniunt Theologi, quod peccatum mortale per se loquendo committat Minister ad id consecratus aut specialiter deputatus, si conficiat sacramentum, sibi conscius gravis peccati, quum maximam sane irreverentiam exhibeat rei sanctissimæ, ad quam rite ac sancte peragendam speciali modo vi Ordinis suscepti est deputatus, quæque moraliter est actio ipsius Christi, cujus sanguinem & merita continet. Sacerdos *omnis, qui accessit ad ea, quæ consecrata sunt, in quo est immunditia, peribit coram Domino* (f). An autem Laicus v.g. baptizando in casu necessitatis mortali crimine obstrictus peccet graviter, multi negant, quia Laicus in hoc casu conficit sacramentum non

(f) *Levit.* 22.

non ut Minister per se & specialiter ad id deputatus, sed per accidens in defectu Ministri ab Ecclesia deputati: affirmant alii, quia sancta sancte tractanda sunt, & Laicus quoque heic agat ut Vicarius & Legatus Christi, eademque moraliter cum Christo persona sit. De Diacono & Subdiacono propria ordinis sui ministeria in statu peccati mortalis exercentibus rursus discrepant Theologi, quorum aliqui peccatum grave committi asserentes Apostoli verba allegant (g) de hujusmodi dicentis, *ut ministrent nullum crimen habentes:* Communius vero alii contrarium sentiunt, quia in illorum ministeriis nulla intervenit confectio aut administratio sacramenti, si Evcharistiæ distributionem excipias, quæ ab omnibus censetur actio religiosissima & sanctissima, quum ipsum Christum omnis sanctitatis auctorem contineat. Peccare autem graviter per se eum, qui ex officio ministrat Sacramentum illi, quem vere indignum scit accedere, certa est sententia, monente S. Scriptura: *nolite dare sanctum canibus, neque mittatis margaritas ante porcos* (h). & Apostolo dicente: *Hic jam quæritur inter Dispensatores, ut fidelis quis inveniatur* (i). Quare

(g) 1. *Timoth.* 3. (h) *Matth.* 7. (i) 1. *Cor.* 4.

re peccatori publico & notorio, puta usurario, sicariis, publicis meretricibus neganda sunt Sacramenta, etiam publice petentibus: At peccatori, qui privata & occulta notitia indignus esse scitur, si publice petat, nec repelli possit nisi cum gravi infamia & aliorum scandalo, administrandum est Sacramentum; nec enim talis Minister cooperari censendus est alterius peccato, & exemplum Christi sequitur, qui nec proditorem suum a sacra mensa rejecit. Quod autem ad fidem Ministri adtinet, hanc in eo non requiri docent, quemadmodum definitum fuit contra varios hæreticos, in quo errore etiam aliquamdiu cum Episcopis Africanis S. Cyprianus versabatur, contendens denuo baptizandos esse illos, quibus baptismus ab hæreticis fuisset collatus; sed meliora edoctus a Cornelio Papa errorem deposuit, ac veræ Ecclesiæ fidem martyrio obsignavit. Multo minus ad valorem sacramentorum requiritur sanctitas aut probitas Ministri quemadmodum docuerunt Donatistæ, Albigenses, & Wicleffus, qui etiam prædestinationis pignus in Ministro necessarium esse duxit. Verum prava istorum dogmata a Conciliis Constantiensi & Tridentino condemnata fuerunt; & merito, quum parum Eccle-

siæ

ſiæ conſuluiſſet Chriſtus, ſi valorem ſacramentorum a probitate Miniſtri voluisſet pendere, atque ita innumeris de valore dubiis locum feciſſet.

His expeditis pergunt Theologi ad intentionem, qualis in Miniſtro requiratur, ut Sacramenta rite adminiſtret; docentque inprimis contra Lutherum & Calvinum, aliosque, non ſufficere ad valorem Sacramenti, ſi miniſter ponat materiam & formam, ritumque externum ſine intentione faciendi ſacramentum, ſed quod requiratur ſeria intentio ac voluntas faciendi quod Chriſtus inſtituit, aut Eccleſia facere intendit. Hoc enim requirunt Concilia Florentinum ac Tridentinum, & Alexander VIII. damnavit propoſitionem numero octogeſimam octavam: *valet baptismus collatus a Miniſtro, qui omnem ritum externum formamque baptizandi obſervat, intus vero in corde ſuo apud ſe reſolvit, non intendo, quod facit Eccleſia.* Et revera Miniſter heic ſuſtinet & agit perſonam Chriſti, qui non voluit ponere ſolas actiones externas ut tales, ſed eas ad rationem ſacramenti, & ad conferendam gratiam juſtificantem elevare intendit. Hæc autem intentio non ſufficit, ut ſit mere habitualis; non tamen eſt neceſſaria actualis, dum conficiuntur; alias

alias ob instabilem imaginationis humanæ conditionem, & frequenter occurrentes animi evagationes sacramenta ut plurimum periculo nullitatis exposita, immo invalida forent. Quis autem cogitare ausit, Christum cum talis intentionis conditione tot periculis subjecta sua instituisse sacramenta? Sufficiet igitur virtualis, quæ tunc adest, quando vi præcedentis intentionis actualis certa actionum non interrupta serie fit id, quod erat intentum.

§. XIII.

Tractatus de Sacramentis Pœnitentiæ & Eucharistiæ.

CII.

A Sacramentis in genere via patet ad Sacramenta in specie. Ex his, dum partim Theologia moralis partim Jus quoquoque sacrum abunde tractet, duo præcipue pro foro suo examinanda sibi selegit Theologia Scholastica, nimirum Pœnitentiam & Eucharistiam. Ad Pœnitentiam quod adtinet, de ejus necessitate ad salutem docent Theologi, quod absolute quidem remitti possit peccatum mortale sine omni pœnitentia, quum non adpareat, cur deus in alia providentia non possit cedere jure suo ad hominem odio

odio habendum ratione peccati præteriti, atque per viam gratuitæ condonationis remittere, quamvis hic illud non retractet per pœnitentiam: de lege Dei ordinaria tamen, & in hac providentia id fieri negant, dicente Scriptura; *si pœnitentiam non egeritis, omnes similiter peribitis* (k) ac Tridentino (l) *Fuit quidem pœnitentia universis hominibus, qui se aliquo peccato mortali inquinassent, quovis tempore ad gratiam & justitiam assequendam necessaria.* An autem statim (moraliter loquendo) post commissum peccatum agi de hoc pœnitentia debeat, disputant inter se, Recentioribus plerisque negativam sententiam contra Antiquiores tenentibus, quum obligatio ista nimium difficilis esse videatur, quoniam plerumque non datur statim confitendi copia, & extra Sacramentum contritio requiratur, quam elicere confestim peccatori, præsertim inveterato, aut ardente adhuc concupiscentiæ æstu res est omnino ardua: neque etiam pœnitentes de transgressione hujus præcepti se accusant, nec Confessarii interrogant aut monent, quod fieri deberet, quum esset juris divini, & quidem naturalis obligatio: per accidens tamen hanc dari haud negant v.g. in

(k) *Luc.* 13. (l) *Sess.* 14. *c.* 1.

in periculo amittendæ vitæ, aut si Sacramentum sit conficiendum vel suscipiendum. Porro ostendunt relapsis post baptismum pœnitentiæ sacramentum esse necessarium non solum necessitate præcepti tam divini quam Ecclesiastici, sed etiam necessitate medii vel in re vel in voto, quando re ipsa suscipiendi occasio non se offert: constat enim posse peccatorem justificari per contritionem perfectam, ita tamen ut justificatio secundum Tridentinum (m) non sit adscribenda *contritioni*, nisi quantum continet votum Sacramenti. Est autem institutum hoc sacramentum a Christo post resurrectionem suam, quando discipulis *insufflavit* dicens: *Accipite Spiritum sanctum, quorum remiseritis peccata &c.* Neque institutum solummodo est quoad potestatem absolvendi, sed etiam quoad ritum peccata distincte confitendi, quem ritum heterodoxi contra fidem omnis antiquitatis asserunt ab Innocentio III. in Ecclesiam fuisse introductum, quod falsum esse luculenter ostendunt Theologi. Partes autem pœnitentiæ non sunt terrores animo a lege incussi, fides, aut omnia opera bona, quæ post justificationem fiunt, uti volunt Lutherani: neque mortificatio & vivifica-

(m) *Sess.* 14. *c.* 4.

vificatio in fensu Bezæ & Calvini acceptæ, sed contritio, confessio, absolutio & satisfactio. Circa primam partem seu contritionem imprimis docent Theologi contra Bajum, Jansenium, Molanum, Esthium, paucosque alios, perfectam contritionem sive dolorem de peccatis propter Deum super omnia dilectum habere infallibilem vim remittendi peccata, etiam extra Sacramentum. Dicit enim Scriptura (n) *cum ingemueris, tunc salvus eris.* Ubi particula *tunc* sensum facit, quamprimum ingemueris, salvus eris. Nam *justitia justi*, ait Ezechiel (o) *non liberabit eum, in quacunque die peccaverit. Et impietas impii non nocebit ei, in quacunque die conversus fuerit ab impietate sua.* Est nimirum omnis perfecta contritio vera Conversio ad Deum: omni autem veræ conversioni ad Deum promissa est a Deo peccatorum remissio. Hinc inter alias damnata fuit hæc Bajii propositio: *per contritionem etiam cum charitate perfecta, & voto suscipiendi sacramentum conjuncta non remittitur crimen extra casum necessitatis aut martyrii sine actuali susceptione Sacramenti.* Dein contra Adrianum, Sotum, & quosdam Doctores Belgas ostendunt ad contritionem perfectam non requiri

(n) *Isai.* 30. (o) *c.* 33.

quiri intensionem seu absolute seu comparate summam, aut certum intensionis gradum valde magnum & soli Deo cognitum, quum nec Scriptura, nec Tridentinum tale quid requirant, sed tribuant vim justificandi simpliciter contritioni, dum charitate perfecta est, scilicet dum nititur motivo charitatis. Sufficit ergo, si appretiative summa sit, hoc est, detestetur peccatum super omnia mala. Ulterius docent, contritionem perfectam saltem implicite aut virtualiter debere se ad omnia peccata mortalia extendere, eàque efficaciter detestari. Scriptura enim requirit, *ut impius agat pœnitentiam ab omnibus suis peccatis*, & *ut convertat se ad Deum ex toto corde:* estque certum Theologorum dogma, nullum peccatum mortale in hac providentia remitti sine altero, quum remissio fiat per infusionem gratiæ sanctificantis, quæ cum peccato mortali stare nequit. Subtiliter postmodum disputant inter se, num contritio perfecta debeat peccatum mortale magis detestari, quam omnia alia mala? num etiam plusquam malum pœnæ æternæ seu inferni? & qua ratione hoc fieri possit? utilius vero, an peccata semel per pœnitentiam deleta post relapsum, & an merita per peccatum mortificata per pœnitentiam reviviscant?

Ad primum respondent, peccata semel remissa nunquam redire sive quoad culpam, sive quoad pœnam, testante S. Scriptura, ea per pœnitentiam *dealbari sicut nix* (p), *mundari*, *deleri* (q), *projici in profundum maris* (r). Certe Synodus Tridentina de peccato originali docet (s) illud per baptismum ita tolli, ut nihil ejus remaneat: & Gelasius Papa (t) *Divina clementia*, inquit, *remissa peccata in ultionem ulterius redire non patitur*. Quando autem Scriptura dicit, quod *in memoriam redeat iniquitas Patrum ejus in conspectu Domini* (u). intelligunt istud SS. Patres & Interpretes de pœnis quibusdam temporalibus hucusque dilatis. Ad secundum docent, merita per peccatum mortificata (hoc est, impedita a suo effectu, qui est hominem perducere ad vitam æternam) per pœnitentiam reviviscere, & quidem integre ac perfecte ad totum præmium essentiale gratiæ ac gloriæ, ita ut tota gratia per peccatum amissa in instanti justificationis pœnitenti restituatur. Colligunt hoc tum ex Apostolo (x) dicente de iis, qui multa passi sunt, & post baptismum relapsi: *Tanta*

passi

(p) *Isai.* 1. (q) *Psalm.* 50. (r) *Michæ* 7. (s) *Sess.* 5. (t) *De Pænit. dist.* 4. *c. ult.* (u) *Psalm.* 108. (x) *Ad Galat.* 3.

passi estis sine caussa, si tamen sine caussa, quasi diceret secundum Patres & Interpretes, *non plane sine caussa,* quum passionis vestræ fructus redire per pœnitentiam possit: tum ex Tridentino (y), quod sine exceptione *nihil amplius* ait *justificationis deesse, quo minus operibus, quæ in Deo facta sunt* (id est in statu gratiæ) *vitam æternam suo etiam tempore, si tamen in gratia decesserint, consequendam vere promeruisse censeantur.* Et re ipsa in pœnitentiæ instanti totum tollitur impedimentum gratiæ; cur ergo hæc tanquam caussa supernaturalis non exerat totam suam efficaciam, uti faciunt caussæ naturales remoto obice? Magnum utraque hæc sententia peccatoribus vere pœnitentibus solatium afferre potest. A contritione ad attritionem divertunt Theologi, quæ est detestatio peccati concepta ex motivo timoris pœnæ æternæ, vel desiderii vitæ beatæ, vel ex consideratione turpitudinis peccati, vel ex motivo supernaturali alterius virtutis charitate inferioris: monstrantque primo, attritionem ex metu pœnæ vel desiderio salutis æternæ conceptum esse actum honestum tum ex Scriptura, quæ passim hortatur ad ejusmodi timorem & desiderium, atque exempla

(y) *Sess. c.* 16.

pla proponit eorum, qui vel metu pœnarum vel ſpe præmiorum inducti ſunt ad peccati fugam: tum ex Concilio Tridentino (z), quod contra Lutherum definiit, contritionem illam, quæ ex metu gehennæ & pœnarum concipitur, *non ſolum non facere hominem hypocritam, & magis peccatorem, verum etiam dei donum eſſe, & Spiritus Sancti impulſum, & ad gratiam Dei in Sacramento impetrandam diſponere*. Secundo, eandem attritionem excludere poſſe voluntatem peccandi, uti rurſus conſtat tum ab exemplis in S. Scriptura allatis, tum ex Tridentino, quod loco citato dicit: *attritionem, ſi voluntatem peccandi excludat cum ſpe veniæ, eſſe donum Dei* &c. adeoque ſupponit, poſſe illam excludere voluntatem peccandi. & cur non poſſit hoc pœnæ æternæ metus, quum metus, pœnarum temporalium hoc queat efficere? Tertio demum oſtendunt, attritionem ſuperius deſcriptam ſufficere ad Sacramentum pœnitentiæ valide & cum fructu ſuſcipiendum, eſſeque ſententiam hanc practice tutam ex communiſſima Eccleſiæ praxi & tacita ſummorum Pontificum adprobatione. Quippe Tridentinum, ubi contritionem eſſe partem dicit

(z) *Seſſ.* 14.

cit hujus Sacramenti, dividit illam in contritionem perfectam ex motivo charitatis, & in attritionem ex consideratione turpitudinis peccati, aut metu gehennæ, & pœnarum conceptam. censet igitur, utramque esse partem hujus Sacramenti: immo subjungit statim hæc verba, *& quamvis sine Sacramento pœnitentiæ per se ad justificationem perducere peccatorem nequeat, tamen eum ad Dei gratiam in Sacramento pœnitentiæ impetrandam disponit.* Quare ad mentem Tridentini homo dispositus per attritionem accedente Sacramento, illiusque virtute justificatur. Quo tamen non obstante dum ajunt sufficere *attritionem* ex metu gehennæ &c. negare non intendunt, tum quod consultius sit, excitare contritionem perfectam, tum quod attritio debeat includere *initialem* aliquem Dei amorem; id solum negant, quod hic amor initialis sit necessario distinctus ab amore concupiscentiæ.

Circa *secundam partem* seu confessionem dogma est Catholicum, quod sit jure divino præcepta, uti constat tum ex Christi verbis: quorum remiseritis peccata, remittuntur illis, quorum retinueritis, retenta sunt. hæc enim potestas remittendi peccata non posset in usum redi-

gi, si non esset necessaria confessio: tum ex Conciliis, & unanimi Patrum consensu, tum ex perpetua praxi Ecclesiæ non solum Latinæ, sed & Græcæ, uti ostendunt Theologi. Quoad modum Confessionis audiendum est Concilium Tridentinum (a), ubi inter alia sic loquitur: „ Unde cum „ a sanctissimis & antiquissimis Patribus „ magno unanimique consensu secreta „ Confessio Sacramentalis, qua ab initio „ Ecclesia sancta usa est, & modo utitur, fuerit semper commendata, manifeste refellitur inanis eorum calumnia, qui eam a divino mandato alienam, „ & inventum humanum esse, atque a „ Patribus in Concilio Lateranensi congregatis initium habuisse docere non „ verentur &c. „. Materiam confessionis nessariam esse omnia & sola peccata gravia post baptismum commissa, & necdum in S. Tribunali rite exposita, eaque ex præcepto divino distincte quoad speciem & numerum exponi debere, conveniunt omnes Theologi. controversia vero magnis partium studiis agitatur de circumstantiis intra eandem speciem notabiliter aggravantibus: item de peccatis negative ut vocant dubiis. Quoad circumstantias utraque pars auctoritate Concilii

(a) *Seff.* 14. *c.* 5.

cilii se tuetur; qui adfirmant, eam inquiunt ex mente Concilii confessionem requiri, ex qua possit Confessarius recte judicare de criminum gravitate, & pœnas eorum merito proportionatas imponere, quod fieri non posset, si prædictæ circumstantiæ non declarentur: qui negant, ajunt non esse credibile, quod si hæc obligatio daretur, Concilium nullam de his circumstantiis mentionem fecerit, quum tamen promiserit in prooemio sessionis decimæ quartæ, exactam & plenam se notitiam de iis, quæ ad confessionem requiruntur, daturum esse: cæterum absque harum confessione sufficiens quoad substantiam judicium a Confessario ferri posse. non minus de peccatis dubiis controversia est inter Doctores, utrum si negative dubia sint, hoc est, si non habeatur positiva & sufficiens ratio in utramque partem, an commissum fuerit peccatum mortale, aut an quod commissum est, sit mortale, nec ne, num exponi de novo debeant. in hac gemina controversia sententia adfirmans dari obligationem multis probabilior, negans nihilominus vere ac theologice probabilis esse videtur: praxis tamen timoratorum hominum pro confirmante potius stat, quam pro negante. Præterea do-

 cent

cent Theologi, quamvis per se loquendo requiratur confessio materialiter integra, pro casu tamen, quo hæc moraliter aut physice possibilis non est, sufficere ad valorem & fructum Sacramenti confessionem solum formaliter integram: & hinc si moribundus nullum peccatum in specie potest confiteri, satis esse, si in genere dicat, se peccasse.

Quantum ad *tertiam partem*, adtinet, scilicet absolutionem, unanimis modo contra quosdam antiquos Theologorum consensus est, per absolutionem sacramentalem vere remitti peccata quoad culpam: immo Tridentinum (b) anathema dicit illi, *qui dixerit absolutionem Sacramentalem esse nudum ministerium pronunciandi & declarandi, peccata esse remissa.* Quodsi moribundus sit sensibus destitutus, dederit tamen aliqua signa doloris, & vel per se vel per alium ostenderit desiderium confessionis vel absolutionis, a superveniente *Confessario* potest ac debet absolvi: si autem nullo signo hoc desiderium suum manifestavit prius, absolutionem huic impertiri non licere communiter docent Auctores, quamvis non audeant in praxi condemnare oppositam sententiam, quæ tenet, talem moribun-

(b) *Sess.* 14. *can.* 9.

ribundum, dummodo vitæ signum adhuc edat, & aliunde nihil obstet, non videri destituendum beneficio absolutionis sub conditione dandæ.

Ad *quartam partem* seu Satisfactionem respondent, sine manifesto errore negari non posse, sæpe remissa jam culpa remanere adhuc reatum pœnæ temporalis. hinc palam est, rite confessis salubriter imponi opera quædam pœnalia, quibus vere ac proprie satisfieri potest pro reatu pœnæ temporalis, qui expiandus adhuc est. Quare agunt heic Theologi de indulgentiis, quas ad eundem eluendum quam maxime conducere contra Montanistas, Waldenses, Lutherum & Calvinum, qui omni potestate indulgentiarum Ecclesiam Christi spoliatum ivere, ex antiquissimo ejusdem Ecclesiæ usu ac traditione perpetua, atque ex Concilii Tridentini doctrina solide demonstrant.

CIII.

A Sacramento pœnitentiæ sic explicato transferunt se Theologi ad Sacramentum Evcharistiæ, quod definiunt esse Sacramentum corporis & sanguinis Christi sub speciebus panis & vini ad spiritualem animarum refectionem institutum. Hujus partes constitutivas esse docent præter

corpus & ſanguinem Chriſti etiam ſpecies panis & vini: unum tamen ſpecie Sacramentum, integrum & completum eſſe, quemadmodum cibus & potus unam integram corporis refectionem conſtituunt. Tum oſtendunt contra hæreticos, in Evchariſtia vere & realiter ac ſubſtantialiter contineri corpus & ſanguinem Chriſti Domini, idque ex ipſis verbis Chriſti, uti ea ſemper intellexit tota Eccleſia Catholica: neque conſiſtere ſolum in uſu hoc Sacramentum, ſed Chriſtum in eo exiſtere etiam ante ac poſt uſum, uti Concilia definierunt, & Patres ſemper tenuerunt, & a temporibus Apoſtolorum Fideles ſemper adorarunt præſentem in hoc Sacramento Chriſtum Deum-hominem. Certe per omnes Eccleſiæ ætates eunti teſtimonia occurrunt luculenta. In I Seculo S. Ignatius Martyr (c) dicit: *Evchariſtiam eſſe carnem Salvatoris.* In II. Juſtinus Martyr (d) aſſerit: *Chriſtianos nutriri carne Dei incarnati.* In III. S. Cyprianus: *in Evchariſtia porrigi panem non effigie, ſed natura mutatum* (e). In IV. S. Hilarius (f) ſic loquitur: *Si vere verbum caro factum eſt, & nos vere Verbum carnem cibo dominico ſumimus.* In V. Chry-

(c) *In epiſt. ad Smyrnenſes.* (d) *Apol.* 2.
(e) *in ſerm. de cœn. Dom.* (f) *L.* 8. *de Trinit.*

Chrysostomus (g) *carnes suas*, inquit, *nobis tradidit Christus, semetipsum immolandum proposuit.* Hoc eodem seculo multa exstant testimonia Hieronymi, Augustini, Cyrilli Alexandrini &c. Ut taceam reliqua secula, quorum hac de re monumenta late refert Bellarminus (h) a Seculo V. usque ad XI. vix fuit aliquis hæreticus, qui hanc de præsentia Christi in Evcharistia doctrinam ausus sit in dubium vocare; adeo fuit pacifica possessio de fide tanti mysterii usque ad Berengarii tempora. Hic Andegavensis Archidiaconus sub finem Seculi XI. primus omnium Sacramentariis vexillum prætulit, dum corpus & sanguinem Christi vere ac substantialiter in Evcharistiæ sacramento contineri negavit, asseruitque hoc solummodo umbram esse ac figuram, qua corpus Christi & sanguis significaretur. Verum impia hæc doctrina damnata fuit in Concilio Romano sub Leone IX. & in Concilio Turonensi, ac Romano altero an. 1059. ubi Berengarius plene convictus hæresin abjuravit, cujus reliquias postmodum velut e stercore Calvinus collegit. Tum multis probant Theologi dogma Catholicum, scilicet non ma-

(g) *Hom. 5. in Matth.* (h) *toto libro 2. de Evchar.*

manere in hoc Sacramento ſubſtantiam panis & vini, remanentibus licet illarum ſpeciebus; ubi bellum grammaticale movent hæretici circa ſenſum harum vocum: *Hoc eſt corpus meum: hic eſt ſanguis meus.* Sed Catholicorum alii intelligunt & exponunt *Hoc*, id eſt, quod Chriſtus in manibus habebat, quodque ſub panis ſpeciebus deliteſcebat, quodque porrigebat Apoſtolis, & antea fuit ſubſtantia panis, nunc autem eſt Chriſti corpus & panis Evchariſticus ſecundum illud Joannis (i) *Panis quem ego dabo, caro mea eſt.* Alii per particulam *hoc* panem verum & materialem indicari volunt, qui vi horum ipſorum verborum actu tranſit in corpus Chriſti, non quod ſit panis, ſed quod fuerit: ſicut ſerpens, in quem virga Moſis converſa fuit, virga vocatur (k). alii etiam figuram ſpeciemque panis intelligunt, quæ priſtinum nomen retinet. Eadem res eſt & explicatio vocum: *Hic eſt ſanguis meus.* Solutis poſtmodum reliquis hæreticorum argumentis, expeditisque variis circa materiam & formam quæſtionibus inter ipſos Catholicos controverſis, docent cum Tridentino (l) *vi verborum* ſub ſpecie panis poni

(i) *C.* 6. (k) *Exod.* 7. (l) *Seſſ.* 13. *c.* 3.

poni corpus, sub specie vini vero sanguinem Christi: sub utraque autem existere corpus, & sanguinem, & animam *vi naturalis illius connexionis*, ut loquitur Concilium, *& concomitantiæ, qua partes Christi Domini, qui jam ex mortuis resurrexit, non amplius moriturus, inter se copulantur: divinitatem vero propter admirabilem illius cum corpore & anima hypostaticam unionem.* Non minus probant in Sacramento Evcharistiæ dari veram conversionem totius substantiæ panis & vini in substantiam corporis & sanguinis Christi, *quæ Conversio*, secundum Tridentinum, *convenienter & proprie a S. Catholica Ecclesia Transsubstantiatio est appellata.* Procul igitur recedat Lutherus cum sua, quam somniavit, famosa *impanatione*, seu præsentia Christi *in*, *cum*, & *sub* pane.

Circa Transsubstantiationem communissimus Theologorum & fidelium sensus est, substantiam panis & vini post consecrationem destrui, & in nihilum redigi; de qua re Suarius (m) asserere non dubitat; *pro comperto habuit Ecclesia Dei ab Spiritu S. edocta, simpliciter non manere in rerum natura has substantias, & contrariam opinionem esse valde temerariam.* Post

(m) *Tom.* 3. *in* 3. *p. dist.* 49. *sect.* 3.

Post hæc disputant Theologi de effectibus S. Evcharistiæ: inter alias gravior quæstio occurrit, an duæ species in communione sumtæ plus caussent gratiæ, quam una. Plures Doctores inclinant in partem negativam, creduntque sententiam hanc suam valde aptam esse ad refellendos nostri temporis hæreticos, extorquere nitentes etiam pro Laicis communionem sub utraque specie, dantque rationem, quia sub una continetur totus Christus, qui Auctor est & fons gratiæ, non minus, quam sub utraque. Circa necessitatem ejusdem Sacramenti tradunt, eam neque in re neque in voto necessariam necessitate medii; non parvulis, quibus gratia confertur, quin Sacramentum hoc suscipiant; non adultis, quia ad salutem obtinendam sufficit status gratiæ, ad quem tamen non est necessaria sumtio Eucharistiæ, quum hoc sit Sacramentum vivorum, atque ita supponat statum gratiæ: esse tamen necessariam necessitate præcepti, ut patet ex Jure Ecclesiastico (n), ubi præcipitur Paschalis communio sub gravissima pœna, videlicet ut transgressores arceantur vivi ab ingressu Ecclesiæ, & mortui priventur sepultura Ecle-

(n) *C. omnis utriusque sexus 12. de pænit. & remiss.*

clesiastica: neque solum in Paschate quovis anno, sed in articulo mortis quoque communionem esse præceptam communiter docent Auctores, quum in eo articulo maxima sit necessitas, statque pro hac sententia fidelium ac Ecclesiæ communissimus usus. est enim hoc Sacramentum institutum tanquam viaticum, & præfiguratum fuit per agnum Paschalem ac manna, quæ data sunt Israelitis in nutrimen pro grandi itinere, quo grandius haud est, quam æternitatis iter. Demum quæstionem agitant satis celebrem, an sit necessaria communio sub utraque specie. Hoc asserebant Hussitæ, qui summa importunitate usum calicis a Sede Apostolica ad tempus obtinuerunt, sed paullo post, quum pertinacissime propugnarent, quod jure divino necessarius sit, eo rursus privati sunt. Contra hos aliosque hæreticos, nullam dari necessitatem demonstrant Theologi tum ex verbis Christi, qui vitam æternam promisit sumentibus Evchariстiam sub sola specie panis: *Si quis manducaverit ex hoc pane, vivet in æternum* (o). Et rursus: *panis quem ego dabo, caro mea est pro mundi vita.* Videturque ipse Servator discipulis euntibus in Emmaus porrexisse Evcharistiam

(o) *Joan.* 6.

ristiam sub sola panis specie: tum ex Conciliis Constantiensi, Basileensi ac Tridentino: tum ex traditione Ecclesiæ, quæ tale præceptum nunquam agnovit: immo ferventibus in Christianos tempestatibus solebat post sacrificium iisdem tradere Evcharistiam sub sola specie panis domum perferendam, ut opportuno tempore ac instante lucta cum tyrannis ad constantiam ea sumta animarentur: quin etiam primis seculis Evcharistia sub sola specie panis adservabatur pro ægrotis: denique jam tempore Apostolorum ut sub una specie sumeretur a Christianis Evcharistia, in usu positum erat, quemadmodum colligitur ex actis Apostolorum (p): *Erant autem perseverantes in doctrina Apostolorum, & communicatione fractionis panis, & orationibus*, nulla facta calicis mentione. Cæterum ad calcem utriusque Tractatus de Sacramentis illud notatu dignum occurrit, quod Theologi in stabiliendis suis doctrinis fere ubique & potissimam partem Conciliorum auctoritati innitantur, quorum est S. Scripturæ sensum interpretari ac declarare. Primis octo Conciliis Oecumenicis Orientalibus debemus fidem SS. Trinitatis & Incarnationis: fidem vero

(p) *C.* 2.

vero Sacramentorum ab Ecclesia Occidentali firmius stabilitam accepimus per multa Concilia, præcipue per Constantiense, Florentinum, ac Tridentinum. Primum damnavit errores Wicleffi, Joannis Huss, & Hieronymi Pragensis in materia Sacramentorum Ordinis, Evcharistiæ, Baptismi &c. multa quoque sanxit, quæ Lutheri, Calvini, & sequentium hæreticorum circa sacramenta doctrinæ præjudicant. Secundum doctrinam Catholicam de numero, materia, & forma Sacramentorum accuratius pertractavit & definivit, nemine præsentium, etiam Græcorum, reclamante. Tertium omnium temporum errores profligavit, præcipue Sacramentariorum, & inconcussa de Sacramentis dogmata tradidit, atque decretis & canonibus editis confirmavit.

§. XIV.

Scriptores Theologiæ Scholasticæ.

CIV.

Superest, ut pro instituti mei ratione in medium producam Auctores illos, qui Theologiam Scholasticam, cujus synopsin exhibui, doctis commentariis ac libris illustrarunt; non quidem omnes,

utpote quorum, præſertim Patrum antiquorum, catalogus vel ſolus ingens volumen conficeret, ſed ex iis duntaxat vel magis notos, vel præſtantiores, qui poſt S. Damaſcenum & D. Anſelmum, ac Magiſtrum ſententiarum, Petrum Lombardum, quos primos Theologiæ Scholaſticæ, ut nunc tractatur, fundatores adpellare licet, ſcriptis ſuis vel eam univerſam, vel maxima ex parte complexi ſunt. Hos inter primum ac principem locum merito obtinet Seculo XIII. Doctor Angelicus, D. Thomas Aquinas, qui quatuor ſententiarum libros, tanquam totidem Magiſtri ſententiarum libris reſpondentes Commentarios, conſcripſit, quos poſtmodum in breviorem ſummam omnibus notam redegit . . . Hunc ætate ac magiſterio præceſſit B. Albertus M. qui commentarios in quatuor libros ſententiarum, & duas partes ſummæ theologicæ edidit. . . . Alexander Hales, ſeu Halenſis, Ordinis Minorum primus Theologiæ Doctor, qui ſummam Theologiæ univerſæ in quatuor partes diſtributam juſſu Papæ Innocentii IV. conſcripſit, quam eandem eſſe cum commentariis in IV. libros ſententiarum, qui eidem adtribuuntur, Natalis Alexander contra Wadingum contendit. . . . Gulielmus Pariſi-

rifinus Episcopus, qui de omni fere materia Theologica doctas lucubrationes posteritati reliquit . . . S. Bonaventura Ord. Min. S. R. E. Cardinalis in quatuor libros sententiarum commentatus est.

Seculo XIV. scripserunt: Joannes Duns, cognomento Scotus, Doctor subtilis Distinctiones in quatuor libros sententiarum, quæ opus Anglicum seu Oxoniense vocantur . . . Durandus a S. Porciano Ord. Præd. Commentaria in libros quatuor sententiarum, satis docta, quamvis aliqua in iis a communi Doctorum sententia discedant, aliqua etiam ab Ecclesia improbata fuerint . . . . Joannes Baco, Ordinis Carmel. Doctor Resolutus Quæstiones in IV. Libros sententiarum . . . Petrus Aureolus, Ord. Min. Compendium Theologiæ in octo libros partitum, quod Trithemius existimat esse commentarium, quem in IV. Libros sententiarum edidit . . . Gulielmus Ocham seu Ockamus, Ord. Min. sectæ *Nominalium* Auctor, Quæstiones in quatuor libros sententiarum, & Centiloquium Theologicum . . . Gregorius de Arimino Ord. Eremit. S. Aug. Commentaria in I. & II. librum sententiarum.

Seculo XV. ſcripſerunt: Petrus ab Alliaco, Cameracenſis Epiſcopus, dein Cardinalis, commentarios breves in IV. libros ſententiarum, & Quæſtiones ſeu principia in eosdem. . . . Joannes Charlierius de Gerſon, Cancellarius Pariſienſis, compendium Theologiæ. . . . Joannes Capreolus Ord. Præd. commentaria in IV. libros ſententiarum. . . . Raynerius Piſanus Ord. Præd. ſummam univerſæ Theologiæ. . . . S. Antoninus Ord. Præd. Archiepiſcopus Florentinus, ſummam theologicam in quatuor partes diviſam.

Seculo XVI. ſcripſerunt: Thomas de Vio, patria Cajetanus, Cardinalis, Commentaria in totam ſummam D.Thomæ .... Dominicus Sotus, Ord. Præd. commentaria in Quartum ſententiarum & libros decem de Juſtitia & Jure. . . . Bartholomæus a Medina, Ord. Præd. Commentaria in D. Thomæ primam ſecundæ ac tertiam partem. Tom. duos . . . Franciſcus Victoria Ord. Præd. in univerſam Summam D. Thomæ Relectiones tredecim, in duos Tomos diviſas . . . Melchior Canus Ord. Præd. duodecim libros de locis Theologicis, & Relectiones duas, unam de Sacramentis in genere, alteram de Sacramento pœnitentiæ . . . Ludovicus Molina S. J. celebrem librum de Concor-

dia gratiæ & liberi arbitrii præter ſex tomos de Jure & Juſtitia.

Seculo XVII. ſcripſerunt: Dominicus Bannes Ord. Præd. duos Tomos Diſputationum in primam, & ſecundam ſecundæ D. Thomæ . . . Gregorius Valentia S. J. in ſummam D.Thomæ Tomos quatuor . . . Gabriel Vasquez S. J. Tomos decem Theologiæ Scholaſticæ & Poſitivæ . . . Franciſcus Suarius S. J. Doctor Eximius, & Theologus vix ulli ſecundus univerſam Theologiam Scholaſticam Tom. octodecim . . . Paulus Nazarius Ord. Præd. Commentaria in D. Thomam Tom. quatuor . . . Petrus Ledesma Ord. Præd. Summam Theologicam, & de divinæ gratiæ Auxiliis . . . Leonardus Leſſius S. J. libros quatuor de Jure & Juſtitia, quatuordecim de perfectionibus divinis, & Providentia, de ſummo bono, de gratia efficaci & prædeſtinatione . . . Martinus Becanus S. J. Tom. ſex Theologiæ Scholaſticæ . . . Didacus Ruiz de Montoya S. J. Tomos quinque de Dei ſcientia, & voluntate, Trinitate, Prædeſtinatione, & Providentia. . . . Hieronymus Faſolus S. J. tomos tres in primam partem D. Thomæ. . . . Adamus Tannerus S. J. in ſummam D. Thomæ tomos quatuor. . . . Ludovicus Mæratus S. J. tria volumina theologica

 . . . . Phi-

.... Philippus Gamachæus, Doctor Sorbonicus Theologiam universam tomos tres. ... Andreas Duvallius, Doctor Sorbonicus Theologiam universam Tom. duos. ... Gregorius Martinez Ord. Præd. commentarios in D. Thomam ... Nicolaus Ysambertus Doctor & Socius Sorbonicus Theologiam universam, Tomos sex... Joannes Ildephonsus Baptista, Ord. Præd. Commentaria in S. Thomam, Tomos tres... Joan. Martinon S. J. Tomos quinque Theologiæ Scholasticæ ... Joannes Poncius Ord. Min. Cursum Theologiæ Scotisticæ ... Antonius Perez S.J. ob ingenium sublime dictus Doctor mirabilis, varios in omnem materiam Theologicam Tractatus, pluribus tomis comprehensos... Rodericus de Arriaga, S J. Pragæ Theologus & Academiæ Cancellarius universam Theologiam, Tomos octo... Gregorius de Rhodes S.J. Theologiæ Scholasticæ Cursum, Tomos duos... Joan. Baptista Gonet, Ord. Præd. Clypeum Theologiæ Thomisticæ, Tomos sex... Franciscus Amicus S. J. in Collegiis Aquilàno, Neapolitano, Græcensi & Viennensi Professor: Tomos novem Theologiæ Scholasticæ ... Bernardus Aldreti, S. J. Theologiæ cursum, Tomos quatuor ... Sfortia Pallavicinus S. J. Cardinalis Assertio-

num

num Theologicarum libros octo in quinque volumina distributos præter tomum unum Disputationum in primam secundæ D. Thomæ ... Joannes de Lugo S. J. Cardinalis, septem Tomos Theologicæ doctrinæ ... Theophylus Raynaudus S. J. novendecim Thomos, quorum primi quinque Theologiam continent ... Dionysius Petavius S. J. Theologiæ Dogmaticæ Auctor primus, Tomos quinque ... Honoratus Fabri S. J. Summulas Theologicas, earumque Tractatus novem ... Petrus de Godoy, Ord. Præd. Theologiæ Tomos septem ... Thomas Comptonus S. J. universam Theologiam, Tomos duos ... Josephus Zagaglia de Ferraria, Ord. Carmel. Cursum Theologicum ad mentem Baconis, Tomos sex ... Gaudentius Bontempi Ord. Capuc. Theologiam Scholasticam ad mentem D. Bonaventuræ, Tomos septem ... Bartholomæus Mastrius de Medulla, Ord. Min. Disputationes Theologiæ Scotisticæ, Tomos quatuor ... Bernardus Sannius, Ord. Min. Cursum Theologicum scholæ Scotisticæ, Tomos quatuor ... Cœlestinus Sfondrati, Ord. S. Bened. Cardinalis, e cujus MSS. collectus fuit Cursus Theologicus Sangallensis, tomulis decem, præter alia monumenta Theologica, quæ typis dedit ...

Richardus Arsdekin S. J. Theologiam tripartitam, Tom. tres. . . Sylvester Maurus S. J. Opus Theologicum distributum in tres Tomos. . . Martinus de Esparza S. J. Tomos duos universæ Theologiæ. . . . . Joannes Martinus de Ripalda S. J. Tomos tres de Ente supernaturali, & unum de virtutibus Theologicis. . . Ludovicus Thomassinus, Presbyter Congr. Orat. D. Jesu, Theologiam Dogmaticam de Deo & Incarnatione Tomos duos, præter alios tres de Beneficiis. . . Collegii Salmanticensis FF. Carmelitarum Discalceatorum cursus Theologicus, Tomo duodecim. . . Joannes Baptista Du Hamel, Regiæ scientiarum Academiæ Parisinæ socius Theologiam speculatricem & practicam tom. septem. . . . Bonifacius Maria Grandi Ord. Præd. cursum Theologicum, Tomos tres. . . Josephus Saenz de Aguirre Ord. S. Benedicti, Theologiam S. Anselmi, Tomos tres. . . . Jacobus Granado S. J. Theologiam universam, Tomos quinque. . . . Christophorus Haunoldus S. J. Theologiæ speculativæ totius libros quatuor. . . . Jacobus Platellius S. J. Synopsin Theologicam tom. quinque. . . . Thyrsus Gonzalez S. J. Præpositus Generalis, selectarum ex Theologia universa disputationum Tomos quatuor

tuor. . . . Paulus Mezgerus Ord. S. Benedicti, Salisburgensis Professor Theologiam Scholasticam ad mentem D. Thomæ, tomos quatuor. . . . Joan. Baptista Gormaz S. J. in pluribus Hispaniæ Academiis & Romæ Professor, Cursum Theologicum.

Seculo XVIII. scripserunt: Dominicus Viva S. J. Theologiam universam in octo partes distributam, editionis quartæ. . . . Joannes de Ulloa S. J. in Complutensi & Romana Universitate Professor, Theologiam Scholasticam, Tomos sex. . . . Edmundus Simonet S. J. Universitatis Mussipontanæ Cancellarius, Theologiam universam, Tomos tres. . . . Martinus Grandin, Doctor & Socius Sorbonicus, universam Theologiam, Tomos quinque . . . . Antonius Boucat, Ord. S. Franc. de Paula, Theologiam Patrum Dogmaticam Scholastico Positivam, Tomos quinque. . . . Joannes Marin S. J. Complutensis Primarius Professor, Theologiam Scholasticam, Tomos tres. . . . Franc. Ant. Kamperger S. J. Pragæ & Olomuzii Professor & Cancellarius Universitatis, Quæstiones & Responsa in universam Theologiam, Tomos duos. . . Josephus Perimezius Ord. Min. S. Franc. de Paula, Dissertationes selectas in S. Scien-

 tiam

tiam Historicas, Dogmaticas, Theologicas, Tomos octo. . . . Honoratus Tournely, Doctor & Socius Sorbonicus, magnum inter Theologos Recentiores nomen, Praelectiones Theologicas, Tom. quatuordecim. . . . Vincentius Ludovicus Gotti Ord. Praed. postea Cardinalis Theologiam Scholastico Dogmaticam, Tom. sedecim. . . Josephus de Aravio S. J. Ulyssiponensis Professor, Universam Theologiam, Tomos tres. . . . Antonius Mayr S. J. Ingolstadiensis Professor & Stud. Praef. Theologiam scholasticam universam, Tom. octo. . . . Aurelius Piette, Ord. Erem. S. Augustini, Theologiam, Tom. sex. . . Fortunatus Venerius, Presbyter Congr. S. Pauli Barnabita, Theologiam universam Tom. octo. . . . Carolus Renatus Billuart, Ord. Praed. summam D. Thomae Tom. novendecim. . . . Crescentius Crisperus Ord. S. Francisci, Theologiam scholae Scotisticae, Tomos quatuor. . . . Eusebius Amorth, Can. Reg. S. Augustini Cursum Theologicum. . . . Laurentius Alticotius, S. J. Summam Augustinianam, Tom. sex. Alios, qui magna cum laude ac doctrinae fama diversa opera Theologica de variis ejusdem materiis in lucem dedere, duobus praesertim ultimis seculis, silentio praeterire tum an-

gustiae

gustiæ loci, tum copia Scriptorum nos cogit: e sola Societate Jesu usque ad annum sexcentesimum septuagesimum quintum ultra centum enumerat Sotvellus in Bibliotheca Scriptorum Societatis.

CAPUT VIII.

THEOLOGIA HISTORICA SEU CONTROVERSIÆ CELEBRIORES THEOLOGORUM PARTIM CUM HÆRETICIS, PARTIM INTER SE IPSOS.

§. I.

Controversia cum Arianis.

CV.

Quemadmodum vastis Imperiis & Provinciis, ita & late patenti regno Literario, præsertim Reipublicæ Theologicæ, nunquam bella defuerunt, partim hostilia, partim civilia. Omni fere Catholicæ Ecclesiæ seculo in armis standum erat Theologis adversus juratos ejusdem hostes, nimirum hæreticos; ultimis etiam inter ipsos lites & discordiæ non levis momenti

menti exarserunt, intra limites tamen veræ fidei, nec rupto pacis cum Ecclesia vinculo. Has omnes controversias in conspectum producere nimis longum foret: præcipuas duntaxat, quas ignorare Theologo fas non est, & in quibus magna Theologorum ingenia vires suas exeruerunt, commemorare animus est. Primum itaque locum controversia cum Arianis sibi poscit. Hæc parvis orta initiis, sed continuis aucta incrementis Orientem & Occidentem late pervagata est, adeo ut teste Hieronymo (q) ingemiscens orbis terrarum Arianum se esse miratus sit. Auctor vastissimæ cladis erat Arius civitatis Alexandrinæ Presbyter, e Lybia oriundus, peritus Dialecticus, sed Theologus in Christum blasphemus; cæteroquin homo ambitiosus, & mille dolis simulata pietate tectis instructus. Hic e Meletii Lycopolitani Episcopi (quem Petrus Alexandrinus Antistes & Martyr insignis ob varia crimina, præsertim quod idolis sacrificasset, loco moverat) factione prodiens impiam contra Dei Filium hæresin fabricare cæpit, docens, eundem haud esse ὁμοούσιον, id est, *Consubstantialem*, sed puram *creaturam*, Patreque minorem. „ Erat aliquando, blas„ phema-

(q) *Dial. adversus Lucifer.*

„ phemabat Arius, erat aliquando, quando non erat; ex non exstantibus factus est, non Patris substantia genitus; „ ex tempore, non ab æterno; haudquaquam Deus verus de Deo vero, „ sed ex nihilo creatus, minor Patre, „ voluntate naturaque mutabilis. „ Pestilens hoc dogma cum auctore suo damnavit primus Alexander, Patriarcha Alexandrinus in synodo centum Episcoporum: sed mox Arius aliam suæ factionis in Bythinia congregatam opposuit, post quam quum hæresis hæc magnis indies passibus urbes & provincias Orientis percurrere visa esset, indictum & convocatum est a S. Sylvestro Concilium primum Oecumenicum, seu Nicænum. In hoc adesse jussus, ut se purgaret, Arius quum doctrinam suam pluribus exposuisset, ad prolatas ejus blasphemias horruere Patres, auresque obstruxere: literæ vero Eusebii Nicodemiensis, præcipui fautoris Arii, palam fuerunt discerptæ tanquam plenæ iniquitatis. Tum vero communi suffragio impium Arii dogma damnatum, & Dei Filium esse Deum de Deo vero, ὁμοούσιον, seu *Consubstantialem* Patri conclamatum, fideique Symbolum omnium nomine ab Osio Sedis Apostolicæ Legato conscriptum ac promulgatum

gatum fuit. Quievit poſt hæc tantiſper tempeſtas, Ario e civitate Alexandrina velut in exilium migrante, ac pœnitentiam ſimulante: quod quum ſerio agi crederet Conſtantinus Imperator, Arium in Eccleſiam Conſtantinopolitanam admitti juſſit. Sed hic, dum ad Eccleſiam ovans properat, e via declinans alvum exonerandi cauſſa, repentina effuſione viſcerum infamem vitam pari morte Judæ Prodhoris inſtar concluſit circa an. 336. vel ut alii cenſent 340. At non cum Auctore extinctum eſt ipſum malum, ſed poſt mortem Conſtantini M. imperante Conſtantio gliſcens ſub cineribus flamma in apertum incendium erupit, hæreſis favente Auguſto larvam detraxit, & Imperatorum aliquot Regumque, quos infecerat, auctoritate fulta totum prope orbem in partes ſuas, errorisque contagium tractura videbatur. Fautores enim habuit Conſtantium & Valentem in Oriente, Juſtinam Imperatricem in Occidente: Reges Vandalorum in Africa, Viſigothorum & Suevorum in Hiſpania, ac denique Longobardorum in Italia. Triſtem rerum faciem graphice deſcribit Vincentius Lirinenſis (r) inquiens: „ Venenum non „ jam portiunculam quandam, ſed pene „ to-

(r) *In Commonit. Arianorum.*

„ totum orbem contaminaverat, adeo
„ ut prope cunctis latini sermonis Epi-
„ scopis partim vi partim fraude deceptis
„ caligo quædam mentis offunderetur,
„ quidnam potissimum in tanta rerum
„ confusione sequendum foret . . . Cum
„ namque profana ipsa Arianorum novi-
„ tas, velut quædam Bellona aut furia
„ capto prius omnium Imperatore (Con-
„ stantio) cuncta deinde Palatii culmina
„ legibus novis subjugasset, nequaquam
„ deinceps destitit universa miscere. . .
„ Tunc temeratæ conjuges, depopulatæ
„ viduæ, profanatæ Virgines, monaste-
„ ria demolita, disturbati Clerici, ver-
„ berati Levitæ, acti in exilium Sacer-
„ dotes, oppleta Sanctis ergastula, car-
„ ceres, metalla: quorum pars maxima
„ interdictis urbibus protrusi atque ex-
„ torres inter desertas speluncas, feras,
„ saxa, nuditate, fame, siti affecti, at-
„ triti, & tabefacti sunt &c. „

CVI.

Tantum valuit in hac rerum perturbatione hæresis istius violentia: sed plus nocuisse visa est malitia. Quippe Ariani & Semi-Ariani varias fidei formulas conceperunt ediderunt que, tredecim scilicet aut

aut quatuordecim, nusquam tamen inter se cohærentes, partim ut a molestis, quibus eos urgebant Concilia & Episcopi sincere Orthodoxi, inquisitionibus se se liberarent, partim ut Catholicos, maxime Principes, minus cautos in suas partes traherent. In his Filius modo Deus, modo æqualis cum Patre substantiæ, nunc Patri per omnia æqualis, nunc similis, modo dissimilis, nunquam *Consubstantialis* dicebatur, quam tamen vocem Nicæni Patres tanquam tesseram seu symbolum Catholicæ communionis exigebant, quamque qui nesciret, alienus ab orthodoxia haberetur. Ipsum sane Constantinum M. quamvis nunquam a fide Nicæna defecerit, occultis artibus eo deduxerunt, ut nimium credulas aures præbuerit accusatoribus magni Athanasii, cujus in exilium abeuntis intrepida hæc ad Imperatorem verba fuerunt: *Dominus judicabit inter te & me, quoniam tu consentis calumniatoribus modestiæ meæ*, uti refert Epiphanius (s). Has inter fraudes & simulationes continuo crevit ac latius se se explicavit hæretica lues, atque ex Arianismo tanquam uno trunco tres præcipue rami prodierunt: primus fuit Aetianorum, qui duce Aetio purum Arianismum

(s) *Hæresi* 68.

mum profitebantur, Filium Dei nec ejusdem cum Patre substantiæ, nec ei similem esse dicentes; in qua etiam hæresi fuerunt Eudoxiani & Eunomiani. Alter fuit Semi-Arianorum, quorum princeps fuit Basilius Ancyranus, qui Filium Dei ὁμοιούσιον, hoc est, similem in substantia admittebant, neutiquam tamen *consubstantialem*, seu ejusdem substantiæ. Tertius error inter duos veluti medius erat eorum, qui Filium Dei nec *consubstantialem*, nec similem in substantia vocabant, quamvis Deum esse concederent in sensu quodam minus proprio & allegorico, fere ea qua scriptum est ratione: *Ego dixi, Dii estis vos, & filii Excelsi omnes* (t). Præcipua hujus sectæ capita fuerunt Ursacius & Valens, in Concilio Ariminensi, quod *bono initio*, *fœdo exitu consummatum* scribit Severus, damnati; quorum errores seculo XV. in Polonia renovarunt Joannes Crellius, & Michael Servetus Genevæ comprehensus, & vivus exustus. Nunquam tamen Ariana hæresis plus invaluit, quam post Ariminense, quod dixi, Concilium, quando Occidentis Episcopi quadringenti & amplius, qui Ariminum simul convenere, par-

(t) *Psalm.* 81.

partim Conſtantii violentia, partim Valentis & Urſacii fraudibus transverſum acti omnes tandem externa quadam profeſſionis ſpecie Arianis partibus acceſſiſſe viſi ſunt, ſuppreſſa voce ὁμοούσιον, tanquam minus neceſſaria. Jactitabant enim Ariani, (ut verſipellis eſt ſemper hæreticorum indoles) vocem *Conſubſtantialis* nec in Scripturis, nec in Patrum commentariis reperiri: indignum eſſe unius voculæ pretio tot corporum & animarum millia perire, ac religionem civili bello conſumi: quid referret, unam vocem & novam, & hactenus inauditam, nec neceſſariam taceri, ſi de reipſa conſtaret? an religio de vocibus, & non potius de rebus eſſet &c. Nihil hac oratione ſpecioſius dici legique poterat, ita ut ipſe Liberius Papa, acerrimus antea divinitatis Filii Dei contra Arianos vindex, poſt toleratum exilium tandem partim fraudibus circumventus, partim mortis metu adactus formulæ ab Hæreticis ſcriptæ, ac propter vocem *Conſubſtantialis* omiſſam plane ſuſpectæ ſubſcripſerit, quem propterea Ludovicus Maimburgus (u) criſium minus ſanarum non raro prodigus Scriptor hæreſis arguit, immo

(u) *Traité hiſtorique de l'etabliſement e Pre-rogatives de l'Egliſe de Rome.*

immo Arianam hæresin neminem Liberio altius professum esse contendit, id quod plane nec cum Pontificatus ejus initio, nec cum fine concordat, quem regimini suo imposuit, Nicænam fidem palam professus, cum Athanasio in gratiam rediens, & in epistola ad totius orbis Episcopos data Arianos anathemate feriens. Inter hæc res ita agebantur, ut funditus eversa fuisset fides Catholica, nisi murum pro domo Dei opposuisset se cum paucis M. Athanasius, in cujus perniciem potentissima factio Arianorum totis Imperii viribus per annos quadraginta sex frustra decertavit. Hic sede sua Alexandrina ejectus, mox revocatus, iterum pulsus, denuo restitutus hæresis hujus vires si non omnino fregit, plurimum tamen labefactavit. Hoc stante, cadenteque Constantio, pax & tranquillitas Ecclesiæ rediit, Episcopis exulibus edicto novi Principis Juliani ad Ecclesias suas revertentibus. „ Tunc triumphatorem „ suum, ait Hieronymus (x) Athanasium „ Ægyptus excepit: tunc Hilarium de „ prælio revertentem Galliarum Ecclesia „ complexa est: tunc ad reditum Euse„ bii lugubres vestes Italia mutavit. Con„ cur-

(x) *Dial. advers. Lucifer.*

„ currebant Episcopi, qui Ariminensibus „ dolis irretiti sine conscientia hæretici „ ferebantur, contestantes corpus Domi- „ ni, & quidquid in Ecclesia sanctum „ est, se nihil mali in sua fide suspica- „ tos &c.„ Receptis igitur in Ecclesiæ sinum iis, qui recesserant, vel recessisse visi sunt, aliquamdiu malacia frui licuit, cui tamen brevi atrocior quam antea tempestas successit sub Valente, qui a fratre Valentiniano in consortium Imperii admissus fuit. Hic Arianorum consuetudine ac conjugis blanditiis seductus, addente stimulos Eudoxio, qui Constantinopolitanam sedem invaserat, crudelissima Neronum ac Diocletianorum tempora in Orientem revocare visus est, Episcopis in exilium pulsis, aliisque Orthodoxis maxime Monachis Ægyptiis vario mortis genere sublatis. Non minus in Occidente Justina Valentiniani Senioris uxor post mariti Catholicæ fidei tenacissimi mortem Arianum virus disseminavit, vexato crudeliter Ambrosio Mediolanensi Antistite, donec tandem in Oriente Theodosius supremam evertendæ huic hæresi manum admovit, impetrata a Damaso Pontifice Synodo Oecumenica, quæ Constantinopolitanarum quidem prima est, Universalium vero secunda:

da: in Occidente autem Valentinianus Junior, Princeps animo & exemplo vere Catholicus. Ita grande hoc hæresis monstrum annis fere sexaginta & octo postquam exortum fuerat, denique prostratum fuit, modicis omnino reliquiis post se relictis. Contra hoc animo non fracto præditi, & armis sacræ doctrinæ instructi in aciem prodierunt antiqui Patres ac Theologi, quorum dux erat S. Athanasius, extrema quæque pro fide Catholica perpessus, variis orationibus, epistolis, & disputationibus contra Arianos & Arianam hæresin editis. De symbolo fidei, quod Athanasio passim tribuitur, dubitant nonulli, nec sine omni fundamento, eo quod Auctor symboli ipso velut in limine aggrediatur hæresin Nestorii, in Christo naturas confundentis, qua tamen hæresi orta mortuus jam erat Athanasius, nec quisquam symboli hujus ante Hincmarum, qui seculo nono vixit, meminerit. Præter Athanasium strenui pugiles fuere D. Hilarius Pictaviensis Episcopus, libris duodecim de Trinitate scriptis: S. Phæbadius, secundus in Aquitania Aginnensis Episcopus, uno in Arianos edito de Trinitate libro: S. Gregorius Nazianzenus orationibus variis: S. Ambrosius libris quinque ad Gratianum Imperato-

rem exaratis, & S. Augustinus, qui in Concione ad Catechumenos contra Judæos, Paganos & Arianos mirum in momdum exagitat Arium ipsum, contendentem Filium Patre minorem esse ex illis Christi verbis: *Pater major me est* (y). Locus Augustini memoratu dignissimus est. alloquens Arium ita inquit: *Ipse dixit, Pater major me est: quia non intelligis, ideo tibi male sonat, quod bene dixit. Vide quando hoc dixit: in susceptione humanæ naturæ positus hoc dixit; tunc dixit: Pater major me est, quando dixit: tristis est anima mea usque ad mortem: tunc dixit, Pater major me est, quando flevit, quando lassatus est, quando esurivit, quando sitivit . . . in susceptione hominis minor est non solum patre, sed & Angelis; æqualis in forma Dei, minor in forma servi; æqualis cum Patre, creans Angelos; æqualis cum Patre homines faciens; æqualis cum Patre novum constituens mundum: minor Patre perditum reparans mundum; æqualis cum Patre vitam largiens æternam, minor Patre mortem suscipiens nostram.* Hæc omnia si paucis complecti velimus, aliud non indicant, quam Christum æqualem esse cum Patre ut Deum, minorem Patre

tre

(y) *Conc. ad Catechum.*

tre ut hominem. Profecto hoc ipsum est testimonium omni exceptione majus, quod ipse Dei Filius præbuit de se quidem ut Deo, dum dixit: *Ego & Pater unum sumus* (z). de se autem ut homine, dum ait: *Pater major me est* (a).

§. II.

Controversia cum Pelagianis, & Semi-Pelagianis.

CVII.

Pelagius e majori Britannia oriundus (quem S. Prosper *Britanniæ colubrum* vocat) professione Monachus erat, non eorum e numero, qui vel in cœnobiis aut eremo, sed qui religiosam in suis ædibus vitam agebant. *Suum*, ut Lindanus loquitur, *diu coxit sub Monachali pallio venenum.* Ejus indolem versipellem vivis sane coloribus depingit Joannes Garnerius S. J. (b) „ Hæc, inquit, „ Pelagio erant artes hæresin dissemi- „ nanti. Nihil de suis mysteriis aperte „ vulgo credere, sed fidis tantum auri- „ bus. Si quid dogmatum emanasset in „ publicum, negare palam, quod in cu- „ bicu-

(z) *Joan.* 10. (a) *Joan.* 14. (b) *in Commentario.*

„ hiculis doceret. Si aperte proponen-
„ dus error, alienam induere personam,
„ si suo nomine loqui cogeretur, dubi-
„ tantis more, timideque afferre, de
„ quo simularet, se velle doceri. Si ex
„ libris argueretur cujusdam assertionis,
„ libros causari vel non esse suos, vel
„ prius subreptos, quam emendarentur.
„ Si ex confessis urgeri contingeret, sen-
„ tentias interpretari verbis perplexis,
„ & in speciem Catholicis. Si necessi-
„ tas foret Ecclesiæ nonnulla damnanti
„ consentire, damnare omnia libenter,
„ sed ut ajebat, Ecclesiæ sensu, id est,
„ eo quem postea fingeret ad arbitrium.
„ Si aliquando fidem exponere deberet,
„ copiose prosequi plurima, de quibus
„ non interrogaretur: de re vel nihil
„ vel ambiguum quiddam loqui. Imitari
„ serpentes, qui ut ait Orosius (c), cum
„ tuendi solius capitis causa reliquum
„ concisioni atque injuriæ corpus oppo-
„ nunt, nihil damni arbitrantur, ea tan-
„ tum sui parte a periculo libera, quæ
„ multimodas venenatasque in se obti-
„ net linguas, etiamsi membris omnibus
„ amputentur." Eadem de indole Pela-
gii mens erat D. Hieronymo & S. Pro-
spero, quorum prior (d) *solam hanc* scri-
bit

(c) *Apologet. c.* 1. (d) *epist. ad Ctesiphont.*

bit *hæresin esse, quæ publice loqui erubesceret, quod secreto tradere non timeret.* Posterior autem (e) ait:

Ore malam extinguens sobolem, quam protulit ore.

Ingenium itaque Pelagii non minus fraudum quam errorum ferax erat, qui sane multiplices fuere: Primo enim docuit, ad obtinendam salutem naturam hominis sibi soli sufficere absque omni gratia. Quum vero hoc dogma offenderet aures omnium Catholicorum, qui propterea Pelagium accusarunt in Concilio Diospolitano, citatus ac doctrinæ postulatus ut meritas pœnas atque censuras declinaret, publice in eo professus & necessitatem gratiæ; atque ita absolutus & liber dimissus fuit velut negotio peracto. At discusso periculo brevi ad genium rediit. Nam domesticos intra parietes quatuor libros de libero arbitrio elucubravit, in quibus secundum errorem docuit, quod gratia non sit aliquid ab ipso libero arbitrio hominis distinctum, & hanc solam gratiam esse necessariam, nempe liberum arbitrium, quo solo benigne collato in plena dein hominis potesta-

(e) *Carm. de ingratis.*

testate collocata sit ejus salus, quin ulla alia gratia requiratur. Quum vero rursus ob sequiorem hanc doctrinam a Patribus graviter corriperetur, tandem admisit gratiam aliquam a libero arbitrio distinctam, huicque superadditam. Verum mox in tertium errorem prolapsus est, dum hanc gratiam nihil aliud esse docuit, quam doctrinam, legem Evangelicam, & exemplum Christi: legem esse lucernam lucentem foris ad ineundam viam mandatorum dei, doctrinam autem seu institutiones Evangelicas depellere tenebras ignorantiæ nostræ. Sed quum ne sic quidem acquiescerent Catholici, cum Augustino cæterisque Patribus asserentes: Evangelium, legem, & exemplum Christi non sufficere ad salutem hominis, si abesset gratia, qua ista cognoscere, atque amplecti posset, ulterius progressus fraudum artifex admisit denique etiam *revelationem*, & peccatorum remissionem: præter hæc autem nihil, quod rationem gratiæ haberet. Atque hic proin quartus error erat Pelagii, mox rejectus a Concilio Milevitano (f) in quo damnabantur dicentes, quod *gratia Dei præcise valeat ad remissionem peccatorum commissorum, non autem*

(f) *Can.* 3.

tem valeat in adjutorium aliquod, ne committantur. Videns itaque omnes circa gratiæ explicationem vias sibi esse præclusas, tandem in eam, quam Patres adstruebant, consensit, non tamen absque novo, id est, quinto errore, dum illam non esse simpliciter ad salutem hominis & actus salutares necessariam asseruit, sed duntaxat ad melius esse, seu ad bonum facilius operandum. Paullo post quinto etiam sextum errorem superaddidit, omnium gravissimum, docens gratiam in quocunque demum consisteret, homini intuitu meritorum suorum conferri, eamque ab his pendere, ita ut homo gratiam sibi suis quasi sumtibus procuret. Atque hæc vera effigies est perversæ de gratia doctrinæ, quam Pelagius sparsit, nec non errorum illius series. Non solum autem in gratiæ negotio, sed in aliis quoque Catholicis dogmatibus graviter hallucinatus est Pelagius cum suis, quemadmodum patet ex Augustino (g): „ Tria sunt, inquit S. „ Doctor, quæ maxime adversus eos „ (nimirum Pelagianos) Catholica de- „ fendit Ecclesia, quorum unum est, „ gratiam Dei non secundum merita „ nostra dari, quoniam Dei dona sunt, „ &

(g) *L. de dono persev. c. 2.*

„ & Dei gratia etiam conferuntur me„ rita universa justorum. Alterum est, „ in quantacunque justitia sine qualibus„ cunque peccatis in hoc corruptibili „ corpore neminem vivere. Tertium „ est, obnoxium nasci hominem pecca„ to primi hominis, & vinculo damna„ tionis obstrictum, nisi reatus, qui ge„ neratione contrahitur, regeneratione „ solvatur „. Ex quibus palam fit, docuisse Pelagium cum asseclis suis non solum, gratiam Dei haud esse necessariam ad salutem, eamque homini non gratis, sed ob merita sua conferri, verum etiam Adamum a Deo creatum sibi soli nocuisse per peccatum: posteris vero non propagatione peccati, sed malo duntaxat exemplo; ac proinde infantes sine baptismo decedentes non privari æterna vita: porro, tantas esse liberi arbitrii vires, ut homo iis solis instructus possit omnia dei præcepta implere, justus permanere, ac sine gratiæ auxilio salutem consequi. Paucis alio in loco verbis rem totam complexus est idem Augustinus, dicens sententiam Pelagii fuisse: *naturam hominum neque in parvulis egere medico, quia sana est; neque in adultis gratiæ adjutorio, quia sibi sufficiens est ad salutem.* Cætera propugnatores perversorum dogma-

dogmatum habuit Pelagius in paucis strenuos, scilicet præter Anianum, quem Origenes *Pelagii Armigerum* vocat, Cœlestium & Julianum. Prior incertæ gentis ac patriæ, primum Causidicus, dein Monachus & Pelagii discipulus, sed Magistro audacior non clam, sed palam & aperte hæresin docuit, & dum Pelagius per Asiam, iste per Africam venenum sparsit. Alter Julianus de prosapia Æmiliorum Capuanus, vel ut alii scribunt, Eclanensis Episcopus, teste Gennadio vir fuit ingenio & eruditione magnus, sed Pelagianæ doctrinæ veneno ita plenus, ut contra Augustinum & Catholicam fidem pro tuendis Pelagii placitis varios in lucem dederit libros, quibus *velut alter David adversus Goliath in aciem egressus est, ut pugnas omnium utriusque contentio dirimeret.* Hæc quam superbe jactabat Julianus, tam modeste Augustinus *Absit*, respondebat, *ut mihi apud Catholicos arrogem, quod tibi apud Pelagianos arrogare non pudet. Unus sum e multis, qui profanas vestras novitates, ut possumus, refutamus.* Verum duos pariter Oppugnatores acerrimos Pelagiana hæresis nacta est, Hieronymum, & hunc ipsum Augustinum, qui doctissimis voluminibus conscriptis, susceptisque cer-

certaminibus ejus vestigia ubique premebant simul & opprimebant. Ut de Augustino duntaxat loquar, (qui eodem die natus in Africa fuit, quo Pelagius in Britannia) scripsit adversus Pelagianos primo tres libros de peccatorum meritis & remissione ad Marcellinum: secundo librum de spiritu & litera, longamque epistolam ad Hilarium: tertio post Concilium Diospolitanum librum de gestis Pelagii. Hoc vero per Papam condemnato librum unum edidit de natura & gratia, alterum de peccato *originali*, ac tertium de nuptiis & *concupiscentia*, quem quum libris quatuor refelleret Julianus (in occidente alter Pelagius) totidem illi libros opposuit D. Augustinus. Non minus in Conciliis male mulctata est hæresis isthæc, quorum viginti quatuor ante Ephesinum Oecumenicum contra errores Pelagii atque Cœlestii celebrata fuisse asserit Granerius. Inter hæc eminuerunt Carthaginense unum anno 416. celebratum, eodemque Milevitanum, cujus utriusque Concilii gesta ad Innocentium I. Pontificem fuere delata probataque, ita ut Augustinus (h) exclamare auditus fuerit: *Jam de hac causa duo Concilia missa sunt ad sedem Apostolicam, inde*

(h) *Serm. 2. de verb. Apost.*

inde etiam rescripta venerunt : causa finita est: utinam aliquando finiatur error. Sed ut varsatilis est in omnem partem hæreticorum indoles, Pelagiani singularia duntaxat fuisse Concilia, nec aliunde satis libera questi, inaudito ad hæc postrema usque tempora exemplo octodecim Episcoporum suffragiis ad Oecumenicam Synodum provocarunt. At clamores eorum contempsit Ecclesia. Ubique terrarum Ecclesiastica simul & Imperatoria sententia perculsi, ab urbe ac communione fidelium extorres facti sunt; quamvis nec eorum damnationi defuerit Concilium quoque Oecumenicum, scilicet Ephesinum, celebratum an. 431. contra Nestorium, in quo ejusdem Amicorum Pelagii ac Cœlestii errores simul fulmine vaticano percussi fuerunt.

CVIII.

Ex hac hæresi Pelagiana velut ex ovo male fausto alius non impare partu pullus prodiit, nimirum hæresis Semi-Pelagiana, exorta Massiliæ, atque aliis in Gallia Narbonensi locis vicinis; unde Semi-Pelagianis nomen Massiliensium adhæsit, quia Massiliensis Ecclesiæ Presbyteri fuerunt, primusque illorum dux Massiliæ Episcopus. Venenum hauserunt e li-

e libro D. Augustini *de Correptione & Gratia* ad Monachos Adrumeticos scripto, e quo hæresis suæ antidotum promere debuissent. Putabant scilicet Augustinum nimium tribuere virtuti gratiæ, contra nimis extolli a Pelagio vires liberi arbitri. Mediam igitur ineuntes viam cum Pelagianis initium salutis, justitiæ, ac fidei e solis naturæ viribus pendere docuerunt; cum Catholicis vero fassi sunt, reliquum salutis non soli naturæ, sed gratiæ adscribendum. Subtrahebant hac ratione homines nefarii aliquid gratiæ Dei, nec totum quod debuerunt, illi tribuebant, uti observat præclare D. Prosper (i) inquiens: *ubi non aliud habet summa, quam portio, non est devotionis dedisse prope totum, sed fraudi retinuisse vel minimum.* Atque hic primus error illorum fuit, ac fundamentum cæterorum. Alter erat, quod dicerent, Deum quidem velle omnes salvos fieri, & Christum pro omnibus mortuum esse, tamen illos solum salutem consequi, qui ex viribus naturalibus sui proprii arbitrii crediderunt in Deum, eumque invocarunt; atque ita ex merito proprio sibi debitam fecerunt ulteriorem gratiam justitiæ ac salutis. Quum vero

(i) *Contra Collatorem.*

vero urgerentur a Patribus, cur Evangelium prædicatum fuerit potius his gentibus quam aliis, licet ad hanc prædicationem nullius gentis merita præcessissent, in tertium errorem lapsi sunt respondentes, hoc inde fieri, quod Deus prævideret has gentes, si audirent Evangelium, illud recepturas ex naturalibus viribus sui liberi arbitrii, sicque meritutas esse suam salutem & gratiam: alias vero gentes Evangelium repudiaturas &c. Displicuit merito doctrina hæc Patribus, ac denuo instabant: quare aliqui ex parvulis morirentur sine baptismo, alii cum baptismo, quamvis neutri haberent aliquid meriti vel culpæ e naturalibus liberi sui arbitrii viribus? reposuerunt addentes quartum errorem: hoc inde proficisci, quod Deus prævideret, aliquos ex hoc parvo grege si supervixissent, male acturos, & virium propriarum conatu sibi gratiam & salutem non fore comparaturos. Hinc permittere Deum, ut baptismi expertes ex hac vita subito migrarent: alios vero conaturos fuisse viribus suis naturalibus, ut gratiam & salutem sibi debitam facerent, atque hos mori prius baptismi sacramento expiatos. Quare tam quod ad parvulos, quam quod ad adultos adtinet, initium salutis in meritis solum naturali-

bus constituerunt, non autem in gratuita dei benevolentia, & gratiosa liberalitate. Errores hos occulte grassantes datis literis Augustino paucis ante obitum annis significarunt Prosper Aquitanus, & Hilarius Arelatensis (quos Viros *Laicos* sed eximie doctos fuisse sentiunt Eruditi) his verbis conquerentes: *In istis Pelagianæ pravitatis reliquiis non mediocris virulentiæ fibram nutriri, si principium salutis in homine collocatur, ut ideo quis adjuvetur, quia voluit, non ideo quia adjuvatur, velit.* Nec moras traxit Augustinus, sed re intellecta quantocius calamum arripuit, geminosque libros de *prædestinatione sanctorum*, & de dono perseverantiæ in ultima senectute conscripsit, quibus Massiliensium errores debellasse videri poterat: sed illi magis efferati Viro tot trophæis claro inter ipsas victoriarum coronas gravissime ac palam detrahere ausi sunt, & invictum veræ fidei defensorem hæresis postulare. Domuit autem illos post mortem Augustini S. Prosper ita, ut demum in Synodo Arausicana II. Sub Felice IV. Pontifice celebrata damnati fuerint, quam sententiam Felicis Successor Bonifacius II. Apostolica auctoritate confirmavit, Tridentina Synodus vero (k) renovavit. Multis ma-

(k) *Sess. 6. can. 2. & 3.* gnis-

gnisque viris graviter imposuerunt hi Massilienses, quos errorum suorum fraudibus circumvenere, aut saltem circumvenisse visi sunt. Inter hos numerantur Vitalis Carthaginensis, Joannes Cassianus *Collator* dictus, Faustus Rhegiensis, Vincentius Lirinensis, Genadius, Arnobius, & Severus Sulpicius, de quibus tamen omnibus non constat, eos re ipsa fuisse semipelagianos. Certe Faustus Rhegiensis his erroribus eo tempore necdum damnatis aras & sacros honores in Ecclesia Rhegiensi obtinuit, & Cassianus Monachus erat sanctitatis fama celebris. Male fide autem aliis quoque Pelagianismus aut Semi-Pelagianismus fuit objectus. Primo quidem Græcis Patribus & præcipue D. Chrysostomo ab aliquibus prioris seculi hæreticis : dein S. Prospero qui semipelagianismum tribuerent, non defuerunt. Ipsos etiam Patres Tridentinos cum Bellarmino ut Pelagianos diffamarunt Calvinistæ, quemadmodum constat ex Actis pseudo-synodi Dordracensis, ac si per primam gratiam seu prævenientem non aliam intelligerent, quam suasionem quamdam moralem foris oblatam. Demum etiam Societatis Doctoribus, qui Molinam sequuntur, antiquiores quidam Thomistæ liberaliter Pelagianismi

invidiam imposuere: sed postquam quæ hæreticorum istorum circa gratiam doctrina, quæ mens fuerit, melius edocti fuerunt tum ab Adversariis, tum a Domesticis, præsertim a Natali Alexandro, vix modo aliquos reperire est, qui hanc dicam scribant, nisi illi, qui novi quid, quod solide opponant, non invenientes antiquatas ex antiquis auctoribus suis nænias exscribunt.

§. III.

Controversia cum Nestorianis, Eutychianis, & Monothelitis.

CIX.

De primis canit S. Prosper:

Nestoriana lues successit Pelagianæ.

Natale solum fuit Nestorio Germanicia Syriæ oppidum, professio autem vitæ Monasticæ in cœnobio S. Euprepii, cujus tunc temporis Antiochiæ celebre nomen erat: ibi bonis artibus piisque moribus informatus eloquentiæ laude florebat, peregrinus tamen in sacris Scripturis, & SS. Patrum placitis. Inde eductus primum ad Presbyterii, tum etiam Clero in partes diviso ad Patriarchæ Constantinopoli-

politani ſublimen gradum adnitente Theodoſio Juniore evectus Siſinnio ſucceſſit, vultus pallore, corporis macie, & veſtium neglectu ſanctitatis Apoſtolicæ mentientem imaginem præſeferens. Principio quidem auctor fuit Theodoſio, ut hæreticos, aliosque homines nefarios novis legibus proſcriberet, ſic eum adloquens in ſua, quam habuit, prima oratione: *Da mihi Imperator puram ab hæreticis terram, ego cœlum viciſſim dabo; everte mecum hæreticos, ego tecum Perſas evertam.* Sed quod hominum arrogantium eſſe ſolet fatum, paullo poſt ipſe hæreſiarcham induit. Quatuor præcipue peſtilentis, quam diſſeminavit, doctrinæ capita fuerunt. Primum, *Incarnationis* myſterium aliud haud eſſe, quam ut ita dicam, habitationem Dei in homine. Alterum, cum Theodoro Mopſueſteno, ac Diodoro Tarſenſi, vel ut aliis placet, Paullo Samotſetano duas in Chriſto perſonas eſſe docuit, eumque velut diviſit in Filium Dei, & hominis filium: ambos hos autem non vera & *ſubſtantiali unione*, ſed morali aliquo ſecundum dignitatem nexu, & participatione nominis a perſona Verbi derivata copulatos eſſe. Tertium, negavit Deum paſſum eſſe aut mortuum, *Redemptionis*

 noſtræ,

noſtra, ut ait Cyrillus, *myſterium evacuans.* Quartum, Beatam Virginem Mariam non Dei, ſed hominis matrem eſſe aſſeruit, noluitque eam dici Θεοτόκον ſed Χριςοτόκον ſive Chriſtiparam. Ad novum hunc hæreſis partum, quem enixa eſt imperitia Neſtorii, & ſuperbia fovit, horruerunt inſuetæ fidelium aures, inſurrexerunt Clerus & populus, & res prope abfuit a ſeditione, quam tamen non ſolum non ſuppreſſit, ſed novo auxit ſcandalo Neſtorius, dum publicis privatisque ſuis ſuorumque ſermonibus impiam hanc doctrinam & confirmavit & explicavit, Clericis qui obſiſtere auſi fuerunt, crudelem in modum vexatis mulctatisque. Excitavit tamen Dei providentia D. Cyrillum, Præſulem Alexandrinum, qui ut recens natam hæreſin in cunis opprimeret, literas primum dedit ad Neſtorium, tum quoque ad Pontificem Cœleſtinum, qui probe inſpectis utriusque partis documentis in Synodo Romæ congregata Neſtorianum dogma damnavit, & auctori anathema minitatus eſt, ni errorem ſuum intra decem dierum ſpatium agnoſceret ac ejuraret. Igitur Cyrillus, cui vices ſuas ad ferendam ſententiam Cœleſtinus demandavit, celebres duodecim Anathematismos (id eſt

Cano-

Canones anathemate sub finem armatos, quibus Catholica doctrina Nestorianis erroribus opposita continebatur) a Nestorio subscribendos edidit, quibus tamen spretis rejectisque insigni audacia totidem alios ille opposuit. Ad sedandas istas, quibus Ecclesia conflictabatur procellas, Imperator Theodosius, dum interea Cyrillus tribus libris ad hunc ipsum & ad Reginas Eudoxiam & Pulcheriam missis grassantem hæresin egregie confutarat, de Concilio Universali celebrando apud Cœlestinum egit, hocque consentiente istud Ephesi coactum fuit, Cyrillo Præside a Papa constituto, & missis a Theodosio Comitibus Iræneo & Candidiano tanquam Legatis, qui Synodum defenderent, ea tamen conditione, ne fidei ac Ecclesiæ negotiis sese immiscerent: Ter citatus Nestorius quum nil nisi convicia reponeret, rebus probe discussis in contumacem ab Episcopis plusquam ducentis, qui eo convenerant, *depositionis* ut vocant sententia lata fuit, cui Apostolicæ sedis Legati tardius adventantes suum quoque calculum addidere. Verum Nestorianis partibus addicti legitimo huic Concilio aliud spurium opposuerunt, & Ephesinos Patres velut jure talionis condemnarunt, duce Joanne Antistite
 Antio-

Antiocheno, & adjutoribus Iræneo ac Candidiano Comitibus, qui parum memores mandati, & Nestorianis supra modum addicti maximopere turbarunt Concilium Ephesinum, cujus auctoritatem tueri debuissent. Horum fraudibus circumventus ipse Princeps tum Nestorium, tum Cyrillum ac Memnonem in custodiam tradi jussit, utpote quos omnes in utraque Synodo legitime damnatos credidit. Sed fraude detecta adnitente Pulcheria Sorore, eximiæ pietatis ac prudentiæ fœmina, Theodosius ex errorum tenebris, quibus eum Comites involverant, ad lucem veritatis emersit. Ergo Nestorianæ factionis Legati dimissi: Episcopi eidem faventes ad suam quisque Ecclesiam abire jussi: Iræneus & Candidianus exauctorati: Nestorius Antiochia relegatus mitiori tum quidem exilio, verum quod hæresin adhuc docere tuerique pergeret, quadriennio exacto in Oasim, oppidum Lybiæ, locum exilii teterrimum, migrare jussus est, ubi fato incerto sed miserrimo periit, blasphema lingua post obitum vermibus scatente reperta. Divino sane consilio factum fuisse creditur, quod per Virginem Augustam Pulcheriam Deipara Virgo a Nestorii blasphemiis vindicaretur. Sunt, qui credunt, in Ephesina, de qua dixi

dixi Synodo ad reparandam injuriam Deiparæ a Neſtorianis illatam definitum fuiſſe, ut ſalutationi Angelicæ verba hæc: *Sancta Maria Mater Dei &c.* adjungerentur. Non tamen extincta ſtatim fuit cum Auctore ſuo hæreſis: reliquiæ per totum Orientem diffuſæ ad Indos usque penetraſſe dicuntur, tamque altas ibi radices egiſſe, ut multi etiamnum reperiantur ibi Neſtoriana profitentes dogmata; quamvis non deſint eruditi, qui Neſtorianum, quod apud nonnullos Orientales vigere adhuc fertur, nomen alio e fonte derivari exiſtiment.

CX.

Interea charybdim, ad quam naufragium paſſus eſt Neſtorius, vitare volens Eutyches, in ſcyllam incidit. Hic celeberrimi in Urbe Conſtantinopolitana Monaſterii Archimandrita, dum unam in Chriſto perſonam profitebatur, naturarum in eo diſcrimen tollere aggreſſus eſt, unam uti perſonam, ita & naturam unam illi tribuendam eſſe ratus. Itaque docuit primo, duas equidem ante unionem in Chriſto fuiſſe naturas. Nam hæc duo diſtinguebat, *Incarnationem* & *unionem.* Secundo, mox autem poſt unionem ex utraque natura, divina & hu-

mana, unam coaluiſſe ſubſtantiam, unamque factam eſſe Chriſti naturam, quæ ex duarum commixtione ac confuſione, abſorpta ſcilicet per divinitatem humanitate, reſultaſſet. Tertio, addebat alium abſurdiſſimum errorem, nimirum, Chriſtum non habuiſſe carnem a Maria, ſed carnem illam e cœlis veniſſe, ac proinde Beatiſſimam Virginem nec Deiparam, nec Chriſtiparam dicendam, utpote per quam duntaxat verbum tranſiiſſet. Præcipuam hæreſis hujus partem in compendio exhibet S. Leo Papa, ad quem ſcribere auſus eſt Eutyches, Conſtantinopoli Neſtorianam revixiſſe hæreſin adſtruendo duas in Chriſto naturas, dum hunc in modum illi reſpondit (1): „ Quid prodeſt impudentiſſimo ſeni (Eutycheti) „ Neſtorianæ hæreſeos nomine eorum „ lacerare opinionem, quorum piiſſimam „ convellere non poteſt fidem? cum „ quantum Neſtorius a veritate diſceſſit, „ divinitatem verbi ab aſſumpti hominis „ ſubſtantia ſeparando, tantum a recto „ tramite iſte deſciſcat, qui Unigenitum „ Dei Filium ſic de utero Beatæ Virginis prædicat natum, ut humani quidem corporis ſpeciem geſſerit, ſed humanæ carnis veritas verbo unita non „ fue-

(1) *Epiſt. ad Julianum.*

„ fuerit? de quo prodigio falsitatis quis „ non videat, quæ opinionum monstra „ nascantur? Negator enim Mediatoris „ Dei & hominum, Hominis Jesu Christi, necesse est, ut multis impietatibus „ implicetur, eumque aut Apollinaris „ sibi vindicet, aut Valentinus usurpet, „ aut Manichæus obtineat, quorum nullus in Christo humanæ carnis credidit veritatem „. Hæresi huic Eutychianæ ore ac calamo bellum indixere Viri graves ac sanctitate conspicui, inter quos Boetius, philosophiæ ac martyrii laurea insignis, edito libro, quem de duabus naturis inscripsit: S. Prosper Aquitanicus exaratis contra Eutychetem diversis epistolis: & membratus S. Leo Pontifex Romanus, qui his in epistola ad Flavianum verbis utitur: *Salva igitur proprietate utriusque naturæ & in unam coeunte personam suscepta est a majestate humilitas, a virtute infirmitas, ab æternitate mortalitas; & ad persolvendum conditionis nostræ debitum natura inviolabilis natura est unita passibili, ut quod nostris remediis congruebat, unus atque idem Mediator Dei, & hominum Homo Christus Jesus & mori posset ex uno, & mori non posset ex altero. Integra igitur veri hominis perfectaque natura verus natus est Deus: totus in*

in nostris. Omnibus vero in damnanda hæresi Eutychiana palmam præripuit S. Flavianus, Antistes Constantinopolitanus. Hic ea ipsa in urbe synodum celebravit, ad quam triginta & duo Episcopi, Abbates viginti tres convenerant. In hac Eutyches ter citatus nunquam comparuit: tandem monachorum & militum armis stipatus quum adesset, & frustra de revocandis erroribus admonitus in hæresi sua contumax persisteret, communi Patrum suffragio damnatus & sacerdotii honore privatus fuit. Hoc irritatus dedecore Eutyches aliam vindictæ sumendæ viam init, ac Dioscori Patriarchæ Alexandrini, alias Flaviano graviter infensi opem implorat: nec spes fefellit. Quippe Dioscorus Theodosio Imperatori suggessit, rem tanti momenti Concilio indigere Oecumenico, quod etiam repugnante licet Flaviano, & reclamante primum Papa Leone ab Imperatore Ephesi indictum, consentiente tandem, ut aperti schismatis malum evitaretur, Leone, ac Legatos & Epistolas eo mittente celebratum fuit, funesto tamen exitu. Nam Theodosius Barsumam Archimandritam Dioscoro familiarem, & Elpidium Sacri Consistorii Comitem ad Concilium illud protinus delegavit, illum ut Monachorum om-

omnium nomine contra Orientales Episcopos, qui Eutychetem damnarunt, ageret: istum ut synodi defensor esset & custos, ac iis, qui Eutycheti non faverent, judicandi facultatem adimeret. Hac male data potestate pejus adhuc usi sunt. Nam Dioscorus & Barsumas militum manu in synodum irrumpunt, Notariis acta scribentibus digitos fœdum in modum lacerant, tabulas publicas frangunt, Episcopos in vincula conjiciunt: Dioscorus vero homo impotens ut præclaro facinori coronam imponeret, in Flavianum ad Apostolicam Sedem provocantem involat, & inaudito hactenus scelere non tantum iniqua damnationis sententia ferit, sed etiam calcibus & pugnis sanctum Præsulem ita contundit, ut post triduum plagarum dolore oppressus obierit. Divina humanaque jura in hac synodo, quam *prædatoriam & latrocinium Ephesinum* scriptores vocant, pessum data fuerunt; Episcopi sævissimis minis territi novæ hæresis adsertione præstita, Eutychete per summam injuriam absoluto, restitutoque in pristinum gradum, Catholicorum dogmate condemnato, quasi Christo ter negato ex atrio Pilati sunt egressi: respiciente tamen eos Domino amare coeperunt flere, quo in luctu biennio fere Orientalis Ecclesia mersa

mersa jacuit. Interea Leo tum a Flaviano prius, tum postea ab Hilario Diacono, qui e Legatorum Pontificiorum numero fuerat, quos nulla vis transversum agere potuit, fuga elapso rem totam edoctus, coacta Romæ Synodo Acta Conventus Ephesini rescidit, gravissimis literis tam suis, quam Imperatoris Valentiniani ad Theodosium datis, ut Concilium Oecumenicum convocetur, in quo eorum, quæ perperam Ephesi gesta fuerunt, palinodia caneretur. Sed nihil a Theodosio Eutychianis fabulis ac dolis irretito nec literis nec precibus impetratum. Æquiorem se præbuit fratre e vivis sublato Soror Pulcheria, Princeps religiosissima, cum conjuge Marciano Viro avitæ pietatis studiosissimo, quorum opera Synodus universalis Chalcedone coacta fuit sexcentorum & amplius Episcoporum, cui Augustus ipse & Augusta interfuerunt. Inter prima Concilii Decreta illud fuit, quo Legatis Apostolicis flagitantibus Dioscorus Alexandrinus Antistes prolatis per Alexandrinos testimoniis devastatorum ab ejus satellitibus & ministris agrorum, incensarum ædium, abreptarum per vim uxorum & virginum violatarum postulatus, non Episcopatu tantum dejectus, sed Sacerdotii quoque ministerio exutus fuit: deinde in Bar-

Barsumam Archimandritam, qui maturandæ Flaviani necis auctor erat, conclamatum: Eutyches denuo fulmine anathematis percussus, totumque latrocinium Ephesinum diris devotum: Flaviani Sanctissimi Episcopi, & inter Martyres postea recensiti memoria honorifice restituta, cujus exuviæ jam antea Constantinopolin translatæ fuerunt: recitata Episcoporum prope centum suffragia in Conciliabulo Ephesino ab ipsis lata, quæ licet vim metumque caussati non tamen sine ignominiæ nota, ruboreque suffusi audivere; lecta demum celeberrima Leonis Papæ epistola, quam ut inviolabilem Orthodoxi dogmatis normam Patres omnes summa veneratione exceperunt, exclamare auditi: *Petrus per Leonem locutus est.* Ut autem dogma fidei contra Eutychetis hæresin fidelium mentibus nunquam excideret, Ecclesia memoriam ejusdem renovat in Symbolo fidei, quod D. Athanasio adscribitur, dum profitetur: *Unus non conversione divinitatis in carnem, sed assumptione humanitatis in Deum: unus omnino non confusione substantiæ, sed unitate personæ.*

CXI.

Sepulta videri poterat hæresis Eutychiana, quum ex illius cineribus nova Monothe-

thelitarum, ut vocant, ſurrexit. Rei ſeries hæc eſt: Quum Heraclius Orientis Imperator e bello Perſico victor Hierapolin veniſſet, acceſſit eum Anaſtaſius, quem Jacobitarum Patriarcham dixere, homo admodùm vafer & perniciòſus, motisque cum Imperatore fidei ſermonibus multa de Neſtorio duas in Chriſto perſonas, uti & naturas eſſe docente, multa de Eutychete, unam quidem perſonam, ſed unam quoque duntaxat naturam admittente diſſeruit, qùum velut improviſo ad aliam delapſus quæſtionem interpellavit Heraclium, an una vel duæ voluntates ac operationes in Chriſto eſſent ſtatuendæ? hæſit ad interrogationem minime exſpectatam Imperator, & neſcius quid reſponderet, remiſit Anaſtaſium admonitum quidem, ut Concilio Chalcedonenſi duas in Chriſto naturas eſſe contra Eutychetem definienti firmus inſiſteret; interea vero ſuper propoſita quæſtione Sergium Patriarcham Conſtantinopolitanum, & Cyrum Phaſidis tunc Epiſcopum conſuleret. Qui quum pro unica ſtarent voluntate, collatis conſiliis & ſtudiis Triumviri hi perſuaſerunt Heraclio minus caute ac temere ſacris ſe negotiis immiſcenti, ac oblito Imperatorem ſe eſſe, non Pontificem, ut edictum *Ecthesim*

ad-

adpellatum publicaret, quo omnibus præcepit unicam in Christo profiteri voluntatem. Rebus ad votum succedentibus ultra progressi Sergius Constantinopoli, & Cyrus Alexandriæ, ad quam Sedem Patriarchalem tanquam pro mercede iniquitatis promotus est, coactis Conciliis Monothelitarum hæresi portam aperuerunt, non tam cito claudendam. Illorum dux erat, ut multi tradunt, Theodorus Pharanitanæ Ecclesiæ Episcopus, qui cum Sergio, & Cyro communi consilio fidei formulam edidit, quæ novem continebat articulos, Catholicos omnes, si unum excipias, quo dicebatur: *sicut in Christo est unus operator & unus volens, ita unam esse voluntatem, unamque operationem.* quemadmodum enim instrumenti, ut ajebant, unica eaque communis est operatio, cujus principium est in artifice, ita dicebant in Christo, in quo anima rationalis, corpus, aliæque corporis facultatis instrumenti instar se haberent, ejus divinitatem tanquam artificem principium esse omnium operationum. Verum perspecta doctrinæ hujus novitate Sophronius, primum Alexandriæ Monachus, postea Hierosolymorum Episcopus omni qua potuit vi obstitit nascenti errori, qua lingua qua calamo, datis etiam literis tum ad Ser-
 gium

gium & Cyrum, quibus male ſarti dogmatis falſitatem demonſtravit, tum ad Honorium Papam, quibus eum ſolicitavit, ut tantæ perfidiæ quamprimum occurreret. Suſpicatus rem ut erat, Sergius vir ſagaciſſimus, & in omnem nocendi occaſionem intentus, literas & ipſe nihil cunctatus ad Honorium exaravit, fraudibus & mendaciis refertas, quas ex actis Concilii excerptas exhibet Ludovicus du Mesnil S. J. in ſua doctrina & Diſciplina Eccleſiæ (m). In his Pontificem certiorem reddit, Ægypti, Lybiæ, & finitimarum provinciarum populos omnes Chalcedonenſis Concilii decretis, quibus tamdiu reſtiterunt, facillime victas manus daturos eſſe, modo temperentur unius in Chriſto voluntatis & operationis profeſſione: unum fuiſſe Sophronium, qui Patrum quorumdam obſcura ſatis auctoritate fultum dogmati huic, ſimul & concordiæ pertinaciter obſtitiſſet: nunc tamen & iſtum, quum diſcordias in apertum ſchisma degenerare perſpiciat, cervicem inflexiſſe pacis ſtudio, ita ut contentus omnino videatur fore, ſi ſalva in cæteris fidei ſubſtantia „ vox tam unius quam duplicis „ voluntatis ſilentio premeretur, quum „ vox quidem unius operationis, licet di-

„ cta

(m) *Tom.* 3. *l.* 31. *n.* 32.

„ cta sit a nonnullis SS. Patribus, sit „ nova & aliena, & conturbentur aures „ aliquorum existimantium, ea proferri „ ad tollendas duas naturas, quæ in Chri- „ sto Deo nostro unitæ sunt confusæ. . . . „ similiter autem duarum operationum „ vox multos offendat, ut quæ dicta „ sit a nullo divinorum Mystogagorum „ &c. „ Addit denique doctrinam hanc excerptam esse ex libro dogmatico a Menna Patriarcha Constantinopolitano ad Vigilium PP. transmisso de una operatione & una voluntate, cujus exemplar propediem Imperatori esset exhibiturus. Fraudulentis his litteris circumventus Honorius Sergio, ut videbatur, viro in speciem bono & sincero rescripsit, adprobavitque, quod ab eo proponebatur, silentium sperans fore pacis vinculum. Præterea animadvertit, has voces publice prolatas infirmos posse in periculum erroris conjicere, ac si duæ in Christo voluntates sibi ipsis contrariæ forent, quod tamen a fide alienum esset: quin timendum esse, ne voce unius voluntatis & operationis occasio præbeatur quibusdam suscitandi hæresin Eutychetis de Christi naturæ divinæ ac humanæ in unam permixtione, contra quam definiisset Concilium Chalcedonense; voce autem geminæ voluntatis

& operationis detur aliis ansa suspicandi, duplicem esse eodem in Christo personam, ut perperam docuit Nestorius, a Concilio Ephesino I. damnatus. Nihilominus monuit, profiteri oportere duas in Christo naturas, divinam & humanam absque ulla confusione aut divisione, & unicuique earum proprias operationes esse tribuendas. Postremo mandavit, ne sublato vocis novellæ, unius vel geminæ voluntatis, scandalo quisquam aliquid circa unam vel duas operationes definiat. Hæc est synopsis epistolæ ab Honorio ad Sergium missæ. Acquievit quidem Romanæ sententiæ Sophronius, ut tempori cederet, non item Sergius, qui cum suis palam jactare ausus est, ex Honorii Pontificis sententia nonnisi unicam in Christo voluntatem ab Orthodoxis esse admittendam. Atque huic calumniæ, quam absens diluere satis haud poterat, præpropere immortuus est Pontifex, antequam causa penitus examinata perspectaque Monotheelitas damnare potuerit. Interea per annos quadraginta semper latius serpere cæpit pestilens dogma sub Pyrrho & Paullo in Constantinopolitano Patriarchatu Sergii successoribus; Constans quoque Imperator edictum nomine *Typi* promulgavit, quo unius aut duarum voluntatum professio

sio peræque vetabatur : nec tamen defuerunt, qui toto virium ac ingenii robore contra hæresin hanc decertarunt, scilicet Sophronius de quo dixi, S. Joannes Eleemosynarius, Alexandrinus Patriarcha, & Arcadius Cyri Archipræsul insignis, qui e variis Scripturæ Sacræ locis Christum ipsum docuisse duplicem in se voluntatem esse, divinam unam & humanam alteram, invicte demonstrarunt : *Pater si possibile est, transeat a me calix iste : verumtamen non mea voluntas, sed tua fiat* (n) *Descendi de cœlo, non ut faciam voluntatem meam, sed ejus, qui misit me Patris* (o) quibus verbis innuit Servator, habere se duas voluntates, humanam, quam per obedientiam subjiciebat divinæ, & non solum divinam, quæ suppleret humanam, uti Monothelitæ contenderunt. Præ reliquis autem S. Maximus Monachus & Martyr claruit in hoc sacro contra hæreticos hos prælio, in quo nedum de Pyrrho illorum heroe præcipuo triumphavit, & ad ejurandum errorem devictum compulit, sed etiam variis ipse contumeliis, verberibus, & opprobriis, exilio triplici, dexteræ manus & linguæ amputatione pro fide Catho-

(n) *Luc. 22.* (o) *Joann. 6.*

tholica vexatus infracto semper animo perstitit. Placuit tandem divinæ Providentiæ malis his finem imponere convocato Constantinopolin Concilio Oecumenico sexto, Agathone Ecclesiam, Constantino Pogonato Imperium gubernante. Celebrabatur illud in Palatii Imperatorii *Secretario* ut vocant, *Trullus* dicto: est autem Trullus seu Trulla sublimis fornix in altum porrectus, & in rotundum concomeratus. Interfuit omnibus fere actionibus Cæsar ipse, eminentiore quidem loco conspicuus, quamvis ultimus subscripserit: a sinistris tanquam digniore in Ecclesia loco consedere Sedis Apostolicæ Legati Theodorus & Georgius Presbyteri, Joannes Diaconus, & ut refert Anastasius in Agathone, Constantius Subdiaconus: a dextris vero Patriarchæ Constantinopolitanus, & Antiochenus, ac vacantium Alexandrinæ & Hierosolymitanæ sedium legati: Patrum præsentium numerus erat ducentorum octoginta & & novem. In hac synodo perinde Honorio ac cæteris Monothelitis Sergio, Cyro, Pyrrho & Paullo anathema dictum est, ut palam faciunt Acta hujus Concilii (p). Equidem heic Baronius (q) Bellarminus, Binius,

(p) *Actione* 13.
(q) *Ad annum* 681.

Binius, Marchesius aliique ut Honorium ab hæresis nota eximant, in suspicionem vocant Acta sextæ Synodi, ac si a Græcis corrupta fuissent, nomenque Honorii per nefas insertum loco Theodori (Pharanitani) ab iisdem expuncti; quamvis id nihil novi apud Græcos, quum & Acta quintæ Synodi vitiarint testibus Patribus (r): nihilominus melior videtur esse illorum opinio & epicrisis, qui Honorium a sexta Synodo damnatum fuisse asserunt, non quod hæresin re ipsa tenuerit aut docuerit, uti satis ex allata ejusdem epistola ad Sergium patet, sed quod tam sancto munere suo non rite functus justo indulgentior fuerit non sine fidelium scandalo, & ambiguis loquendi formulis Monothelitarum errori plus æquo faventem se exhibuerit, nec licet gravissimis Sophronii literis admonitus, nascentem hæresin Apostolica auctoritate, ut decuisset, in cunis oppresserit. Clarissime huic sententiæ suffragatur Leo II. epistola ad Episcopos Hispaniæ data, accusans illum, *quod flammam hæretici dogmatis incipientem, non sicut debuit, extinxit, sed negligendo fovit.* & epistola

(r) *Act.* 12. & 14. *Synodi sextæ.*

la ad Imperatorem Constantinum: *Ecclesiam Apostolicæ traditionis doctrina illustrare neglexit, fidemque immaculatam maculari permisit.* Cætera Monothelitarum secta cum auctoribus suis in hoc Concilio Constantinopolitano Oecumenico post octodecim actiones, & anni unius decursum solemni ritu damnata fuit, universo Patrum cœtu acclamante: *Omnes ita credimus, hæc est fides Apostolorum, hæc est fides Patrum, hæc est fides Orthodoxorum: Petrus in Agathone locutus est:* & Constantino subscribente: *Constantinus in Christo Deo Rex ac Imperator Romanorum legimus & consensimus.*

§. IV.

Controversia cum Græcis.

CXII.

Græcorum schismatis Seculo IX. exorti originem ac progressionem exhibere licet, non item invenire finem. Græcos inquietæ indolis homines, & ad res novas turbasque semper pronos immani fastu replevit Imperii Romani sedes Roma Byzantium translata: majores animos addidit

didit ejusdem imperii divisio in Orientem & Occidentem. Hinc superbia inflati, & Imperatorum suorum potentia freti non cives modo Constantinopolitani, verum etiam Antistites sacri ac Patriarchæ Romani Pontificis auctoritatem paullatim infringere, jugumque excutere tentarunt. Quatuordecim vicibus ab Ecclesia Romana scissos & ad eandem toties reversos prodit Hosius (s). Prima velut semina jacta fuerunt sub duobus Leonibus, Isauro & Armeno Iconoclastis; nunquam tamen res in apertum schisma erupit, usque dum pertinacioris ambitus homo latam illi januam aperuit. Photius is fuit, in quo cum natalium splendore ac eruditione profana ambitio, perfidia & crudelitas de palma certabant. Hic Bardæ supremi in Aula Michaelis III. Imperatoris Satrapæ machinis ad Sedem Patriarchalem Constantinopoli evectus est, per invidiam inde dejecto S. Ignatio, qui Bardæ iram in se concitavit, dum eum ob incestam cum nuru consuetudinem fidelium communione privavit, & a SS. Mysteriorum consortio repulit. Sed mutata brevi scena a Basilio Macedone Michaelis

(s) *Lib. de Sacerdot. conjug.*

lis ſucceſſore Ignatius ab exilio revocatus priſtinæ ſedi reſtituitur expulſo inde Photio, qui & ab Hadriano II. Pontifice in octava Synodo Oecumenica Conſtantinopoli coacta e Catholicorum cœtu ſubmotus eſt, atque a Baſilio totaque Synodo damnatus tum ob ſeditionem, quam inter Epiſcopos adverſus Romanum Pontificem excitavit, tum ob audaciam, qua in eundem ſententiam dicere non dubitavit. Ita ſopitum credebatur incendium: ſed fatis erepto Ignatio, & Baſilio ab Eccleſia Romana multum poſtea alienato Photius denuo Imperatoris gratiam & Sedem Conſtantinopolitanam occupat, firmatus in ea armatis vix non precibus extorto conſenſu Joannis VIII. Papæ, non prævidentis, quam funeſtum id Eccleſiæ toti futurum eſſet. Verum ſimulationis ac perfidiæ præmio diu frui non licuit Photio, utpote quem perſpecta ipſius indole Leo IV. cognomento Philoſophus, Baſilii filius, dignitate priſtina exutum intra cœnobii parietes concluſit; quo autem anno, quove mortis genere diri ſchismatis auctor extinctus ſit, incertum eſt. Varia tunc belli hujus ſacri fortuna: Photiana factio recrudeſcere cœpit ſub Siſſinio Patriarcha, vehementius adhuc ſub Michaele Cærulario, qui ambi-

ambitione stimulante eo vesaniæ processit, ut insignia Summi Ponificis usurpare ac Oecumenici Patriarchæ titulum arrogare sibi ausus fuisse dicatur. Nihil equidem Leo IX. Papa in hoc rerum articulo reliquum fecit ad concordiam utrinque renovandam scriptis epistolis, missisque ad Constantinum Imperatorem Legatis: sed hic vulpem indutus primum quidem paci favere visus est, mox tamen Cærularii defectionem calculo suo probavit. Major spes affulsit post ducentorum fere annorum turbas & vicissitudines, Imperium Orientis moderante Michaele Palæologo, & ad Ecclesiæ clavum sedente Gregorio X. Hic enim Concilium Lugduni indixit, quod inter Oecumenica decimum quartum erat, & Lugdunense secundum. In hoc coram summe conspicuo plusquam mille Patrum consessu Legati Imperatoris Michaelis Palæologi, ac Metrapolitanorum tam suo, quam illorum nomine schisma ejurarunt, publice professi Ecclesiæ Romanæ fidem, & primatum Papæ agnoscentes addito etiam alio juramento, quo nunquam posthac a Romanæ Ecclesiæ obedientia recessuros se sancte pollicebantur. Ita plaudentibus universis, Deoque gratias solemnes agentibus finis impositus est Concilio, non item schismati.
Equi-

Equidem Michael Palæologus fidem datam constanter tenuit, & orthodoxiam Romanam per totius vitæ reliquæ decursum professus est, cæteris tamen Græcis brevi ad ingenium & vomitum redeuntibus.

CXIII.

Verum Eugenius IV. Papa post elapsos centum & sexaginta fere annos denuo viam concordiæ ineundæ aperuit, dum dissoluto graves ob caussas per decretum Romæ a se editum Concilio Basileensi aliud Ferrariæ indixit pro stabilienda cum Græcis concordia, ubi in sessione tertia producti fuerunt articuli quinque præcipui, in quibus Ecclesia Græca diffidebat a Latina: primo, quod Spiritum S. a Patre Filioque procedere negaret. Secundo, quod Evchariftiæ Sacramentum non in pane azymo, sed in solo *fermentato* confici posse diceret. Tertio, quod Purgatorium nullum esse teneret, quamvis non desint, qui putent, ignem duntaxat purgatorii negasse Græcos. Quarto, quod justis æternam felicitatem conferri, vel damnatis æternum infligi supplicium ante diem judicii abnueret. Quinto denique, quod Pontificem totius Ecclesiæ Caput, Beati Petri Successorem, totiusque

que Ecclesiæ *Primatem* esse fateri nollet. De his articulis acriter disputatum est per breves syllogismos, uti placebat Græcis, prolixitudinem Latinorum accusantibus, hancque viam brevissimam certissimamque qua veritas erueretur, amplectentibus: Seni autem ex Latinis, & totidem ex Græcis delecti fuerunt, uno disputationis thema proferente, respondente altero, & interpretibus utrinque adhibitis. Quum vero Ferrariam pestilens lues invasisset, Synodus Florentiam est translata, ubi eadem capita uberius discuti cœperunt. Maxime fervebat controversia circa Spiritum sanctum, qui quod a solo Patre, non autem a Filio procedat, Græci ut probarent, verba illa Christi apud Joannem (t) in medium adduxerunt: *Cum autem venerit Paraclitus, quem ego mittam vobis a Patre, Spiritum veritatis, qui a Patre procedit, ille testimonium perhibebit de me.* Quibus e verbis demonstrare se credebant Græci, Spiritum sanctum a Filio non procedere, quoniam solum mentio fit, quod *a Patre procedat*, hocque ipsa Veritas Dei filius afferat. Verum Latini Patres his ipsis Christi verbis usi sunt ad Græcos erroris sui convincendos. Ajebant enim, con-

(t) *Cap.* 15.

conceptis verbis dixisse Christum: *quem ego mittam vobis a Patre.* Si autem mitteretur Spiritus S. a Filio, etiam ab illo procedere, quia ut optime advertunt S. Hilarius (u) & S. Augustinus (x) in divinis nulla persona mittitur ab alia, nisi procedat ab ea; unde Pater nunquam dicitur, mitti, quoniam a nulla persona procedit: Filius vero dicitur mitti a Patre, non a Spiritu sancto, quia a Patre procedit, non a Spiritu S. quare concludebant Latini, quum in hoc Evangelistæ loco dicatur Spiritus S. a Patre & Filio mitti, eum quoque a Patre Filioque procedere. Porro in rei hujus confirmationem adduxerunt aliud Christi testimonium (y): *Omnia quæcunque habet Pater, mea sunt: propterea dixi, quia de meo accipiet & annunciabit vobis*, scilicet Spiritus sanctus. Si enim omnia, quæ Pater habet, habeat & filius, habebit iste eandem virtutem, quam *Spirativam* vocant, per quam procedit a Patre Spiritus S. igitur hic non solum a Patre, sed etiam a Filio, procedit. Hæc tanti momenti visa fuerunt, ut Græci victas manus dederint, & Concilii Florentini Patres in literis *unionis* hæc verba inseri decre-

(u) *L.* 8. *de Trinit.* (x) *L.* 4. *de Trinit.*
(y) *Joan.* 16.

decreverint: *Et quoniam omnia, quæ Patris sunt, ipse Primogenito Filio suo dedit, præter esse Patrem, hoc ipsum quod Spiritus S. procedit ex Filio, ipse filius a Patre æternaliter habet, a quo etiam æternaliter genitus est.* Tum vero in sessione decima octava Florentiæ habita examini subjectum fuit additamentum illud *Filioque*, utpote quam particulam Nicænæ fidei Symbolo male additam fuisse a Latinis criminabantur Græci; & reipsa vox hæc scintilla fuit, e quâ tantum incendium est excitatum. Quo tempore factum sit additamentum istud, non satis pro comperto est. Peritiores Critici hoc tribuunt Nicolao I. Pontifici circa an. 858. eo videlicet tempore, quo apud Græcos Photii schisma cœpit. Nam Photius hic in encyclica quadam Nicolao exprobrat, quod addendo particulam hanc *Filioque* anathema incurrerit ab Ephesina Synodo latam contra quoscunque, qui Nicænæ fidei Symbolo quidquam adderent. Huic querelæ satisfecere Latini, demonstrantes imprimis, hoc additamentum jam reperiri in literis Papæ Damasi, cujus opera Concilium Constantinopolitanum I. circa annum 381. celebratum fuit, ipsumque Gennadium Patriarcham Constantinopolitanum, virum doctissimum,

mum, qui floruit circa an. 490. Damasi locum e puris Græcorum formulis erutum citare his verbis: *Credimus Spiritum sanctum neque esse Patrem, neque Filium, sed ex Patre procedentem & Filio.* Dein usurpasse hanc particulam *Filioque* suo in Symbolo Concilium Toletanum VIII. circa annum 553. ante ortum schisma Græcorum, utpote acceptam a Leone I. Papa: huic symbolo Toletano adhæsisse Episcopos Hispaniæ Visigothorum tempore, quin & Episcopos Galliæ sub Carolo M. uti constat ex Concilio Arelatensi. Demum, quod ad Nicolaum I. adtineret, eum quidem fortassis primum fuisse, qui auctoritate Pontificia additamentum hoc in Symbolo fidei stabilivit, licet jam plurimis ante se annis usurpatum, & a Damaso ac Leone PP. profectum, erasum autem a Græcis e multis Conciliis. Præter hæc Cardinalis Julianus fuse docteque explicavit, prohibitum duntaxat fuisse in Concilio Ephesino, ne fidei Nicænæ symbolo vel unus apex adderetur, scilicet contra veritates revelatas, ibique definitas, neutiquam vero, si hoc fieret veritatis alicujus magis declarandæ caussa. Perrupto hac ratione erroris circa Spiritum S. muro Græci in cæteris quoque capitibus controversis facile convene-

venere cum Latinis. Itaque feliciter tandem conclusum fuit, & Decretum *unionis* (seu Literæ *unionis* utriusque Ecclesiæ, Græcæ ac Latinæ, continentes definitionem a duodecim selectis viris Græce simul ac latine conscriptam) conditum, & a Synodi Patribus subscriptum adprobatumque solemni ritu est promulgatum, cujus initium: *Lætentur cœli & exultet terra: sublatus est enim de medio paries, qui Occidentalem Orientalemque dividebat Ecclesiam, & pax atque concordia rediit.* Quatuor autem in eo continentur synodi decreta: Primum est, quod Spiritus S. a Patre filioque procedat, atque particula *Filioque* veritatis declarandæ gratia, & imminente tunc necessitate non sine consilio addita sit Symbolo: secundum, quod sive in Azimo sive *fermentato* pane triticeo Corpus Christi vere conficiatur, ita ut Sacerdos in alterutro consecrare teneatur, unusquisque scilicet secundum suæ sive Occidentalis, sive Orientalis Ecclesiæ morem: Tertium, quod animæ in charitate decedentes ex hac vita, antequam dignis pœnitentiæ fructibus de commissis peccatis satisfecerint, pœnis *purgatorii* post mortem expientur, eisque prosint vivorum suffragia: Quartum, quod Romanus Pontifex in universum

orbem teneat primatum, quodque sit verus Petri Successor, & Christi Vicarius, totiusque Ecclesiæ caput. Accesserunt triumpho huic Armeni quoque ac Jacobitæ, similiter cum Ecclesia Catholica reconciliati. Ita pax diu desiderata coaluit, sed quæ brevi post tempore rupta est per Marcum Ephesinum, quo instigante Græci vix domum reversi ad ingenium græcamque fidem redierunt, in antiquum chaos & schisma relapsi, cujus criminis severas non multo post pœnas dederunt divinæ Nemesi, capta a Turcis an. 1453. Imperii sede Constantinopoli, injectoque servitutis durissimæ jugo, sub quo etiamnum hodie ingemiscunt.

§. V.

Controversia cum Lutheranis, & Calvinianis.

CXIV.

Priusquam ad hæresis Lutheranæ ac Calvinianæ dira prælia, & clades funestissimas Germaniæ ac Galliæ illatas descendam, visum est pauca præmittere de Wicleffiana & Hussitica secta, tum ob affinitatem errorum, tum ob vicinitatem, qua una hæresis alteri viam stravit,

vit, portamque aperuit. Joannes Wicleffus, Presbyter ac Theologiæ Doctor, in Academia Oxoniensi, homo acris ingenii, sed pertinacis, & ambitioni supra modum deditus, quum præfecturam Cantuariensis Collegii invadentis ausibus vehementer obsisterent Archipræsul primum, mox & Urbanus V. Papa, furorem omnem in Ecclesiasticum Ordinem effudit. Favebant viro seditioso, & Procerum aures mulcere sueto Joannes Dux Lancastriæ, & Joanna Princeps Walliæ. Non parum quoque impiis conatibus serviebant tum ingens schisma, quod post Gregorii XI. obitum Ecclesiam in partes distraxit, tum res Angliæ id temporis oppido perturbatæ. Quare his tutus præsidiis nefaria dogmata sua palam spargere non est veritus. Præcipui fuere pestilentis doctrinæ articuli: „ Omnia „ absoluta necessitate evenire: Sacramen„ torum vim ac virtutem a Ministri san„ ctitate pendere; proin Episcopum vel „ Sacerdotem in peccato mortali exi„ stentem nec rite ordinare, nec conse„ crare, nec baptismum conferre: sacra„ mentorum administrationem etiam Lai„ cis, modo justis & probis, competere: „ Substantiam panis & vini post conse„ crationem in Evcharistia remanere:

„ Episcopum quin & Regem peccati le-„ thalis reum omni potestate privari: „ penes Principes Laicos esse facultatem „ sacra divinaque definiendi: Imperato-„ res, Principes diabolo manus dedisse, „ quum Ecclesias prædiis & facultatibus „ ditarunt; has illis confestim auferendas „ esse, quum sine injuria Evangelio irro-„ gata possideri ab iis nequeant, immo „ Papam & cæteros Ecclesiæ ministros „ talia bona possidentes contra jus divi-„ num agere, ac hæreticos esse: Religio-„ sis institutis homines ineptos fieri ser-„ vandis Dei mandatis: Academias, stu-„ dia, Gradus diaboli negotium esse &c. „ Hæc aliaque nefanda dogmata execrabantur boni omnes: eorum viginti quatuor Wilhelmus Cantuariensis Antistes in numerosa Episcoporum Synodo Londini celebrata proscripsit, Concilium vero Constantiense sessione octava quadraginta quinque ex ipsius libris depromta damnavit: solum vulgus turbarum studiosum, & potentes quædam bonorum Ecclesiasticorum harpyæ probabant. Compressus tamen est furor hic a Richardo II. Anglorum Rege ac successoribus, quorum jussu flammis absumti sunt, quos scripsit Wicleffus, libri. Ipse Auctor apoplexia correptus misero interiisse fato dicitur

citur an. 1384. Nec mitius actum cum mortuo: divinam Nemesin secuta est humana, dum Concilii Constantiensis decreto defuncti ossa e tumulo eruta, & in cineres redacta fuerunt, pœna in hæresiarchas pridem constituta.

E cineribus Wicleffi prodiisse visus est Joannes Huss, natione Bohemus, Presbyter & Academiæ Pragensis Rector, vir inter suos ingenio & eruditione clarus. Hic e libris Wicleffi in Bohemiam delatis venenum hausit, jamque discipulus Magistro non inferior cœpit eandem hæresin profiteri, novis erroribus auctam. Præterquam enim quod quadraginta quinque articulos Wicleffi injuste ac inique damnatos assereret, docebat Ecclesiæ corpus non aliis gaudere membris quam electis ad vitam æternam: Caput ejusdem fuisse D. Petrum negabat: præcipue vero in mensa Evcharistica calicis usum etiam *Laicis* omnino necessarium esse contendebat. Missæ tamen sacrificio nunquam abstinuit, quod adeo abominantur Calvini & Lutheri asseclæ, quamvis Hussium Doctorem suum, Prophetam, immo Martyrem profiteantur. Non erat difficile homini scelerato tam impia dogmata spargere sub Wenceslao similiter impio Rege, ac inter turbas Academicas ab eo-

dem concitatas. Totam brevi Bohemiam seditiosis concionibus commovit, suasque in partes traxit. Quare ad causam dicendam a Joanne XXIII. Romam vocatus quum obsequi detractaret, Concilio Constantiensi sistere se cum discipulo suo Hieronymo Pragensi jussus est a Sigismundo Imperatore. In eo errorum convictus, & ut palinodiam caneret, a Cæsare monitus fuga sibi consuluit, e qua retractus & contumacior factus Patrum sententia sacerdotali officio exuitur, & Judicum profanorum potestati traditur, qui eum rogo addixerunt. Itaque ductus est redimitus mytra papyracea, pictis in ea dæmonibus, hac cum epigraphe: *Hæresiarcha*, & extremo ignis supplicio affectus, Hieronymo eandem paullo post sortem subeunte. Extincta tamen non est cum parentibus suis secta Hussitarum. ex arbore infausta pullularunt infelices rami, qui eidem licet trunco insiti, sed inter se divisi per totum se regnum propagarunt, & plurima bellorum & calamitatum semina post se reliquerunt. Præ reliquis memorandi veniunt Thaboritæ & Calixtini, illi a castro Thabor sic adpellati, quod colli imminens seditionis arcem constituerant duce Joanne Ziska, homine truculento, &

& jurato Catholicorum, maxime Sacerdotum hoste ac carnifice: hi a Calice nomen adepti, cujus pertinaci desiderio flagrabant, ita ut suis in templis, domibus, vexillis & armis calices pinxerint. His Concilium Basileense, communionem sub utraque specie indulsit, ea tamen conditione, ut liberam nec necessariam faterentur; (Nihil enim hoc fidei substantiæ officiebat, quum constet, antiquioribus Ecclesiæ temporibus modo sub una, modo sub utraque specie sacram Synaxim *Laicis* fuisse distributam) Fassi sunt aliquamdiu: sed mox ad ingenium & arma redierunt, quibus totam vastarunt patriam, nonnisi octodecim annorum ancipiti bello a Sigismundo Imperatore tandem vindicatam.

CXV.

Grandi periculo defuncta sibi videbatur Ecclesia profligatis, quas dixi, hæresibus, & Occidentali schismate per Concilium Constantiense sublato. Funestæ tamen hujus reliquiæ paullatim graviori malo viam straverunt, Germaniam fere omnem ac Galliam pessumdaturo. Sacerdotio & Imperio inter se toties graviter colliso, & trium Pontificum pro iisdem aris & focis pertinaciter certantium diuturnis factionibus Sedes Apostolica &

Cleri dignitas contemptui esse cœpit: Leges Ecclesiasticæ passim & impune violatæ, *Dispensationes* quæ vulnera legum sunt, temere concessæ, privilegia immoderatius collata, Pastorum in administrandis & ovium in frequentandis fidei Catholicæ mysteriis oscitantia, rerumque sacrarum neglectus supinæ ignorantiæ junctus Ecclesiasticam disciplinam sensim vehementer enervarunt, & præluserunt ingentibus malis, quibus secta Lutherana & Calviniana cum reliqua appendice nobiliores Europæ nationes Seculo XVI. & succedentibus inundavit. Primus fuit Martinus Lutherus, qui Ecclesiæ subvertendæ manus admovit, quem Islebia oppidum Saxoniæ edidit in lucem an. 1483. Hic morte sodalis, quem fulmen cœlo lapsum a latere suo abstraxit, vehementer commotus Ordinis Eremitarum S. Augustini nomen dedit, & Wittenbergam missus in ea Academia recens condita Philosophicam Theologicamque Lauream est adeptus. Ibi sacram e cathedra professus doctrinam homo vanus & ambitione flagrans, sed ore ac eloquentia potens primum vehementer indignari cœpit, quando a Leone X. potestas promulgandi Indulgentias, pro ædificanda Vaticana Basilica Germaniæ populis

pulis concessas, Joanni Tezelio Ord.Præd. commissa fuit: id enim muneris Ordini suo sibique nescio quo jure arrogavit. Sed repulsam passus ab Archiepiscopo Moguntino, contra Indulgentias declamare ausus est cum pro Concione, tum propositis palam thesibus, exordio ab abusibus ducto, mox rem ipsam evertere conatus. Atque hæc modica scintilla sub invidiæ cineribus gliscens incendii latissime sparsi origo fuit. Certior factus de re tota Pontifex diem dicit Luthero, Romamque venire jubet ad causam dicendam: sed agente Friderico Saxoniæ Duce, cujus favorem propinata molli doctrina sua est aucupatus, declinat iter sibi periculosum, & Thomæ de Vio, Cardinali Cajetano, Apostolico per Germaniam Legato Augustæ sistitur a Joanne Staupizio, qui tunc supremi Ordinis totius Antistitis vices gerebat, comitantibus scriba publico, & quatuor urbis illius Senatoribus. Hoc in congressu multis in utramque partem disputatis errorum suorum satis convictus tandem profitetur, staturum se decretis præcipuarum Academiarum, maxime Parisiensis, & Romanæ Ecclesiæ oraculis fore ut acquiesceret. Sed paullo post cum Staupizio fuga se subducit, adpellat ad Pon-

 tifi-

tificem, mox ab hoc ad Concilium Oecumenicum. Leo Papa vero nihil jam cunctandum ratus Lutherum diris Ecclesiasticis devovet, & anathemati subjicit, qua re in tantam actus est rabiem, ut Pontificium Decretum & Corpus Juris Canonici, ut vocant, spectante Wittenberga ultricibus flammis exusserit. Crescente in dies singulos per Germaniam tumultu a Carolo V. Imperatore data fide publica vocatus ad Comitia Wormatiensia, proscriptus quidem, non tamen emendatus, immo pervicacior abiit, & quo securior esset, a Friderico Duce in arcem Thuringiæ Wartburgam (quam Patmon suam novus hic Evangelista nuncupare solebat) subductus est. Ibi per decem omnino menses velut parturiens tandem sectam suam novam, vel potius ex antiquis erroribus male consarcinatam infausto partu in lucem effudit. Præcipui ejusdem characteres & articuli sunt: „Liberum hominis arbitrium Adami peccato extinctum fuisse, nec superesse nisi illius titulum, nullumque ejus obsequium ad salutem promerendam satis virium habere, sed sola fide sine bonis operibus hominem reddi justum; Romanum Pontificem esse Antichristum, Imperatorem vero, Reges &

„Prin-

„ Principes Catholicos Antichristi Satrapas: solam Scripturam esse fidei regulam, nec quidquam credendum, nisi quod conceptis verbis in ea luce meridiana clarius continetur: cultum SS. Iconum, ipsorumque quos exhibent Cœlitum esse superstitiosum, & idololatriæ affinem: Decalogi mandata hominibus observatu impossibilia esse: Sacramenta novæ legis nec gratiam conferre, nec characterem imprimere, immo quatuor aut quinque ex eorum numero esse expungenda; confessionem ad aures sacerdotis factam humanum esse inventum: in Eucharistiæ sacramento Christi corpus solo usu adesse; privatas Missas eliminandas: (id quod longa disputatione a diabolo didicisse se professus est) Indulgentias esse meras fraudes ad fideles decipiendos, & pecuniis emungendos fabricatas: Sacerdotum cœlibatum & vota religiosa, jejunia, & pias corporis castigationes ad superstitiones diabolicas pertinere: purgantes flammas non esse nisi commentum ad terrorem incutiendum: sacros hominum Religiosorum cœtus per orbem universum esse abolendos: opera bona ad salutem noxia potius quam utilia, immo peccata esse. „

Hæc

Hæc Lutherus: his plura adjecerunt cum tempore ejusdem asseclæ, truncarunt, mutarunt, usque adeo ut confusum chaos errorum plusquam Babylonicum Ecclesiæ suæ invexerint, cui nec mederi potuit liber ille symbolicus, *Augustana Confessio* adpellatus, quem in Comitiis Augustæ Vindelicorum celebratis Carolo V. Imperatori Philippus Melanchton, mitigatorum Lutheranorum dux obtulit. Lutherus vero sectam suam recens natam magnis quotidie incrementis latissime propagari cernens (Principes enim objecta Ecclesiarum & Monasteriorum præda, plebeios vero vitæ mollis, & fidei morumque libertas inescavit) in majores ausus exsurrexit: Sacerdotes enim & Cœnobitas utriusque sexus soluto fractoque castimoniæ voto ad ineunda connubia pellexit exemplo suo, dum Leonardum Koppum, Achatem suum, sacram si superis placet expeditionem suscipere jussit in Parthenonem Nimicensem, e quo tria Monialium plaustra fuerant avecta, inter quas fuit Catharina de Borret. hanc pridem Deo sacram Virginem Lutherus spectante frementeque orbe Christiano, sacrilego sibi conjugio copulavit, facem præferente Carolostadio provectæ ætatis Presbytero Apostata, sequentibus exemplum

plum Oecolampadio & Bucero, Monachis simul & Sacerdotibus. Tandem post vota calcata, postque fidem & Scripturam sacram corruptam eo ipso anno, quo Principes Schmalcaldici fœderis, cujus iste classicum dudum cecinit, in Cæsarem insurrexerunt, e vivis excessit, relicta posteris sui imagine in libris ac sermonibus, præsertim super mensam institutis & typo impressis. Tempore procedente Lutheranis nomen *Protestantium* adhæsit, & adhæret etiamnum a facto, quo in Comitiis Spiræ coactis Carolo Cæsari cæterisque principibus Catholicis *executionem Banni*, ut vocant, in Lutherum ejusque partiarios dudum decreti, unaque postliminium bonorum Ecclesiasticorum urgentibus se se opposuerunt ac protestati sunt Joannes Dux Saxoniæ & Elector, Philippus Hassiæ Landgravius seu Marchio, aliique Lutheranæ sectæ Principes. Cæterum Lutheri dogmata vel ex toto vel ex parte amplexi sunt, atque singularium sectarum auctores extiterunt 1. Carolostadius Canonicus Wittenbergensis, qui post sacrilegas nuptias Missæ sacrificium abrogavit, templis & aris bellum indixit, & sepultam Sacramentariorum hæresin excitavit. 2. Zwinglius in Helvetia natus, urbis Tigurinæ Pastor,

Pastor, qui Ecclesiæ ritus & SS. Imagines evertit, latrevticum Evcharistiæ cultum proscripsit, & gratiam per sacramenta conferri negavit. 3. Melanchton in Palatinatu ortus: hic fuit Lutheri discipulus, & apologiam pro ipso scripsit: ejus tamen errores, præcipue circa libertatem & Cœnam Domini, emollivit auctor Augustanæ Confessionis, cujus sectatores *Confessionistæ* adpellantur. 4. Martinus Bucerus, Apostata, & dein Argentinæ Minister, quo adnitente Hermannus Coloniensis Archiepiscopus turpiter a Catholica religione defecit. doctrina sua multum accessit Calvino, cui admodum familiaris erat, ut ex epistolis mutuo ad se datis constat: & pravæ *Reformationis* in Anglia posuit fundamenta. 5. Osiander, Brandeburgicus in Porussiam schisma Lutheranum intulit; hominesque ipsa dei justitia justos fieri docuit. 6. Brentius, Sacerdos Wittenbergensis & Apostata, qui Corpus Christi ubique, atque ideo in pane ante consecrationem esse docuit, eo quod sit unitum Verbo: ejus sequaces *Ubiquistæ* dicuntur. 7. Matthæus Flaccus Illyricus, rigidorum Lutheranorum Coryphæus & Confessionistarum adversarius acerrimus, qui peccatum originis ipsam hominis substantiam esse

esse voluit, fuitque præcipuus Centuriarum Magdeburgensium Compilator.

CXVI.

Eodem Seculo XVI. dum Lutherus Germaniam, erroribus suis Galliam infecit Joannes Calvinus, Novioduni in Picardia natus an. 1509. Humanioribus literis & Philosophicis artibus Lutetiæ imbutus Jurisprudentiæ operam dedit, doctrinæ Theologicæ expers, ut Beza fatetur ejusdem furfuris homo. Aris quidem adhuc adolescentem destinavit parens, sed ille post hujus fata venditis duobus sacerdotiis liberiori vitæ totum se dedit. Ferunt hominem ad quævis facinora pronum ob luxuriæ crimen candente lilio seu stigmate notatum fuisse. Virus autem hausit a Melchiore Wolmaro natione Germano, qui occulte Lutheri sectam profitebatur, quoque Calvinus in lingua Græca addiscenda Præceptore usus est. E discipulo brevi factus errorum Magister doctrinæ suæ semina spargere cœpit in variis Galliæ provinciis & oppidis, Pictavii, Neraci, ubi Margarithæ Reginæ Navarræ patrocinio tutus aliquamdiu degebat, & Lutetiæ, ubi tamen rogum vix effugit. Inde Basileam petiit, qua in civitate quatuor Institutionum libros

bros in lucem dedit, eosque Francisco I. Galliarum Regi dedicare ausus est. Mox in Italiam profectus Renatam Ludovici Francorum Regis Filiam, Ducis Ferrariensis uxorem, sectæ suæ conciliavit, sed metu sacræ quam vocant *Inquisitionis* perculsus in Galliam rediit, ac tandem Genevæ sedem fixit, quæ civitas jam a fide Catholica defecerat. Quum vero Sorbona viginti quinque articulos edidisset de quæstionibus fidei controversis, Calvinus scripsit Antidotum adversus illos, aliosque libros de *servo arbitrio*. In his & prioribus non tam suam, quam ex Lutheri, Zwinglii, Melanchtonis & Oecolampadii scriptis maxima parte depromtam doctrinam complexus est, styli elegantia, qua pollebat, exornans fœda dogmata, quibus aliqua e suis adjecit, ut novi systematis auctor haberetur, id quod ipsi ex voto successit. Præcipua, quibus a reliquis se distinguit, errorum capita sunt: „ Filios fidelium nasci sanctos, nec baptismo indigere, infidelium vero filiis baptismum non prodesse: plenam & absolutam fidelibus omnibus consequendæ salutis certitudinem esse, cujus pignus foret vel modica fidei portio: justitiam semel adeptam prorsus amitti non posse:

„ nul-

„ nulla hominem libertate præditum „ esse, nec integrum ei, ut peccet, sed „ ad peccandum cogi: liberum arbitrium „ divinæ gratiæ motione tolli, gratiamque semper ex se efficacem esse: in „ Eucharistia Christum plane non contineri, sed eam esse nudam ejusdem „ Christi Domini figuram: nec Confirmationem nec extremam Unctionem „ esse Sacramenta: Missam nec a Christo institutam, nec sacrificium, nec „ bonum opus esse: nullum esse mortale peccatum præter incredulitatem: „ nullum esse opus hominis vitæ æternæ meritorium. &c. „ Ad blasphemias vero Calvini pertinet: Dei Filium non pro omnibus, sed pro solis ad gloriam *prædestinatis* mortuum esse: Eundem in cruce desperasse: Deum auctorem peccati esse, ejusque mandata observari non posse. Mors Calvini vitæ similis erat; nam quum ad extrema deduci se videret, natalibus suis ac studiis male precatus vitam miserrime finiit. Equidem Franciscus I. & Henricus II. Galliæ Reges severissimis edictis errores hos toto regno proscripsere, ac ultricibus etiam flammis vindicarunt. At Francisco II. vita functo Condæus Regii sanguinis Princeps, regnique Administer magnopere se-

ctæ novæ, ac palam favit, quæ adnitente Henrico Navarræo, connivente etiam Catharina Medicæa Regia Matre altas radices egit. Eversa passim templa ab Hugonotis (ita in Gallia Calviniſtæ vocari cœperunt incerta origine) proſtratæ imagines, conculcata sacra religionis inſtrumenta, & ubique in avitæ pietatis monumenta sævitum. Tandem in apertam rebellionem erupit Hugonotorum furor, quem Gallia sensit, quadraginta fere annis ingentibus belli civilis tumultibus agitata. Hanc ut incendio eriperet, nihil non egit Carolus IX. consiliis & armis usus, ut ab impia hæresi subditos sibi populos ac Proceres in Ecclesiæ Catholicæ gremium revocaret. Margaritha Caroli sorore Henrico Navarræo in matrimonium collocata nuptialis dies D. Bartholomæo sacer cruenta cæde funeſtatus fuit. Nam condicta operà, ut ferunt, Regisque mandato ingens toto regno Hugonotorum ſtrages edita eſt, cui nomen carnificinæ S. Bartholomæi adhæsit. Aliis quoque præliis commissis attriti potius quam domiti fuerunt rebelles: Henrico tamen Navarræ Rege, cui Galliæ regnum hæreditario jure obtigit, ad Ecclesiæ Catholicæ caſtra redeunte Galliæ ac religioni serenior tempeſtas redire visa eſt; quam-

quamvis tempori adhuc cedendum fuerit, & Hugonotis indulgendum celebre Edictum Nannatense, quo religionis suæ exercendæ copia ipsis fiebat. Tandem rem Catholicam restituere Ludovici duo, XIII. & XIV. Ille Henrico IV. Patre tragica morte sublato Rupellam rebellionis arcem ingenti molimine expugnavit: Hic eam penitus excidit; & abolito fatali Edicto Nannatensi Calvinianæ sectæ *exercitium* omne toto regno proscripsit. Qua re factum est; ut plurimi ejuratis erroribus ad sinum matris Ecclesiæ redirent; alii vero partim in Hollandia & Anglia; partim in Helvetia & Borussia asylum quærentes Galliam purgarent. Reliquit tamen secta ista tanquam *mali corvi malum ovum* copiosam progeniem sequacium in diversas partes abeuntium, 1. quidem Puritanos seu rigidos Calvinistas; qui firmissime premunt Calvini vestigia; docentes cum ipso; Deum esse auctorem peccati, reprobare homines ante *demerita*, & reprobos impellere ad peccatum. 2. Arminianos; qui a Calvino in quæstionibus de gratia desciverunt. 3. Gomaristas, qui priorum doctrinæ circa *prædestinationem* & gratiæ auxilia refragantur. 4. Genevenses; qui nullos agnoscunt Episcopos, nec alia festa cele-

brant, quam diem Dominicam; negant cum Calvino, Regem esse Caput Ecclesiæ; quibus tamen contrarium dogma tenent 5. Angli Calvinistæ contendentes, Reges jure divino in suis dominiis esse prima Ecclesiarum capita, illisque licere subditos adstringere jurejurando ad agnoscendum, ut vocant, *suprematum.*

CXVII.

Contra utramque hanc sectam insurrexere Viri doctissimi clarissimique, qui calamo & manu fortissime impiis conatibus restiterunt, & labantem Ecclesiam sustentarunt, avitæ fidei vindices gloriosi. Inter scriptores numerandi veniunt Joannes Eckius, Theologus gravissimus, qui contra Lutherum, Carolostadium, Oecolampadium, Melanchtonem aliosque scripsit Enchiridion, omnium fere controversiarum vindicem: Joannes Fischerus, Rochestercienfis Episcopus & Cardinalis, qui in diro Angliæ schismate pro fide gloriosum sanguinem profudit, scripsitque multa contra Lutherum: Joannes Cochlæus Canonicus Vratislaviensis plurima opuscula contra Lutherum, Bulingerum, Osiandrum, Melanchtonem, Bucerum & Calvinum edidit: Stanislaus Hosius Cardinalis Pii IV. in Concilio Tridentino Lega-

Legatus, a Pio V. & Gregorio XIII. Ecclesiæ columna adpellatus, scriptis contra Confessionem Augustanam & hæreses sui temporis inclaruit: Joannes Faber Episcopus Viennensis primus e Catholicorum numero Lutherum aggressus est calamo, & publicis disputationibus: Jacobus David Perronius abjuratis Calvini erroribus factus primum Episcopus, dein Archiepiscopus, ac demum Cardinalis, acerrime insectatus est Calvinistas, pluresque disputando triumphos de illis retulit: Benignus Bossuet, Doctor Parisiensis, & Meldensium Episcopus, Malleus hæreticorum in Gallia, qui mirabilem illam eruditissimamque fidei Catholicæ expositionem scripsit, aliudque opus contra Novatores religionis falsi nominis *Reformatæ* edidit: Antonius Possevinus, Martinus Becanus, Franciscus Costerus, Laurentius Forerus, Ven. Petrus Canisius, Jacobus Gretserus aliique quam plurimi e Societate Jesu tam in Gallia quam in Germania doctissimis libris, concionibus, disputationibus tum Catholicam rem conservarunt, tum hæreticorum istorum errores debellarunt. Quod hi calamo & ore, præstiterunt auctoritate, consiliis & armis Carolus Quintus, Ferdinandus I. Matthias, Ferdinandus II. Romanorum

 Impe-

Imperatores: Franciſcus I. Henricus VI. Carolus IX. Ludovicus XIII. & Ludovicus XIV. Galliarum Reges, Guilielmus & Maximilianus, Bavariæ Duces &c. Præ omnibus tamen maximam triumphi partem ſibi merito vendicat incomparabile illud, ac poſtremum inter Oecumenica Concilium Tridentinum, cujus notitiam Theologo ſumme neceſſariam non ita pridem ſubminiſtravi.

§. VI.

Controverſia cum Janſenianis.

CXVIII.

Supereſt, ut extremorum temporum ſeu Seculi XVII. Controverſia graviſſima conſpectui ſiſtatur, quando nimirum Janſeniana ſecta atrox bellum Eccleſiæ intulit, eo nocentior quo ſubtilior. Fundamentum illius poſuiſſe viſus eſt Michael Bajus, natus Melini an. 1513. Regius ſacrarum Literarum Profeſſor Lovanii. Hic varii generis errores diſſeminare cœpit inter diſcipulos ſuos, qui nullam Chriſti gratiam eſſe contendebant, quæ non per ſe ipſam efficax foret: unde concluſerunt, eos qui Dei mandata violant, licet non potuerint illa obſerva-

re

re (quippe auxilio ad id necessario destituti) peccati tamen reos se facere, quia ob culpam in Adamo contractam in istum inexcusabilis infirmitatis statum inciderent: contra vero justos efficacibus præventos auxiliis, quamvis ita obediant legi, ut omnino nequeant non obedire, præmium tamen æternum promereri, ac libere agere, quia sponte agunt & voluntarie, licet antecedenti necessitate constricti; nullam enim in hac rerum providentia libertatem aliam admittebant, quam quæ coactioni opponeretur. Rursus quum gratia *medicinalis*, uti nuncupant, & efficax, præsertim perseverantiæ in bono, fructus sit mortis Christi, inde colligebant, eum sane pro illis, qui perseverant & gloria donantur, mortem obiisse, at non pro illis, qui gloria excidunt, quosque sufficientibus ad eam consequendam auxiliis carere censebant. Hæc præcipua fuerunt Bajanæ doctrinæ capita, quæ subinde aucta & interpolata patronos nacta sunt illustriores. Inde virus manavit in Academiam Lovaniensem, & aliquot ejus doctores afflavit. Alii contra Catholicæ veritatis in eadem Academia defensores Bajum ejusque discipulos insectari non cessabant, ipsisque germanam cum Luthero & Calvino affinitatem:

 obje-

objectare: Bajani viciſſim illos Pelagianiſmi damnabant. Hinc aſſiduæ & moleſtæ in ſcholis Theologicis lites, a quibus quum impendere mali plurimum cerneret ſanior Academiæ illius pars, dedit operam, ut a Sorbonicis Lutetiæ Doctoribus an. 1569. octodecim capita doctrinæ Baji configerentur. Cenſuram hanc Bajus contempſit, ac priſtina dogmata venditare cœpit ambitioſius, quin & libellis editis vulgare. Id ubi Romæ innotuit, totius rei judicium ad Pium V. Pontificem delatum eſt, qui contra Baji errores ſententiam tulit Bulla ut vocant privata. Quum vero ea tempeſtate Belgium armis circumſonaret, & inter arma leges etiam ſacræ ſilerent, a Baji gregalibus audita non eſt. Hinc nova Conſtitutione Gregorius XIII. Publicam fecit, miſitque Lovanium ad eam promulgandam Franciſcum Toletum S. J. poſtea ſacra ornatum purpura, cujus opera & induſtria Michael Bajus dogmata ſua publice, & ſubmiſſe recantavit. Ambas porro Conſtitutiones Pontificias Lovanienſis Academia ſubſcripſit, & adſtricti jurejurando ſinguli Doctores ſancte confirmarunt, ſe nihil ejusmodi unquam tradituros. Sed Magiſtrum peccantem, non item pœnitentem ſecuti ſunt diſcipuli ſatis multi, ut

ut locum etiam heic habere poſſit illa Vincentii Lirinenſis admiratio: *O rerum converſio! Auctores ejusdem opinionis Catholici, conſectatores vero hæretici indicantur: abſolvuntur magiſtri, condemnantur diſcipuli.* Inter hos facile eminuit Janſonius Amſtelodamus, cui inſtituendum ſe tradidit Cornelius Janſenius, Leerdamenſis, quemque ut parentem obſervabat. Hic Janſenius natus an. 1585. primam Lovanii Philoſphiæ lauream conſecutus, & Theologici Doctoris inſignibus ibidem ornatus ſacras literas publice profitebatur. Inde Bajonam diſceſſit, ubi Joannis Vergerii, Abbatis San-Cyrani, hominis æque novitatum cupidi, familiaritate uſus cum eodem operis quod meditabatur rationes diligentiſſime contulit. Iprenſibus poſtmodum inſulis decoratus Auguſtinum ſtudiorum ſuorum ducem ac magiſtrum ſibi delegit, cujus operibus, præſertim libris de gratia evolvendis noctes diesque conſecravit. Quam longe autem a tanti Magiſtri doctrina aberrarit, ſatis prodidit Opus poſthumum, quod reliquit improbo viginti duorum annorum ſtudio elucubratum, clam tamen, & ſolo fere conſcio quem dixi Vergerio. Nomen illi impoſuit: *Auguſtinus Janſenii*, ac ſi diceret, doctrinam

de gratia in his libris comprehensam esse doctrinam Augustini a Jansenio explicatam & declaratam. Volumen hoc satis vastum in tres Tomos distinxit Auctor, quorum primus octo libros continet de hæresi Pelagiana agentes: Secundus quatuor partes complectitur: prima uno libro absolvitur de ratione & auctoritate in rebus Theologicis, altera uno similiter libro de gratia primi hominis & Angelorum, tertia numerat quatuor libros de statu naturæ lapsæ, quarta tres de statu naturæ puræ: Tertius demum Tomus in duas dividitur partes, in quarum prima decem libri agunt de gratia Salvatoris, videturque pars hæc esse finis & scopus totius Operis; secunda continet unicum librum, qui parallelum erroris Massiliensium, & opinionis quorundam Recentiorum inscribitur. Hæc operis totius Oeconomia: cætera magnus in eo alienas opiniones vilipendentis, proprias multum extollentis animi fastus, & apertus Scholasticorum omnium contemptus elucet. Ad extrema deductus (fertur contracta lue a subditis suis, quibus ægrotis adstitit, correptus obiisse an. 1638. 6. Maji) ad extrema inquam deductus partum hunc suum sollicite commendavit suo in sacris Administro, ut ami-

amiciſſimo ſibi Liberto Fromondo, Doctori Lovanienſi, traderet typis mandandum: Superos tamen hominesque teſtatus eſt, ut ſi quid unquam ſcripſiſſet Catholico dogmati adverſum, pro ſuo non haberetur: *Sentio*, inquiebat Henrico Caleno Archidiacono Mechlinienſi, *difficulter aliquid mutari poſſe: ſi tamen Romana ſedes aliquid mutari velit, ſum obediens filius, & illius Eccleſiæ, in qua ſemper vixi, usque ad hunc lectum mortis obediens ſum.* Varie ſentiunt de hac Janſenii declaratione, ejusque mente ſcriptores. Fortaſſe melius eam deprehendere licebit e verbis quarumdam familiarium epiſtolarum, quas Janſenius ad Vergerium exaravit: *Epiſtola* 63. Tantum, inquit, circa iſtud negotium incommodi ac periculi exponere mihi non potes, quantum ego vel ab initio ſubodoratus ſum. *Epiſt.* 131. Se adduci non poſſe ait, ut credat opus ſuum a Judicibus (Romano Pontifice) approbandum unquam fore. *Epiſt.* 16. non audeo dicere, quid ſentio de prædeſtinatione & gratia, ne forte antequam omnia parata & matura ſint, mihi quod aliis accidat, Romæ damner, ſicut damnatus fuerat Bajus. *Epiſt.* 63. Daturum ſe operam dicit, ne ſe vivente liber ſuus in lucem prodeat, quo vitæ

ſuæ

ſuæ tranquillitas poſſet turbari. *Epiſt.* 21. ſe in ſuſcepto opere continuo incumbere profitetur, atque eo magis terreri, quo plus progrederetur. *Epiſt.* 13. doctrinam quam in S. Auguſtino reſeravit, omnibus ſtuporem incuſſuram eſſe ſcribit. *In alia epiſtola*, ſi contingat meam doctrinam revelari, futurum eſt, ut tanquam delirus & ſomniator inſignis audiam. *Epiſt.* 16. Auguſtinum deguſto, faſtidit Thomas. *Epiſt.* 21. rogat Sancyranum, ut ſibi de Potentum ac Nobiliorum, maxime Religioſorum cætuum favore ac patrocinio proſpiciat, *quia* inquit *hoc neceſſarium prævideo ad libri mei ſucceſſum.*

CXIX.

Vix lucem aſpexit *Auguſtinus Janſenii* duobus ab Auctoris morte annis, mox ſequente ad tenebras damnatus eſt ab Urbano VIII. quoniam errores Baji inſtaurare viſus fuit. Excitavit fulmen hoc Vaticanum magnas in Gallia & Belgio contentiones, quibus per octoginta & quinque Epiſcopos Galliæ ad Innocentium X. delatis cauſa hæc magnis utrinque ſtudiis Romæ integro biennio diſcuſſa fuit. Venerunt illuc una ex parte a quibusdam Galliæ Epiſcopis miſſi pro tuendis quinque famoſis propoſitionibus e Jan-

e Jansenii libro extractis duo Theologiæ Doctores, & unus Licentiæ gradu insignis, quibus postea duo alii accesserunt: ex altera vero tres Theologiæ Doctores ad promovendam & urgendam propositionum dictarum censuram ablegati fuerunt. Innocentius vero ad causam discutiendam constituit Cardinales quidem Julium Roma S. Collegii Decanum, Bernardinum Spada, Martinum Ginnetum, Dominicum Sechinum, & in hujus paullo post defuncti locum Fabium Cighium, quibus subinde additus est Card. Pamphilius: Consultores vero tredecim designavit, Theologos e Religiosis Familiis doctiores, scilicet duos Dominicanos, duos Augustinianos, duos Minores, duos Carmelitas Discalceatos, unum Capucinum: item duos Theatinos, unum e Servis Mariæ, seu Servitam, alterum e Societate Jesu. Inter hos aliqui libro Jansenii favebant, duo nimirum Dominicani Vincentius Candidus Magister S. Palatii, & Vincentius de Pretis Commissarius S. Officii: unus Augustinianus Visconti Præpositus Generalis, unus e Minoribus Lucas Wading. Albizius vero Congregationis Secretarius est nominatus. Verum hunc, uti & P. Pallavicinum Jesuitam, tanquam sibi merito suspectos a Congregatione removeri im-

importune poſtularunt Janſenii defenſores; quamvis incaſſum: pari enim ratione, reſpondebat illis Card. Spada, illi qui ex altera parte ſtarent, recuſare poſſent Dominicanos vel Franciſcanos (z). Sub initium quidem Janſenii Patroni totis viribus inſtiterunt ad obtinendas Congregationes ſeu Conventus publicos, in quibus cauſa hæc ultro citroque ventilaretur, quemadmodum in celebri controverſia de auxiliis gratiæ ſub Clemente VIII. & Paulo V. factum eſſet. Sed reſponſum tulere: Satis de rei ſumma conſtare tum ex ipſo Janſenii volumine, tum e literis Epiſcoporum Gallicanorum, tum e tot libris & ſcriptis hac de re in utramque partem editis, atque de ſola propoſitionum cenſura ut agatur, ſupereſſe: publicas autem illas congregationes de Auxiliis inſtitutas fructu caruiſſe, quum nihil de re ipſa deciſum fuerit. Hac ſpe dejecti Janſeniani aliam inivere viam; ut vel imminens fulmen alio deflecterent, vel ſaltem prolongarent judicium; atque per Oratorem Regis Chriſtianiſſimi ſcriptum (Memoriale adpellant) Pontifici obtulerunt, quo declarabant inprimis, ſe ſolummodo verſatilem illam & libero arbi-

(z) *Vid. Tournelii Prælect. Theol. de Grat. Tom. 1. Quæſt. 3. de Janſenio.*

arbitrio subditam in Molinæ sensu gratiam impugnare: dein nihil eorum, quæ in quinque Jansenii propositionibus continerentur, se defendere præter gratiam efficacem: demum nullam se de Jansenio curam gerere, neque libri ipsius defensionem in se suscipere. Ita satis callide illi; sed rursum frustrà. Quippe quæstio haud erat de gratiâ sufficiente Moliniana, neque de gratia efficaci Thomistica; sed de efficaci in perverso sensu Jansenii, quem toto conatu tuebantur. Denique rebus omnibus rite discussis post celebratas duorum annorum spatio triginta sex Congregationes an. 1653. ultimâ die Maji Innocentius X. Constitutionem edidit, cujus initium: *Cum occasione impressionis libri* &c. in qua singulas quinque propositiones variis affectas censuræ notis condemnavit. Sunt autem sequentes:

I. *Aliqua Dei præcepta hominibus justis volentibus & conantibus secundum præsentes, quas habent vires, sunt impossibilia; deest quoque illis gratia, quâ possibilia fiant.* Censura: *Temerariam, impiam, blasphemam, anathemate damnatam, & hæreticam declaramus, & uti talem damnamus.*

II. *Interiori gratiæ in statu naturæ lapsæ nunquam resistitur.* Censura: *hæreti-*

reticam declaramus, & *uti talem damnamus.*

III. *Ad merendum vel demerendum in ſtatu naturæ lapſæ non requiritur in hominibus libertas a neceſſitate, ſed ſufficit libertas a coactione.* Cenſura: *hæreticam declaramus*, & *uti talem damnamus.*

IV. Semipelagiani admittebant prævenientis Gratiæ interioris neceſſitatem ad ſingulos actus, etiam ad initium fidei, & in hoc erant hæretici, quod vellent, eam gratiam talem eſſe, cui poſſet humana voluntas reſiſtere, vel obtemperare. Cenſura: *Falſam & hæreticam declaramus*, & *uti talem damnamus.*

V. *Semipelagianum eſt dicere, Chriſtum pro omnibus omnino hominibus mortuum eſſe, aut ſanguinem fudiſſe.* Cenſura: *Impiam, blaſphemam, contumelioſam, Divinæ pietati derogantem*, & *hæreticam declaramus*, & *uti talem damnamus.*

Heic enimvero omnem in partem inſtar colubri torquere ſe viſi ſunt Janſenii Aſſeclæ, quos vulgus modo Janſeniſtas adpellat. Ac *primo* quidem, quum palam huic judicio Sedis Apoſtolicæ necdum auderent contradicere, negarunt, has propoſitiones contineri in Auguſtino Janſenii: paullo poſt, ubi poſitis ante oculos Janſenii verbis palam id demonſtra-

tum

tum ipsis fuerat, asserebant *secundo* eas sensu a mente Auctoris prorsus alieno proscriptas fuisse, atque in eo sensu, in quo damnatæ sunt, a Jansenio esse defensas negarunt. Verum & hoc effugium sustulit Innocentii successor Alexander VII. edita an. 1656. 16. Octobr. Bulla, quæ inter alia sic loquitur: *Cum sicut accepimus, nonnulli iniquitatis filii prædictas quinque propositiones vel in libro prædicto non reperiri, vel non in sensu ab eodem intento damnatas fuisse asserere non reformidant, nos qui omnia sufficienter & attente perspeximus, quinque illas propositiones ex libro præmemorati Jansenii excerptas, ac in sensu ab eodem Corn. Jans. intento damnatas fuisse definimus & declaramus, ac uti tales iterum damnamus.* Non minus idem Pontifex ut alias præcluderet Jansenianis evadendi vias, edidit postmodum formulam juramenti, ab omnibus in Gallia quibuscunque Ecclesiasticis præstandi in hæc verba: *Constitutioni Apostolicæ Innocentii X & Alexandri VII. me subjicio, & quinque propositiones ex Jansenii libro excerptas in sensu ab eodem Auctore intento, prout illas Sedes Apostolica per prædictas Constitutiones damnavit, sincero animo rejicio, ac damno, & ita juro &c.* Post hæc

tertio quum Janſeniani prætenderent, triplicem ſenſum propoſitionum illarum eſſe poſſe, nec ſatis conſtare, qualis damnatus ſit, qualisve fuerit inter tres illos Janſenii, Innocentius XII. an. 1694. 6. Febr. dato in lucem Decreto vetuit dicere, alium ſenſum a Janſenio intentum, aut a Pontificibus damnatum eſſe, quam obvium: Senſus vero obvius, ait Decretum, eſt ille, quem verba cuique ſtatim offerunt in ea ſignificatione, quam ex inſtitutione habent, quique quaſi prædominans eſt, ac ſtatim ſe legentibus ingerit. Sic equidem cauſa finita eſt, ut loquitur Clemens XI in Bulla *Vineam Domini* Sabaoth, non tamen ſicut par erat, finitus eſt error Apoſtolico toties mucrone percuſſus. Quippe *quarto* aſſerere auſi ſunt Janſeniani, juramentum illud præſtari quidem poſſe, non tamen neceſſarium eſſe, ut animus verbis conformetur, & interius ita quis ſentiat, uti enuntiat exterius, ſed ſatis eſſe *reſpectuoſum & obſequioſum ſilentium tenere*, ne publice contradicatur illi, quod Eccleſia decidit. Sed hæc doctrina tanquam omnis perjurii ac perfidiæ aſylum, qua vulgata exhorruit Eccleſia, illico damnata fuit a memorato Clemente XI. in citata Bulla *Vineam Domini Sabaoth* an. 1705. 16. Jul.

16. Jul. promulgata, in qua Antecessorum suorum hac de re Constitutiones adprobat, confirmat, & innovat, simulque declarat: *Obedientiæ, quæ prædictis Apostolicis Constitutionibus debetur, obsequioso illo silentio minime satisfieri, sed damnatum in quinque propositionibus Janseniani libri sensum, quem illarum verba præseferunt, ab omnibus Christi fidelibus ut hæreticum non ore solum, sed & corde rejici ac damnari debere, nec alia mente, animo, aut credulitate superadictæ Formulæ subscribi licite posse.* Verum hujus quoque fulminis ictum ut a capite suo averterent Janseniani, confugerunt denique *quinto* ad subtilem admodum distinctionem inter *quæstionem juris & facti*: quæstionem juris in præsenti casu esse posse, an aliqua dei præcepta hominibus justis &c. sint observatu impossibilia, uti asserit prima propositio damnata: an interiori gratiæ in statu naturæ lapsæ nunquam resistatur, ut docet secunda &c. Quæstionem vero facti esse, an quinque illas propositiones eo in sensu, in quo damnatæ sunt, defenderit, & an in sensu, in quo Jansenius defendit, sint damnatæ. Hac distinctione freti asserebant: quidquid demum sit de quæstionibus juris, saltem in quæstioni-

bus facti Pontificem ut quemvis alium hominem aut doctorem errori obnoxium esse, ac neutiquam *infallibilitatis* dono præditum. Verum quam inane sit effugium istud, a causæ desperatæ defensoribus inventum, ut alia taceam, facile patet cuivis vel obiter consideranti, si errandi periculo obnoxia foret Ecclesia vel Pontifex in decidendis facti dogmatici quæstionibus circa sensum librorum aut propositionum quarumdam ad religionis doctrinam pertinentium, nullus esset hæreticus, qui aperte convinci & hæresis damnari posset: Semper enim scuto isthoc se ac prava dogmata sua tueri posset asserens, alienum esse sensum, longeque a mente sua remotum, quam Ecclesia vel Pontifex illis affinxit, dum proscripsit. Quis enim est, qui propriam adlegat turpitudinem? Sic igitur oppressa videri poterat seditiosa Jansenii factio, nisi novum ducem & caput nacta fuisset Paschasium Quesnellum natum Parisiis an. 1634. Oratorii Gallicani a Cardinale Berullo instituti Presbyterum, qui libro quodam Considerationum moralium in Novum Testamentum gallico idiomate in lucem edito prava dogmata instauravit, & novos in ausus Jansenianam sectam erexit. Liber

hic

hic eo majorem animarum stragem Ecclesiæ intulit, quo venenum occultius & sub splendida pietatis imagine latens in intima fidelium, etiam Religionis vinculo constrictorum, præcipue sacrarum Deo virginum in cœnobiis viscera penetravit. Quare Clemens XI. piis ac sæpius repetitis tum Ludovici XIV. Galliarum Regis, tum majoris longe ac sanioris Cleri Gallicani & Antistitum partis precibus ac votis adductus novam an. 1713. 8. Septembr. Constitutionem universæ Ecclesiæ proposuit, cujus exordium: *Unigenitus Dei Filius.* quaque centum & unam propositiones e libro Quesnelli depromtas debita censura notavit, scilicet omnes & singulas *tanquam falsas, captiosas, male sonantes, piarum aurium offensivas, scandalosas, perniciosas, temerarias, Ecclesiæ & ejus praxi injuriosas, neque in Ecclesiam solum, sed etiam in potestates seculi contumeliosas, seditiosas, impias, blasphemas, suspectas de hæresi, ac hæresin ipsam sapientes, nec non hæreticis, & hæresibus, ac etiam schismati faventes, erroneas, hæresi proximas, pluries damnatas, ac demum etiam hæreticas, variasque hæreses, & potissimum illas, quæ in famosis Jansenii propositionibus, & quidem eo in sensu, in quo*

bæ damnatæ fuerunt, acceptis continentur, manifeste innovantes. Bullam hanc tota Christi Ecclesia ea, qua par est, veneratione excepit, paucos novatores si excipias, qui non solum illam perverse interpretari ac errorum gravium insimulare, verum etiam ad Concilium Generale provocare ausi sunt, quorum impietatem ac seditionem egregie sustentabat Quesnellus tum in Belgio, ubi aliquamdiu delituit, tum Amstelodami, quo se receperat, donec an. 1719. senio æque ac pertinacia gravis vivendi nocendique finem fecit, pacem tamen turbatam necdum Ecclesiæ morte sua restituit. Benigniorem nonnihil Antecessore suo Clemente XI. præbuit se Benedictus XIV. in Epistola Encyclica ad Episcopos Galliæ an. 1756. 16. Octob. data, Ecclesiasticæ tranquillitatis restituendæ studio inductus. Sed zelo huic fructus ex æquo respondisse visus haud est. Quippe paullo post declaratum fuit in publico, quod Galli vocant, Justitiæ tribunali, *Bullam Unigenitus* haudquaquam *fidei Regulam* esse (qualis tamen conceptis verbis vocatur a Benedicto XIII. in Concilio Romano Lateranensi *Tit.* 1. *cap.* 2.) sancte nihilominus observandam tanquam *Regni Legem*, qualis esse jam nunc decer-

nere-

neretur. Modicum tamen temporis intercessit, quum Sorbonæ perpetuum circa Bullam hanc silentium fuit impositum. Verum Sorbona dignitatis officiique sui probe memor tanto tamquam sacro Collegio dignum responsum dedit: silere se haudquaquam posse de memorata Clementis Bulla, utpote quæ tanquam Constitutio in re Dogmatica pridem a se, quin ab universa Ecclesia fuisset recepta.

§. VII.

Controversia circa Pontificum infallibilitatem in fidei negotio.

CXX.

Priore & hoc sæculo, ubi Criticæ studium invaluit, a quibusdam partim Hæreticis, partim Catholicis ipsi quoque Pontifices ad illius tribunal, & in jus vocati sunt, atque in rebus fidei errorum insimulati, diversa tamen ratione; nimirum ab Hæreticis, ut Pontificum auctoritatem & infallibilitatem in fidei negotio subruerent, a Catholicis vero, ut eos a privato circa res fidei errore immunes haud esse contenderent. Præ reliquis famosa est contentio D. Petri cum Paullo Apostolo, & lapsus Marcellini Papæ:

Ad primum quod spectat, criminationis argumentum promunt ex epistola Paulli ad Galatas (a): *Cum venisset*, inquit Paullus, *Cephas Antiochiam, in faciem ei restiti, quia reprehensibilis erat.* Prius enim, quam venirent Judæorum quidam a Jacobo missi, cum gentibus edebat; quum autem hi venissent, subtrahebat & segregabat se, timens eos, qui ex circumcisione erant. *Et simulationi ejus consenserunt cæteri Judæi, ita ut & Barnabas duceretur in eam simulationem.* Quod quum intellexisset Paullus videns, *quod non recte ambularent ad veritatem Evangelii, dixi Cephæ coram omnibus. Si tu, cum Judæus sis, gentiliter vivis, & non judaice, quomodo gentes cogis judaizare?* Hæc sunt verba Paulli, quæ ut rite intelligantur, nosse oportet, magnam Judæos inter & Gentiles recens Christi ecclesiæ aggregatos æmulationem exarsisse, Judæis quos magnum Abrahæ nomen adhuc inflatos tenebat, Gentiles contemnentibus, & legem Mosis non abrogatam, sed necessariam esse ad salutem contendentibus: Gentilibus vero, qui ægerrime ferebant se contemni, Judæorum gloriam in Christo fuisse sepultam, legemque Mosaicam malam & a malo or-

tam

(a) Cap. 2.

tam principio respondentibus. Pugnæ hujus ardorem, ne limites Christianæ veritatis, charitatisque transgrederetur, ut temperarent Apostoli, Concilium illud Hierosolymis convocarunt, cujus alibi mentionem feci, atque in eo, ut parti utrique aliquid concederent, statuerunt quidem, grave nimis jugum legis Mosaicæ Gentilibus ad Christi ecclesiam accedentibus imponi non debere: a sanguine tamen & suffocato, ut Moses præcepit, iis esse abstinendum. Acquievere tum omnes Apostolicæ sententiæ, lisque finita videri poterat. Sed aliquanto post quum Petrus venisset Antiochiam lustrandi novi gregis caussa, ut suo roboraret exemplo, quæ definierat Concilium, gentium more aliquamdiu vivere cœpit: mox tamen ubi Judæorum nonnulli Hierosolymis a Jacobo missi venissent, clypeum mutavit, & relictis Gentilibus Judæorum mores est æmulatus, cibum discernens a cibo, & legis Mosaicæ ceremonias religiose observans. Pastoris exemplum secutæ sunt oves, non solum Judæi, sed & Gentiles, judaicos ritus postliminio revocantes, quibus socium se quoque junxit Barnabas. Verum res hæc Paullum summopere offendit, vehementer timentem, ne quam hæresin seu schisma

Petri sententia in Concilio Hierosolymitano jam jam extinxit, exemplum ipsius denuo resuscitaret. Quamobrem palam illi se se opposuit, nec ulla dignitatis habita ratione coram omnibus eum reprehendit. Hæc rei actæ series, hoc discordiæ pomum Petrum inter & Paullum; immo & inter præcipuos Ecclesiæ Doctores, Hieronymum & Augustinum, quos difficillimæ hujus controversiæ explicatio per quatuordecim annos vix non in civile bellum præcipites egit, dum prior ut excusaret utrumque, non veram inter eos discordiam, sed discordiæ solum simulationem intercessisse contenderet; posterior vero Hieronymum accusaret, quod hac expositione sua in Sacram Scripturam mendacium invehere videretur. Hinc (b) sic eum alloquitur: *Arripe, obsecro te, ingenuam, & vere christianam cum charitate severitatem: Palinodiam, ut dicitur, cane. Incomparabiliter enim pulchrior est veritas, quam Helena Grecorum.* Cui tamen aculeo alium opposuit Hieronymus (c) ita scribens: *Neque me putes magistrum esse mendacii, qui sequor Christum dicentem: Ego sum Via, Veritas, & Vita: neque fieri potest, ut veritatis cultor mendacio colla submittat.* Aliis

(b) *Epist.* 9. (c) *Epist.* 11.

Aliis longe oculis, nimirum livore plenis, rem hanc aspexere heterodoxi quidam, inter quos præcipuum Magdeburgenses locum obtinent, detorquere volentes hoc Petri Paullique factum ad scandali & hæresis invidiam: quin & Nilus veritatis alveum egressus in suo, quem de primatu Romani Pontificis scripsit, libro Petrum erraffe in fide contendit, & ex hoc Petri errore invictum, ut sibi quidem videtur, argumentum cudit adversus falli nesciam Romanorum Pontificum potestatem. *Nam si Petrus errare potuit, quis* inquit *adeo bonus sit, ut credat Successores Petri errare non posse.* Verum his respondeo cum Tertulliano hac ipsa in causa: *Mihi non tam bene est, immo non tam male est, ut Apostolos committam.* Quis est, qui ignoret, etiam Viros sanctitate conspicuos non raro bellum utrinque justum exercere, ita ut quod unus prudenter facit, reprehendatur prudenter ab altero? Hoc sane vel maxime locum habere videtur in præsenti negotio. Judæi enim in lege nova Christi recens enutriti non tam cito a lege veteri Mosaica ablactari se patiebantur, quam Sanctam & a Deo ipso inter tonitrua & fulgura in monte Sinai Mosi traditam esse sciebant, unde sparsa in vul-

gus

gus opinio, ac si lex hæc tanquam mala repudiaretur, scandalum ipsis erat: dein gentis suæ contemptum interpretabantur, Gentilibus se suamque gentem postponi, a Deo electam, & tot olim beneficiis ac prodigiis honoratam. Videns itaque Petrus ac probe perspiciens, periculosam admodum æmulationem hanc inter Gentiles & Judæos excitatam, prudenter timere potuit, ne si ultra Gentilium partibus pertinaciter adhæreret, contemni se crederent Judæi: satius ergo duxit, si ad tempus Gentiles, prioris adhuc conversationis probe memores, & quibus non ita metuebat, relinqueret accederetque Judæis, ne forte irritati perpetuo a fide deficerent; minorique cum damno Ecclesiæ fieri posse existimavit, si lex Mosaica aliquamdiu necessaria, quam si mala esse crederetur. Hinc Magistri sui exemplo convertit se potius *ad oves, quæ perierunt, Domus Israel.* Sed fortassis dum Petri factum excuso, vel ab errore absolvo, Paullo reprehendentis zelum damnare videbor. Neutiquam: neque enim Porphyrio philosopho versipelli ac apostatæ consentior, qui teste Hieronymo blasphemare ausus est, exarsisse Paullum in invidiam virtutum Petri, & obtrectandi stimulo agitatum eo devenisse

se ut Petrum reprehenderet. Neque Paullo defuerunt rationes, cur id faceret. In recenti adhuc memoria & velut ante oculos obversabatur illi Concilium Hierosolymitanum, in quo legis Mosaicæ jugum Gentilibus imponi non debere definitum fuit. Ne igitur Gentiles Petri exemplo potentissimo seducti sibi persuaderent, se lege Mosaica teneri, contra quam sancitum erat, necesse judicavit, Petro in faciem resistere, ut scilicet, quod Chrysostomus dixit (d): *Objurgato & obticescente Magistro facilius discipuli sententiam mutarent, ac judaizare dediscerent.* Præterea quum in memorato Concilio Gentiles quidem ad fidem conversos legis onere non gravari debere præciperetur, nulla mentione facta de Judæis, ne offenderentur paternarum traditionum æmulatores tenacissimi, Paullus præclaram modo nactum se occasionem arbitrabatur, palam faciendi, neque illos neque hos legis antiquatæ jugo subjici oportere. Hinc publice Petrum reprehendit, non tam quod Judæis accederet ipse Judæus, sed ne tam Judæi exemplo ipsius in sua opinione firmarentur, quam Gentiles perperam in eam inducerentur. Quare bono uterque zelo flagrasse censendus

(d) *In cap. 2. ad Gal.*

dus est, Petrus judaizando, & Paullus reprehendendo, tantumque abest, Petrum errorem in fide commisisse, ut si etiam offendisset ad lapidem hæc petra, potius cum Tertulliano (e) dicendum sit: *Quare si quod ejus vitium fuit, conversationis vitium fuit, non prædicationis.* Certe Petrum Mosaicæ legis ceremonias sectantem insimulare commissi in fide erroris non bene potuit Paullus, utpote qui Timotheum ex matre christiana & patre Gentili natum circumcidit, eo consilio, ut teste Chrysostomo gravior Judæis Magister & Doctor circumcisus accederet. Nunquid enim cum Hieronymo (f) alloqui Petrus Paullum potuisset: *O Apostole Paulle! qui in me reprehenderas simulationem, qua segregabam me a gentibus propter metum Judæorum, qui a Jacobo venerant; cur Timotheum filium hominis gentilis, utique & ipsum gentilem contra sententiam tuam circumcidi coegisti?*

Certius vestigium erroris in fide invenisse se existimant heterodoxi: Catholici vero nonnulli *fallibilitatis* Pontificiæ in Marcellino Papa, quem quarto ineunte seculo, seu anno Christi circiter CCCII. dum Diocletianus Ecclesiam persecutus est,

(e) *Lib. de Præscript.* (f) *Epist.* 11.

est, thura idolis adolevisse in templo Isidis & Vestæ referunt. Rei gestæ seriem his fere verbis producunt Acta Concilii Sinuessani: „ Concilium Sinuessanum a
„ Clero Romano in causa de lapsu Mar-
„ cellini convocatum. Cum enim de
„ lapsu accusaretur Romanus Pontifex
„ Marcellinus, nimirum quod Diocletia-
„ ni sæviente persecutione omnium ma-
„ xima ad gentium sacrificia ductus, ibi-
„ que minis perterritus Deos adorasset
„ alienos, in templo scilicet Isidis &
„ Vestæ, gentium idolis sacrificando &
„ thurificando, ad convocatorias Cleri
„ Romani literas convenerunt diversa-
„ rum provinciarum Episcopi trecenti
„ in civitatem regni Neapolitani, no-
„ mine Sinuessam, de hoc prætenso
„ Marcellini Romani Pontificis lapsu sen-
„ tentiam dicturi: ubi in crypta Cleo-
„ patrensi post causam mature discussam,
„ & post nonnullos alios Presbyteros
„ damnatos Marcellinus ipse sacco indu-
„ tus, conspersus cinere, humi postra-
„ tus pœnitentiam agens publice suum
„ fatetur lapsum, pœnamque sibi impo-
„ ri rogat. Quumque e tot Concilii Pa-
„ tribus sententiam in eum ferre aude-
„ ret nullus, & dicerent omnes: Prima
„ sedes a nemine judicatur; tu te ip-
„ sum

„ sum judica; se ipsum re ipsa judica-
„ vit & condemnavit: tum suum con-
„ fessus lapsum dixit: peccavi coram
„ vobis, & non possum esse in ordine
„ Sacerdotum. Quæ cum audisset Dio-
„ cletianus, iratus multos jussit ex Con-
„ cilii Patribus ad Martyrium trahi, quos
„ inter fuit & ipse Marcellinus„'. Hanc ipsam de lapsu & damnatione Marcellini historiam exhibet Nicolaus I. Pontifex, qui anno 858. ad Petri sedem evectus est, in epistola ad Michaelem Imperatorem, ut probet, non posse quemquam ab his, qui dignitate sunt inferiores, judicari: *Tempore Diocletiani*, ait, *& Maximiniani Augustorum Marcellinus Episcopus urbis Romæ, qui postea insignis martyr effectus est, adeo compulsus est a Paganis, ut in templum eorum ingressus grana thuris supra prunas poneret, cujus rei gratia collecto numerosorum Concilio Episcoporum, & inquisitione facta hoc se idem Pontifex fecisse confessus est. Nullus tamen eorum in eum sententiam proferre ausus &c.* Idem factum recensent Pontificale Damasi, Anastasius Bibliothecarius, Cardinales Petrus Damiani, Cæsar Baronius, & Robertus Bellarminus, ut nihil dicam de Breviario Romano, ut vocant, quod ad diem 26. Aprilis Le-
ctione

ctione 5. eandem historiam refert, atque huic, ut cum Baronio loquar (g), tot monumentis testatæ, tabulis Ecclesiasticis signatæ, plurimorumque testimoniis confirmatæ, totque testibus obniti temerarium esse existimari posset. Verum non desunt hodie auctores gravissimi, qui causam hanc ad sanæ Criticæ tribunal postliminio revocantes historiam totam inter fabulas recensendam esse judicant, & Marcellinum a lapsu ac crimine invitis etiam Actoribus absolvunt. Nam imprimis Concilii Sinuessani Acta, quin & ipsam Synodum multa sunt, quæ merito suspectam reddunt, si non omnino fictitiam esse demonstrant. Quomodo enim sæviente Diocletiani persecutione omnium crudelissima trecentorum Episcoporum cogi potuisset conventus, paullo minor illo, qui in maxima Ecclesiæ pace totis viribus adnitente Constantino Imperatore Nicææ in Bythinia fuit postea congregatus? Incerta etiam & admodum dubia apud Scriptores sive sacros sive profanos Sinuessanæ civitatis & Cleopatrensis cryptæ, in qua celebratum dicitur Concilium, occurrit memoria. Quod autem Marcellinus in istius Concilii actis afferaæ

(g) *Tom. 2. Annal. de annum Christi.* 302.

afferatur fuiffe introductus a Diocletiano in templum Vestæ ac Isidis, ibique Herculi, Jovi & Saturno facrificaffe, hoc profecto verofimile non eft, quum cuique Numini proprio in templo nuncupata fuiffe vota, & oblata facrificia doceant cuncta antiquitatis monumenta. Præterea fertur Marcellini condemnatio ad Diocletianum effe perlata, bello cum Perfis tunc detentum, quum tamen conftet, Imperatorem hunc eo ipfo anno, Imperii fui vigefimo, eodem fefe abdicaffe, atque ante biennium de profligatis Perfis cum Maximiano Collega fuo Romæ triumphum egiffe. Porro in iisdem etiam actis memorantur ad templum idolorum acceffiffe Chriftiani, facrilegi facrificii teftes futuri, quum e Tertulliani libro de fpectaculis liqueat, Chriftianis neutiquam ufitatum, immo nefas fuiffe, facrificia falfis Numinibus exhibita coram fpectare. Denique vix quidquam eorum, quæ in illis actis recenfentur, veritati cohærere videtur: infuetus tunc erat feptuaginta duorum teftium numerus, quum & tunc in ore duorum aut trium fteterit omne verbum: extra morem pofitus purpuræ ufus, qui nondum in Ecclefiam illa ætate invectus erat: Marcellino tamen ab Actis tribuitur: *quo die exuifti purpuram,*

&

& induisti coccum &c. Episcoporum quoque omnium nomina in iisdem actis silentio involvuntur; quod & a perpetuo Synodorum more & stilo alienum est. Hæc aliaque sane argumento esse possunt, Concilii Sinuessani Acta figmento esse propiora, quam historiæ. Neque majorem res hæc fidem accipit ab epistola Nicolai Papæ, quem bona fide populari opinioni, nec satis firmæ aliquid tribuisse malo, ut Sedis suæ auctoritatem coram Michaele Imperatore tueretur, quam Marcellinum horrendi idololatriæ sceleris reum egisse. Quid de Pontificum epistolis hujuscemodi, quæ nec articulum fidei, nec dogma Ecclesiæ, sed privatam duntaxat narrationem in se continent, sentiendum sit, Card. Baronius (h) his verbis prodit: *Auctoritatem illarum Epistolarum usque ad Siricium Papam haud adeo constantem esse, sed nutare admodum.* Verum obstat Breviarii Romani auctoritas? respondeo; hanc tantam non esse, ut sufficiat fidei indubitatæ actis Sinuessianis asserendæ, quum similiter aut etiam diutius tolerata in eo S. Sylvestri acta, aliorumque nonnullorum nunc sine piaculo examinentur, & fide non satis digna judicentur: neque Ecclesia unquam fidem suam interposuit,

aut onus in se suscepit standi pro veritate illorum omnium, quæ in historiis Sanctorum, aut vitis Martyrum ibidem narrantur. Certe permittit Ecclesia, quæstionem agitari de S. Dionysio Parisiensium Patrono, an scilicet idem sit (quod Breviarium Romanum asserit ad diem 9. Octobris) cum Areopagita, an vero diversus ab isto. Permittit in examen vocari, num missus fuerit S. Clemens in Galliam seculo primo, vel potius tempore Decii seculo tertio. Permittit etiam (ut plura alia missa faciam) contra S. Jacobi in Hispaniam adventum ad 26. Julii a se adsertum, rationibus in utramque partem pugnari. Scriptoribus aliis Scriptores oppono, æquali vel majori fide dignos. Imprimis S. Augustinus, qui totam hanc thuris a Marcellino idolis oblati historiam tanquam commentum Donatistarum, quodlibet subdole ad criminandos Romanos Pontifices fingentium, e veritatis finibus proscribit libro de unic. Baptis. adversus Petilianum Donatistarum Episcopum (h). *Quid jam opus est* inquit *ut Episcoporum Romanæ Ecclesiæ, quos incredibilibus calumniis insectatus est, objecta ab eo crimina diluamus? Marcellinus & Presbyteri ejus, Melchiades & Marcel-*

(h) *c.* 18.

cellus, & Sylvester traditionis Codicum divinorum, & thurificationis ab eo crimine arguuntur: sed nunquid ideo convincuntur? aut convicti aliqua tormentorum firmitate demonstrantur? ipse sceleratos & sacrilegos fuisse dicit: ego innocentes fuisse respondeo. Quid laborem probare defensionem meam, quum ille nec tenuiter probare conatus sit accusationem suam. Atque hæc scripsit præstantissimus Ecclesiæ Doctor seculo duntaxat uno post synodum sinuessanam trecentorum, si superis placet, Episcoporum. Ignoravitne igitur Augustinus tantæ auctoritatis Concilium, aut forte contempsit? Cur autem Donatistæ accusationis probationem rogati (integerrimum enim Pontificem sacros Codices gentilibus tradidisse sunt criminati) non adduxerunt Concilii auctoritatem? Respondet Christianus Lupus in notitia Conciliorum versatissimus (i) fabulosam de Concilio Sinuessano historiam postea primum fuisse convictam, nempe a pseudo-Isidoro, cujus merces adulterinas illi non viderunt, atque iccirco nulla unquam ipsis fuit de Marcellini lapsu vel suspicio ex Actis Concilii Sinuessani tunc colligenda. Augustino ad-

(i) *Tom. 5. Synod. p. 228. & seq.*

addere liceat Eminentissimum purpura & scientia Cardinalem Bellarminum, qui suam hac in re sententiam, quam tomo primo (k) tradidit, postmodum (l) his verbis correxisse videtur: *Concessimus S. Marcellinum idolis sacrificasse, sed non videtur id esse omnino certum.* Suffragatur Bellarmino, quem defendendum suscepit (m) eruditissimus Gretserus ita scribens: *Marcellinum sacrificasse idolis communis & trita est hæreticorum objectio... At si quis neget id unquam factum, deerit hæreticis, quo probent, non deerit inficiantibus, quo suam opinionem stabiliant.* Apertius, & magis animose loquitur de hoc negotio Daniel Papebrochius in Propyleo ad acta Sanctorum mensis Maji (n): *Hæc autem,* inquit de lapsu Marcellini & Actis Concilii Sinuessani, *narrantur cum circumstantiis & formulis tam peregrinis, ne dicam, fatuis, ut nequeam animo comprehendere, qua ratione potuerint ista acta in compilationibus Conciliorum absque debita censura tolerari.* Subscribunt quoque mitiori huic sententiæ, ac Marcellinum a lapsu absolvunt Theophylus Raynaudus, Tillemontius, Natalis Alexan-

(k) *c.* 8. *de Sum. Pont. n.* 25. (l) *recogn.* 30. *ad Tom.* 1. (m) *Tom.* 9. *l.* 4. *c.* 8. (n) *Differt.* 7. *n.* 7.

xander, & uterque Pagius. Verum esto, concedamus aliquid adversæ partis auctoritati sane gravi, quod neutiquam inficias eo: admittamus factum quod factum esse non credimus, quid inde contra Pontificis falli nesciam potestatem hæretici, aut male feriati Critici demum eruent? Lapsus est Marcellinus urgente gravissimo mortis metu, thus adolevit idolis: ergo Pontifex e Cathedra, ut dicimus, loquens, ac supremi Pastoris & Christi in terris Vicarii munere fungens, quando universæ Ecclesiæ fidei dogma credendum proponit, errorem in fide committere potest, quis est, qui non videat, quam male concludat argumentum?

§. VIII.

Controversia circa Immaculatam Deiparæ Conceptionem.

CXXI.

Hucusque controversias exposui, quæ Patribus & Theologis intercessere cum diversis diversorum temporum sectis, & erroribus fidei Catholicæ dogmata infestantibus. Sequuntur nunc illæ, quæ salva fidei *unione* inter ipsos Doctores Catholicos exortæ fuerunt, e quibus ce-

lebriores solum in medium producam. Primum facile locum obtinet controversia circa Immaculatam Deiparæ Conceptionem. Origo illius hæc erat: Piam opinionem de Immaculata & labis *originalis* experte Beatissimæ Virginis Conceptione jam ab ipso Apostolorum tempore inter Fideles communissimam fuisse satis demonstrat Liturgia D. Jacobi Apostoli, qui Frater Domini adpellatur, primi Hierosolymorum Episcopi circa an. Chr. 60. quam exhibet Bibliotheca Maxima Patrum (o). Hæc ita loquitur: *Commemorantes Sanctissimam, Immaculatam, Gloriosissimam Dominam nostram, Matrem Dei & semper Virginem Mariam.* Rursus: *Commemorationem agamus sanctissimæ, Immaculatæ, Gloriosissimæ, Benedictæ Dominæ nostræ.* Et iterum: *Dignum est, ut te vere Beatam dicamus Deiparam, semper beatam, & omnibus modis Irreprehensam* seu *Immaculatam, & Matrem Dei nostri honorabiliorem quam Seraphim &c.* Atque Apostolicam hanc D. Jacobi Liturgiam constanter imitatæ sunt in hujuscemodi *Sanctissimæ & Immaculatæ Dei genitricis* Commemorationibus reliquæ Orientalis Ecclesiæ Liturgiæ, quemadmodum de celeberrimis SS. Basilii & Chrysostomi testatur Proclus Episcopus Constantinopolitanus.

(o) *Init. part.* 1. *Tom.* 2.

nus. Non equidem me latet, præfatam S. Jacobi Liturgiam editam nunc græco nunc latino idiomate, nunc utroque, ab hæreticis velut prolem ſuppoſititiam repudiari, utpote aliis ſuis erroribus, maxime circa miſſæ Sacrificium & implorationem Sanctorum, contradicentem: quin etiam inter Catholicos ſcriptores eſſe quosdam, licet pauciſſimos, inter quos Natalis Alexander, (p) qui eam tanquam apocrypham rejiciunt. Egregie tamen illam vindicant Leo Alleatius græcæ eruditionis ſcientiſſimus (q), Card. Bona in rebus Liturgicis adprime verſatus (r), & noviſſime Honoratus a S. Maria, Carmelita Diſcalceatus, in ſuo moderamine intemperantis criſeos (s) ubi ait: *Inter viros doctiſſimos receptum eſſe debere, Liturgiam Jacobo adtributam in more fuiſſe primorum ſeculorum.* Præterea piæ opinionis hujus antiquitati ſuffragatur Typicum S. Sabæ (ſeu ordo recitandi Officium per totum anni tempus) quod a Guilielmo Cupero S. J. celebri Hiſtoriographo profertur in Actis Sanctorum (t). In hoc Typico die IX.

(p) *Tom.3. Hiſt. Eccleſ. Secul. I. c.12.* (q) *Epiſt. 1. ad Barthol. Nihuſium.* (r) *L.1. de reb. Liturg. c. 8.* (s) *Tom. 3. Obſerv. l. 5. diſſert. 3.* (t) *Tom. 6. Julii in Comment. ad vitam S. Annæ. num. 46.*

IX. Decembris in ordine Feſtorum ſignatur *Conceptio S. Annæ Matris Deiparæ*, quo nomine Græci intelligunt conceptionem *activam* S. Annæ, & *paſſivam* Mariæ Virginis; ut adeo Feſtum Conceptionis B. V. jam ſeculo V. (claruit enim S. Sabas circa an. 484.) a Græcis celebratum fuiſſe videri poſſit. Non minus ſeculo VII. S. Andreas Cretenſis Epiſcopus, qui circa an. 636. vixit, Canones & Trinodia compoſuit, Eccleſiaſticis Græcorum Officiis ſervitura. Primus iſtorum Canonum novem Odis conſpicuus hunc titulum præfert: *Die IX. Decembris. Conceptio Sanctæ ac Chriſti Aviæ, Annæ.* Conceptio videlicet *activa*, ut dictum eſt S. Annæ, qua B. V. Maria eſt concepta, uti initio hujus Canonis exponitur his verbis: *Tuam hodie Religioſa Anna celebramus Conceptionem, quod abſoluta ſterilitatis vinculis eam utero conceperis, quæ eum potuit capere, qui nusquam capi poſſit.* In hoc Canone multa relucent, quæ ſanctam & Immaculatam Dei Genetricis conceptionem manifeſte produnt. Ode I. *Puram* ſive *Immaculatam hodie Anna glorioſa concepit.* Ode III. *Concepit puram* ſeu *Illibatam Dei Genetricem.* Et in eadem Ode Tom. IV. *Chorus olim Propheticus eam prædicavit, quam Anna ſterilis in-*

infœcundaque Intemeratam, Puramque, ac Dei filiam concepit. Hanc bodie ceu solam ex omni parte Immaculatam, omnes nos per eam salutem consequuti, cordis exultatione Beatam dicamus.

Ecclesiam Græcam in cultu Immaculatæ Conceptionis splendidius, licet nonnihil serius secuta est Latina celebrando Festum Conceptionis: pia enim opinio a primis jam temporibus in hac quoque Ecclesia communis erat. Prima Officii forma, quam observare cœpit, fuit illa, quæ Helsino seu Elphino, Abbati Monasterii Ramesiensis, cœlitus præscripta fuit. Rem ita narrat S. Anselmus Archiepiscopus Cantuariensis, qui vixit circa an. 1081. in epistola, quam scripsit *ad Coepiscopos suos, & omnes B. V. mysteria recolentes*, ut videre est in Parte prima Operum S. Anselmi, Lugduni editorum. Narrat inquam sanctus hic, memorato Abbati, dum e Dania in Angliam rediret, in mari cum sociis periclitanti adparuisse Virum Pontificali Infula decoratum, (hunc antiqua exemplaria dicunt fuisse S. Nicolaum) qui a Dei Genitrice ad opem ipsi ferendam se missum esse asseruit, si Deo & sibi promitteret, quod diem Conceptionis ejusdem Dei Genitricis deinceps solemniter celebraturus & celebrandum

præ-

prædicaturus esset sexta Idus Decembris. quod quum voti religione spopondisset Helsinus, anxius tamen hæreret, quonam Officio quove ritu uti deberet, reposuit Vir ille conceptis his verbis: *Omne Officium quod dicitur in ejus Nativitate, dicetur in Conceptione, excepto quod nomen Nativitatis mutabitur in nomen Conceptionis.* Hucusque quidem Anselmi epistola, cui tamen fidem derogat Gerberon Benedictinus, & post ipsum Alexander Natalis Dominicanus; sed integram ei restituit Benedictus Plazza S. J. in præclaro eruditissimoque Opere, cui titulus *Causa Immaculatæ Conceptionis*, Panormi an. 1747. edito. Quapropter merito dici potest, Conceptionis Immaculatæ solemnitatis ritum & rationem in Anglia (ipsa enim solemnitas festiva jam antea ibidem invaluit, uti colligitur e Martyrologio V. Bedæ, qui vixit circa annum 700. in quo ad diem 8. Decembris notatur: *Conceptio S. Mariæ perpetuæ Virginis*) ritum inquam & rationem in Anglia ortum habuisse, e qua postmodum in Normandiam, Galliam, Navarram, Belgium & Germaniam aliasque mundi occidentalis plagas propagatus fuit. Quippe Officium, quod his in Ecclesiis recitabatur, erat illud ipsum quod Abbati Helsino

sino cœlitus fuerat præscriptum. Ipse D. Bernardus in epistola sua (si tamen ipsius est) rei hujus mentionem fecisse videtur, dum ait ,. Lugdunenses *scripto supernæ revelationis* permotos fuisse ad celebrandum publice Conceptionis festum.

Ex his aliisque satis constat piam opinionem de Immaculata Conceptione primis jam Ecclesiæ temporibus insedisse fidelium animis, quin & in utraque Ecclesia Græca & Latina festivæ lucis & Officii divini honore dudum decoratam fuisse, atque ad usque duodecimum fere seculum in pacifica, ut ita dicam, possessione substitisse. Primæ autem controversiæ ansam dedisse videntur circá annum 1136. Canonici Lugdunenses in Gallia, dum solemni ritu hoc festum celebrare cœperunt. quippe re hac cognita D. Bernardus gravem ad eos epistolam (ordine centesimam septuagesimam quartam) dedisse, eosque ob novum hunc in ea Ecclesia cultum reprehendisse fertur. Verum Joannes Perlinus S. J. (u) epipolam illam ad Lugdunenses non a S. Bernardo, sed a Nicolao quodam ejus olim familiari, postea vero, ipsi offenso, confictam fuisse contendit. & vero, quomodo

(u) *In Apolog. Scholast. de Concept. Virg. dist.* 12. *toto capite* 5.

modo ignota esse potuit Viro tam erudito quam sancto utriusque Ecclesiæ tum Græcæ tum Latinæ consuetudo? Si autem hæc nota erat, cur reprehenderet fieri in Ecclesia Lugdunensi, quod in tot aliis fieri non ignorabat? Eminentissimus autem Sfondrati (x) solidissimis rationibus epistolam, de qua loquor, ab omni sinistra opinione vel sensu contrario purgat, aitque *evidenter ostendi ex hac ipsa epistola Bernardi de Immaculato conceptu B. V. sententiam.* Card. Baronius vero (y) ex epilogo memoratæ epistolæ colligit mentem & finem, quem sibi S. Doctor in ea scribenda præfixit, nimirum ut Canonicos illos induceret ad consulendam prius Ecclesiam Romanam, antequam novum in suam Ecclesiam festum introducerent. claudit enim epistolam his verbis: *Quæ autem dixi, Romanæ Ecclesiæ auctoritati & examini totum hoc reservo: ipsius si quid aliter sapio, judicio paratus emendare.* Quidquid autem sit de mente D. Bernardi, certum est, Canonicos Lugdunenses neutiquam a celebrando deinceps hoc festo absterreri se passos fuisse. Interea temporis occasione ista sensim orta est disputatio, nec

(x) *Innocentia Vindicata pag.* 101. (y) *Ad an.* 1136. *num.* 14.

nec minor inter partes dissensio de re ipsa, scilicet an Beata Virgo sine labe peccati *Originalis* concepta fuerit, nec ne. Sententiam negantem defendit schola Thomistica (quamvis non pauci ex ea & ore, & calamo pro Immaculata Conceptione fortiter dimicarint) docens B. Virginem in ipsa Conceptione suâ *originalis* peccati labe infectam fuisse, non minus quam alii omnes homines naturali generatione ab Adamo descendentes, utpote *in quo* dicente Apostolo (z) *omnes peccaverunt* nulla facta exceptione: licet speciali favore Dei postea labes illa fuerit absterfa, idque credidit Doctorem suum Angelicum variis in locis satis aperte docuisse. At schola Scotistica cum innumeris aliis affirmantem amplexa est sententiam, ac B. Virginem ab hac labe prorsus & in primo jam Conceptionis suæ momento eximiam pronunciavit, cum Assuero ad Esther Reginam dicente: *Non enim pro te, sed pro omnibus lex hæc* (videlicet contrahendi peccatum originis) *constituta est* (a) atque famoso utens argumento: Potuit Deus hoc facere, decuit Deum hoc facere, ergo fecit, nempe ut Mater Divini Purissimique Filii sui a mancipatu diaboli & ab inimicitia Dei, quam *origi-*

(z) *Ad Rom.* 5. (a) *Cap.* 15.

originale peccatum contrahendo incurrisset, omni temporis momento immunis foret: cætera D. Thomam, quando negare videtur Conceptionem B. V. fuisse Sanctam & Immaculatam, intelligendum esse de Conceptione *pure materiali*, quando semen concipitur, & ex eo efformatur embryo, non autem de Conceptione *formali*, quando primo animatur corpusculum, de qua Conceptione *formali* quæstio heic est: atque de hac D. Thomam (b) egisse, ubi *Dicendum* ait *quod puritas intenditur per recessum a contrario, & ideo potest aliquid creatum inveniri, quo nihil purius esse potest in rebus creatis, si nulla contagione peccati inquinatum sit: & talis fuit B. V. quæ peccato originali & actuali immunis fuit: fuit tamen sub Deo, in quantum erat in ea potentia ad peccandum.* Quæ verba S. Doctoris etiamnum leguntur in Exemplari Romano anno 1570. edito (quam editionem omnibus aliis præfert Joan. Franc. Bernardus de Rubeis Ord. Præd. in Dissertationibus criticis de gestis, scriptis & doctrina D. Thomæ, Venetiis an. 1750. in lucem datis) & in alio priore Exemplari Venetiis anno 1515. literis Gothicis impresso, quod utrumque consului

(b) *In* 1. *Sent. dist.* 44. *a.* 2. *ad* 3.

fului. Ita fonante claffico velut dato figno initium prælio huic factum eft. Refert Wadingus (c), Mauritium Epifcopum Parifienfem an. 1175. publico decreto præcepiffe, ne deinceps in illa Univerfitate defenderetur Conceptio Virginis Immaculata, duraffeque hoc decretum usque ad annum 1346. quo tempore Facultas Theologica Parifienfis accerfivit Subtilem Doctorem Duns Scotum, qui in folemni difputatione ducentis argumentis fibi propofitis e memoria tanta verborum & fententiarum ubertate fatisfecerit, ut omnes in fuam fententiam pertraxerit, & exinde retulerit nomen *Victoris*, atque hac ratione decretum illud Mauritii fuiffe abrogatum. Sed Alexander Natalis difputationem hanc tanquam nullo antiquo & authentico teftimonio comprobatam fabulofam cenfet (d). Fide dignior eft narratio, quam Joannes Lannoius, Parifienfis Theologus (e), profert, nimirum an. 1387. a Facultate Theologica Parifienfi condemnatas fuiffe quatuordecim propofitiones, quibus Joannes de Montefono Ord. Præd. fuam de peccato *originali*

(c) *Tom.* 3. *Annal. Ord. Min. ad an.* 1304.
(d) *Tom.* 7. *Hift. Ecclef. c.* 5. *a.* 1. (e) *Lib. de celebrioribus Scholis c.* 40. *art.* 8.

nali B. Mariæ doctrinam explicavit ac confirmavit, hancque damnationem postea ab Universitate tota & Parisiensi Episcopo largissime adprobatam fuisse. Idem refert Spondanus ad an. 1387. Recruduit tamen controversia seculo XV. circa annum 1431. in Concilio Basileensi, ubi continuos octo dies hac de re disputatum fuit a Joanne de Monte negro Dominicano, & Doctore Joanne de Contrera Segoviensi, tandemque in Sessione XXVI. sententia asserens Conceptionem Immaculatam tanquam pia, fidei rectæque rationi consona fuit adprobata, quamquam postmodum alias ob caussas Concilium istud ab Eugenio IV. fuerit dissolutum circa an. 1432. Eodem seculo Trithemium Abbatem piæ sententiæ adsertorem strenuum acriter aggressus est Lector quidam Francofordiensis, nomine Wigandus Cauponis, Ord. Præd. qui tamen post velitationem duorum annorum Rectore Universitatis Coloniensis, aliisque Doctoribus adnitentibus sententiam suam retractare compulsus fuit, uti refertur in Chronico Monasterii Spanhemiensis ad annum 1495. Increscente indies bello isthoc nonnullos reperire fuit, qui publice pro concione dicere non sunt veriti, peccatum esse; immo hæresin sapere, si quis asserat Deiparæ Con-

Conceptionem esse Immaculatam, quæ voces temerariæ ubi ad Sixti IV. Pontificis aures pervenere, hanc illorum Prædicatorum propositionem damnavit an. 1483. quemadmodum videre est in Extravagante *Grave nimis* (f). Idem Sixtus IV. Missam & Officium proprium ac peculiare Devotis Mariæ serviturum instituit, uti constat ex Constitutione, quæ incipit: *Cum Præcelsa* &c. Consideratione digna heic est Oratio, quæ in antiquis Missalibus & Breviariis tum Romanis tum Gallicanis ante *Reformationem* editis etiamnum reperitur: *Deus, qui per Immaculatam Virginis Conceptionem dignum filio tuo habitaculum præparasti, concede quæsumus, ut sicut ex morte ejusdem Filii tui prævisa eam ab omni labe præservasti, ita nos quoque mundos ejus intercessione ad te pervenire concedas.* Dicitur enim 1. *Immaculata ipsa Conceptio.* 2. *Dignum filio tuo habitaculum præparasti.* ecce fundamentum sententiæ, quare Immaculata censeatur ejus Conceptio, quia nimirum decuit matrem Dei esse Immaculatam, ut sic dignum filii *habitaculum* fieret. 3. *ab omne labe:* utique peccatum *originale* labes est. 4. *præserva-*

(f) *Tit. de reliquiis & veneratione Sanctorum.*

servasti, non dicitur, detersisti labem in ipsa Conceptione. Post fatum Sixti IV. assultum aliquem tentavit Card. Cajetanus, dum Lateranense Concilium sub Leone X. Romæ celebraretur anno 1512. nam Tractatum de Conceptione Virginis magno studio compositum Pontifici huic obulit eo fine, ut contrariam sententiam non quidem definiret, sed *tanquam probabiliorem & sanctorum dictis consonam* eo in Concilio adprobaret; sed spe sua excidit: contra vero Ambrosius Catharinus, Compsanus Archiepiscopus, ejusdem Ordinis, editis quatuor doctis Disputationibus Immaculatam Conceptionem acerrime defendit. Subsequentes quoque Pontifices Innocentius VIII. Alexander VI. aliique plures piam sententiam diversis Constitutionibus confirmarunt usque ad tempora Concilii Tridentini.

In hoc autem Concilio rursus prædicta sententia disputationi tam acri quam memorabili subjecta fuit hac occasione, quam ex Actis ipsius Concilii refert Velasquez S. J. (g) ubi definitum erat a S. Synodo circa peccati *originalis* ad posteros transmissionem, & Episcopis visum fuerat, id generali oratione proponendum esse, plures

(g) *L. de Immacul. Concept.*

res Concilii Patres & Theologi ex Ordine D. Francisci, atque Didacus Laynez, supremus Præpositus Soc. Jes. generalem hanc adfirmationem, videlicet, *quod peccatum Adami in totum genus humanum transierit*, nulla facta exceptione, minime probaverunt, asserentes hac ratione futurum esse, ut D. Virgo quoque comprehensa censeretur, id quod Ecclesiæ sensui & fidelium consensui contrarium foret. Verum huic exceptioni intercessere Theologi quidam e Familia D. Dominici, in oppositam partem adferentes verba D. Paulli aliorumque Patrum, a quibus omnes in Adamo peccasse, per peccatum in omnes homines mortem pertransiisse &c. sine ulla exceptione pronunciatur, addebant: quantumvis contrariam opinionem Ecclesia toleraverit, eum tamen, qui rem penitius introspexerit, facile deprehensurum esse, Virginem nihilo plus aliis communi contagione exemptam. Sed acrius instante cum aliis Laynio, dicentibus hac ratione palmarem injuriam fieri Ecclesiæ, utpote quæ Conceptionem Deiparæ non minus quam Natalem D. Joannis Baptistæ, quem proin absque peccato *originali* natum fuisse omnes profitentur, solemni ritu colit, celebrando festum hoc magna populi Christiani con-

 spira-

ſpiratione, factum eſt, ut controverſia de Immaculata Conceptione, quæ obiter duntaxat & veluti per tranſennam hucusque agitata fuerat, in quæſtionem principalem excreverit. Certatum igitur eſt utrinque magnis ſtudiis opponendo Scripturas Scripturis, Patribus Patres: inter alia Fr. Joannes de Udine Ord. Præd. hoc dilemma propoſuit: „ D. Paul„ lus & Patres aut crediderunt totam „ veſtram D. Virginis a communi mor„ talium lege exemptionem, aut non cre„ diderunt? Si crediderunt, neque ta„ men unquam niſi univerſe locuti ſunt, „ nulla facta exemptionis hujus mentio„ ne, cur non nunc eorum exemplum „ imitamini? Si non crediderunt, tunc „ veſtra opinio novitatem redolet. „ At contra inſurgentes Laynius & Fr. Hieronymus Lombardellus Ord. S. Franc. facile diluerunt dilemma iſtud „ non mi„ norem, affirmantes, Eccleſiæ hujus „ temporis auctoritatem eſſe, quam fue„ rat primitivæ, eodem videlicet Dei „ Spiritu ductæ, ab ejusdemque Chriſti „ Vicario gebernatæ. atque ideo, ſi Ec„ cleſiæ veteris conſenſu factum eſt, ut „ Patres ſine exceptione tunc loqueren„ tur, conſenſionem univerſalem, quæ „ hiſce temporibus celebratione feſtivita-

„ tis

„ tis illius a Romana Sede institutæ se
„ se prodit, ad Deiparam a communi
„ sorte excipiendam fortiorem esse, va-
„ lidioremque ab ea argumentationem
„ desumi. „ Inter hæc dies illuxit, qua Laynius de Immunitate Deiparæ in consessu Patrum palam disserere jussus est, quumque eum ipsum in diem febris quartana, quæ Laynium corripuit, consueto circuitu esset reditura, decreverunt Patres, ut Concio in sequentem differretur: sed dilationem hanc recusavit Laynius tum Deiparæ patrocinio tum causæ bonitati confisus, atque per tres integras horas magna virium & animi contentione peroravit, dumque Virginem a peccati *originalis* labe immunem esse gravissimis rationibus demonstrabat, se quoque a febri deinceps penitus immunem sensit atque servavit. Denique Patribus Dominicanis arena excedentibus ac consentientibus, Patrum voluntate Decreto de peccato *originali* in sessione V. anni 1556. die 17. Junii celebrata constituto hæc sub finem verba fuerunt adjecta: *Declarat tamen hæc ipsa S. Synodus, non esse suæ intentionis comprehendere in hoc decreto, ubi de peccato originali agitur, beatam & Immaculatam Virginem Mariam Dei Genitricem, sed observandas esse con-*

ſtitutiones felicis recordationis Xyſti Papæ IV. ſub pœnis in ejus Conſtitutionibus contentis, quas innovat. Quibus verbis dum S. Synodus B. Virginem hoc decreto de peccato *originali* comprehendere noluit, profecto arguitur, illam ab ipſo hoc peccato Dei Matrem eximere voluiſſe. Unde Vincentius Juſtinianus Antiſt ſeu Antiſtius Ord. Præd. SS. Theol. Magiſter, dum circa annum 1580. Tractatum inſignem de Immaculata Conceptione (cujus ſynopſin monumenta literaria Trivoltienſia ad an. 1709. exhibent) in lucem dedit, in hæc verba prorupit: *Jam contrariæ ſententiæ deſunt cathedræ, ſuggeſta, libri, Pontifices, & ipſamet Concilia, quando Tridentinum omnino proteſtatur, non eſſe ſuæ intentionis* &c.

Finito hoc Concilio Pius V. ut quod Tridentinum decreverat, effectui daret, *Miſſale* ut vocamus ac *Breviarium* Romanum in meliorem redacturus formam inter alia ſtatuit, ut officium de die Conceptionis celebraretur, quemadmodum officium de ipſius Nativitate, retentis omnibus, ſolo nomine *Nativitatis* in vocem *Conceptionis* mutato, ex quo adparet, traditionem illam de revelatione Helſino facta (de qua initio dixi) in Eccleſia Latina ad hæc usque tempora

pora fuiſſe cuſtoditam, atque a Pio V, renovatam. Adhuc tamen (mirabile dictu) fervebant lites ac diſſenſiones non ſine Fidelium ſcandalo. Quapropter Paulus V. an. 1617. peculiari ſanctione vetuit, contrariam ſententiam in publicis cathedris doceri, quam ſanctionem Gregorius XV. an. 1622. ad ſcripta quoque & colloquia privata extendit, prohibens ne etiam in his a quoquam aſſeratur ſententia oppoſita, donec aliter a S. Sede definitum fuerit. Tandem an. 1661. Alexander VII. die 8. Decembris, ſeu ipſo Immaculatæ Conceptionis feſto, dolens ſummopere (ut ipſe ait in Bulla, quæ incipit: *Solicitudo omnium Eccleſiarum*) necdum ſublata eſſe ſcandala, quæ ex oppoſita ſententia orirentur, omnia præcedentium Pontificum decreta confirmavit, innovavit, atque ita declaravit, ut nullus jam videretur locus ſupereſſe ulteriori diſceptationi. Quippe in hac declarat Pontifex. 1. Veterem ſane fuiſſe Chriſti fidelium erga ejus beatiſſimam Matrem Virginem Mariam pietatem ſentientium, ejus animam *in primo inſtanti creationis atque infuſionis in corpus* fuiſſe ſpeciali Dei gratia & privilegio intuitu meritorum Jeſu Chriſti ejus Filii humani generis Redemptoris a macula peccati

Originalis præservatam immunem. Atque in hoc sensu 2. Sanctam Romanam Ecclesiam Festum de Intemeratæ Virginis Mariæ Conceptione, quin & peculiare ac proprium de illo officium jam olim ordinasse (nimirum illud Sixti IV. de quo dixi, & in quo centies repetitur conceptio ut Immaculata). 3. Declarat hoc festum atque hunc cultum Conceptionis jam olim exhibitum in Ecclesia Romana post sui institutionem nunquam fuisse immutatum. 4. Sanctam Apostolicam sedem per Prædecessores suos sensui & cultui Conceptionis Immaculatæ favorem & tutamentum constanter præstitisse. Porro subjicit Pontifex in hac Bulla gravissimis pœnis ac censuris ipso facto incurrendis 1. omnes, qui deinceps ausi fuerint, innovatas Constitutiones & Decreta sic interpretari, ut favorem cultui Immaculatæ Conceptionis enervare ac irritum reddere velint. 2. Qui sententiam piam, festum, seu cultum in disputationem revocarent, tanquam rem dubitationi subjectam: vel 3. qui contra piam sententiam directe vel indirecte, scripto vel voce loqui, concionari, tractare quidquam determinando vel asserendo, vel argumenta contra afferendo, eaque insoluta relinquendo veriti non fue-

fuerint. 4. Qui vel alio, quicunque excogitari potest, modo contra eundem pium sensum ac cultum differere tentarint, declaratque illos nullo excusari prætextu eam ob rem, quod necdum de illo definitum fuerit, aut non definiri possit. 5. gravissime vetat libros omnes imposterum quacunque ratione edendos, quibus in dubium pia sententia vocatur, aut contrarium defenditur. Hac gravissima Constitutione pia opinio de Immaculata Conceptione veluti in *rem judicatam*, ut Jurisperiti loquuntur, transiit, & nec jam opinio, sed sententia, *moraliter* certa audire cœpit, ita ut nihil deesse videatur, quin sit articulus fidei, quam sola Ecclesiæ definitio. Qui post Alexandrum VII. secuti sunt Pontifices, vix non singuli præclaro quodam aut monumento, aut nova Constitutione Fidelium devotionem & cultum Immaculatæ Conceptionis stabiliverunt ac promoverunt. Unum præterire nefas foret, proxime defunctum Pontificem Benedictum XIV. Hic non solum *Immaculatæ Conceptionis* titulum, toties ab Adversariis impetitum ab omnibus & ubique libere usurpari posse mandavit, immo in ipsis etiam Ecclesiasticis Edictis, suisque & sacrarum Congregationum Decretis emi-

emicare voluit, ſed etiam peculiari Edi-ćto *Capellam* ut vocant *Pontificiam* in Feſto Conceptionis B. V. quot annis ſolemni ritu celebrari conſtituit. Verba Edićti ſunt:

Decretum editum in Conſiſtorio die XXVI. Novembr. An. 1742.

In quo ſolemni die (VIII. Decembr. Dei Genitricis Conceptioni ſacro) Nos Capellam Pontificiam in Liberiana Baſilica haberi volumus. Quod quidem non hoc anno tantum, ſed ſingulis quibusque annis fieri mandamus: ac præcipimus, ut Capella hæc Pontificia in honorem IMMACULATÆ VIRGINIS quot annis celebranda cæteris annumeraretur, ut nimirum ipſa Beatiſſima Virgo a Deo Nobis implorare dignetur quod petimus, ſuoque patrocinio non minus Catholicam Religionem, quam hanc Apoſtolicam ſedem benigne regere velit, ac fovere.

Memorabile illud eſt, ac Annalibus dignum, quod hac occaſione accidit: inter alios Eminentiſſimos Cardinales, qui conſilium rei adeo præclaræ Pontifici ſuggeſſerunt, fuit Card. Ludovicus Belluga, qui

qui post institutam Capellam votum quo se obstrinxerat, exolvens argenti laminam aurata inclusam corona, qualem ipsus vidi, ad aram S. Aloysii Gonzagæ in Romani Collegii templo suspendi curavit cum hac epigraphe:

D. O. M.

Impetrato S. Aloysii ope Immaculatæ Conceptioni
Matris Dei novo atque Illustri Pontificiam per Capellam
Cultus incremento, Ludovicus Cardinalis Belluga, Aliique supplices, ex Voto
VIII. Decembris MDCCXLII.

Appendicis loco ad celeberrimam hanc controversiam serviet alia paullo minor, quæ tamen totam priorem jam debellatam, nisi mature silentium fuisset impositum, resuscitare potuisset. Prodiit anno 1712. liber, cui Titulus *Lamindi Pritanii de ingeniorum moderatione in religionis negotio*, qui Auctorem habet virum alias de re literaria bene meritum, (an alieno consilio, an propria quadam eruditionis ambitione calamum strinxerit, non constat) certe meliorem Philologum quam Theologum, & apud pios ac doctos de Immaculata Conceptione male meri-

meritum.. Ut silentio prætercam alia non levia sphalmata Critices non satis moderatæ, graves simul ac iniquas censuras in eo ingenii sui partu inussit voto a multis edi solito; nimirum defendendi ad sanguinem usque Immaculatam Conceptionem. Hoc ipse *sanguinarium votum* adpellat, & piam pervicaciam: sententiam vero de Immaculata Conceptione, post tot annorum conflictum totque victorias tanta in luce positam, *meram* vocat *opinionem* & *errori obnoxiam*, pro qua vitam velle prodigere *stultum sit*, *zelum sine scientia*, *prudentiæ monitis injurium*, *imprudens ac superstitiosum sacrificium.* Non modice insolens hæc crisis pias Italorum, Hispanorum ac Germanorum aures offendit, quumque anno 1729. Theologus quidam Italus nomen Candidi Parthenotimi adsumens acri scripto in Lamindum invectus esset, eumque merito castigasset, inter alia ipsi objectans, quod piissimas nationes honori ac cultui Deiparæ tantopere addictas a ferventi in illam studio avertere conetur, ille errorem suum majore emendaturus edidit in lucem sub nomine Antonii Lampridii latens alium librum Apologeticum, cui titulus: *De superstitione vitanda, sive Censura voti sanguinarii in*

bono-

honorem Immaculatæ Conceptionis Deiparæ emissi, in quo multis argumentis parum felicibus, & Alexandri VII. Bullæ injuriosis prius temerarium adsertum suum stabilire contendit. Verum ex iis, quæ non ita pridem adtuli e variis Pontificum Bullis, præsertim Alexandri VII. de perpetuo & communi fidelium sensu, de instituto Festo ac Officio Immaculatæ Conceptionis, de gravissima interdictione, ne contraria sententia doceatur, neque in dubium, seu publice seu privatim vocetur, certum est *primo*, sententiam de Immaculato conceptu non esse meram opinionem, aut pietatem mere *opinativam*, ut loquitur Lamindus, ac errori obnoxiam, quod tamen pro fundamento ille ponit ad evertendum votum sanguinarium. Si autem fundamentum tam male materiatum est, quale erit ædificium huic superstructum? Certum est *secundo*, pium esse ac virtutis opus, colere Immaculatam Conceptionem. Licet igitur dubium esset id quod colitur, an pro pietate certa, & virtute minime dubia sanguinem fundere ac mortem oppetere non licebit? Si hoc ita est, neque licet fuso sanguine virginitatem nullo præcepto sancitam defendere: non licebit mortem oppetere in charitatis officio

cio & obsequio peste infectorum: non licebit propria morte vitam patris aut matris tueri. Quis sanæ mentis hæc inficiari ausit? Certum est *tertio*, quoniam ista, de quibus dixi, licita sunt, etiam licitum esse votum de sanguine fundendo pro virginitate tuenda, mortem oppetendi ex charitate in obsequio peste infectorum, moriendi ad servandam patris vel matris vitam. Et credamus impium, nefarium ac superstitiosum esse votum defendendi etiam ad sanguinem usque Immaculatam Virginis Conceptionem, Dei ac nostræ Matris amantissimæ honorem, ac vitam prodigere in obsequiam tantæ Dominæ ac cœli Reginæ quum quivis miles pro Principis ac Regis sui honore atque salute in mortem certam ruere gloriosum sibi ducat? magna sane audacia est, unum hominem plus sapere velle, quam tot Academias, tot Principes, & urbes, tot Ecclesiasticos & Equestres Ordines, qui voti religione se obstringunt, Immaculatam Conceptionem, donec aliter definitum fuerit, constanter defendendi, & non pauci ex ultimis etiam conceptis verbis *usque ad mortem*. Sed satis repressa fuit Viri hujus cæteroquin multum eruditi hac in re ultra sphæram progressa *Censura* ab aliis præstantissimis Viris, qui cala-

calamum ſtrinxere, ac doctiſſimis lucubrationibus & libris editis eam profligarunt: quemadmodum poſt Candidum Parthenotimum Laurentius Migliacius Panormitanus an. 1741. *in Lampridio detecto & caſtigato:* Joſephus Ignatius Milaneſe S. J. SS. Theol. Profeſſor an. 1742. *in Lampridio ad trutinam revocato:* & poſtquam his epiſtolas quasdam ſub ficto nomine Ferdinandi Valeſii primus auctor & ſemper idem Lamindus oppoſuit an. 1743. Benedictus Plazza S. J. in laudato volumine *Cauſa Immaculatæ Conceptionis* dicto & quaſi Decretorio, an. 1747. vulgato. Quare tota hæc controverſia eum denique finem nacta eſt, quod una ex parte Marianæ erga Immaculatum Deiparæ Conceptum devotio magis fuerit illuſtrata, ex altera factum ſit palam, in quæ præcipitia deducat homines alias claros & eruditos nimia eruditionis arrogantia, critico quodam ſpiritu in ſacra & profana promiſcue involare adſueta.

§. IX.

Controverſia de Auxiliis Gratiæ.

CXXII.

Antequam in ipſa celeberrimæ hujus controverſiæ quæ præcipuas duas

 Scho-

Scholas Thomisticam & eam quæ Societatis est, dudum inter se collisit, penetralia ingrediamur, juvat paucis occasionem illius primam in conspectum dare, Hæc non alia erat, quam *Scientia Media*, ideo sic dicta, quod inter scientiam *simplicis intelligentiæ*, & scientiam *visionis* velut intercederet. Hanc e SS. Literarum & SS. Patrum auctoritate depromtam quasi ex tenebris in lucem protraxit in suo *de Concordia gratiæ & liberi arbitrii* libro Ludovicus Molina S.J. Hispanus, magnum inter Theologos, quin & Jurisconsultos nomen tam ob doctissimos *in* 1. *p. D. Thomæ* Commentarios, quam ob sex Tomos *de Jure & Justitia* summo semper in pretio a profundis Jurisperitis habitos. Animadvertit enim sagacissimus in literis Divinis Vir, & tum ante ipsum Petrus Fonseca ejus Magister in rebus Theologicis, tum post ipsum plurimi non solum e Societatis Jesu scholis, verum etiam ex aliis præcipuis Europæ Academiis Doctores nominatissimi, præter objecta, ad quæ duplex scientia illa Theologis notissima, videlicet simplicis scientiæ & visionis sese extendit (nempe partim possibilia, partim quocunque demum tempore existentia) alia quoque reperiri, nimirum *conditionalia* seu sub con-

conditione duntaxat futura, quorum non minus certa scientia Deo concedenda esset, ac priorum. Rei hujus manifesta e SS. Literis testimonia in medium protulerunt de Tyriis & Sidoniis (h) de Davide commorante in urbe Ceila (i), de Elisæo ad Regem Joas misso, (k) de raptu animæ (l), de Jeremiæ vaticinio (m), &c. Ex his & similibus S. Scripturæ effatis legitime ac solide demonstrarunt cum Molina Doctores isti, certam veritatum etiam *conditionalium* scientiam Deo inesse, & non tantum *conjecturalem*, quam solam tum temporis Deo concedebant Thomistæ, uti constat ex Petro Ledesma Ord. Præd. Tractatu de Auxiliis (n) ubi referens sententiam de notitia divina horum *objectorum* solum conjecturali ait: *hanc sententiam sequuntur omnes discipuli S. Thomæ, qui hac tempestate interpretantur illum, & omnes, qui sequuntur ejus doctrinam in auxiliis gratiæ.* Immo ipse, tanquam cæterorum Antesignanus (o) conclusione quinta: *Secunda*, inquit, *sententia* (nempe quod Deus non habeat certam & *infallibilem* cogni-

(h) *Luc.* 10. (i) *l.* 1. *Reg. c.* 23. (k) *l.* 4. *Reg. c.* 13. (l) *Sap. c.* 4. (m) *Jerem.* 38. (n) *edito* 1611. *pag.* 580. (o) *pag.* 590.

cognitionem horum futurorum *conditionatorum*) *est certissima taliter, ut opposita non sit mihi probabilis.* Verum post Molinæ aliorumque nostrorum de certa *conditionalium* scientia, quam ille *Mediam* vocabat, doctrinam publici juris factam non facile quisquam Thomistarum hac in parte eam inficias ivit. Interea tamen scientiæ huic certæ ac *infallibili* sub nomine *Mediæ* nullum in scholis theologicis locum concedere volebant, sed antiqua partitione scientiæ divinæ in duas classes, videlicet *simplicis intelligentiæ* & *visionis* standum esse acerrime contenderunt, non jam rem ipsam, sed nomen innocens impugnantes. Verum impedire non potuerunt, quin plurimi alii in cathedris & scholis suis scientiam mediam in consortium reliquarum admitterent, ac civitate donarent, qua etiamnum hodie fruitur. Igitur aliam ingressi viam validissime illam oppugnare cœperunt eo ex capite, quod ejusdem Patroni doceant, scientiam ejusmodi *conditionalium* seu mediam non *supponere* decretum divinum, quod re ipsa in Deo absolute existat, totisque contendebant viribus, ea quæ sub conditione futura sunt, certo ac citra omne periculum errandi a Deo cognosci non posse, nisi in *Decreto prædeter-*

determinante, quod *subjective absolutum*, & *terminative conditionatum* dicebant. Hujus decreti *prædeterminantis subjective absoluti & terminative conditionati* inventorem fuisse satis constat Didacum Alvarez, Magistrum & Regentem Minervitanum; ipsius vero *Prædeterminationis* seu *Præmotionis* Physicæ Dominicum Bannez, celebrem in Academia Salmanticensi Theologum, utrumque Ord. Præd. Certe D. Thomas non fuit, teste Reverendissimo Turco, totius Ordinis Prædicatorum Generali, qui uti legere est apud Gabrielem Henao (p) & Dominicum Viva (q) cuidam ad mentem D. Thomæ *Præmotionem* hanc esse asseveranti publica in concertatione respondit: *Ostende mihi locum D. Thomæ, in quo Physicam Præmotionem propugnavit, & creabo te Magistrum adversus constitutiones tuæ Provinciæ.* Cui simile quid, si non idem Joannes Bagotus Theologiæ Claro-Montanæ Parisiis Professor apud Platellium (r) refert, nimirum eundem Reverendissimum Turcum in publica disputa-

(p) *In scient. Med. Theologice defensata sect.* 176. *num.* 1869. *& part.* 2. *lib. cit. sect.* 498. (q) *Part.* 3. *Disp.* 3. *q.* 2. *n.* 1. (r) *Part.* 1. *c.* 3. §. 2. *n.* 107.

tatione Parisiis an. 1664. instituta palam edixisse: *S. Doctori immerito adscribi Prædeterminationes Physicas, ejus Principiis evidenter contrarias.* Illud negari haud potest, in Indice Generali super omnia D. Thomæ Opera edito Romæ an. 1570. qui vastissimum volumen conficit, nullibi nomen ac mentionem *Prædeterminationis* aut *Præmotionis*, multo minus *Physicæ* reperiri, ne quidem in adjecto ad calcem *Breviculo* seu *Repertorio* omnium dictionum Principalium, inter quas utique locus fuisset concedendus *Prædeterminationi Physicæ* adeo famosæ, si eam S. Doctor vel invenisset, vel tradidisset, aut propugnasset. Quapropter Bannesius præcipuus belli hujus scholastici ac totius controversiæ Auctor frustra tam amaris quæstubus fatigare aures videtur, clamareque, incognitam toti venerabili antiquitati, atque inauditam ad sua usque tempora in scholis fuisse hanc divinæ scientiæ partitionem, uti & vocem *Scientiæ Mediæ*, quum æque parum aut minus cognita Antiquis & D. Thomæ fuerit *Prædeterminatio* seu *Præmotio Physica*, aut *Decretum Prædeterminans*, utpote eodem tempore vel paullo ante in hortis Alvaresii & Bannesii velut heri primum nata. Hæc de scientia Media.

CXXIII.

CXXIII.

Jam vero Controversiæ de Auxiliis Gratiæ vera & genuina origo hæc est: Negavit Calvinus cum aliis hæreticis libertatem humanæ voluntatis, ut efficaciam gratiæ divinæ explicaret, cui vim quandam necessitantem tribuit. Detestati sunt omnes Catholici pestiferum hoc dogma quumque tunc temporis melior via non occurreret, adhæserunt plurimi doctrinæ Thomisticæ, quæ libertatem hominis fortissime propugnavit: gratiæ vero efficaciam credebat explicare se quam optime per virtutem eidem *intrinsecam* atque innatam, sine ulla vi cogente humanas mentes, & in quamcunque partem vellet, certissimo inflectentem. Videns autem Molina cum aliis e Societate Doctoribus, quod hac ratione libertati necdum satis cautum esset, asserendo quidem fortiter, dari omnino in homine libertatem, quam *Indifferentiæ* vocant, gratiam vero vim ac necessitatem nullam libero arbitrio inferre: tribuendo tamen gratiæ talem virtutem *intrinsecam* & *essentialem*, cui humana voluntas resistere non posset, vel certe nunquam restitura esset, quamque ut acquirat, vel declinet, neutiquam esset in hominis potestate, sed in solius

Dei concedentis vel negantis voluntate ſeu Decreto, omne liberi arbitrii *exercitium* antecedente: videns inquam hoc Molina cum aliis, credensque eadem manu, qua periculo ſubduceretur libertas noſtra, rurſus in illud conjici, aliam ineundam ſibi viam eſſe putavit, ut hæreticis os obſtrueret, clamantibus Catholicos verbis quidem a ſe diſſentire, non re ipſa, & gratiam quam ipſi vocarent *neceſſitantem*, dici ab illis *prædeterminantem*. Itaque quum ſyſtema ſuum de ſcientia media in publicam lucem produceret, ratus medium hoc fore optimum conciliandi libertatem humanam cum efficacia gratiæ divinæ, docuit & poſt ipſum docuerunt quamplurimi, docentque etiamnum impune: gratiam quidem ſecundum ſe non eſſe connexam cum conſenſu; ubi tamen Deus prævifo per ſcientiam mediam (quod hujus proprium eſt officium) hominis conſenſu eam confert, & hac voluntate confert, quod præviderit cum conſenſu fore conjungendam, ejusmodi gratiam omnino eſſe efficaciſſimam, & certiſſime poſt ſe conſenſum re ipſa trahere, quin ulla ratione lædatnr humana libertas, utpote cujus liberum *exercitium* *ſupponeret* ſcientia media, & a quo ipſa ſua modo penderet, poſſetque impediri

ac

ac evitari ab arbitrio creato. Atque hac ratione cenſebat Molina cum Societatis Theologis iniri poſſe *Concordiam gratiæ cum libero arbitrio*, quem etiam titulum libro ſuo præfixit. Quippe hoc modo intactum relinquitur ſupremum & abſolutiſſimum Dei in omnes actiones, etiam liberas, Dominium, ſimul & libertas humana ſarta tectaque ſervatur: dominium quidem Dei, quum penes Deum ſit in hoc ſyſtemate conferre ac conſervare potentiam libere agendi; ſubminiſtrare gratiam excitantem & adjuvantem, ſine quibus nullum opus bonum, neque ipſe in bonum conſenſus effici poteſt; flectere pro ſua lubidine arbitrium humanum in quamcunque partem conferendo talem libertatem & gratiam, quam per ſcientiam mediam videt fore conjungendam cum conſenſu: Libertas vero humana, dum penes ipſam ſit, Deo ſic decernente, ut gratia collata vel conferenda uti poſſit, vel non uti; eidem reſiſtere vel conſentire potentia ſaltem antecedente; facere ut Deus prævideat hanc gratiam efficacem fore, illam inefficacem. Hæc, quæ ſane nemo vel leviſſime tinctus in rebus theologicis negare poteſt, non doctrinæ novæ cudendæ gloria, ut perperam adverſa pars ſuſpicabatur, ſed veritatis in

 lucem

lucem producendæ, hæreticique dogmatis penitus profligandi ſtudio incitatus Molina, cæterique ipſius doctrinæ adhærentes docere ac palam exponere cœperunt difficillimis illis temporibus, quibus Catholicos inter & Acatholicos graviſſimum circa gratiam divinam & libertatem humanam bellum exarſit. Profecto hac in re non egerunt aliud, quam quod Inſtituto ſuo, & præclaræ S. Fundatoris ſui doctrinæ ac monitis erat conforme, contra quam nonnulli ad invidiam faciendam criminantur, dum aſſerere non dubitant, brevi tempore degeneraſſe filios a S. Patris ſui præſcripto graviſſimo, ut maxime in tradenda Theologia a S. Thoma non recederent. Audire juvat S. Ignatium ipſum, quæ hoc in negotio illius mens ac ſententia fuerit. Hic in Aureo ſuo Exercitiorum Spiritualium libro, quantum ad ſingula pertinet, oraculo Sedis Apoſtolicæ ſolemniter adprobato, dum regulas quaſdam ſtatuit, *ut cum Orthodoxa Eccleſia ſentiamus*, inter alias decima quarta ſic loquitur: *Advertendum eſt; quamquam veriſſimum ſit, nemini contingere ſalutem, niſi prædeſtinato, circumſpecte tamen circa hoc loquendum eſſe, ne forte gratiam ſeu prædeſtinationem Dei nimis extendentes, liberi arbitrii vires,*

&

& operum bonorum merita excludere velle videamur: vel e converſo, ne plus æquo huic tribuentes illis interim derogemus. Eodem in libro Exercitiorum paullo infra, regula decima ſeptima, præſcribit: *Neque itidem prædicandæ & inculcandæ gratiæ Dei usque adeo inſiſtendum, ut ſerpere inde poſſit Auditorum animis lethalis error, negata liberi arbitrii noſtri facultate. De gratia ergo ipſa diffuſe quidem loqui fas eſt, Deo inſpirante, ſed quatenus in gloriam ejus uberiorem redundat, idque juxta modum convenientem noſtris præſertim temporibus tam periculoſis: ne liberi arbitrii uſus, & operum bonorum efficacia tollatur.* Atque, in has Ignatii ſapientiſſimas regulas dum commentatur Eximius Doctor Suarius (s) *occaſionem* inquit *ſummo advertendi, zelum quem nunc habet Societas recte explicandi concordiam gratiæ cum libero arbitrio, & convenienter loquendi, & accommodate ad reſiſtendum Luthero aliiſque hujus temporis hæreticis, eundem fuiſſe in Patre Noſtro Ignatio, ut vel ab illo in Societatem manaſſe, vel eundem Spiritum, qui hanc Religionem movet ad reſiſtendum hæreticis, hujus eſſe Doctrinæ Auctorem.* Cæte-

(s) *Tom.* 4. *de Relig. Societ. in particulari l.* 9. *c.* 5. *dub.* 12.

Cætera voluit equidem S. Ignatius, ut filii sui non facile discederent a doctrina S. Thomæ, non autem, ut semper accederent doctrinæ Interpretum Thomistarum, quæ duo admodum diversæ res sunt.

CXXIV.

Verum *Concordia* hæc, seu liber, quo inter gratiam & liberum arbitrium concordiam stabilire conatus est Molina, pomum illud *Discordiæ* fuit inter scholam Thomisticam, & eam, quæ Societatis est, atque *lapis offensionis*. Quippe Dominicus Bannez, de quo dixi, Vir acer ingenio, Commentariis in S. Thomam editis celeber, magnæque inter suos auctoritatis: usus Magistro Melchiore Cano, ejusdem Ordinis homine doctissimo quidem, sed nescio quam ob æmulationem Societati qua dictis qua scriptis palam offenso, circa annum 1588. vix perlato ad se rumore, Molinam librum Concordiæ prælo in Lusitania commissurum, mox occultis cuniculis scientiæ mediæ propugnaculum subruere tentavit. Igitur ipse, ejusque familiares collatis inter se consiliis librum Concordiæ necdum typis editum, necdum a se visum, multo minus perlectum privato suo judicio damnant,

nant, atque ad Cardinalem Archiducem Albertum, & quam dicunt Inquisitionem Generalem Lusitaniæ, cujus Præsidem agebat Albertus, tanquam propositionum damnatarum & Pelagianismi resuscitati reum deferunt. Ita fatetur ipse Augustinus Le Blanc seu latens sub hoc nomine Fr. Hyacinthus Serry, Ord. Præd. in Historia de Auxiliis (t) : *Vix absoluta erat editio, & necdum venalis prostabat, cum Fr. Fr. Prædicatores injecta suscitati Pelagianismi accusatione publicationi ejus intercesserunt.* Sed primus hic assultus neutiquam ad vota successit. Quippe provido Numine sic disponente factum est, ut liber Molinæ a Viro ex Illustrissimo Prædicatorum Ordine, doctissimo æque ac religiosissimo, primum dignumque testimonium ferret. Nam sacræ Inquisitionis Lusitanicæ Senatus librum Concordiæ ad se delatum publico librorum Censori Bartholomæo de Ferreira examinandum dedit. hic illustre profecto elogium in adprobatione sua contexuit, in fronte libri positum, in quo 1. ait, *ea qua potui diligentia hunc librum examinavi.* 2. vocat auctorem *Doctorem eruditissimum, virum in divinis scripturis studiosissimum, juxta ac Religiosissimum.* 3. addit, *Quapropter*

(t) *Lib.* 1. *c.* 13.

pter valde dignas arbitror has lucubrationes, quæ in publicam totius Ecclesiæ utilitatem excudantur. Huic ſimile teſtimonium tulit idem liber Molinæ in Regiis Caſtellæ & Arragoniæ Tribunalibus, in quibus eum vulgandi poteſtas fiebat, munita non ſolum adprobationibus luculentis, verum etiam amplis & honorificis encomiis Petri Loppii de Montoya, & Joannis Villæ Theologorum, quibus excutiendi libri cura demandata fuerat. Quare cadentibus in irritum cunctis Bannesii ſociorumque machinationibus qua occultis qua manifeſtis, tandem Inquiſitionis Generalis Luſitaniæ ſolemni judicio, accedente Archiducis tanquam Præſidis conſenſu, permiſſum eſt, ut Molinæ liber *de Concordia gratiæ & liberi arbitrii* ſub initium Julii an. 1588. omnium victor difficultatum in lucem prodiret, adjecta appendice, qua reſpondit auctor ad ea, quæ ab Adverſariis ſuis objecta ſibi fuerunt. Neque ſolum libri editio permiſſa fuit, ſed etiam S. Senatus hujus judicium graviſſimum acceſſit, nimirum, *quod doctrinam valde utilem, ſanam, & conformem Scripturæ, Conciliis, & SS. Patribus contineat*, quemadmodum ipſe tunc temporis ſupremus ejusdem Præſes Archidux Albertus in ſuis ad Clementem

tem VII. literis teſtatur. Rebus ita, ut expoſui, in Luſitania pro Molinæ libro feliciter geſtis, in Hiſpaniam bellum hoc literarium eſt translatum. Diſplicuit nimirum honor ille, qui paullo poſt publici juris factam Molinæ concordiam libro huic in præcipuis Hispaniæ urbibus & Academiis habitus eſt, ut ingenue fatetur acerrimus Adverſarius, rei credo evidentia convictus; Thomas de Lemos Ord. Præd. qui (u) in hunc modum loquitur: *Liber ille novam (ut videbatur) continens doctrinam a compluribus acceptatus fuit, & ejus dogmata amplexata, ita ut in communibus diſputationibus, publicisque congreſſibus, immo & in ſcholis nihil aliud audires, quam hanc Molinæ doctrinam.* Et vero in Hiſpania a plerorumque Ordinum Religioſorum Viris doctiſſimis, quique Theologiam publice profeſſi ſunt, Molinæ doctrina paſſim tradebatur in ſcholæ cathedris. Ex his omnium primi fuerunt Patres de Familia S. Franciſci in Conventu Ubitenſi circa an. 1592. horum veſtigia ſecuti ſunt eodem tempore Auguſtiniani, Benedictini, Ciſtercienſes, Carmelitæ, iique quos Minimos vocant. Neque ſolum Ordines Religioſi, verum etiam præcipuæ per Hiſpaniæ

(u) *In Panoplia Tom. 1. Tract. 6. c. 3.*

niæ Regnum Universitates Complutensis, Hispalensis, Vallisoletana, quorum omnium insignia, & pro doctrinæ Molinianæ innocentia authenticis quas vocant tabulis comprobata testimonia exhibet Eleutherius (x). Quare ad S. Inquisitionis per Hispaniam supremum Tribunal Molinam cum libro suo deferunt, tanquam doctrinæ in fidei dogmatibus erroneæ ac hæreticæ reum. Ab hoc igitur liber memoratus Academiæ Complutensi, quæ reliquis fere tota in Hispania commendatior & illustrior est; atque in ea insignioribus octo Doctoribus & Theologiæ Magistris per annum integrum severo examini subjiciendus traditur. Sed & heic superior evasit, & ab omni censura immunis prodiit. Testantur id literæ Cancellarii Uuniversitatis Complutensis ad Cardinalem Pompejum Arragonium datæ. in his ait: *magna & accurata diligentia per longum tempus, maturo consilio, me præsente id præstitum est* (scilicet examen) *non sine libri approbatione.* additque: *Doctissimorum Virorum, qui huic examini interfuerunt, placita si ii, qui hunc librum perlegunt, attenti audirent, non dubito, quin libenter acquiescerent.* Con-

(x) *In Hist. Controv. de Auxil. l.* 2. *c.* 11. 12. & 13.

Confirmarunt hæc omnia iidem Doctores Complutenses exaratis ad ipsum Pontificem Clementem VIII. literis, asseverantes insuper, Universitatis suæ judicium a magno Doctorum numero totius Hispaniæ peritissimorum comprobari. Quumque Petrus Michael, Doctor Complutensis, qui tunc Romæ agebat, certiores redderet Collegas suos, adversam partem omni industria conari, ut persuadeat Pontifici, Complutensem censuram a Patribus Societatis dictatam fuisse, illi alteram ad Pontificem epistolam scripsere in qua inter alia sic loquuntur: *Cum vero indignum sit quæ nobis examinanda proponuntur, alieno calculo judicare, eorum præsertim, quorum res agebatur & causa .... de integro libro judicavimus, prout in instrumento a nobis confecto, & propria manu subscripto continetur. . . . Reliquis omnibus tam sæcularibus quam Religiosis ignorantibus prorsus non modo censuram judiciumque nostrum; sed etiam quidquid in tam frequenti Conventu nostro versaretur.* Integras epistolas legere licet apud Eleutherium (y).

CXXV.

(y) *L.* 2. *c.* 13. *de Auxil. grat.*

CXXV.

Nihil jam ſpei reliquum videbatur Adverſariis tum in Luſitania, tum in Hiſpania. Igitur omnem operam ſuam in id contulerunt, ut cauſa tota ad Romanæ Inquiſitionis Tribunal pertraheretur. Id effectui dederunt, potentum in Urbe amicorum ſuffragiis confiſi anno 1596. quo Banneſius victoriæ certius obtinendæ ſpe illectus Didacum Alvarez, cum privatis libri Molinæi accuſationibus ac cenſuris Romam ablegavit. Hic quamprimum ad Cardinalem Alexandrinum, Ordinis Prædicatorum, e quo ad purpuram adſumtus erat, *Protectorem* ſe contulit, ejusque in re tanti momenti auxilium implorans ſupplicem libellum porrexit, Pontifici ſi videretur exhibendum. In iſto autem decem propoſitiones continebantur, novem e libro Molinæ, decima vero e Franciſci Suarii, Molinæ defenſoris, operibus collectæ una cum cenſuris cuivis propoſitioni ſubjectis, quibus titulus erat præfixus: *Apologia Fr. Fr. Prædicatorum in Provincia Hiſpaniæ, SS. Theologiæ Profeſſorum* &c. Nec mora: Apologiam hanc Card. Alexandrinus Clementi Pontifici clam obtulit, & adnitentibus Cardinale Aſculano, priusquam

ad

ad purpuræ sacræ honorem eveheretur, Dominicanæ Familiæ Alumno, atque Francisco Pegna Rotæ Decano, rem eo deduxit, ut quamprimum litis cognoscendæ initium daretur, quod etiam factum est 2. *Jan. an.* 1598. coram octo vel potius novem Consultoribus a Pontifice designatis, quibus Alvarez cum suis jam antea persuadere conatus est, id unum Molinæ propositum fuisse, ut novam de gratia & *prædestinatione* Theologiam cuderet, deserto antiquitatis tramite, contemptaque SS. Augustini ac Thomæ auctoritate. Res maxima cum festinatione peracta est. nam vix mensium trium spatio post undecim conventus celebratos Consultores isti 13. Martii ejusdem anni judicium decretorium pronunciarunt in hæc verba: *Censemus e re Catholica esse, ut liber qui inscribitur Concordia liberi arbitrii cum gratiæ donis, compositus a Ludovico Molina, & ejus doctrina omnino prohibeatur* &c. Verum Pontifici merito suspecta fuit tanta in re tanti momenti, cui examinandæ plures integros annos Lusitaniæ ac Hispaniæ sacra Tribunalia impendissent, festinandi judicandique ratio. Quare telam retexere jussit, causamque majori cum circumspectione ac diligentia, actisque controversiæ in Hispania inchoa-

tæ (quæ Consultoribus exspectare non libuit, donec adveherentur) inspectis ad incudem revocari. deprehensum enim fuit, damnatas fuisse ab iisdem propositiones quasdam Molinæ, quæ vel erant certæ, vel communiter in Theologia receptæ, & quidem non audita parte altera: præterea non æquitatem arbitrorum sed adversariorum acerbitatem præsefe-rebant, quum unus eorum Gregorius Coronellus singulis fere paginis censuræ in Molinam uti hæreticum & Pelagianum inveheretur. Sed post multos alios conventus necquidquam meliores Clemens una ex parte justis contra Consultores querelis fatigatus, ex altera inspectis tot Academicarum & Theologorum testimoniis, quæ ex singulis Europæ partibus interea Romam transmissa Molinæ doctrinam magnopere commendabant, ipse ad causæ cognitionem se accinxit partium congressibus coram se indictis, monitisque duorum Ordinum, Prædicatorum & Jesuitarum supremis Rectoribus, ut quos vellent Theologos in amplissimam Disputationis arenam secum adducerent: Spectatorem se fore ac Arbitrum universi certaminis. Huic initium datum est anno 1602. 20. Martii in Vaticano Palatio, in quo prima Congregatio celebrata fuit coram

coram Summo Pontifice, cui aſſidebant Cardinales duo, Pompejus Arragonius, & Camillus Burgheſius, qui poſtmodum ſub Pauli V. nomine toti Eccleſiæ diu præfuit. Epiſcopi aderant complures doctrina præſtantes & eruditione. Partes Dominicanorum ſuſtinebat Didacus Alvarez Magiſter & Regens Minervitanus, poſtea Archiepiſcopus Tranenſis, Prædicatorum Theologus, qui præter Commentarios in Iſaiam Prophetam de Auxiliis gratiæ, & humani arbitrii viribus ſcripſit: Molinæ vero ac Societatis cauſam tuebatur Gregorius de Valentia, qui per annos viginti tres Theologiam Scholaſticam & docuit, & Tomis quatuor illuſtravit. Ubi Pontifex pauca præfatus erat de natura & momento negotii, omnesque paterne adhortatus, ut ſuo quisque munere ſedulo & fideliter fungeretur, quæſtio agitari cœpit: Quis majores vires ad bonum libero arbitrio tribuat, S. Auguſtinus, an Molina? reſpondit Valentia, Molinam non majores tribuere quam tribuiſſet Auguſtinus, nec ullas eidem negare, quas idem Auguſtinus conceſſerit. Utrumque hoc aſſertum prolixa doctaque oratione probavit adductis tum Auguſtini tum Molinæ teſtimoniis clariſſimis, & viſus eſt etiam Ad-

verſariis non diffitentibus palmam in hoc omnium primo congreſſu retuliſſe, Didaco Alvarez arena excedente, cujus in locum ſucceſſit Thomas de Lemos Theologus Prædicatorum, in diſputando vehementior priore. Tenuit autem hæc diſputandi ratio inter utrumque Ordinem in hoc literato Almæ urbis theatro ſumma cum Orbis Chriſtiani exſpectatione per quatuor fere annos usque ad annum 1606. Congregationes univerſim quadraginta ſeptem inſtitutæ fuerunt, nempe triginta ſeptem Clemente VIII. hoc autem e vivis ſublato præſente Paulo V. decem reliquæ. Cauſam intervallo temporis hujus egerunt e Familia Dominicana Didacus Alvarez, & Thomas de Lemos: e Societate Gregorius de Valentia, Petrus Arrubal, & Ferdinandus Baſtida. quid in ſingulis Conventibus iſtis actum fuerit, e publicis monumentis fide digniſſimis exponit Theodorus Eleutherius, & ex Actis nomine Franciſci Pegnæ & Fr. Thomæ de Lemos in lucem datis Auguſtinus le Blanc. Initio quidem multum temporis in eo rerum articulo abſumptum fuit, num propoſitiones e Molinæ libro extractæ cenſuram jure mereantur, & vel Pelagianismo affines, vel ominino eſſent Pelagianæ. Paullo poſt ven-

ventilata fuit quæstio, an Molina sentiat cum Cassiano; tum ejus doctrina cum Augustini doctrina conferebatur, expendebaturque num ei conformis sit, nec ne. Sub initium quidem controversiæ Clemens parum favere Molinæ, quin etiam nescio quibus præjudiciis occupato animo ad disputantium cœtus accedere videbatur, sed perceptis, quibus accusationum torrens sistebatur, responsis, licet jam adversa valetudine tentaretur, Codicem Molinæ magna attentione ipsus legit, & notis propria manu adscriptis a Pelagianismo & Semipelagianismo vindicavit, quibus illustratus hic ipse Codex etiamnum in Tabulario Romano Societatis asservatur. Sed hos pios doctosque Pontificis conatus gravis morbus, morsque an. 1605. secuta subito evertit.

CXXVI.

Huic qui successit Paulus V. diversam hoc in negotio viam inivit: hauserat enim perfectissimam rei totius notitiam e tot illis, quibus interfuerat sub Antecessore suo concertationibus. Quare quum probe animadverteret, tempus teri vanis Pelagianismi ac Semipelagianismi objectationibus, utpote quibus pars altera æquali

vel majori jure affinitatem cum Lutheri ac Jansenii doctrina opponeret, præter omnem Accusatorum spem & exspectationem in examen vocari permisit *Prædeterminationem* physicam Bannesianorum, quod ne fieret, toto auctoritatis pondere sub Clementis Pontificatu amoliti fuerant, prætexentes nolle se ex Actoribus Reos fieri, nec passuros sese, ut qui Molinianæ doctrinæ Accusatores venerunt, propriam (tanquam aliquid in ea periculi lateret) tueri cogerentur. Coacti sunt tamen. Itaque rejectis ambagibus denique ad ipsam controversiæ radicem de gratiæ efficacis natura, & physicæ *prædeterminationis* indole perventum est, propositaque hæc Pontificis voluntate quæstio: *An Deus sua efficaci gratia moveat hominis voluntates ad actus liberos bonos non solum intus suadendo, invitando, excitando, aut alias moraliter attrahendo, sed etiam vere, & active proprie, salva tamen humana libertate? & an talis efficax gratia convenienter ab aliquibus scholasticis physice prædeterminare dicatur?* huicque rei ventilandæ fere omnes reliquæ Congregationes maximo utriusque partis conatu impensæ fuerunt. Lemos quidem adductis Scripturæ ac Patrum, præcipue D. Augustini

ac

ac S. Thomæ locis bene multis id, quod caput rei erat, evincere conabatur, violari supremum dei in omnes actiones humanas dominium, dum gratiæ *intrinseca* & *essentialis* efficacia, visque *prædeterminandi* voluntatem denegatur, & tribuitur libero arbitrio virtus se ipsam in hanc vel illam partem, seu ad bonum seu ad malum inflectendi. At Bastida prolixe demonstravit, non minus a Scriptura & Patribus supremum dei in omnes res creatas dominium extolli, quam humanæ voluntati concessam a Deo libertatem commendari: utrique quod suum est, esse tribuendum, ne fidei dogma hoc in negotio evertatur: jam vero supremum dei dominium intactum relinqui, si dicatur, Deum dando gratias non quidem in se efficaces, sed tales, quibus per scientiam mediam (quæ Deo negari non potest) prævidet voluntatem humanam in his vel illis circumstantiis positam esse consensuram, quemlibet actum bonum obtinere posse, quum penes ipsum solum sit dare hujusmodi gratias, vel non, salva interim hominis libertate, utpote a qua consensus ejusque *prævisio* suo modo penderet: verum dando gratias in se efficaces, & quæ ex natura sua *infallibiliter* cum consensu essent

connexæ, nec quo minus efficaces sint, ulla ratione impediri aut evitari ab homine possint, tollere libertatem *indifferentiæ*, contra quam novissime Tridentinum Concilium, cujus utique auctoritas cuicunque auctoritati & rationi prævaleret (z), conceptis verbis definierit: *liberum hominis arbitrium a Deo motum posse dissentire, si velit;* cum qua definitione systema Molinæ ac Societatis de gratiæ efficacia optime convenire, contra systema Thomistarum *Prædeterminantium* conciliari non posse palam foret. Multa heic, ut fieri amat reposuit Lemos, multa replicavit Bastida. Gravissimum pondus addiderunt Acta Concilii Tridentini in Arce S. Angeli adservata, e quibus Cardin. Bellarminus in scripto Pontifici oblato (quod adhuc in Tabulario Societatis Romæ adservatur) hæc illi retulit: *In Actis Concilii, quæ habentur in arce S. Angeli, refertur, quod cum in disputatione Theologorum, quæ habebatur ante sessionem sextam, duo Religiosi protulissent sententiam istam de prædeterminatione liberi arbitrii, fuit male acceptum a cæteris, eo quod non videretur valde Catholicum, & propterea Decretum formatum est, juxta communem alio-*

(z) *Sess. 6. Can. 4.*

aliorum sententiam. His omnibus coram Tribunali suo diu multumque agitatis, Paulus V. Pontifex Maximus anno 1606. ut tandem controversiæ huic finem imponeret, rem post collecta Judicum suffragia cum solis Cardinalibus contulit, matureque expendit. Quid in eo congressu decretorio actum fuerit, inter arcana nemini adhuc pervia referri debet. E nullis enim monumentis certo resciri potuit hucusque, an aliquid conclusum fuerit pro hac vel illa seu damnanda seu publice adprobanda sententia. *Fuere*, inquit Adversarius le Blanc (a), *qui dicerent, Pontificem & quinque Cardinales pro Apostolica definitionis promulgatione pronunciasse, quatuor intercessisse. Verum quid certo rei fuerit, probavit eventus.* Quinam illi fuerint, non refert hic Auctor. Sed fuerunt etiam alii, qui assererent, uti Spondanus ad an. 1606. Joannes Martinez de Ripalda (b), atque ut nihil dicam de Petro a S. Josepho e Congreg. Fuliensi, de Paulo Leonardo Iberno, Manapiensi S. Theol. Professore, Gabriele Hennao, & Francisco Annato &c. Eleutherius seu Livinus de Meyer: notum esse orbi, Pontificem cum Cardinalibus Per-

(a) *L.* 4. *Hist. c.* 18. (b) *Hist. Controv. de Auxil. Vindic. l.* 1. *c.* 6.

Perronio & Bellarmino, & aliis pronunciasse, *ut omnis doctrina Molinæ indemnis consisteret, & ut utriusque Familiæ sententia in Scholis Catholicis tuto & impune doceretur, donec aliud a S. Sede decernatur, ea tamen lege, ut neutram quisquam carpat, injuriisque lacessat.* Verum quum certis omnino publicisque Tabulis ista non constent, optimum erit (uti nec diffitetur le Blanc paullo ante citatus) rem *ex eventu* metiri, & cum Ipso, licet Adversario acerrimo, e causæ exitu *probare*, penes quam partem victoria tot tantisque conatibus quæsita steterit. Igitur lite primum in Lusitaniæ ac Hispaniæ regnis apud S. Inquisitionem ab æmulis mota Molinæ ac Societatis doctrina illæsa & ab omni erroris suspicione libera ut vidimus prodiit: tum Romæ in conspectu Sedis Apostolicæ, supremoque in rebus fidei ac morum Tribunali gravissimorum errorum Pelagianismi & Semipelagianismi innumeris adversæ partis machinis & artibus postulatur: Primi in Lusitania, Hispania & Romæ Bannesiani fuerunt, qui eam in jus vocarunt, qui accusarunt licet tot Academiis & Religiosis Ordinibus probatam, qui Actoris partes sustinuerunt, & damnationem ac extra fines orbis li-

te-

terati proscriptionem illius modis omnibus urserunt. Nihilominus post tot Congregationes, Examina, & contraria etiam Consultorum plurium suffragia a supremo in terris Judice Sacro summo Pontifice concessum est, ut omnis doctrina Molinæ (atque ita etiam Societatis, quamvis hæc non omnem Molinæ doctrinam, prout ipse explicat, propriam sibi fecerit) indemnis persisteret, & Societas in possessione dogmatum suorum quieta permaneret, eximereturque ab omnibus sinistris censuris atque injuriis. Jam vero certa est, & apud omnes civitate donata Juris Regula: *Actore non probante reus & vincit & absolvitur.* Quis autem sanæ mentis ab Actoribus Bannesianis in Judicio probatum fuisse credat, doctrinam Molinæ ac Societatis S. Scripturæ contrariam esse, SS. Patribus præsertim Augustino & Thomæ aperte contradicere, Pelagianismum & semipelagianismum sapere; immo hæreticam esse; & nihilominus a Summis Pontificibus Clemente VIII. Paulo V. & Successoribus non tantum non fuisse damnatam & proscriptam, sed impune ac centum & quinquaginta annis ad hæc usque tempora doceri permissam? Audire juvat satis recens documentum. Benedictus XIII. ex Illustrissimo Prædicato-

cato-

catorum Ordine ad Pontificiam sedem evectus Decretum edidit an. 1724. quo Thomistas *laudabiliter hactenus sententias suas de gratia per se & ab intrinseco efficaci ac de gratuita prædestinatione ad gloriam sine ulla prævisione meritorum docuisse* asserit utpote, *quas ab ipsis Sanctis Doctoribus Augustino & Thoma se hausisse, & Verbo Dei, summorumque Pontificum & Conciliorum decretis & Patrum dictis consonam esse ipsorum schola commendabili studio glorietur.* Aliquot annis post fata Benedicti, videlicet 1733. 2. *Octobr.* Clemens XII. aliud Breve Apostolicum in lucem dedit, quod videre est in Bullario Romano (c) quodque incipit: *Apostolicæ providentiæ beneficio.* In hoc ita loquitur: *Mentem tamen eorundem Prædecessorum nostrorum* (scilicet Clementis XI. & Benedicti XIII.) *compertam habentes nolumus aut per nostras, aut per ipsorum laudes Thomisticæ scholæ delatas, quas iterato judicio nostro comprobamus & confirmamus, quicquam esse detractum cæteris Catholicis Scholis diversa ab eadem in explicanda divinæ gratiæ efficacia sentientibus, quarum etiam erga hanc sedem præclara sunt merita, quo minus sententias ea de re tueri pergant,*

(c) *Tomo XIII. pag.* 362.

gant, quas hactenus palam & libere ubique, etiam in hujus Almæ urbis luce docuerunt & propugnarunt. Igitur ex eventu, ut dixi, optime & citra omnem dubitationem probatur, immo patet, in hac summi momenti controversia victoriam penes Molinæ Concordiam & Societatis doctrinam absque omni adulatione, aut inani jactantia stetisse ac stare etiamnum. Atque hæc, quæ hucusque commemoravi, qua potui fide collegi e vastis duobus Tomis Historiæ Controversiarum de Divinæ gratiæ auxiliis a Theodoro Eleutherio seu Livino de Meyer S. J. Theologo conscriptis, non inconsulta tamen adversarii Augustini Le Blanc, seu Fr. Hyacinthi Serry Ord. Præd. Theologi Historia. Meretur autem Livinus apud quemvis æquum rerum æstimatorem fidem profecto maximam, *in primis* enim, quæ ipse in medium profert, tum e Tabulis Authenticis tum e Criticæ placitis manifeste probat. *Dein* Adversarium in historia sua concinanda commercii cum Jansenistis & præcipuis eorum Capitibus, ex literis jussu Regio Bruxellis interceptis in Præfatione sua aperte convincit. *Denique* ostendit, eundem scriptorem pleraque historiæ suæ documenta desumpsisse ex actis nomine Francisci Pe-

gnæ,

gnæ, & Fr. Thomæ de Lemos in lucem datis, quibus tamen Innocentius X. Pontifex edito die 23. *April.* 1654. decreto *nullam omnino fidem* adhibendam esse declaravit. Plura de tota Controversia ex Instituto in lucem protuli alio in libro, cui titulus: *Ingenua Indoles Scientiæ mediæ, Probabilismi, & Gratiæ efficacis, cum animadversionibus Historicis, Criticis & Theologicis,* typis vulgato anno 1759.

§. X.

Controversia de Probabilismo.

CXXVII.

Nefas foret dissimulare hanc Controversiam, quæ jam olim, & nunc vel maxime, tantis partium studiis, tantoque strepitu est agitata, ut totam Europam, & quod ultra est, velut immani terræ motu concussam crederes. Ut rei totius, de qua agitur, cardo ante oculos ponatur, reflectendus est animus ad geminas propositiones a Summis Pontificibus circa morum doctrinam damnatas, e quibus intelligere licebit, quis hoc in negotio Ecclesiæ Catholicæ sensus sit. Alexander VIII. *an.* 1690. 8. *Decembr.* damnavit

navit hanc propositionem numero tertiam: *Non licet sequi opinionem vel inter probabiles probabilissimam.* Innocentius vero XI. *an.* 1679. 2. *Mart.* Istam itidem numero tertiam: *Generatim dum probabilitate sive intrinseca sive extrinseca, quantumvis tenui, modo probabilitatis finibus non exeatur, confisi aliquid agimus, semper prudenter agimus.* En! duo velut extrema, duosque cardines in opinionum probabilium usu. Quidam quos *Rigoristas* aut *Tutioristas* adpellant, ab omni specie probabilitatis quantumvis magnæ aut etiam maximæ abhorrentes ubique id, quod tutius est, sequi oportere, quantumcunque probabilis foret opinio contraria, magno cum strepitu contenderunt. Alii quos *Benignistas*, aut *Laxos* seu *Laxones* dicunt, nimium quam par est fræna laxantes conscientiæ ad actionis licentiam plus non requiri docuerunt, quam opinionis probabilitatem aliquam, licet tenuem & exiguam, unde unde demum illa accerseretur, sive ab auctoritate sive a ratione, verbo probabilitatem adparentem. Priores peccarunt rigore, posteriores benignitate: utrique a via media ceu regia, quam omnis virtus moralis tenet, seu aberrarunt ad dextram, seu ad sinistram declinarunt: utrorumque do-

ctrina a summis Pontificibus tanquam noxia, & disciplinæ morum inter Christianos inimica damnata fuit. Præter hos aliæ sincerius opinantium classes in lucem prodiere: una est *Probabilioristarum* seu illorum, qui non quidem tutiora ubivis eligenda esse censent, bene tamen ea, quæ sunt probabiliora: altera est *Probabilistarum*, quæ omni probabilitati, modo vere ac theologice, & comparate talis sit, & intra debitos constricta limites (e. g. ne sententia legi certæ, aut principio certo, pacto, vel censuræ publicæ &c. adversetur) locum concedunt tunc, quando solum de actionis licentia agitur. Prima classis aliquantum deflectere videtur ad unum rigoris extremum, de quo dixi; secunda vero ad alterum benegnitatis extremum: in æquilibrio tamen, uti ita dicam, posita neutra istorum sententia a Summis Pontificibus censura est unquam notata, aut Vaticano fulmine tacta, quamvis teste P. Gabriele Daniel (d) Innocentius XI. fere toto, quo Ecclesiæ clavum tenuit, tempore opportune importune urgeretur, ut doctrinam & propositionem istam: *Licitum est sequi opinionem minus probabilem, quæ vere sit probabilis*, condemnaret, nunquam tamen

(d) *In epist.* 3. *ad Alexandrum Natalem.*

tamen audita litigantium utraque parte, omnibusque probe discussis exorari se passus est, ut id ageret, & adversantium zelo patrocinaretur. Neque ullus hucusque Pontificum fuit, qui posterioribus etiam & nostris temporibus, quibus ad summum fastigium pervenisse visa est hac in re quorundam criminandi libido, eo induci se permisit, quamvis plurimas alias propositiones singulares, ac opiniones seu justo rigidiores seu laxiores jure merito e regno conscientiæ ac morum doctrinæ proscripserint & condemnarint. Non equidem me latet, esse Thomistas aliquos, præcipue Fr. Danielem Concina, Ord. Præd. qui dicere non vereantur, sententiam benignam fuisse sæpius a Summis Pontificibus damnatam. Sed ubi testes, ubi tabulæ? Forte, quia damnarunt aliquas propositiones, quæ circa singulares casus versantur? (ecce artem satis illiberalem argumentandi a specie ad genus) vel quia damnarunt propositionem aliquam generalem, in qua continetur probabilismus? (ecce crimen falsi) Non primum. nam ex eo, quod aliqui ex principio vel male intellecto, vel perperam adplicato opiniones & scientias quasdam minus sobrias & censura notatas protulerint, nulla ratione sequitur, ipsum prin-

 cipium

cipium & fundamentum esse damnatum, nisi velimus ipsam S. Scripturam & SS. Patrum doctrinam circa multa damnare, quum iis abusi quamplurimi vel per malitiam vel per ignorantiam damnatas propositiones & integras hæreses inde derivarint. Non secundum: adferant enim in medium, si talem aliquam propositionem generalem sciant, ubi damnatus sit probabilismus genuinus & hæc propositio: *Licitum est sequi opinionem minus tutam & minus probabilem, quæ tamen vere, theologice ac comparative probabilis est, relicta tutiore ac probabiliore?* Duas propositiones generales, ut dixi in negotio hujus controversiæ damnatas est invenire: Formemus ex illis hoc enthymema: *Non licere sequi opinionem inter probabiles probabilissimam:* &, *generatim licere sequi opinionem quantumvis tenuiter probabilem, utraque propositio est damnata: ergo opinio minus quidem, vere tamen, theologice ac comparative probabilis est damnata.* negabunt omnes Logici consequentiam, utpote plus in conclusione, quam in præmissa positum erat, inferentem. Longe melius & scholæ placitis conformius licebit sic argumentari: Secunda propositio damnata dicit: *generatim,*

ratim, & propositionem *quantumvis tenuem* sequi licere: at genuinus probabilismus neutiquam docet, generatim licere, dum excipit Judicem, Advocatum, Medicum, Ministrum Sacramentorum &c. neque docet, propositionem quantumvis tenuem, sed vere, theologice, ac comparate probabilem sequi licere: ergo genuinus probabilismus per hanc damnatam propositionem non est damnatus. Conclusio est in forma. Ex his, ut opinor, satis clare patet inprimis: æque in Ecclesia Catholica tolerari doctrinam illam, quæ ut licite agatur, opiniones probabiliores, *quamvis minus tutas*, amplecti nos posse docet, quam eam, quæ opiniones etiam minus probabiles, *modo vere tales sint*, sequi nobis licere profitetur, quum utraque in præcipuis Scholarum exedris, & a Theologis præstantissimis impune nec reclamante Ecclesia tradatur, quam utique non conficiunt ii soli, qui tam aperta licentia, nec ad aliud, quam ad fidelium scandalum serviente, in partem sibi adversam declamant.

CXXVIII.

Jam ut ad originem hujus controversiæ deveniamus, post Dominicum Soto

& Bartholomæum Medinam, graviſſimos Theologos ex Ordine Prædicatorum, qui ſeculo XVI. floruerunt, quique præ cæteris doctrinam probabilitatis cœperunt excolere (antiquiores enim plerique datis ad ſingulares caſus reſponſis contenti erant) cuncta integro pene ſeculo ſatis pacate ac quiete agebantur, dum eam multi alii graviſſimique Theologi pluribus annis, uti poſtmodum patefaciam, impune cum ſancta quadam ſimplicitate profeſſi ſunt. Verum ubi Janſeniſtica ſecta in Galiis potiſſimum & Belgio caput extulit, magnum in diſcrimen adducta fuit. Quum enim Janſeniſtæ probe cernerent, quin & ſentirent, Societatis Theologos eorum cònatibus ſe velut murum pro Eccleſia Dei opponere, atque e latibulis perverſa eorum dogmata magis magisque in lucem protrahere, odium ac furorem diu animo conceptum tandem in univerſæ Societatis nomen, famam, ac doctrinam pleno alveo effuderunt. Quare quum ipſi magni cujusdam rigoris externi, ac ſacræ Diſciplinæ Eccleſiaſticæ pallio graviſſimos errores ſuos obtegerent, ut iis apud vulgus reverentiam conciliarent: noſtri vero præter alios Viros & ſcientia & dignitatibus Eccleſiaſticis ſumme conſpicuos latens virus

rus

rus & hypocrisin detegerent, id consilii Jansenistæ inierunt, ut multorum e Societate benigniorem doctrinam noxiæ libertatis & morum corruptelæ palam accusarent, atque conviciis, cavillationibus, contumeliis, omnique confictarum criminationum genere in Orbis Christiani conspectu qua libris qua schediasmatis male cohærentibus sine fronte ac sine pudore proscinderent. Inter hos facile eminebat Blasius Paschalis qui nomen Ludovici Montaltii sibi adsciscens *Literas Provinciales* male fausto partu in lucem edidit, quas amici ejus, ut Jesuitarum nomen & doctrinam latius adducerent in invidiam, Jansenioque simul & Arnaldo gratiam facerent, in varias linguas, nempe præter Gallicam, in Latinam Hispanicam & Italam ttansfundendas curarunt. Sunt illæ ad histrionicæ artis apices omnes elaboratæ, facetiis & salibus non minus quam innumeris mendaciis refertæ, quibus in morum doctrina gravissimis piissimisque Auctoribus absurdissimas & abominandas sententias ac opiniones velut ab iisdem prolatas adtribuunt, de quibus ne cogitationem ullam in mentem suam illi admiserunt. *Jesuitas igitur* scribit Montaltius (e) *quam pri-*

(e) *Epist. 5. Edit. Colon. pag. 98.*

primum adito me Auctore : hoc spondeo futurum, ut in illorum morali Disciplina tam corrupta, tamque lutulenta Molinisticæ de gratia doctrinæ fontem reperias. Videbis stupendam Christianæ virtutis ignorantiam; videbis pro vera solidaque virtute nescio quæ tantum circumferri simulacra virtutum, spiritu ac sensu, id est, charitate carentia, videbis innumera crimina quæsitis prætexi coloribus : videbis innumeras morum labes ignava quadam indulgentia tolerari &c. Caro tamen ſtetit Montaltio & Sociis labor iſte. nam liber Epiſtolarum tum ob cavillandi impudentiam, tum ob contentos in eo Janſenianos errores damnatos auctoritate Ludovici XIV. Galliarum Regis ac Regii Senatus Conſulto *an.* 1660. 14. *Octobr.* publice carnificis manu Pariſiis Vulcano traditus eſt, quod Senatus Conſultum integrum refert Alphonſus de Saraſa (f) Romæ vero ab Alexandro VII. 6. *Septembr.* 1657. condemnatus eſt, & legi ac retineri prohibitus, eodem teſte Auctore Synchrono. Hunc ipſum librum ſeu literas Provinciales notis illuſtravit, ſi fas eſt ita loqui, Guilielmus Wendrochius, ſub ficto hoc nomine latens Petrus Nicole Theologus Gallus,

(f) *Tom.* 2. *Tract.* 4. §. 3.

lus, Montaltii familiaris, sed fere audacior. Hic in memoratis notis (g) *probabilitatis doctrinam inanes cavillationes* esse asserit; *flagitiose ac audacissime eam defendi; hoc probabilitatis dogma tantum virus esse, ut omnem pene Theologiam infecerit.* alibi (h) *Tam late fundantur* ait *scelerati dogmatis rami, ut in totius religionis aperte grassentur exitium, & in omnium denique religionum horrendam permixtionem tendant.* Verum hæ Wendrochii notæ parem cum Montaltii literis sortem ac pœnam Parisiis subiere, nempe quem merebantur, rogum. Elevare quidem conatur Montaltii & Wendrochii probrum, & Tribunalis Regii judicium Fr. Daniel Concina, nescio qua ductus miseratione, certe more suo satis artificiose, contendens epistolas illas anathemata & flammas fuisse expertas solum propter Jansenii doctrinam in iis contentam, cætera immunes ab aliis criminibus esse deprehensas. ait enim (i): *Janseniano fermento potissimum quatuor primas* (epistolas) *inquinatas esse compertum. Violatæ quoque sinceritatis in casui-*

(g) *Ad Epist.* 5. *Sect.* 1. §. 1. & *Sect.* 2. §. 3.
(h) *Sect.* 3. §. 5. (i) *Theol. Christ. Tom.* 2. *Dissert.* 1. *c.* 3.

casuistarum textibus refellendis postulatus Paschalis fuit; at peracto per mensem examine nihil imposturæ, ad hoc quod attinet, repertum est. Ita rotunde Fr. Concina. Sed aliud loquitur Senatus Consultum, quod ut dixi, Saraffa integrum refert. Inter alia, inquit illud, *damnatas ab Ecclesia hæreses sustineri ac defendi tum in prædictis Montaltii literis, & notis Guilielmi Wendrochii, & Paulli Irenæi; detractionem vero & petulantiam adeo familiarem esse tribus illis Auctoribus, ut non parcant ulli hominum generi, non ipsi supremo Pontifici, non Regibus, non Episcopis, non præcipuis regni Ministris, non facultati Theologicæ Parisiensi, non Familiis Religiosis, & prædictum librum dignum esse pœna a jure decreta in libellos* NB. *infamatorios, & libros hæreticos.* Nihil heic legitur de examine per mensem peracto circa malam fidem in referendis Casuistarum textibus: geminæ adducuntur caussæ damnationis, gemina delicta, scilicet quod contineant hæreses Jansenii, & quod adeo petulantes sint in infamandis summis Principibus & aliis, atque etiam Religiosis Familiis: quam ipsam ob caussam novissimo decreto Romæ anno 1761. ad ignem damnatæ fuerunt. Primum negare non potuit

potuit Concina; alterum fateri non erat e re sua & aliorum, pari licentia in Probabilismum & Jesuitas, ut videbimus, declamantium. Quid igitur consilii? aliud quid substituit, de quo nulla mentio facta est; qua fide? parum refert. Cætera egregiam Montaltio & Wendrochio operam navavit Theologus quidam Hibernus, & Doctor Lovaniensis Joannes Baptista Sinichius in libro, cui titulus: *Saul Ex-Rex* (k) ubi probabilismi doctrinam *Libertinis summopere arridentem, Ecclesiasticæ disciplinæ non tam insidiantem quam insultantem* proclamat: *Auctores vero eam docentes laxitatum præcones & buccinatores, cæcos & duces cæcorum, denique seductores Christianorum esse* criminatur. Ita in benignam sententiam ejusque patronos desæviunt Jansenii discipuli, hisque affines, e quibus tres solum heroes, ac tria specimina heic produxi: sunt alii plurimi, sunt plurimæ aliæ calumniæ, toti orbi literato notæ. Quid mirum?

CXXIX.

Sed quod mirere, non defuerunt nec desunt etiamnum Doctores quidam Catholici, qui omnia undique corradunt ad detur-

(k) *Lib.* 1. *c.* 94. & 98.

decurpandam probabilismi doctrinam, & famam ejus fautorum denigrandam. Audiemus Vincentium Contensionum Ord. Præd. (1) de doctrina probabilitatis ita loquentem: *Manifestum esse*, ait in Proœmio, *advenisse tempus illud ab Apostolo prænuntiatum; quo hominibus sanam doctrinam non sustinentibus, & ad sua desideria magistros prurientes auribus sibi coacervantibus fons Probabilismi apertus est: unde tot aberrationes, tot doctrinæ moralis flagitia scaturierunt, & innumera indies scaturiunt.* Nominat ibidem *corruptelam, pestiferum venenum, licentiam paucis lustris invectam, sed indies ad Christianæ pietatis excidium & Catholici nominis dedecus grassantem.* Porro capite primo pergit: *at contra veri S. Thomæ discipuli, tanti Doctoris vestigiis a SS. Patribus designatis inhærentes huic novitati capitaliter adversantur; quin credunt, hoc novo probabilitatis commento lascivientibus ingeniis ad depravandam Evangelii castimoniam laxissimas habenas remitti, ruinam Ecclesiasticæ disciplinæ imminere, tantamque in Theologia stragem edi, ut quomodo cum eo Romanæ Ecclesiæ fides, pietas, disciplina consistere possint, omnino non videant.*

(1) *In Theol. mentis & cordis lib. 6. Differt. 3.*

deant. Alloquens subin Probabilistas cum gemitu exclamat: *Cur novellæ probabilitatis contagio non jam portiunculam tantum, sed totam pariter Ecclesiam commaculare conati estis? ad delendam Prælatorum potestatem tollitis peccata mundi; ad invehendam & firmandam vestram auctoritatem nova in dies peccata in mundum invehitis, Confessarium vestris probabilitatibus adversantem sine misericordia damnatis* - - - & alibi: *Probabilismus est omnium fons peccatorum, Ecclesiæ & Evangelii dogmata evertit, & est horrori; hæresi favet* &c. Eodem in Opere suo Theologico idem Auctor (m) *cum arbor bona,* inquit, *non possit malos fructus facere, tunc incipiunt homines cordati de probabilitatis nedum veritate, sed etiam probabilitate dubitare; cum ex ea illas videant spurcitias sine modo defluere, ad quos infernus horrescat. . . . Quis non abhorreat a prætensa probabilitatis securitate, qua admissa innumeræ nefandorum scelerum immanitates, infinitæ spurcitiarum turpitudines honestantur? . . . . una probabilitate freti* (scilicet probabilistæ) *sanctissima quæque Evangelii dogmata perverterunt, eamque morum disci-*

(m) *In Novello Probabilitatis commento c. 1. Specul. 2.*

disciplinam in Ecclesiam invebere conati sunt, quæ Turcis & Ethnicis non omnino corruptis offensioni foret . . . . Nec sine singulari Dei providentiæ judicio Probabilistæ in tam horrenda inciderunt opinionum portenta, in quibus tam manifesta rationis depravatio apparet, ut omnes non omnino stupidi monerentur &c... quam demum periculose se turbidis Probabilismi comittant fluentis, quamve temere se horum Rectorum permittant ducatui, quibus rustici & mulierculæ judicii incorruptione præstant. . . . Nam ut elegantibus Tullii verbis utar, prorsus consequentia tenetis, Probabilistæ, sed ita falsa sunt ea, quæ consequuntur, ut illa e quibus nata sunt, vera esse non possint. Et quia de Tullio mentio occurrit, erubescant Probabilistæ ethnice loqui, postquam Tullius Christiane & Theologice locutus est . . . Qui enim, ut ait Augustinus (n) *ista non dolent, non est in eis charitas Christi, qui autem etiam de talibus gaudent, abundat in eis malignitas Diaboli.* Mirabuntur hanc, quotquot legent, hominis Religiosi declamationem adversus probabilismum, quem tot insignes ejusdem secum Ordinis Theologi docuerunt & cum Soto ac Medina *probabilismi fontem aperuerunt*, *totque* alii etiamnum docent

(n) *Epist.* 137.

cent permittente Ecclesia, immo prohibente omnes censuras, cavillationes, & convitia. Ne autem forte credamus, eum ita detonare in probabilismum vagum & exlegem, qualem & Schola Societatis semper detestata est cum præclaris illis, de quibus dixi, Thomistis, e quibus illum hausit, capite secundo conceptis verbis loquitur de doctrina Jesuitarum, quin & (o) *laxissimam*, inquit, *illam modernorum Casuistarum sub specie probabilitatis licentiam e fontibus Scientiæ Mediæ* (cur non etiam *Prædeterminationis Physicæ?* quum tot sint Thomistæ, qui probabilismum sunt professi?) *pomanare, nec esse mirum, quorundam Ethicam & Theologiam moralem dissipare legem Christi, quorum Theologia speculativa gratiam Salvatoris evacuat.* Hactenus Contenson.

Huic non multum inferior est Joannes Baptista Gonetus Ord. Præd. dum (p) Probabilismum novorum Casuistarum dogma adpellat, *cujus tantum est virus* (recoquit crambem & verba Wendrochii) *ut omnem pene Theologiam Moralem infecerit:* appellat *intolerabiles novorum Casuistarum laxitates:* vocat *probabi-*

(o) *L.* 2. *c.* 2. (p) *in Clypeo Thomistico. Dissert. Theol.* 4. 2. §. 4.

babilitatum monstra: meram divinorum præceptorũm elusionem: vocat *artem cum Deo cavillandi: probabilitatum præstigias* &c. & ut intelligamus, contra quos agat Gonetus, citat fere solos Jesuitas præter Caramuelem. Natalis Alexander Ord. Præd. ut videre est apud Gabrielem Danielem (q) passim traducit probabilitatis doctrinam, & aliorum Theologorum nomine (quinam isti?) quasi rogatus erumpit in amarissimas contra illam querelas, *quod sit falsa, perniciosa, certissimus fons, unde crimina omnia scaturiunt: plenam doloris rem esse, videre Suarezios, Vasquezios, Azorios, Laymannos, Soc. Jes. Antesignanos Doctores hanc doctrinæ labem pestemque defendere*. Ut alios prætercam, Fr. Daniel Concina Ord. Præd. paucos ante annos in Probabilismi negotio tantum excitavit strepitum per Italiam, quantum nec Hannibal ante portas. Nolim heic excutere omnes illius Tomos, quos scripsit, ubique refertos cruentis indigne lacerati Probabilismi vestigiis. Duo duntaxat specimina in medium adferam. Tomo secundo (r) ait: *Demonstratum est, quod novum ac vagum istud systema repugnet rationi ac sen-*

(q) *Epist.* 2. (r) *Dissert.* 5. *c.* 5. *della Storia del Prob. e del Rig.*

sensui communi, nocivum sit sacerdotio, & Imperio, infallibilitati Pontificiæ, auctoritati supremorum Principum ac Theologorum: quod sit vicinum Jansenismo, quod reddat Jansenistas obstinatos, uti & alios hæreticos: quod aperiat viam ad omnes sectas, atque omnes homines in quacunque religione salvos faciat: quod constituat honestatem morum, & malitiam non in aliqua realitate, nec in difformitate aut conformitate cum lege æterna, sed in meris opinionibus mentalibus, & virtutes faciat esse nonnisi entia rationis: quod tollat e mundo peccata ignorantiæ, atterat fundamenta timoris & humilitatis, & fovendo ambitionem ac superbiam disponat ad tremendam quandam cæcitatem: quod exaltet hominem ad dignitatem supremi Legislatoris, in gradu libertatis a Deo independentis collocet, immo illum reddat ipso Deo potentiorem. (adeoque pejorem Lucifero, qui solum similis Altissimo esse cupiebat) Atque has pulcherimas, quibus probabilismum hic Auctor insignit, notas vocat sincera & nativa hujus doctrinæ lineamenta. Alterum specimen exhibet Tomo primo *Christianæ Theologiæ* suæ, e quo brevitatis studio solum refero, quæ habet in Indice

(s) *Probabilismus a via Evangelica abducit; Probabilistæ cum hæreticis conveniunt: Theologiam corrumpunt suis distinctionibus: suis principiis morum Theologiam evertunt: adversa sunt eorum principia principiis Christi; novum genus beatitudinis extra legem Dei comminiscuntur: omnem regulam justæ interpretationis S. Scripturæ violant &c.* Et ne dubitare possimus, in quorum gratiam hæc scripserit, ipse digito monstrat passim in suis libris præter Caramuelem & paucissimos alios non adeo magni nominis Auctores, fere solos Jesuitas, certe ultra triginta, quorum doctrinam moralem cynice traducit, neque ipsi Suario, Thomæ Sanchezio, Lessio, Azorio, Card. Lugoni, Vasquezio, Valentiæ, Segneri, doctrinæ ac virtutis spectatæ Viris atque Theologis parcit, quorum uti & aliorum Auctorum sententias (quemadmodum ipse fatetur, vel potius fateri coactus est *in Declaratione ac sincera Protestatione*) falsas, scandali plenas, erronea commenta, paradoxa immania, anti-Evangelica passim adpellat. Deus bone! quæ tempora vivimus, an Cyclopia? an talia, quibus in arena literaria stipitibus duris, sudibusque præustis certatur?

CXXX.

(s) *Verbo Probabilismus.*

CXXX.

Quod Montaltius, & Wendrochius, aliique Janseniſtæ, & his affinis Sinnichius tam contumelioſe ſcripſerint, non miror, partim quia hic omnium ſectarum ſemper genius & ſpiritus fuit, partim quia male ſecum fuiſſe actum a Jeſuitis credebant, extrahendo e latibulis eorum errores, technas, & frudulentas doctrinas, ex quo fonte, ſcilicet odio plus quam vatiniano, manarunt pene innumeri centones contumeliis ac mendaciis pleni, quin integri libri adverſus Moliniſtas, ut vocant, vix unus adverſus Thomiſtas. At quod quidam, in eodem S. Matris Eccleſiæ gremio quieſcentes, & quidem nullis laceſſiti injuriis nec provocati talia ſcribant, & publicis typis vulgent diverſis in regionibus, etiam in Almæ Urbis conſpectu, hæc ſane non tam indignationis, quam doloris res plena eſt, quin & ſcandali apud bene moratos, qui majorem charitatem Chriſtianam, non dico Religioſam, deſiderant. Sed quo jure hæc fiant, modo quam breviſſime examinandum eſt. *Primo*, Callidum non minus quam iniquum eſt partis adverſæ artificium, quo in libris & ſcriptis ſuis adverſus Probabilismum omnem fere hujus doctrinæ invidiam in Jeſuitas exonerant, ac ſi propria & domeſtica

foret, itaque per eos propagetur, ut totus mundus ſubito Probabiliſtam ſe miretur, velut olim Arianum. Quam autem a veritate alienum hoc ſit, facile colligi poteſt ex reſponſo, quod teſte Gabriele Daniel (t) Patres Societatis in Generalibus Comitiis Romæ Congregatis Innocentio XI. Pont. Max. dederunt. Hic enim, quem aliqui vehementer & importune urgebant, ut benignam ſententiam proſcriberet, ſciſcitatus eſt ab his Patribus, verane eſſet fama, quæ circumferretur, eam doctrinam a Societate velut propriam haberi ac propugnari? At illi protinus communi ſuffragio reſponderunt, tantum abeſſe, ut doctrinam iſtam ſibi propriam exiſtimet Societas, ut potius plena Theologis ſuis libertas conceſſa ſit, contrariam quoque ſententiam amplectendi, aliarumque ſcholarum & Doctorum Catholicorum placita ſequendi: cætera paratos ſe eſſe, ut quamprimum S. Sedes decideret quidpiam hoc in negotio, in ejusdem verba jurarent. Qua de re exſtat in Inſtituto S. J. typis impreſſo Decretum 18. Congregationii XIII. ſub eodem Pontifice convocatæ: *Cum relatum fuisſet ad Congregationem, aliquos in ea eſſe perſuaſione, quod Societas communibus quaſi*

(t) *in Epiſt. 2. ad Nat. Alexandr.*

quasi studiis tuendam sibi sumpsisset eorum Doctorum sententiam, qui censent in agendo licitum esse sequi opinionem minus probabilem relicta probabiliore stante pro præcepto, declarandum censuit Congregatio, Societatem nec probibuisse, nec probibere, quo minus contrariam sententiam tueri possint, quibus ea magis probaretur. Et reipsa fuerunt ac sunt non pauci e Societate nostra, qui rigidiorem sententiam libris in lucem datis publice profitentur: *Antonius Celladeus* seu *Michael Elizalde* Hispanus de recta morum doctrina, qui hinc & inde vehementius quam par erat, benignæ sententiæ irascitur: *Ignatius de Camargo* Doctor Salamanticensis in Regula honestatis moralis: *Paullus Comitolus*, Italus in Consiliis seu Responsis Moralibus: *Andreas Blancus* sub nomine *Candidi Philaleti*, Tractatu de Opinione probabili: *Joannes Baptista Taberna*, Belga in Synopsi Theologiæ Practicæ: *Thomas Muniessa*, Hispanus in stimulo conscientiæ: *Thyrsus Gonzales* S.J. Generalis Præpositus in Fundamento Theologiæ Moralis: *Casparus Kümet*, Germanus in Magisterio Conscientiæ: *Paullus Gabriel Antoine* in Theologia Morali Universa: aliqua parte etiam *Christophorus Rasslerus* in Norma Recti: *Antonius Mayr*, Germa-

 nus

nus in Theologia Scholaſtica &c. Inter aniles igitur fabulas recenſendum eſt, memoratam doctrinam adſciviſſe ſibi Societatem tanquam communem & propriam: magis autem illud, quod alii e Noſtris illud probabilismi genus profiteantur, quod homines iſti tanquam monſtrum immane ingens ad invidiam faciendam depingunt, ſed probabilismum ſobrium, gravi auctoritate ac ratione vere Theologica nitentem, qualem *recentiorum omnium calculo & univerſali fere populorum uſu confirmatum eſſe* tradit Stephanus Spinula Congr.Somaſch (u). qualem *etiam a ſanctiſſimis & eruditiſſimis Doctoribus* teneri ait Joan. Gabriel Bovyn, Minorita (x). qualem *doceri ab omnibus, & in toto orbe Chriſtiano nihil magis decantatum* dicit Joannes Angelus Boſſius Cleric. Regul. de ſui temporis Doctoribus loquens (y). qualem *communiſſimam eſſe & receptiſſimam ſententiam in omni ſchola in hoc currenti ſeculo* teſtatur Maſtrius magnum ſcholæ ſubtilis lumen (z). qualem in Schola D. Thomæ floruiſſe affirmat Stephanus de Champs S. J. ſpecta-

(u) *In præf. opuſc. de prud. & liber elect.* (x) *in Theol. Quadripart. p.* 3. *D.* 3. *c.* I. *q.* 5. (y) *in Tomo Moral. Varior. ad tit.* I. *n.* 2377. (z) *Diſp.* 5. *q.* 2. *a.* I.

ctatæ fidei & eruditionis Auctor (a), ita ut post Bartholomæum Medinam ex omnibus Thomistis, qui de hac materia egerunt, nullum vidisset sive in ipsorum libris sive in aliorum opinionibus citatum, qui negaverit fas esse opinionem sequi minus probabilem relicta probabiliore: qualem in Academiarum facile principe Sorbona Isambertus (b) Gammachæus (c) Duvallius (d) Baillius (e) grandia Theologiæ decora publice professi sunt. *Secundo*, Fidem omnem excedit, qua fide quave fronte tam immanibus opprobriis & calumniis onerare probabilismi doctrinam audeant memorati Theologi, quum probe sciant, nec possint nescire, primos illius ut ita dicam Fundatores fuisse Ordinis sui Viros doctissimos Dominicum Sotum & Bartholomæum Medinam: fuisse ejusdem fautores itidem Ordinis sui præstantissimos Theologos, qui conceptis verbis docuerunt: *Licitum esse sequi opinionem probabilem, licet opposita probabilior sit: licere sequi opinionem practice probabilem relicta probabiliore; Confessarium absol-*

(a) *In Quæst. Facti.* (b) *in* 1. 2. *q.* 19. *Disp.* 9. *a.* 4. (c) *in* 1. 2. *q.* 19. *p.* 155. (d) *Tract. de Act. hum. q.* 4. *a.* 12. (e) *in Trip. Exam. Ex.* 3. *in Pref.*

absolvere posse pœnitentem sequentem opinionem probabilem relicta sua opinione probabiliori. Ita Medina, qui gravissimo urgente præcepto, quod illi Generalis Magister Ordinis Seraphinus Cavalli imposuit, *aureas*, ut vocant, in 1. 2. D. Thomæ Expositiones in lucem edidit (f). Ita Didacus Alvarez (g). Ita Petrus Ledesma (h). Ita Dominicus Bannez (i). Ita Gregorius Martinez (k). Ita Vincentius Candidus S. Palatii Magister (l). Ita Joannes Ildephonsus Baptista (m), cum plusquam viginti aliis ex Ill. Ordine Prædicatorum. Quis obsecro inspectis his authenticis testimoniis non illico secum statuet, probabilismum, quem olim & nunc defendunt plurimi e Societate cum aliis gravissimis Doctoribus variarum scholarum & Academiarum, velut ovum ovo simillimum esse illi (si laxiora aliqua Thomistarum excipias) quem antiqui & clari Magistri Ordinis palam docuerunt ac propugnarunt? Porro provocavit jam olim Gabriel Daniel (n) ad Natalem Alexandrum scribens: nullum Jesuitam Theo-

(f) *Tom.* 1. *q.* 19. *a.* 6. (g) *ad* 1. 2. *disp.* 80. *n.* 9. (h) *Theol. Mor. p.* 2. *Tract.* 7. *c.* 22. *dub.* 2. (i) *in* 2. 2. *q.* 10. *a.* 1. (k) *Tom.* 1. *q.* 19. *a.* 6. *D.* 6. *c.* 1. (l) *Tom.* 1. *Disp.* 3. *a.* 30. (m) *Tom.* 3. *de Consc. Disp.* 208. *dub.* 7. *n.* 640. (n) *in Epist.* 2.

Theologum posse ostendi, qui mendosam in re morali decisionem procuderit, ita ut non habuerit Ducem fere aut Comitem Doctorem aliquem Thomistam: provocavit inquam, sed responsum non tulit. Simili ratione Carolus Noceti Theologus Romanus in *Veritate vindicata*, ubi Ptopositiones Theologorum Societatis facile triginta partim mutilatas partim corruptas a Concina, integritati suæ restituit, in Parte secunda operis ad finem producit centum & sexaginta novem propositiones, Dominicanorum, quas ipsas idem Concina tam acriter reprehendit in Jesuitis, atque in morum Republica igne & aqua interdicit. *Tertio*, aliud occultum sub his omnibus artificium latet. Ajunt, se hisce suis declamationibus solum persequi, & merito detonare in vagum illum probabilismum, qui quidquid opinabile est, modo speciem aliquam probabilitatis præseferat, licitum esse vult, qua doctrina nihil magis abominandum, nullaque satis censurarum hecatombe expiandum. atque hinc injuriam sibi fieri, si Societatis auctores in se suamque doctrinam hæc fulmina fabricata jaculataque conquerantur. Sed non patiar, quo minus larva detrahatur latenti sub hac

 in-

inepta excusatione nocendi consilio. Quæro, siquis gravissime inveheretur in vagum quoddam & nullius frugis Religiosorum genus, adpellando illos, uti tales re ipsa sunt, Religionis dedecus, morum pestem, pietatis excidium, Ecclesiæ Dei corruptelam, Evangelium evacuantes, abundantes malignitate diaboli, & quæ sunt alia. Post hanc autem præfationem longa serie, & bene multos adduceret certi Status Religiosi Alumnos, nomine suo quemque compellaret, & ipsorum facta, quamvis nihil horum mereantur, & neutiquam talia esse probentur, allegaret tanquam absurda & absurdissima: an talis censeretur solummodo in vagum quoddam genus Religiosorum, tam sancto nomine indignorum, an vero ex professo in certi cujusdam Ordinis Religiosi viscera grassari? Si quis Scriptorum hunc in se laborem susciperet, & Theologiam Christianam conscriberet, atque singula morum doctrinæ capita tum austeris Patrum antiquorum sententiis, tum lepidis admirationum, exclamationum, episodiorum, interrogationum, apostropharum & subinde ironiarum figuris exornaret: postmodum vero præter paucorum aliquot laxiores doctrinas e triginta Dominicanorum antiquiorum libris propositiones

nes probabilismum aperte sonantes, aut omnino centum & sexaginta novem, de quibus paullo ante dixi, reprehensione dignas subjungeret: demum adderet Dedicationem magnificam, qua supremum Ecclesiæ Caput gravissimis verbis adhortaretur, ut cæteris suis ornamentis hoc denique addat velut coronidem, & e christiana republica istam morum corruptelam, & abominanda doctrinæ portenta, has damnabiles sententias proscribat, evellat, & penitus eliminet; si quis inquam Scriptorum hunc in se laborem susciperet, (suscepit contra Jesuitas Fr. Concina) quid diceret adversa pars? an contenta foret, si responderet ille, se vagum duntaxat & perniciosum probabilismum calamo suo persequi? sed parum soliciti esse videntur illi, qui talia, quæ palam feci, scripserunt, de Fratrum & Doctorum ac Magistrorum suorum antiquiorum doctrina & fama: his tergum obvertunt, ut cum Jansenistis plurium Jesuitarum doctrinam blasphemare queant. Verum heic ingens clamor exoritur: amare conqueruntur cum Concina, eos, qui probabiliora sequi oportere contendunt, ab adversa parte confestim Jansenistis per summam injuriam accenseri, ad quam propulsandam calamum stringe-

re

re ipsis necesse fuerit. Obsecro, quis grande hoc crimen commisit? quis Probabilistarum aliquem, qui probabiliorismum defendendum suscepit, *propterea* Jansenismi postulavit? palam faciant illum, si possint. Putidum hoc figmentum est ad invidiam conflandam. Hoc tamen ausim profiteri: si quis dixerit, ipsos hac in re scribendi methodo, stylo, & spiritu Jansenistis adprime familiari fuisse usos (ut cuilibet palam erit, si verba, sensus, expressiones &c. Scriptorum ex utraque parte conferat) eum a veritate parum vel nihil aberrare. Quis sibi persuadeat, in tam exulceratis animis veritatis, sanæ doctrinæ ac zeli bene ordinati studium habitare? quis fidem adhibeat, strictiorem ubique viam sectari oportere asserentibus, & simul adeo dissolute acerbeque scribentibus? *Quarto*: Non minori artificio Adversarii doctrinam hanc, quam toti Societati perperam tribuunt tanquam propriam, tam dire exagitant, ac si Jesuitæ suaderent, & fidelibus persuadere totis viribus adlaborarent liberrimum benignæ sententiæ usum: quod quam a veritate alienum sit, testantur sacræ exedræ, in quibus Oratores sacri in vitia & pravos mores perpetuo detonant, viamque ad cœlum sane arctam demonstrant,

ſtant, ita ut adverſus eos vix major querela ſit, quam quod ſevere nimis cum Auditoribus agant, & conſcientias eorum in anguſtias & ſcrupulos, plusquam par eſt, conjiciant: teſtantur tot libri ſpiritu pleni, de vita & moribus ad leges Evangelicæ perfectionis conformandis: teſtari poſſent ſacra tribunalia, ſi loqui liceret ipſis, quam fortiter urgeantur pœnitentes, ut non ſolum peccata, ſed & peccandi occaſiones devitent, ut injuſte accepta vel ablata miſſis inanibus excuſationum titulis ac moris reſtituant, ut ſcandala & morum corruptelæ procul arceantur: verbo, ut non ſolum probabiliora, ſed & tutiora ſequantur. Hæc ſuggeruntur fidelibus conſilia, hæc ſuadentur a Probabiliſtis. Aliud longe eſt, ſi vel e ſcholæ cathedra, vel in libris ſcholaſticis docendum ex officio, quid liceat, vel non liceat: ſi determinandum, an his vel illis in circumſtantiis peccatum, & quidem non raro grave, committatur nec ne. Hac in re etiam Societatis Doctores Scriptoresque inſignem D. Thomæ doctrinam ſequuntur, quam tradit (o), ubi agit *de pluribus præbendis, num eas habere ſine diſpenſatione ſit peccatum mortale*, & ſic ait: *Reſpon-*

(o) *Quodlib.* 9. *Art.* 15.

Respondeo dicendum, quod omnis quæstio, in qua de peccato mortali quæritur, nisi expressè veritas habeatur, periculose determinatur: quia error, quo non creditur esse peccatum mortale, quod est peccatum mortale, conscientiam non excusat a toto, licet forte a tanto. Error vero, quo creditur esse mortale, quod non est mortale, ex conscientia ligat ad mortale. Præcipue autem periculosum est, ubi veritas ambigua est, quod in hac quæstione accidit.

CXXXI.

Dicamus modo aliquid de re ipsa. Nolim heic in arenam deducere argumenta semper antiqua, & toties jam in utramque partem ventilata, quibus pleni sunt libri: mentem meam duntaxat aperiam. censeo enim, rei summam denique ad licitum in praxi usum opinionum æque probabilium esse reducendam, rejectis illis appendicibus *opinio magis probabilis*, *opinio minus probabilis*; *opinio notabiliter magis probabilis*, *opinio notabiliter minus probabilis*, quæ appendices nonnisi ad tricas scholasticas & dissidia, præsertim apud rerum non intelligentes, in gravissimo conscientiæ negotio facienda natæ factæque esse videntur. Quid enim obse-

obsecro interest, an duæ sententiæ invicem oppositæ, quando agitur duntaxat de licentia actionis, sint æque probabiles, vel an una earum paullo plus, altera paullo minus probabilitatis habeat, modo utraque vere, solide ac comparate probabilis sit, id est, gravi ac prudenti fundamento innixa, parique auctoritate firmata, ita ut in mutuo velut conflictu inconcussa stet, nec vinci aut enervari queat? Hæc enim æstimatio & crisis de probabilitatis gradibus est innumeris difficultatibus obnoxia, & in ordine communis providentiæ vix possibilis. atque hinc ut sapienter notant Medina, Suarez, Sanchez, Salas & alii, onus foret humanis humeris non ferendum, & cum perpetua animorum carnificina conjunctum. Nimirum eo immanis illa tempestas desæviit tot conviciorum, calumniarum, dicteriorum, scomatum ac censurarum, quibus innocentem & a tot retro annis passim in scholis receptam doctrinam proscindere, multoque magis ejus patronos onerare non verentur, eo inquam res devenit, ut vani homines isti ad stateram examinare nos jubeant, quot granis, ut ita dicam, sit opus, ut justum probabilitatis pondus prodeat. Dein quam securitatem præstabunt conscientiæ, quod re-

ipsa

ipſa probabilior ſit opinio, quam talem eſſe cenſent, nec ſit æque vel minus probabilis oppoſita? Quam proclive eſt in negotio libertatis contra legem tuendæ, ut quis probabilius credat id, quod libertati favet? quam difficile inter gradus probabilitatis, ut ita loquar, in linea aſcendente ac deſcendente verum diſcrimen invenire? quam pronum ſpectata ingenii noſtri mobilitate ac perſuaſionum tanta quantum guſtuum varietate, ut quod hodie probabilius, cras minus probabile adpareat, & perendie fortaſſis æque probabile ac alterum? Et quis denique eſt, qui in ejusmodi rebus, in quibus mens humana certam ſe reddere nequit, blandiri ſibi poſſit, ac certo ſecum ſtatuere, adhibuiſſe ſe debitam ac ſufficientem in diſcernendis gradibus, & æſtimandis utriusque ſententiæ momentis diligentiam? Quot non occurrunt opiniones in utramque partem probabiles in conficiendis, adminiſtrandis, & percipiendis Religionis noſtræ Myſteriis, ubi de licentia, non de valore agitur? quot in beneficiis Eccleſiaſticis conferendis & obtinendis? quot in materia voti, jejunii, SS. Ordinum? quot in uſu matrimonii? quot in contractibus & humano commercio? in his omnibus niſi certus fores de majore probabilitate

unius

unius partis præ altera, quod ut plurimum ſperari vix poteſt, juxta Senatus Conſultum Probabilioriſtarum horum aut ſuſpendere neceſſum foret actiones has omnes, aut præciſe id, quod tutius eſt, cum graviſſimo ſæpe incommodo ac damno eligere. Diſſimulare nec poſſum, nec volo latens rurſus artificium horum, quorum memini, Caſuiſtarum. Eorum doctrina hæc eſt, *primo* quod debeamus ſequi opinionem probabilorem in concurſu minus probabilis. *Secundo*, quod inter opiniones æqualiter probabiles, ſi non una ſit probabilior, teneamur ſequi tutiorem. Jam quum, uti prius demonſtravi, res difficillima ſit, multisque fallaciis obnoxia, judicium ferre de majore vel minore probabilitate (niſi prorſus notabilis ſit, de qua re ſtatim ſermo mihi erit) opiniones inter ſe pugnantes reducentur fere ſemper ad æque probabiles, atque ita ſecundum horum doctrinam fere ſemper & in omnibus dubiis oportebit ſequi, quod tutius eſt. quippe ſi una opinio *notabiliter magis probabilis* ſit, accedet ad claſſem probabiliſſimarum, quas ſequi licere nemo dubitat: *ſi clare & notabiliter minus probabilis*, pertinere videtur ad claſſem tenuiter procabilium; certe immunis non eſt a periculo excidendi e

 ſui-

finibus veræ ac theologicæ probabilitatis, atque ideo licentiam sequendi negat propositio tertia ab Innocentio damnata. Ex his satis clare patet Adversariorum latens, de quo dixi, artificium, quo sub specioso Probabiliorismi titulo *Tutiorismum* & *Rigorismum* jam diu sepultum denuo suscitare ac in lucem protrahere adlaborant, id quod non obscure etiam illorum argumenta, responsa, & loquendi modus penitius inspicientibus palam facere videntur. Dicamus ergo Scapham Schapham: dicamus abscissis parergis: *Licitum esse* sequi opinionem vere, theologice & comparate probabilem, usque dum aliter S. Sedes definiat. Hoc certe minime tutum, minimeque probabile est, & contra obedientiam Pontificiis Mandatis debitam graviter peccandi periculo obnoxium, licere uti cavillis, censuris, dicteriis, & quidem enormibus; ut nihil dicam jure naturæ ejusmodi esse prohibita, præsertim si cum dispendio famæ doctorum virorum, & integræ Communitatis sint conjuncta. An forte credunt, summam Sedem non esse penitus informatam de tota controversia hac, postquam integro jam seculo tot jam libri in utramque partem fuerunt in lucem publicam editi? Cur ergo non relinquunt

rem

rem summæ Sedis judicio, cujus est ferre sententiam, & quæ semper hucusque vigilans fuit tum condemnando propositiones singulares minus sobrias, tum prohibendo sub gravissimis pœnis censuras & convitia circa sententias adhuc inter Catholicos controversas? cur involant in jura & fulmina Vaticana, atque hæc, quum videant nihil hucusque se potuisse efficere, ipsi sua dextra in benignam sententiam torquent, cur in suis libris male sartis ut abominandam doctrinam exhibent, suisque censuris configunt atque condemnant? non est hic Spiritus Dei, non Christi, qui tanquam verus Samaritanus oleum vino miscuit, ut vulnera saucii generis humani eo certius ac citius curentur. Totam hanc controversiam pluribus illustratam animadversionibus exhibeo in alio jam memorato libro *de Ingenua indole Probabilismi* edito an. 1759.

CAPUT IX.
CRITICE THEOLOGICA.

§. I.
Querelæ justæ.

CXXXII.

Totam Theologiæ Criticen in duas querelarum classes partiri visum est mihi, scilicet in eas, quæ non sine ratione ac fundamento Theologos quosdam premunt, tanti nominis famam necquaquam implentes; & hæ sunt justæ: tum in illas, quæ vel ex inscitia, & animi levitate, vel ex malitia & intolerabili quodam eruditionis fastu proficiscuntur; & hæ sunt injustæ. Ut a primis exordiar, sunt non pauci, qui vel alieno severe nimis de sacra scientia sentientium ductu sensuque, vel ingenii asperioris proprio quodam impetu aurium tenus se se immergunt Dialecticis artibus, quas *speculationes* vocamus, omnem eruditionem ab ipso statim Theologici studii limine dictatoria sane potestate proscribentes; perditum rati tempus, quodcunque historiæ

ſtoriæ Eccleſiaſticæ, Conciliorum notitiæ, ac ſacræ antiquitatis æmulationi conſecratur. Verum hi parum ſobrie ſentiunt & agunt. Nefas profecto eſt Theologo, paſſim rivulos ſectari, & fontes ignorare, unde grandia ſacræ doctrinæ flumina ortum duxere, Concilia inquam & Patrum antiquorum dogmata, utpote in quibus præcipuarum ſane controverſiarum, quæ hodie adhuc in ſcholis Theologicis agitantur, prima velut ſemina reperire licet, ſeu adverſus hæreticorum impias machinationes in aciem prodire animus ſit, ſeu ſublimia religionis Chriſtianæ myſteria, veramque Dei Eccleſiam, & fidei morumque doctrinam illuſtrare placeat. Non raro enim contingere ſolet, ut quo longius ab origine ſua flumina provehuntur, eo pluribus miſceantur, ſenſimque inficiantur ſordibus, dum contra purius ex ipſo fonte bibuntur aquæ. Quid juvat ſubtiles aranearum telas nectere ad muſcas aliquot capiendas iis in rebus, quas graviſſimis ſententiis & publicis Conciliorum oraculis explanandas ac decidendas cenſuerunt antiqua Theologorum lumina? Quid juvat ſtipato agmine citare Patrum præclara dicta & dogmata, ſi neſcias, ubi, quando, contra quos, quove ſenſu ea in medium protulerint? Non

minus ea, quam Ecclesiasticam dicimus, historia facem Theologiæ præferat necesse est, ut intelligat, quæ diversis seculis, ac temporum intervallis tum circa fidem doctrina tum circa mores disciplina viguerit; quæ sententiæ Pontificum auctoritate firmatæ, quæ proscriptæ damnatæque; quibus præcipuæ scholæ mutuis inter se contentionibus collisæ fuerint: quis hæresum ortus, progressio, interitus: quibus armis eas debellaverit, deque illis triumpharit Ecclesia. Sane si per ordinem Concilia Oecumenica lustremus, præsertim quod extremis temporibus celebratum fuit, & omnium præcedentium gloriam rerum magnitudine, varietate, ac multitudine superavit, nempe Tridentinum, videbimus, quanta eruditione sapientiaque instructi ad ea ex Oriente ac Occidente se contulerint Viri; quam gravibus sententiis tum ex Scriptura sacra & Patribus, tum e prioribus Conciliis, & temporum antiquorum documentis propositas summi momenti controversias deciderint; quod facere neutiquam potuissent, si duntaxat argutias quasdam Theologicas, & natas recens in cerebro opiniones, distinctiones, ac subtilitatum cortices sine nucleo secum adtulissent, majestatis Theologiæ obliti; quamvis ubi opus erat,

erat, Dialecticæ gladium in vagina quietum esse non permiserint, sed fortiter vel adversus hæresum prava dogmata strinxerint, vel difficultatum nodos Gordios eo peruperint: solis tamen ideis Platonicis, sacræ Antiquitatis eruditione neglecta, Ario, Pelagio, Nestorio, Calvino &c. neutiquam formidandos se præbuissent. Gravissimum sane hac de re testimonium præbuit Gregorius IX. Pont. Max. nam, uti refert Raynaldus insignis Annalium Ecclesiasticorum scriptor (p), edoctus quod in Universitate Parisiensi hæc argutandi ac philosophandi ratio in Facultatem Theologicam plusquam par erat, nec sine dispendio majestatis Theologicæ, sanæque doctrinæ per quosdam Doctores irrepserit, severum ac grave mandatum ad eam misit, in quo *Theologiam* ait Pontifex *secundum approbatas Traditiones Sanctorum exponat Theologus, ne doctrinis variis & peregrinis abductus redigat caput in caudam, ne dum fidem conatur plus debito ratione adstruere naturali, illam reddat quodammodo inutilem & inanem; ut sine fermento mundanæ scientiæ doceat Theologicam puritatem, non adulterans Verbum Dei Philosophorum figmentis, & conten-*

(p) *Tom.* 3. *ad an.* 1231.

tentus terminis a Patribus institutis vel fidem adstruat, vel mores informet. Absit ergo de cætero, quod pulcherrima mulierum a præsumptoribus stibio perun&a oculos coloribus adulterinis furetur, & quæ suo sponso circumamicta varietatibus, & ornata monilibus præcedit splendida ut Regina, consutis Philosophorum semicinctiis veste sordida induatur. Eadem quæ Pontificem Gregorium ad præceptum hoc verbis adeo ponderosis imponendum Parisiensibus caussa impulit, Petro Lombardo Episcopo Parisino anteriore seculo circa annum 1058. animum injecit conscribendi quatuor illos famosos sententiarum libros. Dominabatur enim eo jam tempore in Scholis Theologicis sola fere ratio humana, atque Magistri ac cathedræ Moderatores subtilibus placitis & ratiocinationibus discipulorum aures & scripta impleverunt, ita ut ex iis, licet de eorum sensu & veritate inter se minime convenirent, gravissimas de rebus divinis quæstiones explicarent, quæ tamen humana ratione longe superiores erant. Hinc exortis non levibus, ut fieri solet, contentionibus non pauci, quemadmodum de antiquis Philosophis dicit Apostolus, *evanuerunt in suis cogitationibus*, & graviter aberrarunt, uti Guiliel-

lielmus Porretanus, Abailardus Roſcellinus, aliique, qui ævo illo deſerta veræ fidei ſemita in varios hæreſum errores ſe aliosque præcipites egerunt. In rebus vero minoris momenti tota pene de verbis erat controverſia; quisque ut ſuam tueretur opinionem, novas vocum & rerum definitiones excogitabat, inducebat novas, inutiles, aniles, ludicras quæſtiones, adverſariorumque argumenta in contrariam partem adducta ſubtilitate quadam magis eludere, quam ſolvere nitebatur. Graviſſimæ de Religione quæſtiones jacebant neglectæ: Scriptura, Traditio, Romanorum Pontificum & Conciliorum Decreta, Patrum ſententiæ, hiſtoria Eccleſiaſtica ignorabantur, vel ſi quid in eo genere proferebatur, ut plurimum erat apocryphum vel inani ſubtilitate depravatum: Criticæ, quæ poſtea tot errorum nebulas ſua luce diſſipavit, nullus erat uſus. Quare Petrus Lombardus, ut ſic aberrantes & evaneſcentes in ſuis cogitationibus ad viam veritatis reduceret, Theologicum opus illud ingenti animo adgreſſus eſt, in quo tot tricis eas opponeret auctoritates (nempe collectas Patrum ſententias) quibus refragari nefas eſſet homini Catholico. Opus autem hoc tanto poſtmodum in

pretio haberi cœpit, ut ducenti quadraginta quatuor Theologi doctissimis illud Commentariis illustrare non dubitarint. Quare factum est, ut suppresso Rationis humanæ & Dialecticæ dominatu sensim pristinæ sedi in Theologia restitueretur sacra auctoritas, & exularet philosophandi subtilitas. Et utinam non iteniditem recrudesceret vulnus hoc. Avertat Deus ab Ecclesia sua necessitatem tam tristis experimenti, & faciat, ne egeamus unquam Viris in utraque palæstra & erudita & speculatrice versatissimis, neve orare cogamur Deum, ut sicut olim a Logica Augustini adhuc Manichæi, ita hodie a Theologia Sophistica nos liberet.

CXXXIII.

Verum dum Sophistica procul est amandanda, intelligere desiderabunt aliqui, quid de Theologia Dogmatica, hodie tam omnium ore celebrata, sentiendum sit. Circa hanc ut sine partium studio mentem meam aperiam, genuinos evitari oportere scopulos existimo. Sunt, apud quos nullo fere in pretio est Theologia Dogmatica, eamque aspernantur tanquam recens inventam, & quasi suppositititium infantem a genuinæ Theologiæ uberibns abstrahendum esse arbitrantur.

tur. Sunt, qui plus quam par eſt illam extollunt, & ſuperſtitioſa quadam religione colunt, non ſine inſigni Theologiæ Scholaſticæ contemptu, ac ſi hæc nihil erudito homine dignum contineret, & Reipublicæ Chriſtianæ non ſolum inutilis, ſed noxia quoque foret. Utrique meo quidem judicio peccant, poſteriores excedendo limites rectæ rationis, priores vero a tramite veritatis deficiendo. Sed antequam certi quid hoc in negotio ſtatuatur, operæ pretium erit, utrique parti aures præbere. Itaque illi qui Theologiæ dogmaticæ adverſantur, hac ut plurimum utuntur ratiocinatione: Si rem ut eſt conſiderare velimus, nihil admodum deprehendere licebit in hac Theologia, quod non vel Poſitiva, vel Scholaſtica, vel Polemica, aut Moralis complectitur. Eſt enim Dogma Catholicum nil aliud, quam doctrina Eccleſiæ Catholicæ, quamque licite ac citra cenſuram Doctores profitentur. Hæc vel *imperata* dicitur, dum ea docet, quæ cunctis fidelibus credenda propoſita ſunt, ita ut ſi his contradicant aut ea repudient, in hæreticorum numerum referri mereantur: vel *libera* vocatur, quando agit de rebus ejusmodi, quæ neque ſunt de fide, neque in utramque partem fidei doctri-

doctrinæ nocumentum aut præjudicium adferunt, ita ut de his in Ecclesia Catholica cuilibet libera sentiendi docendique sit facultas: vel *tolerata* nuncupatur, si nimirum circa ea versetur, quæ quantumcunque dubia, non tamen fidem attingunt, neque adhuc doctrinam continent ab Ecclesia Catholica proscriptam damnatamque ut hæreticam, licet non raro contingat, ut succedente majori lumine fidei posteriore aliquo tempore damnetur ac proscribatur, qualis erat illa de non valido hæreticorum baptismo tempore S. Cypriani. Palam ex his est, Theologicam dogmaticam, si res ipsa nomini respondeat, esse Theologiam dogmata seu doctrinas Ecclesiæ Catholicæ complectentem, quæ si de moribus agant, *ad Moralem*, si de rebus fidei vel ad *Positivam*, ubi de legitimo S. Scripturæ sensu inter Catholicos, vel *ad Polemicam*, ubi Catholicos inter & hæreticos de ipsis fidei articulis disceptatur: si denique de rebus utrisque fidei ac morum, usitata in scholis methodo tractandis, ad *Theologiam Scholasticam* pertinent, cujus est intellectum circa res supra naturam positas solidis imbuere principiis, sententias Scripturæ, Patrum ac Conciliorum auctoritate firmare, & quæ in utramque partem obji-

objiciuntur, diſſolvere. Quapropter Majores noſtri univerſum, ſi fas eſt dicere, Corpus Theologicum ſapienti conſilio, ne multa nimis in unum conjecta cumulum ordinem turbarent, (quo nihil in docendo pulchrius, nihil in diſcendo utilius) partiti ſunt in diverſas claſſes nimirum in Theologiam *Speculativam*, *Poſitivam*, *Polemicam*, & *Moralem*, extra quas aliam non agnoſcebant, nec admittebant, utpote in iſtis jam comprehenſam. Ceſſent igitur novam nobis Theologiam, ſcilicet Dogmaticam obtrudere Novatores, qui ſupra commune vulgus Doctorum ſapere volunt, credentes ſibi ſolis ſapientiam familiariter loqui & adeſſe, velut Numæ Pompilio Deam Ægeriam, dum interea vatiniano plusquam odio Theologiam Scholaſticam proſequuntur, eamque contemptui habent, & haberi ab omnibus volunt, Liam lippis oculis deformem cum Jacobo deſpicientes: dogmaticam vero ſuam ad ſidera usque adtollentes, & tanquam formoſiſſimam Rachelem unice depereuntes. Quid enim aliud agunt iſti, quam quod ſyllogismos & omnem Dialecticam exoſi nonniſi fragmenta hiſtoriæ Eccleſiaſticæ undique corraſa, nudasque Patrum ſententias ſine delectu, ſine acribia longo ordine producant, graviſſi-

vissimum fidei morumque negotium ad memoriæ exercitium redigentes, ratione neglecta. De his jam olim ante annos ducentos questus est insignis ille ac veteranus Theologus Melchior Canus (q) „ Mirari non desino, ait, morem ejiciendi „ humanas rationes, cum in Theologia „ differitur, in quibusdam etiam Catholicorum Gymnasiis insertum esse haud „ parva certe jactura Ecclesiasticæ disciplinæ, si illa consuetudo invalescat. „ Erunt enim ii, si res ita procedit, optimi præstantissimique Theologi, qui „ plurima loca memoria tenuerint, & „ quod Jurisperitis objicitur, qui Elenchi „ fuerint librorum, & indices „. *Tum paucis interjectis subjungit:* „ Talis scilicet est Lutherana Theologia, in qua „ quoniam nullum acumen, nullum ingenii specimen est, optimo quisque „ splendidissimoque ingenio, quamlibet „ acie mentis & veri perspicacia polleat, „ quamlibet rerum & divinarum & humanarum ordinem ac connexionem teneat, quamlibet caussas, effecta, antecedentia, consequentia non animo solum perlustrarit, sed etiam comprehenderit, nulla tamen apud istos habetur „ in pretio „. Quid jam diceret Canus, si

(q) *L. 9. de Loc. Theol. c. 3.*

ſi noſtris inſuper temporibus in arenam literariam prodeuntes alicubi conſpiceret, qui poſt duos tresve ſyllogismos extra Formæ, ut vocant Scholæ, limites proſiliunt, altum adſurgentes, & grandi ſupercilio, manibusque jam dextrorſum jam ſiniſtrorſum jactatis oratorio quodam dicendi genere nil niſi textus quosdam e Patrum uno vel altero bene longos adferunt, citant, accumulant, omnemque doctrinæ ſuæ ſupellectilem, quam prius memoriæ mandarunt, uno velut impetu effundunt, quibus poſtmodum ille, qui Defendentis partes gerit, & ipſe velut ad concionem dicturus largiſſime reponit ea, quæ e Magiſtri ſui ſcriptis memoriter tenet, ſive faciant ad rem, ſive non: ſeu concludant, ſeu non; parum refert, Diſputatio cum plauſu finitur. Quid diceret, ſi audiret ab aliis Dogmaticæ heroibus tres vel quinque poſitiones, ut plurimum ex Hiſtoria Eccleſiaſtica & Criticæ penetralibus depromtas pro decretoria univerſæ Theologiæ pugna publice exponi, magnis utrinque ſtudiis & prolixis diſſertationibus certari, antiquiſſimas quasque traditiones ac ritus Eccleſiæ in dubium vocari, in fine demum quid ſtatuendum ſit aut concludendum, ſplendide neſciri? Ecce! vivam imaginem Theologiæ

logiæ hujus novæ ac recentis, seculo non tam ad soliditatem doctrinæ quam sciendi curiositatem nato introductæ. Ita illi, qui obliquis Theologiam hanc oculis aspiciunt.

Non desunt tamen, qui causam illius defendendam totis viribus suscipiunt. Diu satis, ajunt, in scholis & cathedris sceptrum tenuit & regni habenas occupavit Theologia Scholastica, inanibus & nimium subtilibus Academias quæstionibus implevit, & magnis clamoribus doctorum hominum aures fatigavit. Tempus advenit, quo fasces primaque subsellia etiam invita cedat Dogmaticæ. Ea vivimus secula, quæ ingenia non damnant ad incudem & transtra, sed libera esse cupiunt, suique juris. Nimirum arctis circumscripsere Dii limitibus vitam humanam, quam si fere totam speculandi artibus consecrare velis, parum eruditionis consequi te necessum erit. Hæc autem modo ubique civitate donata est, & qui hanc linguam non callet, peregrinus habetur, nec dignus, cui adsurgant literati & adplaudant. Vel solum Dogmaticæ nomen plus venerationis habet, quam integra Scholasticorum volumina. Qui Patrum sententias aliquot recitare; quæ priscis temporibus Ecclesiæ disciplina viguerit, explicare; quot Con-

Concilia, quo tempore, contra quorum errores celebrata fuerint, digitis enumerare, & acutas crises inspergere noverit, tanquam eruditionis secretioris oraculum avidis auribus ab abstantium corona excipietur, quin & admiratione dignus habebitur. Compendium hoc viæ est, qua ad magni literatos inter nominis gloriam itur. Nova quidem hæc esse videtur doctrinæ Theologicæ species, sed antiquitatis induta pallio incedit, antiquitatem loquitur, antiquitatis monumenta in lucem profert, quibus mire demulcentur aures, non jam adsuetæ Scholasticorum tricis, & argumentorum subtilitatibus. Quid de libris dicam? non jam probantur in illis antiquatæ scribendi formulæ: *probatur*, *confirmatur*, *colliges*, *objicies*, *dices*, *retorqueo*, *distinguo &c.* nemo est, qui modo his subscribere velit. Longe jucundius est, per apertos Historiæ Ecclesiasticæ campos vagari, & latum dicendi genus adhibere, quam inter Dialecticæ cujusdam sacræ spinas & dumeta jacere. Alio usi sunt stylo Patres antiqui, pleni dogmatibus, quæ postea Scholastici in pistrinum coegere. Bibliothecas si placet inspicere, libros quorum dorso inscripta est *Dogmatica*, mundos reperies & ipso usu politos; quibus vero *Scholastica*, multo pulvere

fordidos invenies. Hæc communi ætatis noſtræ ſuffragio exulare jubetur, illa velut Palladium cœlo lapſum excipitur. Ita Dogmatica pro Domo ſua perorat contra Theologiam Scholaſticam.

CXXXIV.

Sed ni mea me fallat opinio, utraque pars conciliari poterit, ſi æquus judex cuique det, quod ſuum eſt. Equidem veneror Theologiam dogmaticam, eamque ſacræ doctrinæ Candidato utiliſſimam eſſe contendo: nec deſunt etiam ultimis hisce ſeculis magnorum Virorum veſtigia, quibus inſiſtere glorioſum erit. Certe inter Eruditos eruditiſſimus Dionyſius Petavius S.J. Theologus, Ludovicus Thomaſſinus, Congr. Orat. Presbyter, Honoratus Tournelius S. Facultatis Pariſienſis Doctor & Socius Sorbonicus, Ludovicus du Mesnil, Univerſitatis Argentinenſis, & Edmundus Simmonet Muſſipontinæ Cancellarii, uterque Societatis Jeſu, aliique egregiam orbi literato, & ſacræ præſertim doctrinæ operam navarunt, Auctores optime de Theologia meriti, dum ejus vel univerſæ vel magnæ partis dogmata vaſtis voluminibus eruditione, doctrina & omnigenæ ſcientiæ adparatu inſtructiſſimis illuſtrarunt, nominis quod libris ſuis præfixerunt, digni-

gnitati sustinendæ pares, de quorum primo, nempe Petavio, in Præfatione sua ita loquitur Thomassinus ipse: *Magnum primus omnium & longe pulcherrimum opus aggressus est Dionysius Petavius, præstantissimæ & eruditissimæ Societatis Jesu lumen incomparabile, priscam illam & patritiam Ecclesiæ Theologiam mandare literis, & in paucos Theologicorum Dogmatum tomos congerere totam Sanctorum Patrum atque generalium Synodorum opulentiam. Tantæ molis operi excogitando, adoriundo, perpoliendo, profligando unus par erat Petavius, eruditorum non sui tantum ævi, sed plurium retro seculorum facile Princeps, & tum humanas tum sacras disciplinas omnes immensa quadam ingenii vi ita complexus, ut non facile quisquam harum prolixe hauriat singulas, quam ille exhausit universas.* Jam vero si Theologiæ Dogmaticæ nomen ac institutum attentius consideremus, disciplina est, quæ fidei ac morum doctrinam tradit in S. Scripturæ ac SS. Patrum testimoniis, in Conciliorum & Pontificum decretis & definitionibus fundatam, atque argumentis a ratione petitis firmatam, veniente in subsidium historia Ecclesiastica. Aliam sane nec venerandæ Antiquitatis, nec Recentiorum vere doctorum ætas Theologiam

Dogmaticam vel agnoſcit, vel profitetur. Ita profecto eſt. Quam vero rationem ac methodum in tradenda Theologia Scholaſtica obſervari credimus? Certe niſi Auctores Scriptoresque illius in libris publicam in lucem editis paſſim fallant ac mentiantur, in præcipuis Europæ Academiis Catholicis hæc eſt docendi methodus a Majoribus noſtris ſapientiſſime introducta & præſcripta, quæ hodie etiamnum viget, ſcilicet ut præmiſſis quibusdam notatu dignis, expoſito quæſtionis præſentis ſtatu, relatis diverſis Auctorum Claſſicorum opinionibus ſtatuatur concluſio: probetur breviter primo quidem adductis quibusdam ſelectioribus S. Scripturæ textibus ſecundum ſenſum fide dignorum Interpretum; tum allatis SS. Patrum ſententiis, additis quoque ſi quæ occurrant, Conciliorum vel Eccleſiæ definitionibus: porro una alterave ratione ſolida ſtabilitur: denique ad argumenta in contrariam partem e Scriptura, Patribus, Conciliis ac ratione producta refutanda & diſſolvenda proceditur. Atque hac, ut dixi, ratione ac methodo, qua ſane ad docendum nihil aptius, nihil ad diſcendum accommodatius, fidei morumque dogmata tum ea, quæ ad Deum ejusque ſcientiam & voluntatem, ad Angelos, ad gratiam, ad actus fidei,

fidei, spei & charitatis, virtutesque morales & vitia, tum quæ ad Incarnati Verbi & Sacramentorum mysteria explicanda serviunt, palam exponuntur, iisque universa Theologica disciplina in scholis bene moratis absolvitur. Quid modo deest Theologiæ Scholasticæ, quin sit Dogmatica, quum eidem tota ratio & definitio Dogmaticæ, tota tradendi methodus, & ordo conveniat? nisi forte hoc illi vitio vertatur, quod non isto nomine ac titulo insignita incedat, contenta eo, quem a tot retro seculis a Patribus, a Conciliis, a Summis Pontificibus, a Majoribus suis cum totius orbis literati consensu accepit. Profitetur se nihilominus Theologia Scholastica, si non nomine, certe re ipsa Dogmaticam seu dogmata fidei ac morum explicantem; non tamen illam, quam nonnulli vanissimi homines cudunt in perniciem sacræ doctrinæ, omnem laborem in eo collocantes, ut desertis fidei ac morum principiis & Ecclesiæ traditionibus usque fidelium per antiquiora secula circum volitent, captisque aliquot dubitationum muscis læti cum præda revertantur in Theologiam suam, multisque demonstrare conentur, nixi quibusdam obscuris auctoribus, aut chartis obsoletis, hæc & illa antiquis seculis in more posita non fuisse, nullam in iis istorum mentionem

fieri, nullum deprehendi vestigium: posterioribus primum seculis ejusmodi consuetudinem, ritum & observantiam in Ecclesia invaluisse, quamvis non raro de talibus rebus agatur, quæ proxime cum fide conjuncta sunt, ac sine illius injuria negari non possunt: atque eo rem vel incauti deducunt, vel perversi perducere satagunt,. ut antiquissimas & sacerrimas Ecclesiæ ac fidelium traditiones non sine fidei integritatis periculo in dubium vocare consuescamus. Alii, quos non absque stomacho lustravi, magnum nomen Theologiæ Dogmaticæ fronti lucubrationum suarum inscribunt, & tanquam pretiosum corticem vendunt; sed si nucleum inspicias, post proæmium & paucas aliquas paginas de locis theologicis, nonnulla eruditione conditas, ad inanes prorsus & jejunas quæstiones, ac multo pulvere scholastico sordescentes dilabuntur sine ordine, sine delectu, ita ut vix ulla nobilissimæ hujus scientiæ vestigia sit reperire. Verum hoc non Dogmaticæ vitium est, sed male illa utentium. Sit igitur in pretio, prout esse debet rerum intelligentibus, Dogmatica, sed sincera & genuina, qualem se quoque nunquam non apud æquos Judices profitetur Scholastica, quæ in Academiis ut dixi Catholicis & bene moratis traditur;

quam-

quamvis non tanta cum ubertate, ſacrorumque teſtimoniorum e Scriptura, Patribus, Conciliis, & hiſtoria Eccleſiaſtica coacervatorum abundantia, uti in præſtantium Authorum voluminibus reperimus. Aliud enim eſt libros] ſcribere, aliud in ſcholis e cathedra docere, ad quod diſcrimen plurimi non adtendunt. Ibi velut in vaſto mari plenis incedere velis licet: heic plerumque tum ob rerum tractandarum copiam, tum ob temporis anguſtias, tum ob ingeniorum non æquali vigore præditorum tarditatem opus eſt ſæpe vela contrahere. Neque enim omnis fert omnia tellus, nec omnibus omnia proſunt. Plus proderit animarum cum tempore Paſtori (immo neceſſarium eſt, ut graviſſimo muneri ſuo faciat ſatis) ſi præcipua fidei morumque dogmata ſolide poſſit demonſtrare, quam ſi e cathedra ad rudes & ſimplices oviculas longos ex hiſtoria Eccleſiaſtica & de antiquorum temporum moribus ac hæreſum notitia &c. ſermones inſtituat. Neutiquam tamen inficias eo, etiam in ſcholis publicis Eccleſiaſticæ Hiſtoriæ locum eſſe concedendum, & data occaſione circa hæreſes, Concilia, controverſarum quæſtionum origines, fidei & Religionis noſtræ Myſteria &c. hoc eruditionis genere velut ſale, ſed modico,

condiendos esse cibos, qui adponantur discipulis: tum quoque enitendum esse iis præsertim, qui ad Ecclesiasticas olim dignitates & officia publica adspirant, ut hoc sacræ doctrinæ cimelium sibi comparent, quum in tali munere constituti non solum Ecclesiæ Dei ac fidei munimentum, sed etiam ornamentum esse debeant. Unum adhuc silentio præterire nec possum nec volo, quo pulcherrimum ac firmissimum Theologiæ Scholasticæ cum Dogmatica fœdus & consortium clarissime demonstrari potest. Indicta postremis Ecclesiæ temporibus sacrosancta Synodo Tridentina, in qua sane nihil circa fidei, morum ac disciplinæ Ecclesiasticæ doctrinam prætermissum fuit, indicta inquam hac Synodo celeberrima vocati etiam ad eam, missique fuerunt Summi Pontificis ac Patrum consensu & voluntate ex omnibus Europæ Catholicæ provinciis & regnis Theologi Scholastici, viri præstantissimi, ac multis jam in Academica palæstra lauris & palmis insignes. Horum munus erat in eo orbis Catholici theatro, ut singulas fidei controversas quæstiones unitis viribus, maturoque consilio prius discuterent, antequam de iis ad sacrorum Judicum Senatum delatis quidquam decideretur: quivis autem illorum ad firmandam suam sententiam,

quam

quam quisque amplexus eſt, in medium proferre juſſus eſt argumenta e Sacris Scripturis, ex Apoſtolicis Traditionibus, ex antiquioribus Conciliis, e ſanctis Patribus, e Conſtitutionibus Pontificum, atque Eccleſiæ per ſeculorum Ordinem diſciplina & conſenſu expromta, id quod ſumma fide ac induſtria, ſingularique eruditionis & ſcientiæ commendatione fecerunt, ita ut teſte Orlandino (r) in Concilio iſto, quum Theologorum unus (Jacobus Lainius S. J. is erat) febri alternante laboraret, quo die hominem febris tenebat, tota ſynodus vacare conſueſceret. tanta erat in præſtantiſſimo iſthoc doctiſſimorum virorum cœtu ſcholæ Theologorum veneratio, immo pene neceſſitas. Mirum profecto, ſi Theologia Scholaſtica omnis propemodum eruditionis & hiſtoricæ notitiæ expers eſt, plena vero contentionum Dialecticarum & inutilium quæſtionum: mirum inquam, quod graviſſimum totius Eccleſiæ negotium, & præcipua fidei Chriſtianæ dogmata diſcutiendi, ponderandi, explicandi, illuſtrandique cura Theologis Scholaſticis commiſſa fuerit. Sed aliud æquius longe ac felicius ſapientiſſimorum Patrum & Pontificum de his erat judicium.

(r) *Hiſt. Sociat. p.* 1. *l.* 11. *n.* 36. *& ſeqq.*

cium. non enim ignorabant, Theologum vere Scholasticum eundem esse quoque Dogmaticum. Unde etiam celeberrimus ille Theologus, Dominicus Sotus Ord. Præd. fortissimis argumentis eodem in Concilio evicit, ne S. Scripturæ prælectio cathedræ Theologicæ, quam *Speculativam* vocant, præferretur, uti refert Card. Sfortia Pallavinus (s).

§. II.

Querelæ injustæ.

CXXXV.

Hactenus de querelis justis: nunc ubi de injustis, quibus Theologia premitur, differendi locus est, quinque hominum in eam insurgentium classes distinguo. *Prima* est heterodoxorum, qui uti Ecclesiæ Catholicæ, ita & Theologiæ hostes aperta fronte se profitentur. Nam armis a Theologia speculatrice ac litigiosa depromtis toties profligati eam diris omnibus devovent, & nobile hoc pugnandi vincendique genus mille calumniis, scomatibus, & dicteriis tum apud suos, tum quod dolendum, apud Orthodoxos quoque obscurare conantur, eo consilio, ut

(s) *Hist. Conc. Trident. l. 7. c. 5. n. 3.*

ut eliminatis hisce fortissimis rei Catholicæ præsidiis impune in religionis viscera grassari queant. Testis hac in re omni exceptione major esse potest Lutherus, qui non prius Ecclesiæ quam Theologiæ, cujus tamen Doctorem antea se professus est, bellum indixit. Hic in epistola, quam ad D. Jodocum Eisenacensem e cœnobio Erfurdensi dedit an. 1518. ita loquitur: *Ego simpliciter credo, quod impossibile sit, Ecclesiam reformari posse, nisi funditus Canones Decretales, Scholastica Theologia, Philosophia, Logica, uti nunc habentur, & eradicentur & alia studia instituantur, atque in ea sententia adeo procedo, ut quotidie Deum rogem, quatenus id statim faciat.* Wicleffus scholas nostras *Cainitica castra; lupanaria* idem Lutherus; *conventus idololatriæ* Calvinus, scholasticam vero Theologiam *negotium perambulans in tenebris* Kemnitius, *profanam & Parisiis natam, quæ Evangelium obscuravit, & fidem extinxit* adpellat Melanchton: Wittenbergenses in Saxonia insigne facinus, & ab orbe literato detestandum ediderunt, quod refert Surius *in Appendice ad Nauclerum.* quippe an. 1520. Scholasticæ Theologiæ libros, quotquot invenire poterant, feretro inclusos instar funeris ad mediam urbis

bis plateam detulerunt sequentibus Ministris, & Officium Defunctorum per ludibrium canentibus, tandemque in ardentem injecerunt rogum, sacram simul doctrinam in cineres daturi, ignorantes tamen, quot quamque præclari phœnices theologici ex his cineribus essent prodituri. Eadem hac in parte sentiendi nocendique libido fuit Jansenio Iprensi, qui dum quærit, unde origo corruptelæ in Theologiam introductæ? respondet hanc a D. Thoma aliisque Scholasticis manasse; & (t) Scholasticam Theologiam adpellat *Sapientiam verbi, qua evacuatur crux Christi.* En! quam præclaros sequantur duces Catholicorum nonnulli, qui cum lupis hæreticis ululantes sacram hanc doctrinam in scholis tradi solitam vilipendere, criminari, ac modis omnibus persequi non verentur. Horum perfidis conatibus jure merito licet opponere hominis ut ut Acatholici Francisci Stancari testimonium, & quod Petro Lombardo Theologorum scholasticorum Antesignano elogium concinnat his verbis (u): *Plus valet unus Petrus Lombardus, quam centum Lutheri, ducenti Melanchtones, trecenti Bullin-*

(t) *L. 9. de Hæres. Pelag. c.* 23. (u) *L. de Trinit. & mediat. apud Micralium Syntagm. hist. Eccles. pag.* 890.

Bullingeri, quadringenti Petri Martyres, & quingenti Calvini, qui omnes ſi in mortario contunderentur, non exprimeretur una uncia veræ Theologiæ. Quin ipſe Lutherus, licet teſte Ullenbergio conqueſtus ſit, ſinceram Evangelii doctrinam in Eccleſia prorſus obſcuratam Philoſophiæ quadam eluvione, idque Theologorum Scholaſticorum turba, vi tamen veritatis compulſus, & ſibimet contradicere jam adſuetus in hæc verba erupit: *Tolle Thomam, & ſuſtuliſti Eccleſiam.*

Altera claſſis eſt hominum, nimis quam par eſt profanorum, qui rebus terrenis immerſi ad ea, quæ ſupra nos ſunt, eluctari vel nolunt, vel non poſſunt. Naturæ arcana ſedulo quidem rimantur, aerem ignemque in ſtatera ponderant, intuentur quid Incolæ Jovis lunæque agant, divinant multa, pauca demonſtrant. Atque hoc ſtudium curasque ſuas, quibus diu noctuque naturæ ſcrutandæ ſpoliandæque inſudant, immenſis extollunt encomiis: hanc ſolam diſciplinam homine libero dignam prædicant, reliquas omnes ſpernunt. Quid Deus intelligat & velit, qua ratione Verbum caro factum fuerit, an Spiritus S. a Patre ſimul ac Filio procedat, quid & quomodo gratia divina in homine operetur, eumque juſtum faciat, qua-

qualis ſit præſentia Chriſti ſub Evchariſtiæ ſpeciebus &c. aliasque de quibus diſceptant Theologi, rerum ſupernarum veritates tanquam vanas, inutiles, & vix non ſuperſtitioſas grandi ſupercilio aſpernantur. Non equidem horum ſtudia & labores damno, quin & vehementer probo: ſubjecit enim Deus mundum diſputationi hominum. Illud autem reprehenſione dignum exiſtimo, quod ſuccenſeant vel omnino inſultare audeant iis, qui ſupra naturæ vires ingenio eluctantes divinarum rerum, fidei myſteriorum, aliorumque cœleſtium arcanorum contemplationi ſe ſe impendunt, & Scripturæ oraculis, Patrum doctrina, Conciliorum decretis, Eccleſiæ placitis in conſilium vocatis eruere conantur, quæ latent, ex iis quæ patent. Profecto ſi homine dignus labor eſt, minimarum rerum, elementorum, herbarum, animalium, quin & metallorum ac lapidum naturam indagare, ubi ſæpe quo plura ſciuntur, eo plura ignorantur: an Dei naturam & perfectiones, Angelorum indolem, gratiæ dotes, abdita myſteriorum cœleſtium ſcrutari, & quantum humana mens adſequi poteſt, in medium proferre, an hoc crimini detur, vel perditum credatur tempus, quod rerum adeo ſublimium notitiæ impenditur, dum in

lucro

lucro ponitur illud, quod infimarum indagini & velut muſcarum venationi, doctæque ignorantiæ tribuitur? De hac res divinas contemplante ſcientia Bethlemicæ ſpecus incola D. Hieronymus, jam olim pronunciavit (x): *Quid hac voluptate jucundius? qui cibi, quæ mella ſunt dulciora, quam Dei ſcire prudentiam, & in abdita ejus intrare, & ſenſum creatoris inſpicere, & ſermones Domini Dei tui, qui ab hujus mundi ſapientibus deridetur, plenos docere ſapientia ſpiritali?* Illuſtriore adhuc encomio illam extollit Diadochus Photices Epiſcopus (y). *Omnia dona Dei,* inquit, *ſunt valde bona, & omnium bonorum cauſa, ſed nullum ita cor noſtrum inflammat, & illud ad amandum bonitatem ejus excitat, ut donum Theologiæ; cum enim ſit fœtus matutinus gratiæ Dei, prima etiam dona largitur animæ. Primum enim facit, ut libenter ac jucunde omnes vitæ hujus amicitias contemnamus; ut qui pro cupiditatibus fluxis divitias verbi Dei majores quam dici poteſt, habeamus. Deinde mentem noſtram igne naturam mutante colluſtrat: unde conſortem miniſtrantium ſpirituum eam facit, & divina hæc pronuba voces aptat, quibus*

(x) *Epiſt.* 115. (y) *L. de perfect. Spirit. c.* 67. *tom.* 5. *Bibl. PP.*

bus similes Deo efficeremur, & Theologici sermones diserte canerentur. Omnium vero disertissimus est in commendanda Theologiæ, præsertim scholasticæ, disciplina Hypponensis Præsul Augustinus (z) his verbis: *Ea*, (nimirum Theologia) *fides saluberrima, quæ ad veram beatitudinem ducit, gignitur, nutritur., defenditur, roboratur. Qua scientia non pollent fideles plurimi, quamvis polleant fide plurimum. Aliud est enim scire tantummodo, quod homo credere debeat propter adipiscendam vitam beatam, quæ nonnisi æterna est: aliud autem scire, quemadmodum hoc ipsum & piis opituletur, & contra impios defendatur* &c. Quapropter asserere non dubito, quanto anima corpus, cœlum terram, gratia naturam intervallo superat, tanto Theologicum studium scientias quascunque naturales post se relinquere. Memor esse velim profanum hoc genus hominum illius, quod Poeta canit:

Pronaque cum spectent animalia cætera terram,
Os homini sublime dedit, cœlumque tueri
Jussit, & erectos ad sidera tollere vultus.

CXXXVI.

(z) *Lib. de Trinit.*

CXXXVI.

Ad tertiam claſſem accedo hominum cæteroquin eruditorum, & politorum, quos Grammaticos adpellare fas eſt. Hos offendere potiſſimum ſolet ea, quæ in ſcholis comparet Theologia, ruſtico ut ajunt cultu, multaque barberie fœdata, omni ſermonis latini nitore deſtituta, plenaque rugis inconditarum phraſium ac vocum, ut non tam nobilis cujusdam matronæ, quam vetulæ trivialis ſpeciem præſeferat. Quid enim ſibi volunt voces iſtæ: *eſſentia*, *ſubſiſtentia*, *incarnatio* &c. *realiter*, *formaliter*, *concretive* &c. quæ inter Scythas potius & in Ponto natæ videntur, quam in Latio? Argumenta quæ adferunt hi ſcholæ Doctores, plerumque jejuna ſunt & inſipida: hæc obtrudunt nauſeanti ſtomacho velut eſcas omni ſale ac condimento carentes. Ita fit, ut inſulſo & plene barbaro dicendi genere imbuti ſeveriorum diſciplinarum in Academiis alumni fere omnem ſermonis Latini elegantiam exuant, quam tanto in Gymnaſiis ſtudio, & per tot annos improbo labore ſunt conſecuti. His ut ſatisfaciam Grammaticorum querelis, illud prius examini ſubjiciendum, quid hac in re judicarint Patres antiqui: non enim eadem

mens fuit omnium. Juvat heic quædam præmittere, quorum jam in libro de Rhetorica circa eloquentiam facram memini: Non pauci erant, qui quum de fermonis ac ftyli genere in explicandis rebus altiffimis ac divinis adhibendo differerent, omnem ornatui ac dictionis munditiei viam interclufam volebant: alii vero non tam ornatum quam nimium ejus ftudium, & verborum phaleras ac lenocinia procul amandari debere cenfuerunt. Quod tum maxime agebant Patres Antiquiores, quando pro facris Literis pugnabant contra Gentiles, vitio vertentes Chriftianis incultum fermonem, quem in iis deprehendebant, quum libri Platonis, Ariftotelis, Senecæ, Philonis aliorumque, quos ipfi circumferebant, copiofe ac eleganter de rebus etiam fummis ac divinis effent confcripti. Ita Celfum magno fupercilio contemnentem facros Codices, iisque anteponentem Græcorum fcripta, ingenti eruditionis adparatu fuperbientia, refellit Origenes (a), multisque oftendit, de induftria id factum a Scriptoribus Canonicis, ne in gratiam doctorum hominum duntaxat eos exaraffe viderentur, nulla rudium & plebejorum habita ratione, ac fi hos tanquam profanos humilis conditio a verbi

(a) *Lib.* 6.

bi divini intelligentia longiſſime removeret, quum tamen illius fructus ad omnes pertineat. Hinc (b) ait: *Sub tenui & contempta locutione latentem eſſe arcanorum ſplendorem dogmatum, adeo ut quaſi theſaurum habeamus in vaſis fictilibus, ut luceat ſublimitas virtutis dei: nec a nobis hominibus eſſe credatur.* Ita Petrus Damianus (c) *vivacitatem* inquit *ſententiarum ſermo ex induſtria cultus evacuat, & dictorum vim ſplendor elaboratus enervat.* Ita quoque Gregorius M. (d) *Mundi ſapientes cum veritate rerum careant, aliud ſe eſſe quam ſunt verborum compoſitionibus quaſi ſuperductis coloribus mentiuntur. At contra doctrina ſapientiæ & prædicatione pulchra eſt, & pura veritate conſpicua: nec aliud ſe per fallaciam prætendit exterius, & aliud reſervat interius: neque in dictis ſuis pulchra videri appetit nitore ſermonis, ſed integritate veritatis.* Brevius Auguſtinus eandem ſententiam complexus eſt, dum ait: *Mundanis ſcriptoribus tota cura de verbis eſt: noſtris de rebus.* Memorabile circa rem hanc eſt factum, quod in Concilio Nicæno I. contigit. Quum enim eloquentiſſi-

(b) *C.* 1. *Philoc.* (c) *Opuſc.* 6. *c.* 38.
(d) *L.* 18. *Moral. c.* 27.

tiſſimus ſui temporis & doctiſſimus Triphillius Epiſcopus textum illum Marci (e): *Tolle grabbatum tuum* politiore nonnihil ſermone produxiſſet, dicendo: *Tolle humilem lectum tuum*, ſanctiſſimus ſenecio, Cypri Epiſcopus Spiridion graviſſimis his verbis eum reprehendit: *Tune melior es illo* (nimirum Chriſto) *qui dixit grabbatum, ut ejus verbis uti dedigneris?* Contra non deſunt Patres alii ex antiquis, qui ſacram doctrinam non volunt quidem eſſe Virginem ſuperbe comtam, & ad ſuperſtitioſæ cujusdam elegantiæ ſpeciem exornatam, ſed modeſte cultam, religioſe nitidam, & majeſtate quadam fulgentem Matronam, unde Cyrillus palam & diſerte ait (f): *Non enim elegantiam in dogmaticis ſententiis repudiat, vel tanquam adulterinam rejicit Eccleſiaſtica noſtra doctrina.* Hieronymus quoque (licet ipſi nimis quam par erat Ciceronianum fuiſſe caro ſteterit) quum Magnus, Orator Romanus, ex ipſo quæſiviſſet, cur in Opuſculis ſuis ſæcularium literarum interdum poneret exempla, & candorem Eccleſiæ ethnicorum ſordibus pollueret? ita reſpondit S. Doctor (g): „ Exemplo id „ ſe facere Moyſis & Prophetarum, in „ quibus quædam aſſumta ſunt de gen- „ tilium

(e) *C.* 5. (f) *L.*6.*Joan.* (g) *In epiſt. ad Magnum.*

„ tilium libris: Salomonem in exordio „ Proverbiorum commonere, ut intelligamus ſermones prudentiæ, verſutiasque verborum, parabolas, & obſcurum ſermonem, dicta ſapientum, & ænigmata, quæ proprie Dialecticorum „ & Philoſophorum ſunt. Deinde Paullum commemorat, qui non ſemel Poetarum abuſus eſt verſibus, ut Epimenidis, Menandri, & Arati. Demum Chriſtianorum Scriptorum atque Eccleſiæ „ Doctorum catalogum producit bene „ longum, qui omnes & eloquentiſſime „ dicunt, & in tantum Philoſophorum „ doctrinis atque ſententiis ſuos referciunt libros, ut neſcias, quid in illis primum admirari debeas, eruditionem „ ſæculi, an ſcientiam Scripturarum.„ Huic affiine teſtimonium eſt, quod præbet Lactantius (h), *Circumlinatur*, ait, *modo poculum cœleſti melle ſapientiæ, ut poſſint ab imprudentibus amara remedia ſine offenſione potari, dum illiciens prima dulcedo acerbitatem ſaporis aſperi ſub prætextu ſuavitatis occultat.* Ita in utramque partem pro temporum, morum, controverſiarum diverſitate ac conditione loquuntur Patres. Ego ut mentem meam hoc

(h) *L. 4. de doctr. Chriſt. c.* 11.

hoc in negotio aperiam, ſic exiſtimo: Grammaticæ ac eloquentiæ culturam ea temperie adhibendam eſſe ab illo, qui ſacram profitetur doctrinam, ut ſemper meminerit ſimul, ſe Theologum eſſe. Hinc de ſacris arcanisque loquens rebus ſermonis ſplendorem non affectet, neque profanæ ac elatæ cujusdam eloquentiæ cimelia in Sancta Sanctorum inferat, ne hac ratione tam ſublimis ſcientiæ majeſtatem levitatis nota & labe aſpergat; nec tamen vel ſordes amet, vel ſtoica ſeveritate neglectum ſermonis ubique ſectandum ſibi perſuadeat, ſed modeſto ſimplicique cultu quodam & ornatu utatur, plusque de ſententiarum gravitate, quam de verborum acumine ſit ſolicitus: pro rerum quoque ac perſonarum, quibus loquimur, vel de quibus ſcribimus, varietate variandus eſt ſtylus. Hinc omnino diſcrimen fieri oportere cenſeo, & aliud ſermonis genus adhibendum eſſe, quum in ſcholis e cathedra Theologicæ quæſtiones tyronibus proponuntur: aliud quum hoc præſertim ſeculo libri aliæve lucubrationes doctæ in orbis literati theatrum producuntur. Prius ſi fiat, ſcholaſtico rigori eſt aliquid indulgendum, nec defugienda ſunt vocabula Doctorum & Patrum antiquorum conſuetudine trita & quaſi civitate dona-

donata, quum experientia doceat, & venatoribus & opificibus impune licere propriis ſibi vocibus uti, quas *terminos technicos*, ſeu *artis* adpellant : poſterius ſi contingat, ornatus quoque ac ſententiarum & verborum delectus accedat oportet, quamdiu aliud neceſſitas vel manifeſta utilitas non ſuadeat. Dicet ergo Theologus absque crimine ac pœna non ſolum *Eſſentiam*, *Exiſtentiam*, *Relationem*, *Subſiſtentiam*, *Incarnationem*, & hujusmodi alia priſcis uſitata, verum etiam *Ens*, *Entitatem*, *Formalem rationem*, *Proprietatem perſonalem*, *Quidditatem*, & ſi quæ ſunt ſimilia, ita tamen, ut nonniſi neceſſitate id ſuadente, ut dixi, agat, quæ tunc vel maxime locum habere videtur, quum aliæ voces aut ſententiæ ad manus non ſint, queis vel brevius vel clarius, vel elegantius, vel menti Patrum ac Doctorum conformius, aut æque ſignificanter res vocibus illis ac ſententiis ſubjectæ exprimi poſſunt ac declarari. Quippe ut præclare ait Auguſtinus, *melius eſt, ut nos reprehendant Grammatici, quam ut non intelligant populi.*

CXXXVII.

Quarta & *Quinta* classis est Criticorum & Novatorum. Ut de prima dicam aliquid, sunt Criticorum e numero alii, qui nobilissima hac scientia, quam vel non intelligunt, vel ea certe abutuntur, quasi Socratis pallio se involvunt, ac in publicum prodeuntes magni nominis famam aucupantur. Hi Patrum aliquot sententias, & excerptas ex historia Ecclesiastica controversias in utramque partem agitatas, vel omnino ex auctoribus hæreticis haustas, quas isti in Theologiam Scholasticam evomunt, calumnias & criminationes fideliter memoriæ mandant, in hominum literatorum cœtibus producunt, ac itentidem repetunt, obvios quosque, viros etiam cæteroquin doctos velut ægnimatibus suis Sphynges aggrediuntur, ac si forte Oedipum non inveniant, mire gloriantur, seque ipsos circumspiciunt quasi aureæ ætatis Theologos, & nobiliore metallo fusos sapientiæ Proceres: quodsi vero in homines solida doctrina Theologica instructos incidant, ubi ratiocinando agendum est, ad unius alteriusve syllogismi insultum corrugant frontem, fluctuant, & pene in sicco merguntur. Non diffiteor, nobilissimam artem esse Criticam, modo

modo non sutor procedat ultra crepidam. In primam statim regulam Critices impingunt hujusmodi, quæ statuit, non nisi, maturo consilio, probe perspectis utrinque fundamentis, nova veteribus & vetera novis rite prius comparando, & quænam horum plus valeant, discutiendo ferendam crisin ac censuram; quod qui homines isti faciant, aut facere possint, supernarum rerum notitia levissime tincti, plurimis intenti, per libros crabronum instar mutatis continuo stationibus grassantes, sane non dispicio. Alii e Criticorum classe sunt, qui grandi supercilio, & sibi soli sapientes Theologiam Scholasticam reipublicæ parum utilem, si non omnino noxiam & sibi & aliis persuadere conantur; eam dialecticis litibus & rixis nunquam finiendis plenam, ut ajunt, aversantur cane pejus & angue; demum eruditionis omnis expertem, & solum rebus sublimibus ac reconditis speculandis aurium tenus immersam esse conqueruntur: & hi plerumque sunt ex eorum hominum grege, quos D. Paullus *animales* vocat, & de quibus pronunciare non dubitat (i): *Animalis autem homo non percipit ea, quæ sunt Spiritus Dei: stultitia enim est illi, non potest*

(i) *Cor.* 2.

potest intelligere, quia spiritualiter examinatur. Cuperent hi nimirum, ut Theologia quæ in scholis traditur (idem judicium ferunt censores isti de aliis scientiis) ad vanam quandam animi oblectationem, & sermonis eruditi condimentum serviat, parum soliciti, ut semper præsto sint in Republica Christiana homines, qui solida rerum divinarum & ad mores fidelium informandos pertinentium doctrina in scholis imbuti tum Religionis nostræ dogmata docte proponant, apte explicent, & in ovium sibi creditarum animis sarta tecta conservent, tum adversus ingruentes undique hæresum insidias fortiter defendant ac tueantur. Agnoscant quæso Viri Catholici, quid agant, his præsertim periculosis temporibus: nimirum tacite cum hæreticis conspirant: qui lupos illos Æsopi imitantur; hi quum bellum ovibus inferre decrevissent, paullo ante vehementer iis suadebant, ut canes procul a se amandarent, tanquam animalia latratu suo ac morsibus quietem publicam turbantia, quo consilio non utique quietem ovibus, sed sibi oves in prædam quærebant. Philistæos quoque imitantur, qui devictis olim Gabaonitis sedulo cautum esse volebant, uti sacra testatur Scriptura (k), *ne faber*

(k) 1. *Reg. c.* 13.

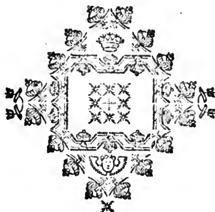
faber ferrarius inveniretur in omni terra Israel, ne forte facerent Hebræi gladium & lanceam, & inveniretur censis in die prælii. Id ipsum profecto agunt Sectarii: canes a grege arcere student, ut amoto custode in Christi ovile impune possint sævire: gladios & lanceas e manibus Catholicorum extorquere conantur, ut inermes securius invadere ac opprimere queant: nempe Theologis & armis theologicis, fortissimo illo contra hostes præsidio Ecclesiam exuere adlaborant. Et quid Catholici ad hæc? Res deploranda! eo perventum est Criticorum ejusmodi dicteriis & cavillationibus perpetuis, ut pauci, qui tamen ad officia & dignitates Ecclesiasticas eo meliores, quo pinguiores adspirant, in quibus constituti Ecclesiæ disciplinam, doctrinam, & fidem defendere deberent, seque murum pro Domo Dei opponere, ut inquam pauci Theologicis studiis sese impendant, & his operam dare vix non probro sibi ducant, contenti doctrinæ aliquid e Jure Canonico, eaque quæ potius Ecclesiastica historia, quam Theologia nominari meretur, disciplina delibasse. Ita fit, ut non raro negligantur, quæ non intelliguntur: damnentur quæ sana sunt, quæ infecta, absolvantur: & si Concilium aut Synodus ad opprimendam in cunis nascentem quamdam

dam hæresin celebranda foret, forte alicubi *non inveniretur ensis in die prælii.*

Ad quintam quod adtinet classem, scilicet Novatorum, hæc omnium maxime noxia est. Juvat rem hanc intime cognoscere. Ea est ingeniorum indoles, ac inditus a natura in utramque partem impetus, ut recens inventa summo plausu excipiant, & velut submissa cœlo Palladia adorent. At ubi continuo quasi usu detrita juventæ florem exuunt, & ad senectam vergunt, eorum tædio capta e vestigio ad nova invenienda prorumpant; id quod plerisque in artibus ac naturæ operibus, tum vel maxime in scientiis fieri experientia docet. Nec solum hac novandi cupiditate velut vento correpti in naturalis, sed etiam in Divinæ Theologicæque scientiæ oceano velificant non pauci, & plus ultra velis remisque contendunt novi, si superis placet, Columbi & Americi. Quo non orbis eruditi adplausu & omnium admiratione excepta est Petri Lombardi celeberrimi illius sententiarum Magistri Theologia, qui primus vastissimam hanc scientiam per Græcorum Latinorumque Patrum volumina etiamnum veluti vagam intra limites coercuit, & antiquorum Patrum sententias, quatuor libris complexus Theologiæ Scholasticæ fundamen-

damenta jecit? Subinde hæc ipſa doctrina Angelici & Seraphici Doctorum divino plane ingenio, induſtria, calamo eam induerat formam ac decorem, quo etiamnum hodie veſtita in ſummis Academiarum ſaniorum cathedris comparet. Nihilominus turbulenta quædam ingenia protulit eruditum nimis præſens ſeculum, quæ vel priorum faſtidio depravata, vel novandi ſtudio familiari abrepta, diruto quantum per ipſos ſtat Scholaſticæ Theologiæ muro, ipſis venerandæ antiquitatis ruderibus novum ſacræ doctrinæ ædificium & ſyſtema ſuperſtruxere, quo & ſecurius laterent, & certius nocerent. Speciosſus profecto conatus, ſi non occultaretur ſub eo doctrinam ſanam & ſolidam evertendi animus, quum ratiocinationi ac diſputationi parum vel nihil tribuant; falſa dogmata veteris diſciplinæ pallio involuta pro veris temere venditent, antiquæ Eccleſiæ rigorem exulare juſſa manſuetudine velut poſtliminio revocent, tanquam jugum non ſuis ſed aliorum humeris imponendum: vetuſtiſſimas traditiones piasque fidelium conſuetudines longo uſu roboratas impugnent, & jam per multa ſecula civitate donatas doctrinas labefactare, immo penitus evertere conentur. Atque hæc ultima novorum Theologorum claſſis, tam frequens

quens his temporibus, quam Christianæ Reipublicæ nociva, summo studio vitanda est illi, qui tanti mensuram nominis implere cupit. Igitur omne hac in re punctum tulit, qui novit utile miscere dulci, scholasticas contentiones eruditionis studio temperare, geminasque sorores Scientiam & Sapientiam inviolabili nexu conjungere. Ita fiet, ut tandem vera & genuina Theologiæ imago prodeat cum maximo & discentium emolumento & doctorum plausu.

INDEX

INDEX

RERUM ET VERBORUM

LIBER XII.

L. Indicat Librum. N. Numerum Libri.

A.

Ban-

C.

Cen-

Con-

D.

Dispu-

Fides

Infal-

Libe-

Luthe-

Opi-

P.

Petrus

Sacra-

Scri-

Metho-

Theo-

Theo-

Tra-

V.

Visio

W.

